

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKU BİLİM DALI**

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KISA KARAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Serdar ERDOĞAN**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Âlim TAŞKIN**

Ankara–2011

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
MEDENİ USUL VE İCRA İFLAS HUKUKU BİLİM DALI**

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KISA KARAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Serdar ERDOĞAN**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Âlim TAŞKIN**

Ankara–2011

ONAY

Serdar ERDOĞAN tarafından hazırlanan “Medeni Usul Hukukunda Kısa Karar” başlıklı bu çalışma,/...../..... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İMZA

.....

Unvanı, Adı ve Soyadı (Başkan)

İMZA

.....

Unvanı, Adı ve Soyadı

İMZA

.....

Unvanı, Adı ve Soyadı

ÖNSÖZ

Bu eser üç yıllık uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olarak 2011 yılında sonlandırılmıştır. Eserin oluşmasında başta, tez danışmanlığımı kabul ederek değerli eleştiri ve görüşleriyle bana yol gösteren, kıymetli fikirleriyle hukuki ve dış dünyada yardımlarını hep yanımda hissettiğim değerli hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Alim TAŞKIN'a;

Yüksek lisans çalışmalarına başlamamda büyük katkıları olan annem Fatma ERDOĞAN ve babam Yaşar ERDOĞAN'a;

Desteği, hukukçu kimliği ve özgün fikirleriyle her zaman yanımda olan eşim Hilal ERDOĞAN'a;

Teşekkür Ederim
Faydalı bir eser olması dileğiyle...

Serdar ERDOĞAN
Ankara-2011

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA VE DİĞER YARGILAMA USULLERİNDE KISA KARAR KAVRAMI

A. MEDENİ USUL HUKUKUNDA KISA KARAR.....	3
1. Genel	
Olarak.....	3
2. Kısa Karar Kavramının Hukuki Niteliği.....	10
3. Kısa Kararın Hukuki Fonksiyonu.....	14
B. DİĞER YARGILAMA USULLERİNDE KISA KARAR.....	25
1. Anayasa Yargısında Kısa Karar.....	25
2. İdari Yargılama Hukukunda Kısa Karar.....	31
3. Ceza Yargılamasında Kısa Karar.....	36
4. Askeri Yargıda Kısa Karar.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KARAR KAVRAMI VE UYGULAMADAKİ YERİ

A. MEDENİ USUL HUKUKUNDA KARAR.....	44
B. MEDENİ USUL HUKUKUNDA KARAR ÇEŞİTLERİ.....	44
1. Davayı Sonuçlandırmaları Açısından Kararlar.....	44
a. Ara	
Kararları.....	44
(1). Genel Olarak.....	44
(2). Ara Karardan Dönülmesi.....	46
(3). Usuli Kazanılmış Hak Doğuran Ara Kararları.....	47
(4). Ara Kararlarının Yazılışı ve Muhtevası.....	52
(5). Ara Kararlarına Karşı Temyiz ve İtiraz Yolu.....	53
b. Nihai Kararlar.....	54
(1). Genel Olarak.....	54
(2). Esasa İlişkin Nihai Kararlar.....	56
(3). Usule İlişkin Nihai Kararlar.....	57
i. Görevsizlik Kararı.....	58
ii. Gönderme Kararı.....	61
iii. Yetkisizlik Kararı.....	63
(4). Davanın Konusuz Kalması Halinde Verilen Nihai Kararlar.....	65
2. Mahkemeden İstenen Hukuki Koruma Açısından Kararlar.....	67
a. Eda Kararları.....	67
b. Tespit Kararları.....	71
c. İnşai Kararlar.....	78
3. Davayı Sonuçlandıran Taraf Beyanlarıyla İlgili Kararlar.....	82
a. Feragat.....	82

b. Kabul.....	85
c. Sulh.....	89
4. Davaların Yürütülmesi Bakımından Kararlar.....	93
a. Ayırma (Tefrik) Kararları.....	93
b. Birleştirme Kararları.....	93
5. Bekletici Sorun (Mesele-i Müstehire) Kararı.....	95
6. Ön Sorun (Hadise) Kararı.....	97
7. Tensip Kararları.....	99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KISA KARARIN ÖZELLİKLERİ

A. Genel Olarak.....	100
B. Mahkemece Tefhim Edilen Kısa Kararda Bulunması Gereken Nitelikler.....	106
1. Kısa Karar Açık ve İcra Edilebilir Şekilde Yazılmalıdır.....	106
2. Kısa Karar Mahkemeye Dava Açıldığı Tarihteki Duruma Göre Verilir.....	116
3. Kısa Kararda Bütün Talepler Hakkında Karar Verilmelidir.....	117
a. Genel Olarak.....	117
b. Asıl Talepler.....	118
c. Yardımcı (fer'i) Talepler.....	122
(1). Faiz.....	122
(2). İcra-İnkar ve Kötü niyet Tazminatı.....	125
(3). Nafaka.....	130
(4). Yargılama Giderleri.....	131

d. Kısa Kararda Taleplerden Biri Hakkında Karar Verilmemiş Olması.....	132
C. Hakim (Mahkemenin) Kısa Karar Hazırlarken ve Tefhim Ederken Uyması Gereken Kaideler.....	135
1. Kararın Kaleminden Alınmasına veya Ekli Karar Tefhim Olundu Biçimindeki Tefhimler.....	135
2. Sonradan Yazılan Kısa Kararın Gerekçeli Karara Uygunluğu.....	140
3. Hâkimin Gerekçeli Karar Yazmadan Mahkemeden Ayrılması.....	159
a. Tefhim Edilen Karar Kısa Karar Niteliğinde Değilse.....	159
b. Tefhim Edilen Karar Kısa Karar Niteliğinde İse.....	160
SONUÇ.....	162
KAYNAKÇA.....	166
ÖZET.....	173
ABSTRACT.....	175

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
age	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
Ana.	: Anayasa
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi
AsMKYUK	: Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu
AYİMK	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu
BBD	: Bursa Barosu Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
dn.	: Dipnot
E	: Esas
HD.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HİGM	: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
İİK	: İcra İflas Kanunu
İKİD	: İlmi ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K	: Karar
kıs.	: Kısaltma
Legal HD	: Legal Hukuk Dergisi
m.	: Madde
MHD	: Mukayeseli Hukuk Dergisi
MK	: Medeni Kanun
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Yasa HD	: Yasa Hukuk Dergisi
YD	: Yargıtay Dergisi
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
yuk.	: Yukarıda

GİRİŞ

Yargılama esnasında, karşılaşılan, ihtilafları, çözmek amacıyla yürürlükteki maddi hukuk kurallarını, en doğru, en masrafsız ve en adilane şekilde uygulayarak çözümünü sağlamayı amaçlayan medeni usul hukuku, diğer hukuk dallarıyla karşılaştırıldığında şekli bir hukuk dalıdır.

Medeni usul hukukunun başta gelen kaynaklarından olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu da diğer tüm yargılama usul kanunlarında olduğu gibi (İYUK, CMK vb.), yasa koyucunun çizdiği kaideler dâhilinde somut uyuşmazlıkları çözmek, kişisel hakları tespit etmek ve bu hakların nasıl kullanılacağını göstermekle yükümlü olan mahkemelerin işleyişini, bu mahkemelerde görev yapan kişilerin hak ve sorumluluklarını, dava taraflarının yargılama öncesinde, yargılama sırasında ve yargılama sonrasında yapması gerekenleri kurallar silsilesi halinde açıklamıştır.

Mahkemeler, yargı örgütü içinde, kuruluşu, görevleri, yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenen (Ana. m. 142) objektif hukuk kurallarına göre kaza, tevzii, görev ve yetkisiyle vazifelendirilmiş olan mercilerdir¹. Mahkemelerin kendilerine kanunla verilen bu görevlerini yaparken onlardan beklenen, adalet duygusunu ön planda tutan, hızlı, doğru ve somut ihtilafı çözen kararlar vermesidir. Unutulmamalıdır ki, mahkemeler verdikleri kararlarla konuşulur, bu kararlara yazdıkları gerekçelerle konuşurlar. İyi bir hâkim kanunların ona çizdiği çerçeve dâhilinde kalarak, yürürlükteki mevzuatı, önüne gelen somut uyuşmazlığa en iyi şekilde uygulamalı, verdiği kararlarda, tarafların ve kamuoyunun kafasında hiçbir soru işareti bırakmadan, dava konusu iddiaların her birine ayrı ayrı cevap vermeli, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakları açık ve tereddüt uyandırmayacak bir şekilde göstermelidir.

¹ Hüseyin Özcan: **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, Ankara, 1986, s. 487.

Yargılama sonunda hüküm sonucunu usulüne uygun şekilde tutanağa geçirip tefhim eden hâkim artık dava dosyasından elini çekmiştir. Uygulamada kısa karar olarak adlandırılan bu karar esas karar olmakla birlikte, bu safhanın ardından hâkimin yapması gereken tek şey verdiği kısa kararı destekler mahiyette ve ona uygun bir gerekçeli karar kaleme almaktır. Hâkimin dava bitiminde verdiği ilk karara aykırı, bu kararı desteklemeyen, yani kısa kararla çelişen bir gerekçeli karar yazması, 10.04.1992 tarih ve 7/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gereği bozma sebebidir.

Çalışmamızın amacı, uygulamada bu denli önemli bir yer tutan kısa kararın karar kategorilerinde ve usul hukukundaki yerini belirleyip, kapsamlı bir biçimde doktrinde ve Yüksek Mahkeme içtihatlarında konunun yansımalarını incelemek ve bu bilgiler ışığında kısa karar kavramı hakkında, hukuki çerçevede bir bakış açısı yaratabilmektir. Çalışmamızda, hükmün verilmesi yazılı yargılama usulü bakımından incelenmiş bu nedenle tezimiz yazılı yargılama usulü esas alınarak hazırlanmıştır. Doktrindeki görüşlere ve Yargıtay'ın konuyla ilgili kararlarına geniş bir biçimde yer verilen çalışmamız üç ana bölümden oluşmuştur.

Birinci bölümde, medeni usul hukukunda ve diğer yargılama usullerinde kısa karar müessesesi ayrıntılı olarak ele alınmış, kısa kararın hukuki niteliği ve etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, usul hukukumuzda karar kavramı üzerinde durulmuş, usul hukukundaki karar çeşitleri tasnif edilerek incelenmiş ve kısa kararın, bu karar kategorilerindeki yeri tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde, usul hukukunda kısa karar kavramının özellikleri incelenmiş, kısa kararın tefhimi ve bu karara uygun gerekçeli karar yazarken uyulması gereken esaslar, Yargıtay ve doktrin görüşleriyle birlikte ele alınmıştır.

I. BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA ve DİĞER YARGILAMA USULLERİNDE KISA KARAR KAVRAMI

A. MEDENİ USUL HUKUKUNDA KISA KARAR

1. Genel Olarak

Yargılaması sona eren bir davada, hâkim taraflara (varsa vekillerine veya yasal temsilcilerine) tahkikatın bittiğini bildirerek, dava ile ilgili son sözlerini söylemeleri için söz hakkı verir. Tarafların iddia ve savunmalarını dinleyen hâkim yargılamayı sona erdirerek, davayla ilgili kararını duruşmada tefhim eder (HUMK. m. 376, 378). Hâkimin bu kararı nihai bir karardır. Anılan karar üzerine hâkim (mahkeme) dava dosyasından elini çeker ve yargılama son bulmuş olur.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesi, yargılama sonunda verilecek kararın hangi esasları taşıyacağını ve hangi şekilde kaleme alınması gerektiğini belirtmiştir. Bu esaslara uygun biçimde hazırlanan kararın son duruşmada taraflara tefhimiyle söz konusu hüküm, taraflar için bağlayıcılık, hukuki anlamda ise varlık kazanacaktır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda sayılan yargılama sonunda verilen nihai kararda (hükümde) bulunması gereken özellikler 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda birkaç ekleme dışında (Türk Milleti İfadesinin zorunluluğu,

yargılama giderleri ile taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesi gibi) genel itibariyle korunmuştur (HMK. m.297).

Medeni Usul Hukukuna göre asıl olan kararın gerekçesiyle birlikte yazılıp yargılamanın son duruşmasında taraflara okunup anlatılması, yani tefhim edilmesidir. Ayrıca Anayasanın 141/3. maddesine göre de “Bütün mahkemelerin her türlü kararı gerekçeli olarak yazılmalıdır”. Bu genel kaidelerle ulaşılmak istenen gaye; verilen hükümle, yargılamayı yapan hâkime ve yargıya güven duygusunu yüksek tutmak, gücün hukukun sınırlarında tutulmasını sağlamaktır². Bu gayeyi gerçekleştirmek için uygulanacak en uygun yöntemde hükmün gerekçesiyle beraber aynı anda açıklanması ya da bildirilmesi olacaktır³. Ancak ülkemizde, mahkemelerin iş yükü yoğunluğu sebebiyle bu kuralların yeteri kadar uygulanamadığı gözlenmektedir.

Kanun koyucu uygulamadaki bu durumu hukuki bir zemine oturtmak amacıyla 3156 sayılı Kanunun 15. maddesiyle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun muhakeme sonucu verilen hükmün tefhimini düzenleyen 381. maddesinde bir değişikliğe giderek, mahkeme kararlarının tamamının değil sadece hüküm fıkrasının duruşma tutanağına geçirilerek, taraflara tefhim edilmesinin yeterli olacağını kabul etmiştir.

Kanun koyucunun uygulamaya koyduğu bu düzenlemeyle birlikte, muhakeme sonunda duruşma tutanağına geçirilen hüküm fıkrasının tefhimi ile hüküm; hukuki varlık kazanacaktır. İşte yargılama sonunda mahkemece varılan sonucun ne olduğunu, taraflara yüklenen borç ve sorumluluklarla tanınan hakların nelerle sınırlı olduğunu ayrıca karara karşı varsa tarafların

² Hilmi Şeker: **Eshab-ı Mucibe’den-Retoriğe Hukukta Gerekçe**, 1. Baskı, İstanbul, 2010, s. 139.

³ Şeker, **age**, s. 139.

başvurabileceği kanun yollarının ve bu yollara başvurma süresini gösteren hüküm sonucuna uygulamada “kısa karar” adı verilmektedir⁴.

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda kısa karar adı altında herhangi bir ifade yahut tanım bulunmamaktadır. Aynı şekilde 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda da “kısa karar” ifadesine rastlanmamaktadır. Kanunda hüküm sonucu adıyla anılan karar uygulamada, gerekçesinin bulunmaması ve faiz, yargılama giderleri vb. gibi ayrıntıların daha sonra yazılacak olması sebebiyle kısa karar olarak nitelendirilmektedir⁵.

Usulüne göre verilen bir kısa karar, duruşma tutanağına geçirilmesi (hâkim ve zabıt kâtibinin imzaları ile birlikte) ve taraflara tefhimiyle hukuki varlık kazanacağından, artık hâkim bu karar üzerinde herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapamaz. Niteliğine göre kısa kararda bulunan hata veya eksiklikler ancak tavzih (kararı veren mahkemece) veya temyiz (Yargıtay’ca) yoluyla giderilebilir.

Dava sonunda açıklanan kısa karar (hüküm sonucu) açılan davanın türüne göre değişik özellikler gösterir. Buna göre eda davalarında dava konusu edimin ne olduğu ve varsa faiz gösterilirken, dava bir tespit davası ise tespit edilen hukuki durum ve ilişki, yenilik doğuran (inşai) davalarda ise ortaya çıkan yeni durum hüküm sonucunda belirtilecektir⁶.

Yargılama harç ve giderleri hükümde gösterilmesi gereken unsurlardandır. Bu yüzden hâkim dava bitiminde hazırladığı kısa kararında herhangi bir talep bulunmasa dahi re’sen, yargılama harç ve giderlerinin

⁴ Mehmet Akif Tutumlu, **Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçeli Karar**, 1.Baskı, Ankara, 2007, s. 17; Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, 6.Baskı, İstanbul, 2001, C. III, s. 2953.

⁵ Tutumlu, **age**, s. 46.

⁶ Necip Bilge, **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, Ankara, 1965, s. 454; Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukuku, (kıs: Medeni)**, Ankara, 1979, s. 272.

nelerden ibaret olduğunu (vekâlet ücreti, ilam harcı vb. gibi) ve bu giderlerin toplamını bir döküm halinde sunmalıdır⁷. Hâkim yargılama giderleriyle⁸ ilgili kalemleri ve miktarını da belirttikten sonra, kısa kararında son olarak ortaya

⁷ “Mahkemece "dava dilekçesinde, talep edilmediğinden davacı vekiline vekâlet ücreti takdirine yer olmadığına ve yine talep edilmediğinden yapılan yargılama giderlerinin davacılar üzerinde bırakılmasına" karar verilmiş ise de, mahkemenin bu görüşünde isabet bulunmamaktadır.

HUMK. nun 416 ve devamı maddeleri ile 423. maddesi uyarınca yargılama giderleri hakkında hüküm verilmesi için tarafların dava dilekçelerinde ve layihalarında yargılama giderlerini ve vekâlet ücretini açıkça istemiş olmalarına gerek yoktur. Mahkeme istek olmasa dahi her iki taraf içinde yargılama giderlerine ve vekâlet ücretine kendiliğinden karar vermekle yükümlüdür.

HUMK.nun 416 ve devamı maddelerinde, yargılama giderlerine ne şekilde hükümlenacağını açıklamış, aynı kanunun 423. maddesi ise; yargılama giderlerinin nelerden ibaret olduğu hususunu kapsamaktadır. 29.3.1957 tarih ve 1957/4-16 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Umumi Heyeti Kararında; "...hukuk davalarında hasma tahmili gereken ve muhakeme masraflarından madut bulunan vekâlet ücretine diğer muhakeme masrafları gibi mutlak surette talep olunmaksızın re'sen hükmedilmesi icap ettiğine ve bu gibi hasma yükletilmesi iktiza eden vekâlet ücreti taleplerinin ayrı bir dava konusu yapılmasına cevaz bulunmadığına" açıklamasına yer verilmiştir. Görüldüğü gibi vekâlet ücreti de yargılama giderlerinden sayılmaktadır. O halde, istek olmasa dahi mahkemece kendiliğinden yargılama giderleri ile bu arada vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile bu konuda hüküm kurulmasına yer olmadığına karar verilmiş bulunmasında hukuka uygunluk bulunmamaktadır.

Davacılar vekilinin temyiz itirazları bu bakımdan yerinde bulunduğundan kabulü ile yerel mahkeme hükmünün sadece 119 ada 29 nolu parsel ile yargılama gideri ve vekâlet ücreti yönünden BOZULMASINA, aşağıda dökümü yazılı 10.100.000.-lira peşin harcın onama harcına mahsubu ile kalan 70.330.000.-liranın temyiz edenlerden Mehmet 'ten alınmasına ve 10.100.000.-lira peşin harcın istek halinde temyiz edenlerden davacılar iadesine 01.07.2004 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” 8. HD, 01.07.2004, Esas No: 2004/4668, Karar No: 2004/5257, (www.yargitay.gov.tr) <Erişim Tarihi: 15.04.2010>

⁸ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 423. maddesinde yargılama giderleri şu şekilde sayılmıştır: 1-Tarife mucibince mahkeme kalemi vasıtasıyla yapılan masraflarla celsei muhakeme, keşif ve haciz masrafları,

2- Şahidin seyahat ve ikamet masrafiyle yevmiyesi ve ehlihibre ücret ve masrafları,

3- İlâm harçları,

4- Resmi dairelerden talep olunan evrakın asıl ve suret tasdik ve pul harçları,

5-Mahkemede bizzat hazır bulunanların bulundukları günlere ait seyahat ve ikamet masrafları,

6- Davanın ehemmiyetine göre kanunu mucibince takdir olunacak vekil ücretleri.

çıkan masrafları kimin ödemesi gerektiğini de açıkça göstermekle yükümlüdür (HUMK. m. 426/1)⁹. Bunun yanında hâkim yargılama sonrası kısa kararını tamamladıktan sonra yargılama giderleri ve harçlarla ilgili hiçbir hüküm kurmayarak, bu kısmı sonradan doldurmak üzere boş bırakması da kanuna aykırıdır¹⁰.

Mahkeme davacının tüm taleplerini haklı bulduğu takdirde, bunları aynen hüküm sonucunda yazarak yargılamayı bitirebilirken, davacının bazı isteklerinin kabulüne, bazılarının ise reddine karar verdiği durumlarda, iki tarafın talep sonuçlarına (kısmen de olsa) da hüküm sonucunda cevap verir¹¹. Hüküm sonucu kısmında tarafların hak, borç ve sorumlulukları sayılarak duruşma tutanağına geçirilir ve bu tutanak son duruşmada tefhim edilir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hüküm sonucunun yazılması sırasında uyulacak şartları ve verilecek hükmün nasıl kaleme alınması gerektiğini düzenlemiştir (HUMK. m.388). Buna göre hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Kanunun ilgili maddesinden de anlaşılacağı üzere, hüküm ancak kararın iki tarafa da yükletilen vazife ve bahşedilen hakları tayin ve tespit eden kısmıdır¹².

⁹ “Davacılar yararına avukatlık ücreti takdir edilirken ne kadarının maddi ve ne kadarının da manevi tazminat için olduğunun denetime olanak sağlayacak biçimde gösterilmemiş olması usule aykırıdır.” 4. HD, 14.11.1986, 6907/9287 (Yılmaz, *age*, s. 153.)

¹⁰ “HUMK m. 426’ da açıklandığı gibi lehine hüküm verilen taraf için tahsil olunacak yargılama gideri miktarının hükümde gösterilmesi icap ettiği halde, bilahare doldurulmak üzere muayyen bir kısmın boş bırakılması usul hükümlerine aykırıdır.” İİD, 23.01.1969, 3300/3109 (Kuru, C. III, s. 3080; RKD, 1969/11, s. 121–122).

¹¹ Kuru, *age*, C. III, s. 3059.

¹² 4. HD, 07.02.1980, 11489/14805 (YKD, Haziran–1980, s. 792.)

Yargılaması sona eren bir dava sonucunda kısa kararın (hüküm sonucu) tefhimi ancak zorunlu nedenlerle yapılmalıdır. Görülmekte olan bir davanın karar oturumunda taraflara sadece kısa karar (hüküm sonucu) tefhim edildiğinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 381/3. maddesi uyarınca tefhim tarihinden itibaren en geç onbeş gün içinde gerekçeli kararın yazılması gerekmektedir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda getirilen yeniliklerden biri de zorunlu nedenlerle sadece kısa kararın (hüküm sonucu) tefhim edildiği hâllerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerektiğidir.

Kısa kararın tefhiminden sonra yazılacak olan bir gerekçeli kararın, son duruşmada açıklanan kısa kararla uygunluk göstermesi gerekmektedir¹³. Aksi halde yazılan bir gerekçeli kararın, kısa karara aykırı olması veya kısa kararda belirtilmemiş hususlara değinmesi, yapılan temyiz incelemesinde başlı başına bir bozma sebebidir¹⁴.

¹³ “Hâkimin son oturumda tutanağa yazdırıp tefhim ettiği karar, esas karar olup, sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir. Oysa, 12.05.2006 günlü oturumda tefhim edilen kısa karar ile gerekçeli kararın aykırı olduğu, zaptın ve kararın incelenmesinden açıkça anlaşılmaktadır. Kısa kararda, maddi tazminat davası konusunda karar verilmesine yer olmadığına hükmedilirken, gerekçeli kararın hüküm fıkrasında maddi tazminat davasına ilişkin bir karar verilmemiştir. Konuyla ilgili 10.04.1992 günü ve 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca bu aykırılığın giderilmesi suretiyle gerçeğe ve hukuka uygun bir karar verilmesi gereği açıktır. Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin yazılı biçimde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” (21.H.D, 25.01.2007, E. 2006/10365, K. 2007/578, UYAP, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi Mevzuat Programı, Erişim Tarihi: 28.04.2011)

¹⁴ “Mahkemece, kısa kararda, "davacı-karşı davalının davasının kısmen kabulüne, 18.000.000.000 TL'nin dava tarihinden itibaren yasal faizi ile davalıdan alınarak davacıya verilmesine, fazla talebin reddine, davalı-karşı davacının davasının reddine" gerekçeli kararda ise, asıl dava yönünden aynı şekilde, karşı dava yönünden ise, "davalı-karşı davacının davasının açılmamış sayılmasına" şeklinde hüküm kurulmuş, karar davalı-karşı davacı tarafından temyiz edilmiştir.

1- HUMK'nın 381. maddesi gereğince mahkeme, hazır olan tarafların iddia ve savunmalarını dinledikten sonra yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Kararın tefhimi en az,

Yargılama sonunda somut davayla alakalı sonucu; yani kısa kararı tefhim eden mahkeme (hâkim), bu sonuca ulaşmasını sağlayan maddi olgu ve hukuki sebepleri gerekçeli kararında açıklamalıdır. Gerekçeli karar, yargılaması süren bir dava hakkında mahkemenin iddia, savunma ve delilleri değerlendirdikten sonra, incelediği maddi ve hukuki sebepler ışığında hüküm sonucuna dayanak oluşturan esas kararın, yardımcı taleplerin, mahkeme masrafları ve harçlarında hüküm fıkrasında karara bağlandığı hukuki metindir¹⁵.

aynı Yasa'nın 388. maddesinde belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur. HUMK'nın 388/son maddesi gereğince de istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenilen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Yine aynı Kanun'un 389. maddesinde de hüküm kısmında iki tarafa yükletilen hak ve borçların tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmesi zorunluluğu tekrarlanmıştır. Aynı maddenin son fıkrası gereğince de zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın sonradan belli bir süre içinde yazılması mümkündür. Bu gibi hallerde de HUMK'nın 388. maddesine uygun olarak tarafların hak ve yükümlülüklerini açıkça gösteren kısa karar ile daha sonra yazılan gerekçeli kararın birbirine uygun olması zorunludur. Esasen kısa kararı yazıp, tefhim etmekle davadan elini çekmiş olan hakimin artık bu kararını değiştirmesine yasal olanak da yoktur. Öte yandan, kısa kararlar gerekçeli kararın birbirinden farklı olması yargılamanın aleniyeti, kararların alenen tefhim olunmasına ilişkin Anayasa'nın 141. maddesi ile HUMK'nın yukarıda değinilen buyurucu nitelikteki maddelerine de aykırı bir durum yaratır. Ayrıca bu husus kamu düz eni ile ilgili olup, gözetilmesi yasa ile hâkime yükletilmiş bir görevdir.

Temyize konu davada, karşı dava yönünden, kısa kararda "davalı-karşı davacının davasının reddine" şeklinde hüküm kurulmasına rağmen, gerekçeli kararda ise, "davalı-karşı davacının davasının açılmamış sayılmasına" şeklinde hüküm kurulmuş olması, az yukarıda açıklanan kısa kararlar gerekçeli kararın birbirine uygun olması gerektiğine ilişkin ilke ve yasa hükümlerine aykırı olup, kararın bozulmasını gerektirir. Mahkemece 10.04.1992 tarih ve 1991/7 Esas 1992/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da benimsendiği gibi, kısa karar ile bağlı kalınmadan, ancak kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki giderilecek şekilde yeniden bir karar verilmesi için hükmün bozulması gerekmiştir.”(13. HD, 24.03.2008, E. 2007/13186, K. 2008/3999,UYAP, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi Mevzuat Programı, Erişim Tarihi: 28.04.2011)

¹⁵ Tutumlu, *age*, s. 47.

Usul hukukunda mahkemece verilen nihai kararların mantıksal niteliğini belgeleyen bir ispat vasıtası olan gerekçe, yapılan yargılama sonucu mahkemenin tespit etmiş olduğu maddi vakıalarla, hüküm fıkrası arasında bir köprü vazifesi görür¹⁶. Bir başka deyişle gerekçe; taraflar arasındaki uyuşmazlığın nasıl çözüldüğünü, hukukun söz konusu olaya nasıl uygulandığını, kamu gücünün nasıl kullanıldığının, doğru, haklı, makul, yasal, doyurucu ve denetlenebilir bir biçimde temellendirilmesi olarak da açıklanabilir¹⁷.

2. Kısa Karar Kavramının Hukuki Niteliği

Yapılan yargılamayı sona erdiren ve böylece hâkimin ilgili davadan elini çektiği kararlara öğretide nihai karar adı verilmektedir¹⁸. Nihai kararlar yargılamayı en azından davanın görüldüğü ilk derece mahkemesi tarafından sona erdirirken, söz konusu kararla ilgili herhangi bir kanun yolu mevcut değilse, yargılamayı tamamen sonlandıran kararlardır¹⁹.

Mahkemelerin dava dosyasından el çekmesi, genellikle dava konusu uyuşmazlığın esası hakkında verecekleri bir kararla olur. Fakat mahkeme ilgili uyuşmazlığın esastan görülebilmesinin mümkün olmadığı durumlarda

¹⁶ Kuru, **age**, C. III, s. 3052; T. Mustafa Yücel, “Kararda Gerekçe ve Muhalefet Şerhi”, **TNBHD**, Ankara, Şubat-2003, S. 117, s. 17.

¹⁷ Şeker, **age**, s. 14.

¹⁸ Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özokes, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2007, s. 522; Timuçin Muşul, “ Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları” (**kıs: Ara Kararlar**), **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Diyarbakır, 1991, s. 218; Kuru, C. III, s. 3004; Tutumlu, **age**, s. 25; Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, (**kıs. Ders Kitabı**) 14. Baskı, 2002, s. 540; Bilge, **age**, s. 221; Abdürrahim Karşlı, **Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler (kıs: Usul)**, İstanbul, 2001, s. 50; Timuçin Muşul, **Medeni Usul Hukuku Bilgisi (kıs: Usul)**, İstanbul, 2002, s. 250

¹⁹ Muşul, (**Ara Kararlar**), s.218.

usulden vereceği bir kararla veya davanın konusuz kalması halinde vereceği bir kararla da davadan elini çekebilir²⁰.

Toplum için yaşayan bireylerin arasında çıkan herhangi bir hukuki ihtilafta esas olan, ihtilafın taraflarınca yetkili yargı organına dava açılarak, söz konusu uyuşmazlığın çözümünü, devlet tarafından oluşturulan yargı organlarından talep etmektir. Bu suretle kendisine başvurulmuş yargı makamları, somut olayla ilgili yaptığı yargılama süreci sonunda olumlu veya olumsuz bir karar vermek zorundadır. Bu yönüyle yargılamanın amacı bir hüküm elde etmektir²¹.

Mahkeme hükmüne ulaşmak için öncelikle tahkikat aşamasını bitirmelidir. Mahkeme yaptığı tahkikat sonunda ulaştığı sonucu açıklamadan önce, duruşmada hazır bulunan taraflara, varsa vekillerine ve yasal temsilcilerine tahkikatın bittiğini belirterek, son sözlerini söylemeleri için söz hakkı tanır. Taraf beyanlarının ardından duruşmanın sona erdiğini bildiren mahkeme (hâkim) dava ile ilgili sonuç kararını, uygulamadaki tabiriyle kısa kararını açıklar.

Yargılama süreci sonunda açıklanmasıyla (tefhim edilmesiyle) mahkemenin bir daha söz konusu dava dosyası hakkında herhangi bir tasarrufla bulunmasını önleyen, mahkemenin vardığı sonucun ne olduğunu, taraflara yüklenen sorumlulukların ve tanınan hakların nelerden ibaret olduğunu, kısaca yargılamanın özü olan hükmü ortaya koyan kısa karar bu özellikleriyle davayı sonuçlandırması açısından nihai bir karardır.

Hâkim kısa kararı tefhim etmesiyle beraber dava dosyasından elini çektiği için artık verdiği nihai karardan kendiliğinden dönemez ve bu kararı

²⁰ Ejder Yılmaz, H.Ümit Yılmaz, **Hukuk Rehberi (Adli Yazı ve Yazışma Usulleri)** C. III – **Adli Kararlar**, Ankara, 2006, s. 4328.

²¹ Muhammet Özkes: **Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm, (kıs: Yok Hüküm)** YD, Ankara, Ekim-2000, C. 26, S. 4, s. 661.

değiştiremez. Nihai kararlar bu özelliği ile ara kararlarından ayrılmaktadır. Hâkim, nihai kararı tefhim edip, bunla ilgili tutanağı imzalamasıyla karar bu andan itibaren hukuki varlık kazanacağından, artık söz konusu kararla ilgili başkaca bir işlem yapamaz²². Verilen kararın hatalı olması ve bu hatanın tutanağın imzalanmasından sonra anlaşılması genel kaideyi değiştirmeyecektir²³.

Mahkeme (hâkim) dava sonucu irade açıklamasından itibaren sınırlı sayıdaki durumlar hariç (maddi hatanın düzeltilmesi, kanun yoluna başvuru sonrası kararın bozulması gibi) bir daha söz konusu dava ile ilgili iradesinden dönmeyecektir²⁴. Doğal olarak mahkeme yargılama sonucu oluşturduğu hükmün üzerinde tefhim anına kadar, yeni bir değerlendirme yaparak değişikliğe gidebilir. Ancak mahkeme tefhim ettiği hükmün yanlış olduğuna kanaat getirirse bile artık söz konusu karar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamaz. Bu suretle karar tefhim edilmekle beraber mahkemenin tasarruf alanından çıkmış ve mahkemeyi de bağlar bir nitelik kazanmıştır²⁵.

Yargılama sürecinin asıl amacı olan hükmün, varlık kazanması, taraflar arasındaki somut bir uyuşmazlık dolayısıyla, yargı organlarınca sürdürülen yargılama süreci sonunda varılan sonucun yani kısa kararın taraflara bildirilmesi (tefhimi) ile mümkündür²⁶. Bu sebeple hukuk âleminde bir hükmün

²² “6.4.1983 günlü oturumda mahkemece yargılamaya son verilerek davanın reddine dairi ekli karar taraf vekillerinin yüzlerine karşı açıkca okundu denmiş, hâkim ve kâtip tarafından tutanak imza edilmiş, bundan sonra dört satır çizilerek yargılamaya devam edilmiştir. Yukarıda açıklanan karar hâkimin yargılamaya son verildiğini ve işten elini çektiğini gösterir bir karar olup, artık bu karar ortadan kaldırılarak yargılamaya devam olunarak başka bir karar verilemez. Kamu düzenine taalluk edip re’sen dikkate alınması gereken bu hususlara tarafların itiraz etmemiş olmaları da bu sonucu değiştirmez.” (HGK, 28.5.1986, E. 85/3- 269, K. 86/ 567, Karşılı, **age**, s. 151.)

²³ Tutumlu **age**, s. 25.

²⁴ Özekes (**Yok Hüküm**), 668.

²⁵ Özekes, **age**, 668.

²⁶ Necmettin Berkin: **Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi (kıs: Rehber)**, İstanbul, 1980. s. 861; Özekes (**Yok Hüküm**), 666.

varlık kazanması demek, mahkemenin önünde bulunan somut uyuşmazlıkla ilgili nihai iradesini açıklaması anlamına gelmektedir²⁷.

Yapılan yargılama sonucunda verilen nihai karar olan, kısa kararın (hükmün) aleni biçimde tefhim edilmesinde amaç, kamuoyunun gözetiminde adil yargılamaya katkı sağlamak, şeffaflığı temin etmek, keyfiliği önlemek, yargı faaliyetinin kamu tarafından denetlenmesine imkân tanımak ve en önemlisi halkın yargıya olan güvenini arttırmaktır²⁸.

Önemle vurgulamak gerekir ki asıl olan ve bağlayıcı özellik taşıyan, yargılama sonunda verilen nihai kararın ne olduğunu gösteren kısa karardır. Bu yüzden mahkemelerce özellikle kısa kararın aleni bir biçimde tefhim edilmesi hususunda hassasiyet gösterilmelidir. Asıl olan kısa karar olduğu için mahkeme sonra yazacağı gerekçeli kararı da mutlaka tefhim ettiği kısa karara uygun hazırlamalıdır. Aksi hal yani gerekçeli kararın, kısa karara aykırı düzenlenmesi “Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu” kararı gereği de mutlak bozma nedeni sayılmıştır²⁹.

²⁷ Muhammet ÖZEKES, **Hukuk Yargılamasında Süre Tutum Müessesesi Yoktur**, (kıs: **Süre Tutum**) Prof. Dr. SAİM ÜSTÜNDAĞ’A ARMAĞAN, Ankara, 2009, s. 386.

²⁸ Şeker, **age**, s. 140.

²⁹ 10.04.1992, E. 1991/7, K. 1992/4 (RG, 10.06.1992-21254) ; “Hâkimin son oturumda tutanağa yazdırıp tefhim ettiği karar, esas karar olup, sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir. Oysa 12.05.2006 günlü oturumda tefhim edilen kısa karar ile gerekçeli kararın aykırı olduğu, zaptın ve kararın incelenmesinden açıkça anlaşılmaktadır. Kısa kararda, maddi tazminat davası konusunda karar verilmesine yer olmadığına hükmedilirken, gerekçeli kararın hüküm fıkrasında maddi tazminat davasına ilişkin bir karar verilmemiştir. Konuyla ilgili 10.04.1992 günü ve 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca bu aykırılığın giderilmesi suretiyle gerçeğe ve hukuka uygun bir karar verilmesi gereği açıktır. Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin yazılı biçimde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” (21.HD, 25.01.2007, E. 2006/10365, K. 2007/578, **UYAP, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi Mevzuat Programı**, Erişim Tarihi: 05.05.2011)

3. Kısa Kararın Hukuki Fonksiyonu

Yargılama sonunda taraflara tanınan hak ve yüklenen borçları gösteren kısa kararın 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388 ve 389. maddesine uygun bir şekilde tefhim edilmesi ve ilgili kararın duruşma tutanağına geçirilerek hâkim ve zabıt kâtibi tarafından imzalanması ile hüküm dış dünyada doğmakta ve hukuki varlık kazanmış olmaktadır³⁰.

Kısa kararın hukuki varlık kazanmasından itibaren artık tahkikat safhası ve sözlü yargılama safhası da sona ermiş, davayla ilgili nihai karar olan hüküm verilmiştir. Mahkeme hükmün hukuki sonuçlarının uygulamada herhangi bir duraksamaya mahal vermeyecek şekilde açık ve tam olarak icrasının sağlanabilmesi için kısa kararını çok yalın ve net bir dille kaleme almalıdır. Yani mahkeme kısa kararında verilen karar ile taraflara yükletilen ve bahsedilen vazife ve hakları, hiçbir şüphe ve tereddüdü gerektirmeyecek biçimde çok açık olarak yazmalıdır (HUMK. m. 389).

Mahkemenin kısa kararını tefhim etmesinin diğer bir sonucu da, tefhim tarihinden itibaren dava ile ilgili gerekçeli kararın yazılma süresinin başlamasıdır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre (HUMK. m. 381/3) mahkeme dava sonunda kısa kararını tefhim etmesinden itibaren gerekçeli kararını da en geç onbeş gün içinde yazmalıdır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda da bu süre 1 ay olarak düzenlenmiştir. Kanuna göre asıl olan gerekçeli kararın, kısa kararla birlikte tefhim edilmesidir. Kanun koyucu sadece kısa kararın tefhiminin zorunlu hallerde olmasını öngörmüştür. Ancak kanun koyucunun istediği bu uygulama günümüzde istisnai olarak kullanılan bir yol olarak kalmış, yargının iş yükü yoğunluğu sebebiyle sadece kısa kararın tefhimi mahkemelerce sıklıkla kullanılan bir uygulama halini almıştır.

³⁰ Tutumlu age, s. 355.

Mahkeme kısa kararını tefhim ettikten sonra, bu kararla bağılı hale gelir. Bu aşamadan sonra hâkimin hükme müdahale imkânı ortadan kalkmıştır³¹. Mahkeme (hâkim) tefhim edilen kısa karar sonrası, verdiği hükmün yanlış olduğunu anlar veya asıl ya da yardımcı taleplerden biri hakkında olumlu veya olumsuz hiçbir karar vermediğini anlarsa bile verdiği hükmü değiştiremez³². Hükme karşı temyiz yoluna gidilip, hüküm temyiz safhasında bozulursa, mahkeme ancak bu şekilde dava dosyası hakkında tasarrufta bulunma yetkisine sahip olacaktır³³.

³¹ “Hâkim (mahkeme) verdiği (tefhim ettiği) hüküm ile bağılıdır sonradan hükmün yanlış olduğu kanısına varsa bile, artık hükmü değiştiremez. Yani mahkeme davayı tekrar ele alıp, yeni ve başka bir hüküm veremez. Hükme karşı temyiz yoluna gidilir ve hüküm Yargıtay’ca bozulursa, mahkeme ancak o zaman davaya el koyabilir.

Yargıtay’ın ve öğretinin yaygınlık kazanmış görüşü bu doğrultudadır (Aynı yönde Yargıtay HGK’nun 27.10.1965 gün ve 1965/9-797 -393, Yargıtay HGK’nın 5.3.1975 gün ve 1975/8-1603 -296 sayılı ilamı, Yargıtay HGK’nın 12.12.1984 gün ve 1984/7-864 -1051 sayılı ilamı).

Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 386 -390 maddelerinde;" Hâkim hükmü verdikten sonra o davadan elini çekmiş olacağı taraflardan birisi tarafından hüküm temyiz edilip bozulmadıkça, o davaya yeniden bakamayacağı verdiği hükmü de değiştiremeyeceği açıklanmıştır."

Hâkimin verdiği hükümle bağılı olduğu, ondan dönerek yeni hüküm veremeyeceği, yani hükmünü değiştiremeyeceği ilkesine, Almandaki-Bindungsvirkung- karşılığı olarak "Hükmün bağlayıcı Etkisi "denilir (Prof. Dr. Baki Kuru Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. Baskı 2001 c:III s:3164 vd).

Bu açıklamaların ışığında somut olaya baktığımızda 3402 sayılı yasanın 27.maddesinde açıklanan davanın henüz görülmekte olması ve kesin hükümle karara bağlanmamış olması ilkesi ile yukarıda açıklanan ilkeler birlikte değerlendirildiğinde; genel mahkemenin ancak karar aşamasından önce eğer o yerde bir kadastro tutanağı düzenlenmişse, o takdirde dosyayı resen kadastro mahkemesine devredecektir. Öte yandan dosya karara çıkmışsa, mahkeme dosyadan elini çekmiş sayılır. Yeniden dosyayı ele alarak, önceki kararı yok farz ederek yeni bir hükümle görevsizlik yâda gönderme karar veremez. Bu dosyanın ancak yasa yolundan geçtikten sonra hâkimce yeniden ele alınabilmesi olanaklı olacağı düşüncesi ile Özel Dairenin bozma kararına uyulmak gerekirken önceki hükümde direnilmesi hatalı olup bozulması gerekir.” (HGK, 02.10.2002, E. 2002/1-752, K. 2002/ 768, www.hukuki.net, Erişim Tarihi: 07.05.2011)

³² Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 549; Tutumlu **age**, s. 355; Kuru, **age**, C. III, s. 3164.

³³ “Mahkemece kısa kararda asıl davanın reddine, karşı davanın ise 395.600.000.-TL üzerinden kabulüne karar verilmiş, daha sonra oluşturulan gerekçeli kararda kabul edilen miktarın 141.395.600.-

Mahkemenin kısa kararı tefhim etmesiyle beraber yapması gereken, verdiği ilk karara (kısa karara) uygun bir gerekçeli karar kaleme almaktır. Hâkim kısa kararında hükmü yanlış kuracak şekilde bir hata yaptığını anlasa veya hükmü eksik bile kursa, yapması gereken yine gerekçeli kararını kısa kararı destekler nitelikte hazırlamaktır. Aksi hal aleniyet ilkesine açıkça aykırı olacağı gibi, söz konusu hükümler Yüksek Mahkemece de mutlak bozma nedeni sayılmaktadır³⁴.

Her ne kadar (mahkemenin) hâkimin kısa kararıyla çelişen bir gerekçeli karar kaleme alması mutlak bozma nedeni sayılsa da, Yargıtay'ın böyle bir kararı resen inceleme konusu yaparak bozması mümkün değildir³⁵. Hâkim yeni bir hüküm kurduğu için böyle bir hüküm karşısında (kısa kararı değiştiren bir gerekçeli karar) ancak taraflarca temyiz edilmiş olması halinde söz konusu karar Yargıtay tarafından incelenecektir.

Mahkeme (hâkim) kısa kararını, gerekçeli kararıyla değiştirdiği takdirde, değiştirilen hüküm taraflara tefhim edilmemiştir. Bu yüzden temyiz

TL. olduğu belirtilmiş, maddi hata yapıldığı duruşma zaptında şerh edilmiştir. Kısa kararla gerekçeli karar arasında farklılık yaratılmıştır. H.U.M.K. nun 382 ve devamı maddeleri uyarınca kısa kararla gerekçeli karar arasında çelişki olması usul ve yasaya aykırı olup, 10.4.1992 gün ve 1991/7 Esas ve 1992/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da benimsendiği gibi, mahkemece, kısa karar ile bağlı kalınmadan ancak kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki giderilecek şekilde yeniden bir karar verilmesi için kararın bozulması gerekir.” 13.HD, 25.11.2004, E. 2004/15235, K. 2004/17171, www.adalet.org, Erişim Tarihi: 07.05.2011)

³⁴ “Davacı, dava dilekçesinde; nüfus kütüğünde 15.9.1982 olan doğum tarihinin ay ve gün baki kalmak kaydı ile 1984 olarak düzeltilmesini istemiş, mahkemece kısa kararda davanın reddine ilişkin hüküm kurulduğu halde gerekçeli kararda davanın kabulüne karar verilmek suretiyle kısa kararla gerekçeli karar arasında çelişki yaratılmıştır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 10.4.1992 gün 1991/7-1992/4 sayılı kararı gereğince sonradan yazılan gerekçeli kararın tefhim edilen kısa karara uygun olması zorunludur. Kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili olması usul ve yasaya aykırıdır.” (18. HD, 25.3.2008, E. 2008/2065, K. 2008/3528, **UYAP, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi Mevzuat Programı**, Erişim Tarihi: 07.05.2011)

³⁵ Kuru, **age**, C. III, s. 3167.

süresinin tefhim ile başladığı durumlarda (İş Mah. Kan. m. 8, İİK m. 299,363) bu değiştirilen karara (gerekçeli karar) karşı temyiz süresi, gerekçeli kararın taraflara tebliği ile başlayacaktır³⁶.

Mahkemenin verdiği kısa karar (ilk karar) lehine fakat kısa kararı değiştiren karar (gerekçeli karar) aleyhine olan taraf gerekçeli kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren temyiz süresi içinde kararı temyiz etmezse, gerekçeli karar kesinleşir. Bu durumda mahkemenin davayı sona erdirdiği kararı olan, kısa karar hükümsüz kalır. Kısa kararın hükümsüz kalması üzerine davayı sonuçlandıran asıl karar, kısa kararı değiştiren (gerekçeli karar) karardır³⁷.

Usul hukukumuzda kısa kararın tefhimiyle beraber ortaya çıkan bir başka soruda, kısa kararın dava sonunda tefhim edilmesinden itibaren taraflar için temyiz süresinin ne zaman başlayacağı ve temyiz süresinin tefhimle başladığı hallerde, uygulamada süre tutum (müddeti muhafaza) adı verilen bir dilekçe ile mahkemenin gerekçeli kararını yazana kadar, tarafların temyiz süresini kaçırmamasının önüne geçilip, geçilemeyeceğidir.

İş Kanunu'nun 8. maddesi ile İcra ve İflas Kanunu'nun 363. maddesi esas alındığında, mahkeme son oturumda gerekçeli kararını yazmadan sadece kısa kararın tefhimi yoluna gitmişse uygulamada temyiz süresinin kısa kararın tefhimi ile başlayacağı kabul edilmektedir. Bu arada gerekçeli kararın yazılıp tefhim edilmesine kadar geçen süre zarfında temyiz süresinin geçirilmemesi için süre tutum (müddeti muhafaza) dilekçesinin verilmesi aranmaktadır. Söz konusu dilekçede daha gerekçeli karar yazılmadığından, yani taraflar hangi sebeple temyiz itirazı yapacağını bilmediğinden, temyiz gerekçelerine fazla yer verilmeden sadece temyiz yoluna başvurulduğu belirtilmektedir. Bu yolla mahkemece tefhim edilen kısa karar üzerine, kanun yoluna başvuru hakkı korunmaya çalışılmaktadır.

³⁶ Kuru, **age**, C. III, s. 3167.

³⁷ Kuru, **age**, C. III, s. 3167.

Mahkeme gerekçeli kararını yazıp taraflara tebliğ ettikten sonra, daha önce süre tutum (müddeti muhafaza) dilekçesi veren taraf, bu defa ayrıntılı olarak gerekçelerini de belirterek bir temyiz dilekçesi sunar. Bu durumda deyim yerindeyse önce “süre tutum” ya da “müddeti muhafaza” adı altında önce kısa bir temyiz dilekçesi daha sonra ise ayrıntılı bir temyiz dilekçesi verilmektedir³⁸.

Süre tutum (müddeti muhafaza) dilekçesi veya süre tutum müessesesi ile alakalı ne yürürlükte bulunan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ne de 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe girecek olan Hukuk Muhakemeleri Kanununda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Aslen temyiz şartları diğer mahkemelere göre farklı özellikler gösteren icra mahkemesi ve iş mahkemesi kararlarına karşı başvurulmuş bir yol olan süre tutum (müddeti muhafaza) dilekçesi bugün olası hak kayıplarını önlemek gayesiyle, avukatlar tarafından diğer mahkeme kararlarına karşıda verilmektedir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 435/2. maddesindeki temyiz sebeplerinin temyiz dilekçesinin verilmesinden itibaren bir hafta içerisinde verilecek başka bir dilekçeyle bildirilmesini mümkün kılan hüküm, 2924 sayılı kanunun 28.maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Bu düzenlemenin doğal sonucu olarak uygulamada müddeti muhafaza olarak adlandırılmış olan müessesede ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla hukuk yargılamamızda süre tutum müessesesi mevcut değildir³⁹.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa (m. 381, 489) göre usulüne uygun olarak tefhim edilen kısa kararla birlikte mahkemenin dava konusu uyuşmazlıkla ilgili verdiği nihai karar varlık kazanacaktır. Genel itibariyle hükmün hukuki varlık kazandığı an ile ilgili uygulamada veya doktrinde

³⁸Özekes (Süre Tutum), s. 382.

³⁹ HGK, 01.10.2003, E. 2003/13-581, K. 2003/527 (Manisa BD, 2004/4, s. 153.)

herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır. İhtilaf; mahkemenin verdiği nihai kararın varlık kazandığı anın aynı zamanda temyiz süresinin başlangıcı olup olmadığı ile ilgilidir. Bu ihtilaf da aslen hukuk mevzuatımızda bulunmayan ve yanlış olarak yürütülen süre tutum (müddeti muhafaza) dilekçesi verilmesine sebep olmaktadır.

Usul hukukunda hükmün varlık kazandığı an, her zaman kanun yoluna başvuru süresinin de işlemeye başladığı an değildir⁴⁰. Hükmün varlık kazandığı anda kanun yoluna başvuru süresinin de başlayabilmesi için söz konusu hükmün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesinde sayılan tüm unsurları (gerekçe, hüküm sonucu vb. gibi) içermesi ve son oturumda tefhim edilerek duruşma tutanağına geçirilmesi gerekmektedir⁴¹. Ancak bu surette hüküm davanın taraflarına tam olarak bildirilmiş ve taraflar tüm hak ve sorumluluklarını öğrenmiş olacaktır.

Yargılama sonunda verilen hükme karşı kanun yoluna başvuru süresinin başladığından bahsetmek için öncelikle, hükmün kanunda sayılan tüm unsurları ile birlikte ortaya çıkması gerekmektedir⁴². Bu yüzden; mahkemelerde istikrar kazanan uygulamaya göre önce kısa karar tefhim edilip daha sonra gerekçeli karar yazılır ve tebliğ edilirse, hükmün varlık kazandığı anda (tefhim edilen kısa kararla) temyiz süresi işlemeye başlamayacaktır. Zira hüküm son oturumda tefhim edilmekle beraber hukuki varlık kazansa da, HUMK 381. madde uyarınca hükmün tam unsurlarını içermeyen eksik bir karardır. Böyle bir karara karşı ancak hükmün tam unsurlarıyla beraber (gerekçe vb.) taraflara bildirilmesiyle temyiz kanun yoluna başvuru imkanı doğacaktır.

⁴⁰ Özekes (Süre Tutum), s. 385.

⁴¹ Özekes, **agm**, s. 385.

⁴² Özekes, **agm**, s. 385.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun sistematığı de incelendiğinde 381. ve 489. maddelere göre hükmün tefhimle varlık kazandığı, 432/1 ve 437. maddelere göre de hükmün tüm unsurlarıyla beraberce yazılıp tebliğ edilmesinden itibaren temyiz süresinin başladığı görülmektedir.

Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihine kadar, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun temyize ilişkin yürürlükteki hükümleri uygulanmaya devam edecektir. Söz konusu kanuna göre asliye hukuk mahkemelerinde temyiz süresi on beş (m.432), sulh hukuk mahkemelerinde ise sekiz gündür (m. 437). Her iki maddenin ilerleyen cümlelerinde ise, bu sürenin ilamın usulen taraflardan her birine tebliği ile işlemeye başladığı belirtilmiştir⁴³.

Kanunun bu düzenlemesinden aynı doğrultuda birkaç sonuç çıkarmak mümkündür. Buna göre HUMK m. 159'a göre, kanunda belirlenen süreler bir takım istisnalar dışında (eski hale getirme vb.) kesindir. Bu süreler üzerinde davayı gören hâkimin de herhangi bir takdir hakkı bulunmamaktadır. Hak düşürücü nitelikte olan bu sürelerle belirlenen hakları, söz konusu süre zarfında kullanmayan taraf, yargılama süresince bir daha bu haktan yararlanamayacaktır. Kanun tarafından belirlenen hak düşürücü sürelerin işlemesi, aksi kanunda belirtilmedikçe durdurulamaz, bir başka deyişle bu süreler "tutulamaz"⁴⁴.

Başta Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (m. 432, 437) olmak üzere, 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nda (m.8) ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda (m. 363) temyiz süreleri açık ve kesin bir biçimde düzenlenmiştir. Anılan bu somut düzenlemeler karşısında, uygulamada süre tutum (müddet-i

⁴³ 6100 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda istinaf kanun yoluna başvuru süresinin iki hafta olduğu ve bu sürenin HUMK' de olduğu gibi ilamın usulen taraflardan her birine tebliği ile işlemeye başlayacağı belirtilmiştir.

⁴⁴ Metin Feyzioğlu, **Temyiz Başvurularında Süre Tutum Konulu Bir Dilekçe Olamaz**, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_935.htm. <Erişim Tarihi: 15.04.2011>

muhafaza) adı verilen bir dilekçeyle, söz konusu kanuni sürelerin tutulması mümkün değildir⁴⁵.

Kanunda (m. 432,437) davanın görüldüğü mahkemeye göre belirlenen temyiz sürelerinin ardından ilamın usulen taraflardan her birine tebliği ile işlemeye başlayacağı açıklanmıştır. Söz konusu maddeler aslında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 393. maddesinde belirtilen “müddetler ilamın, iki taraftan her birine verildiği tarihten başlar” ifadesiyle paralellikler taşımaktadır. Kanuna göre sürelerin işlemeye başlaması ilamın verilmesine bağlanmıştır. Yapılan bu düzenlemelerin ardından, kanun koyucunun “ilam” kavramıyla neyi kastettiği önem arz etmektedir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 392’de ilam kavramı açıklanırken, “kararın tüm unsurlarıyla tam olarak ortaya çıkmasından sonra bu karar suretlerinin aslı ile aynı şekilde imza edileceği ve mahkeme mührü ile mühürlenerek taraflara verileceği, bu şekilde iki taraftan her birine verilen surete ilam adı verildiği belirtilmiştir. Bu tanıma göre, ortada bir ilam olabilmesi için öncelikle, kanunda sayılan tüm unsurları taşıyan asıl kararın mevcut olması şarttır⁴⁶.

⁴⁵ Özekes, **agm**, s. 390.

⁴⁶ Arapça kökenli bir sözcük olan ilm’den gelen ilam usul hukukunda; mahkemelerce yapılan yargılama sonucu varılan nihai kararın, taraflara verilen suretine denilmektedir.

Mahkemelerce verilen asıl kararlarda olduğu gibi, ilamlarda kararı veren hâkim ve zabıt kâtibi tarafından imzalanmalı, ayrıca kanunun ilgili maddesi uyarınca (HUMK m. 392) mahkeme mührü ile mühürlenmelidir. Mahkemenin nihai kararının suretinin taraflara verilmesi işlemi suret harcına tabi değildir. İlamların harca tabi olmamasının sebebi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 392. maddesinin yazılış biçiminden çıkmaktadır. Buna göre kanun “iki taraftan her birine verilen suretler ilamdır” diyerek mahkeme yazı işleri müdürü tarafından ilgili taraflara tebliğ edilen veya makbuz karşılığı verilen karar suretleri de ilamın aslı sayılmaktadır. Bu sebepten dolayı ilamın aslından, daha önce alınmış olan karar ve ilam harcından başka, ayrıca suret harcı alınmaz.

Yargılaması sona eren bir davada, taraf sayısından iki adet fazla olmak üzere karar yazılır. Bu belgelerden biri mahkeme evrak mahzeninde, diğer nüsha ise dava dosyasında saklanır. Geri kalan nüshalar ise, aslı gibi kararı veren hâkimin ve zabıt kâtibinin imzasıyla birlikte, mahkeme mührü de basılarak taraflara verilir. Ayrıca hükmün taraflara son oturumda tefhim edildiği duruşma tutanağının altına karar örneğinin aynı tarihte taraflara verildiği yazılarak, imzalanmasıyla da yapılan tebliğ kanun uyarınca geçerlidir. Uygulamada daha çok, ilamlar taraflara Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 392. ve 393. maddeleri birlikte incelendiğinde görülmektedir ki, karara karşı kanun yoluna başvuru süresinin işlemeye başlaması için, ilamın tefhim veya tebliğ edilmesi bile yeterli görülmemiştir. Tüm unsurları taşıyan bir kararın (hüküm sonucu, gerekçe vd.) bile, ayrıca hazırlanıp yazı işleri müdürü (başkâtip) tarafından verilmesi gerekmektedir. Bu yüzden daha tüm unsurları (gerekçe vd.) oluşmamış bir kararın tefhim edilmesiyle de kanun yoluna başvuru süresi işlemeye başlamayacaktır. İşlemeye başlayan bu süre içerisinde, süre tutum dilekçesi vermek, herhangi bir hukuki menfaat sağlamayacaktır.

Uygulamada süre tutum dilekçesinin verilmesi en çok kararlarına karşı temyiz süresi tefhimle başlayan iş ve icra mahkemelerinde görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak da 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesi ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 363. maddesi gösterilmektedir. Anılan maddelerde mahkemenin nihai kararlarının tefhim tarihinden itibaren temyiz edilebileceği belirtilmektedir. Uygulamada tarafların (özellikle avukatları) süre tutum dilekçesi vermesindeki en büyük neden; tefhim tarihinden itibaren temyiz süresinin başlayacağı ifadesine dayanarak, gerekçeli karar yazılmadan tefhim edilen kısa karar üzerine, temyiz süresinin başlayacağı ve bu sürenin durdurulabilmesi için süre tutum dilekçesi verilmesi gerektiği düşüncesidir.

Uygulamada tarafları, süre tutum dilekçesi vermeye iten nedenlerin 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunları dikkatli olarak incelendiğinde yersiz olduğu görülmektedir. Çünkü 5521 sayılı kanunun 15. maddesinde; İş Mahkemeleri Kanununda hüküm bulunmayan hallerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanacağı, İcra ve İflas Kanunu'nun 364/II. maddesinde de yine özel hükümler haricinde de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıf bulunmaktadır. Söz konusu atıf

tebliğ edilmektedir. Yine Tebligat Kanunu 11. madde gereğince yapılan yargılama vekil aracılığıyla takip edilmişse, ilam mutlaka vekile tebliğ edilmelidir

hükümleri gereğince, hükmün varlık kazanması ve hükümle ilgili diğer hususları genel atıf sebebiyle, bu kanunların uygulama alanı bulduğu mahkemelerde de geçerlidir⁴⁷. Bu yüzden hükmün tam anlamıyla oluşabilmesi, yani temyiz denetimine konu olabilmesi için gerekçesiyle beraber ortaya konması gerekmektedir.

Doktrinde *KURU*, iş mahkemesi kararlarına karşı temyiz süresinin tefhim ile başlayabilmesi için, hâkimin kararını gerekçesiyle birlikte yazıp imzaladıktan sonra tefhim etmesi halinde olacağını belirtmiştir⁴⁸. Aynı doğrultuda *ÖZEKES*' te gerek iş mahkemelerince, gerekse icra mahkemelerince verilen bir ilamdan bahsedebilmek için, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 392. madde gereğince öncelikle bir asıl kararın, yani gerekçesiyle beraber yazılan bir kararın mevcut olması gerektiğini vurgulamıştır⁴⁹.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında; kanunda temyiz süresinin tebliğ ile başlayacağı vurgulanan durumlarda; temyiz süresinin işleyebilmesi için, tefhim edilen kararın kanunda sayılan tüm unsurları (gerekçe vb.) içermesi gerekmektedir. Bu niteliklere sahip olmayan bir karara karşı ise temyiz süresi işlemeye başlamayacak, karar ancak başta gerekçe olmak üzere kanunun aradığı tüm unsurların tamamlandığı takdirde temyiz süresi işlemeye başlayacaktır. Kanunda temyiz süresinin tefhimle beraber işlemeye başlayacağı belirtilmiş ise: karar ancak kanunda belirtilen tüm unsurlar tamamlanıp (gerekçe vb.) tefhim edildiği takdirde temyiz süresi işlemeye başlayacaktır. Böylece tefhim veya tebliğ edilen karar tüm unsurlarıyla beraber ortaya çıkmamışsa, ortada işlemeye başlayan bir süre de olmayacak, başlamayan bir sürenin tutulması ya da muhafazası da mümkün olmayacaktır⁵⁰.

⁴⁷ Özekes, **agm**, s. 392.

⁴⁸ Kuru, **age**, C. V, s. 5462.

⁴⁹ Özekes, **agm**, s. 392.

⁵⁰ Özekes, **agm**, s. 390.

Süre tutum dilekçesi verilmesi uygulamasının temelinde, uygulamada sıkça değindiğimiz gibi 5521 sayılı İş Mahkemeleri ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun “ temyiz süresinin tefhimle başlayacağına dair maddelerin (5521 sayılı Kanun m. 8, 2004 sayılı Kanun m. 363) yanlış yorumlanması yatmaktadır. Özellikle belirtmek gerekir ki şu anda hukuk yargılamasında süre tutum dilekçesi verilmesini gerektiren her hangi bir hukuki düzenleme veya kanun hükmü bulunmamaktadır. Yargıtay 19. Hukuk Dairesi' de konuyla ilgili bir kararında “Hukuk Usulünde süre tutum dilekçesi diye bir müessese yoktur” diyerek bu hususu belirtmiştir⁵¹.

Kanaatimizce de süre tutum dilekçesinin kabulü ve bu dilekçenin verilmesiyle temyiz süresinin muhafaza edilmesi veya söz konusu dilekçenin verilmemesi halinde tarafların, temyiz süresini geçirdiğinden bahisle hak kaybına uğratılması, yürürlükteki hukuki mevzuatımıza uygun değildir. Anılan bu müessesenin kabulü de Yargıtay'ın istikrar kazanan kararlarına açıkça aykırılık oluşturmaktadır.

⁵¹ 19. HD, 04.07.2003, 4552/7400 (TBBĐ, 2004/53, s. 365.)

B. DİĞER YARGILAMA USULLERİNDE KISA KARAR

1. Anayasa Yargısında Kısa Karar

Anayasanın 141/3. maddesinde tüm mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılması gerektiği belirtilmiştir. Anayasanın ilgili maddesi gereğince, hükümlerin gerekçesiyle beraber hazırlanması hususunda hiçbir yargı organına bir muafiyet tanınmamaktır. Bu yüzden asıl amacı kanun vb. düzenlemelerin Anayasaya uygunluğunu denetlemek olan Anayasa Mahkemesinin de söz konusu hüküm gereği gerekçe ödevinden kaçınması mümkün değildir.

Anayasanın 141. maddesinde sayılan gerekçe yükünün temelinde, öncelikle bireysel tatmini amaçlayan; davanın taraflarının kanun yoluna başvurulabilmesi için, davayla ilgili hükmün gerekçesini bilmesi ve kanun yolu merciinde savunmasını, mahkemenin açıkladığı gerekçeye göre yapabilmesi yatmaktadır⁵². Bunun yanında kanun yolu merciinin de, davayla ilgili sağlıklı bir inceleme yapabilmesi için başta mahkemece dava konusu hükmü esas teşkil eden gerekçenin hazırlanması gerekmektedir.

Adil yargılanma ilkesinin önemli unsurlarından biri kararların aleni bir biçimde verilmesidir. Anayasanın 141/3. maddesi gereğince, aleniyet kavramı içerisine hükmün gerekçeli olarak verilmesi gerektiğini de dâhil etmek gerekmektedir⁵³. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi' de kararlarında, hükmün gerekçesiz olarak verilmesini, aleniyet ilkesi bakımından adil yargılanmaya

⁵² Abdullah Sezer, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile İlgili Mevzuat**, 1. Baskı, İstanbul, 2004, s. 304; Şeker, **age**, s. 150-151

⁵³ Cüneyd Altıparmak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları, (www.turkhukuk sitesi.com/makale_636.htm, Erişim Tarihi: 14.05.2011)

aykırı bulmaktadır⁵⁴. Anayasanın amir hükümleri ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma ilkesi uyarınca Anayasa Mahkemesi dâhil diğer tüm yargı otoriteleri de gerekçe ödevi bakımından istisnasız aynı yükümlülüğe (hükmü gerekçeli olarak hazırlama) tabi tutulmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'ya uygunluk denetimi sırasında verdiği kararlar esasta iptal ve ret biçimindedir⁵⁵. Anayasa Mahkemesi, iptal istemiyle önüne gelen bir davada, Anayasa'ya aykırılık iddiasını uygun bulmazsa ret kararı verir. Ret kararı, iptali istenen kuralın Anayasaya aykırı olmadığını gösterir⁵⁶. Yüksek Mahkeme ret kararlarını genelde Anayasa'ya aykırılık olmadığı gerekçesine dayandırmaktadır⁵⁷.

1982 Anayasasının 153/1. maddesine göre Anayasa Mahkemesi'nin kararları kesindir ve iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz. Buna göre Anayasa Mahkemesi kararlarına karşı temyiz, karar düzeltme vb. kanun yollarına başvuru mümkün değildir. Söz konusu maddede belirtilen kararların kesinliği, kesin hüküm anlamını da taşımaktadır⁵⁸. Böyle bir karara konu olan uyuşmazlık hakkında, aynı taraflarca ve aynı sebebe dayanarak yeni bir dava konusu yapılamaz⁵⁹.

Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararı kendisi dâhil, hiçbir makam değiştiremez veya kaldıramaz⁶⁰. Anayasaya göre Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararlar Resmi Gazete'de hemen yayımlanır. Mahkemenin verdiği

⁵⁴ M. Reşit Koparan, Adil Yargılanma Hakkı, **BBD**, Bursa, 2003, S. 73, s. 32.

⁵⁵ Ö. İbrahim Kaboğlu, **Anayasa Yargısı**, İstanbul, 2004, s. 83.

⁵⁶ Yılmaz Aliefendioğlu, **Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi**, 1. Baskı, Ankara, 1996, s. 296.

⁵⁷ Aliefendioğlu, **age**, s. 296.

⁵⁸ Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, 8. Baskı, Ankara, 2005, s. 407.

⁵⁹ Servet Armağan, Anayasa Mahkememizde Kazai Mukarebe Sistemi, **İÜHFY**, İstanbul, 1967, s. 147; Özbudun, **age**, 408.

⁶⁰ Aliefendioğlu, **age**, s. 293.

kararlar Resmi Gazete’de yayımlandıktan itibaren ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar (m. 153, son fıkra). 1982 Anayasası, 1961 Anayasasının aksine Anayasa Mahkemesine olayla sınırlı ve yalnız tarafları bağlayıcı karar verme yetkisi tanımamıştır (1961 Anayasası m. 152/4). Mahkemenin verdiği iptal kararı, dava konusu olan normu ortadan kaldırır ve bu karar herkes için hüküm ve sonuç doğurur⁶¹.

Anayasanın 153. maddesine göre, kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmi Gazete’de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez (aynı mahiyette 1961 Anayasası m. 152/2).

Anayasaya göre iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz (m. 153/1). Ancak günümüzde özellikle siyasi parti kapatma davaları ve kamunun yoğun ilgi gösterdiği bazı kanunlar ile ilgili davalar hakkında verilen kararların gerekçesinin yazılmasının beklenmesi ve kararın bu sürecin sonunda açıklanması pek de mümkün olmamaktadır. Bu gibi durumlarda doğru ve tam bilgi edinemeyen yazılı ve görsel medya mensupları, kendilerine göre yorumlar yaparak, çoğu zaman okuyucu ya da izleyicilerine gerçek dışı haberler sunmaktadırlar⁶². Son zamanlarda bu durumun istikrar kazanan bir hal alması üzerine, Yüksek Mahkeme bilgilendirme amacıyla davanın

⁶¹ Özbudun, *age*, 408; “Anayasa Mahkemesi gerek iptal davası gerekse itiraz yoluyla açılan davalarda bir yasa hükmünün anlamını kendi hukuki görüş ve anlayışına göre yorumlayarak bir sonuca varmakta...” ve bu sonuç bilindiği üzere Anayasa’nın 153. maddesi gereğince yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlamaktadır.” Anayasa Mahkemesi, 27.01.1987, K. 1987/3 (Musa Sağlam, Anayasa Mahkemesinin “Anayasal Konumu” Üzerine Bir Değerlendirme, *Niğde Üniversitesi İİBFD*, 2008, C. 1, S. 2, s. 80.)

⁶² Aliefendioğlu, *age*, s. 299.

sonucuyla ilgili kısa kararını, haber niteliğinde basın mensuplarına duyurmaktadır⁶³.

Anayasa Mahkemesi'nin uygulamada siyasi parti kapatma kararları ile bazı kanunların iptalini öngören kararları gerekçesi daha yazılmadan kamuoyuyla paylaştığı sıkça görülmektedir. Kanun koyucu özellikle iptal kararlarının gerekçesiyle beraber açıklanması konusundaki hassasiyetini, iptal kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklanamayacağını belirterek ortaya koymuştur. Bu yüzden iptal kararlarının Anayasa'nın (m. 153/1) ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanununun amir hükümlerine karşın (m. 66/5) gerekçesi yazılmadan açıklanması durumunda hüküm ifade etmeyeceği ve uygulama değeri taşımayacağı açıktır⁶⁴.

1982 Anayasası ve Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanun dikkatli biçimde incelendiğinde görülecektir ki Anayasa yargısında iptal kararları bakımından kısa karar ve bu kararlarının tefhimi hükmün hukuki varlık kazanmasında herhangi bir rol oynamamaktadır. Kısa kararı, gerekçeden yoksun bir biçimde açıklamak, sadece o davayla ilgili kamuoyunda oluşan merakı gidermek, basını bilgilendirmek ve böylece karara yönelik oluşan şüphe ve söylentileri önleme gayesi taşımaktadır. İptal kararlarına hukuki varlık kazandıran eylem ise gerekçesiyle beraber, Resmi Gazete'de yayımlanmasıdır.

Sadece kısa kararın (hükmün) açıklanması Anayasanın 153. maddesinde tanımlandığı biçimde bir açıklama değil, kamuoyu, ilgililer ya da basının merakını gidermeyi hedefleyen sıradan bir bilgi paylaşımıdır⁶⁵. Anayasa Mahkemesince açıklanan böyle bir kararın hükmün işlerliğini

⁶³ Aliefendioğlu, **age**, s. 299.

⁶⁴ Şeker, **age**, s. 158.

⁶⁵ Şeker, **age**, s. 158.

sağlayan güce dönüşebilmesi, onun gerekçeli olarak ve Resmi Gazete’de yayımlanmasıyla olanaklı hale gelecektir⁶⁶.

Kanaatimizce Anayasanın 153/1. maddesinde; Anayasa Mahkemesi’nin vermiş olduğu iptal kararlarının gerekçesi yazılmadan açıklanamayacağına belirtilmesi karşısında tersine bir yorumla, iptal kararları dışındaki Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçesiz açıklanabileceği düşünülebilir. Aynı maddede Yüksek Mahkeme’nin her türlü kararının kesin olduğu da açıklanmıştır. Maddede belirtilen her iki cümle beraber düşünüldüğünde, Anayasa Mahkemesi’nin verdiği iptal kararları dışındaki kararların gerekçeden yoksun olarak sadece kısa karar şeklinde açıklanmasıyla hukuki varlık kazanacaktır. Böylece iptal dışındaki kararlar açıklanmasıyla beraber bağlayıcı hale gelecektir.

Uygulamada yukarıda anılan durum özellikle Anayasa Mahkemesi’nin siyasi parti kapatma davalarında verdiği kararlarda görülmektedir. Mahkeme davayla ilgili kararını, nihai şekilde belirledikten sonra kısa karar şeklinde açıklamakta ve söz konusu kararların ne zamandan itibaren uygulama kabiliyeti kazanacağı ayrıca belirtilmemişse, Yüksek Mahkeme’nin kararını açıkladığı andan itibaren hüküm bağlayıcı hale gelmektedir.⁶⁷

⁶⁶ Şeker, *age*, s. 158.

⁶⁷ Anayasa Mahkemesi “Refah Partisi” hakkında verdiği kapatma kararında partinin kapatılmasına karar verip, bu durumu kısa kararıyla açıklamıştır. Kararda, partinin kapatılmasına neden olan kişilerin milletvekilliklerinin, gerekçeli kararın Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihte sona ereceği belirtilmiştir. Kararın devam eden maddelerinde, kapatmaya neden olan meclis üyelerinin, gerekçeli kararın Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten başlayarak beş yıl süre ile bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamayacakları hükmüne bağlanmıştır. Kararda yukarıda anılan sonuçların uygulanması için gerekçeli kararın Resmi Gazete’de yayımı açıkça aranırken, aynı kararın dördüncü maddesinde Parti’nin tüm mallarının 2820 sayılı Kanunun 107. maddesi gereğince Hazine’ye geçmesi kararlaştırılmıştır. Yüksek Mahkeme partinin mallarının Hazineye geçişi için. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu’nun 107. maddesinde böyle bir koşul bulunmaması sebebiyle Resmi Gazete’de, yayımlanma koşulu aramamıştır. (Gerekçeli Karar için bkz, 16.1.1998, E. 1997/1, K. 1998/1 www.anayasa.gov.tr)

1982 Anayasasının 152/1. maddesine göre: Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır. "Anayasa Mahkemesi ise böyle durumda; işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır" (m. 152/3).

Anayasanın 152/3. maddesinde, Anayasa Mahkemesi'nin, somut norm denetimi yoluyla (bir davaya bakmakta olan mahkeme tarafından yapılan itiraz sebebiyle) önüne gelen bir davada, kararını "vereceği ve açıklayacağı" belirtilmektedir. Mahkeme'nin verdiği karar, henüz gerekçesi yazılmadan ve yayımlanmadan, davaya bakmakta olan mahkemeye bildirilmektedir⁶⁸. Yüksek Mahkemece verilen bu karar, gerekçesiz kısa karardır⁶⁹. Söz konusu kısa karar davayı görmekte olan mahkemeye bildirildiği andan itibaren, mahkemeyi bağlayıcı hale gelmektedir.

Sonuç olarak Anayasa hükümleri gereğince (m. 153), Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının ancak gerekçeli olarak Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla sonuç doğuracağı ve herkes için bağlayıcı hale geleceği

Anayasa Mahkemesi Fazilet Partisinin kapatılması hakkında verdiği kısa kararı kamuoyuna açıklarken, partinin kapatılmasına, kapatmaya neden olan milletvekillerinin, milletvekilliklerinin düşmesi ve beş yıl süreyle siyasi yasaklı hale geleceklerini ve bu sonuçların gerekçeli kararın yayımından sonra gerçekleşeceği açıklanmıştır. Söz konusu kararın beşinci maddesinde ise; "*Kapatma kararının verildiği tarihte parti tüzel kişiliğinin sona ermesine ...*" karar verilmiştir. Böylece Yüksek Mahkeme, parti tüzel kişiliğinin sona ermesi bakımından, kararın açıklandığı anı esas almıştır. (Gerekçeli Karar için bkz, 22.6.2001, E. 1999/2, K.2001/2, www.anayasa.gov.tr)

⁶⁸Murat Sevinç, Anayasa Mahkemesi Kararlarının Resmi Gazete'de Yayımı ile Bağlayıcılığı Arasındaki İlişki, **AÜSBFD**, Ankara, 2005, C. 60, S. 1, s. 181.

⁶⁹ Sevinç, **agm**, s. 181.

açıktır. Böylece özellikle iptal konulu davalarda, Anayasa Mahkemesince açıklanan kısa karar, herhangi bir hukuki sonuç doğurmamakta, basın ve kamuoyunu bilgilendirme dışında herhangi bir yarar taşımamaktadır. Anayasa' da, Anayasa Mahkemesince verilen diğer kararlar için (iptal kararları dışındaki) böyle bir ayırım yapılmadığından (gerekçe, yayım gibi) Yüksek Mahkemece görülmekte olan davayla ilgili kısa kararın açıklanmasıyla beraber söz konusu hüküm hukuki sonuçlarını doğurmaya başlar ve herkes için bağlayıcı hale gelir.

2. İdari Yargılama Hukukunda Kısa Karar

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununa göre; Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare mahkemeleri ve vergi mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıkların çözümü, bu kanunda belirtilen usullere göre çözülür (İYUK. m. 1/1). Aynı kanuna göre anılan mahkemelerin görevine giren uyuşmazlıkların çözümünde, yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinde yapılır (İYUK. m. 1/2).

İdari yargı yerleri, İdari Yargılama Usulü Kanunun ikinci maddesine göre kendilerine açılan davalardan; idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları, idari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları, tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davalara bakma ve çözmekle yükümlüdürler.

İdari yargı yerlerine gelen dava dilekçeleri kayda geçirildikten sonra uyuşmazlığın esasına geçmeden, bir ön incelemeye tabi tutulur. Davanın ön şartlar bakımından taşıması gereken özellikleri (İYUK. m. 14) taşıyıp taşımadığı hususu öncelikle araştırılır. Bu inceleme sonucunda kanuna aykırılık görülmezse, dilekçeler taraflara tebliğe çıkarılır. Tarafların dilekçelere karşı sundukları cevap ve savunmaların ardından dava dosyası tamamlanmış olur⁷⁰. Bu safhadan sonra mahkeme davanın özelliklerine göre esas hakkında kararını verebileceği gibi, gerekli görürse re'sen inceleme, duruşma yapılması gibi konularda da karar alabilir.

İdari yargı yerlerince, her dava dosyası için, yapılan yargısal faaliyetin sonucunu gösteren tutanaklar tutulur. “Tutanak, yapılan yargısal faaliyet sonunda verilen kararın, karar verenler tarafından karar anında tespittir⁷¹”. Bunun sonucu olarak, idari yargı yerlerince tutulan tutanakların geçersizliği taraflarca ileri sürülemez, kararı veren mahkemece iptal edilemez ve değiştirilemezler⁷².

Her dava dosyası için görüşmelere katılan başkan ve üyelerin, Danıştay'da düşünce veren savcının, tetkik hâkiminin ve tarafların ad ve soyadlarını, incelenen dosya numarasını, kısaca dava konusunu ve verilen kararın neticesini, çoğunlukta ve azınlıkta bulunanları gösteren bir tutanak düzenlenir. Bu tutanaklar görüşmelere katılanlar tarafından aynı toplantıda imzalanır ve dosyalarında saklanır (İYUK. m. 23)

Mahkemenin yürüttüğü yargılama uyarınca, bütün kararları tutanağa konu olur. Bu sebepten yargılama esnasında verilen tüm ara kararlar ve davayı sonuçlandıran nihai kararda da tutanak düzenlenir⁷³. Tutulan tutanaklar dava dosyasında muhafaza edilir. Tutanakların imzasız ya da

⁷⁰ Nihat Kayar, **Yönetmelik Yargı-Kuruluş ve İşleyiş**, 1. Baskı, Bursa, 2010, s. 458.

⁷¹ A. Şeref Gözübüyük, Güven Dinçer, **İdari Yargılama Usulü**, 2. Baskı, Ankara, 1999, s. 660.

⁷² Gözübüyük, Dinçer, **age**, s. 660.

⁷³ Gözübüyük, Dinçer, **age**, s. 660.

eksik imzalı olması, söz konusu tutanağı geçersiz kılar⁷⁴. Toplantı tutanakları ile karar metni, karara katılan üyeler ve mahkeme başkanı tarafından imzalanmalıdır. Tutanakta imzası bulunmayan bir hâkim tarafından karara imza atılması halinde karar oluşmayacaktır⁷⁵.

Dava konusu uyuşmazlığı sona erdiren karar, tutanağın düzenlenmesi ve imzalanmasıyla oluşur⁷⁶. Tek nüsha halinde tutulan tutanakların taraflara tebliği söz konusu değildir⁷⁷. Tutanağın usulüne uygun tutulmasıyla karar oluşmasına rağmen idari yargı yeri ayrıca İdari Yargılama Usulü Kanununun 24. maddesinde sayılan özellikleri taşıyan bir kararı; yani gerekçeli kararı kaleme almak zorundadır. Söz konusu karar, tutanağa uygun şekilde hazırlanmalıdır. Aksi durum tıpkı medeni yargılama usulünde olduğu gibi bozma yaptırımıyla karşılaşacaktır⁷⁸.

⁷⁴ Turgut Candan, **Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Ankara, 2009, s. 603.

⁷⁵ Kayar, **age**, s. 460.

⁷⁶ Dan. VDDK, 25.05.2007, E. 2007/9, K. 2007/168 (Candan, **age**, s. 603)

⁷⁷ Gözübüyük, Dinçer, **age**, s. 660.

⁷⁸ 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 23'üncü maddesinde, "Her dava dosyası için görüşmelere katılan başkan ve üyelerin, Danıştay'da düşünce veren savcının, tetkik hâkiminin ve tarafların ad ve soyadlarını, incelenen dosya numarasını, kısaca dava konusu ve verilen kararın neticesini, çoğunlukta ve azınlıkta bulunanları gösteren bir tutanak düzenlenir. Bu tutanaklar görüşmelere katılanlar tarafından aynı toplantıda imzalanır ve dosyalarda saklanır." hükmü yer almış; 24'üncü maddesinin (g) fıkrasında da, kararda, kararın tarihi ve oybirliği ile mi, oyçokluğu ile mi verildiğinin belirtileceği açıklanmıştır. Bu bakımdan; kararda yer alan söz konusu bilgilerin görüşme sonucunda düzenlenen tutanakla uyuyor olması, kararın usulüne uygun olabilmesi için zorunludur.

Dosyanın incelenmesinden; görüşme tutanağında, Mahkeme Başkanının azlık oyuna yer verilmesine karşın, mahkeme kararının oybirliği ile verildiği görülmüştür. Dolayısıyla; temyize konu kararın yukarıda sözü edilen yasa hükümlerinde öngörülen usule aykırılığı açıktır.

Açıklanan nedenle, temyiz isteminin kabulüne, mahkeme kararının bozulmasına; bozma kararı üzerine Mahkemece yeniden verilecek kararla birlikte yargılama giderleri de hüküm altına alınacağından, bu hususta ayrıca hüküm tesisine gerek bulunmadığına, 5.10.2005 gününde oybirliği ile karar verildi.(Dan. 7.D, 05.10.2005, E. 2002/2230, K.2005/2277, www.danistay.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.05.2011)

İdari yargılama yönteminde karar deyimi, hukuk yargılama yöntemindeki hüküm deyimini de içeren geniş kapsamlı bir kavramdır⁷⁹. Kararın gerekçe taşınamaması, kararlar tutanak arasında çelişki olması, kararda mahkeme başkanı veya üyelerden birinin ad, soyad ya da imzalarının olmaması, davada talep edilmeyen bir konunun karara bağlanması söz konusu kararların bozulmasını gerektirecek veya hukuken varlık kazanmasını önleyecek nitelikteki hatalardır⁸⁰.

Başta İdari Yargılama Usulü Kanunu olmak üzere, idari yargı mevzuatımızda “kısa karar” adı altında herhangi bir kavram bulunmamaktadır. Medeni Usul Hukukunda yargılama sonunda, gerekçesiz olarak verilen hüküm sonucunu ifade eden kısa karar, davayı esastan çözen nihai metindir. İdari yargılama usulünde ise kısa karar görüşme tutanağına kayıtlanmakla vücut bulur⁸¹.

Medeni Usul Hukukunda hükmün sonucunu belirten kısa karar, İdari Yargılama Usulü Kanununda (m. 23) verilen kararın neticesi olarak nitelendirilmiştir. Söz konusu maddeye göre verilen kararın neticesi tutanakla kayıt altına alınır. Bundan sonra yapılması gereken tıpkı, medeni usul hukukunda olduğu gibi tutanağa (verilen kararın neticesine) yani kısa karara uygun bir gerekçeli karar kaleme almaktır.

İdari yargı alanında Danıştay’la birlikte faaliyet gösteren iki yüksek mahkemeden biri olan Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Anayasa (m. 157) ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununda (m. 20) öngörülen görevleri yapmakla mükellef idari bir mahkemedir. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi; askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların ilk ve son derece mahkemesi olarak yargı denetimini ve diğer kanunlarda

⁷⁹ A. Şeref Gözübüyük, **Yönetmelik Yargı**, 15. Baskı, Ankara, 2002, s. 492.

⁸⁰ Candan, **age**, s. 605.

⁸¹ Şeker, **age**, s. 601.

gösterilen görevleri yapmak üzere kurulmuştur. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi yaptığı yargılama sonucunda, tıpkı diğer idari yargı organları gibi bir tutanak hazırlamalıdır (AYİMK m. 55). Görülen davanın konusunu ve verilen kararın neticesini, yani hükmü kayıt altına alan tutanak (kısa karar) esas olup, Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin de diğer idari yargı yerleri gibi, tutanağın imzalanmasından sonra bu tutanağa (kısa karara) uygun bir gerekçeli karar yazması gerekmektedir.

İdari Yargılama Usulünde yargılama sonunda hazırlanan görüşme tutanaklarında karşılık bulan kısa karar, dava sonunda verilen kararın sonuç kısmıdır. Tutanaklarda yer alması gereken en önemli bilgilerden biri olan sonuç kısmı, yargılama sonunda varılan hukuki neticeyi ortaya koyar. Bu yüzden yargılama sonunda “verilen kararın neticesi” (kısa karar) açık, yalın ve duraksamaya mahal vermeyecek şekilde kaleme alınmalı ve uygulama kabiliyeti taşımalıdır⁸².

Sonuç olarak İdari Yargılama Usulünde, dava sonunda verilen kararın gerekçesi, tutanaklardaki bilgiler referans alınarak hazırlanmalıdır. Gerekçenin aynı kaynaktan beslenen hüküm sonucu ile bağdaşır olması kararın etki ve sonuç doğurması için gereklidir⁸³. Gerekçeli kararın, görüşme tutanağındakinden farklı olması yani, birbirleriyle çelişir olması halinde, asıl olan görüşme tutanağında yazılı olan karar sonucudur⁸⁴. Bu durum Medeni Usul Hukukundaki gibi verilen kararı sakatlayıcı niteliktedir⁸⁵.

⁸² Şeker, **age**, s. 589.

⁸³ Şeker, **age**, s. 589.

⁸⁴ Dan. 7.D, 13.10.2003, E, 2000/7833, K. 2003/4202 (Candan, **age**, s. 607.)

⁸⁵ Candan, **age**, s. 607.

3. Ceza Yargılamasında Kısa Karar

Ceza Muhakemesi Kanununda, tıpkı diğer yargılama usul kanunlarında olduğu gibi (İYUK, HMUK vb.) kısa karar adı altında herhangi bir deyme yer verilmemiştir. Ceza yargılamasında da asıl olan, dava bitiminde tarafların yüzlerine karşı, hükmün esasını oluşturan sonucun ve bu sonucun dayandığı hukuki temel olan gerekçeyi birlikte tefhim edip, bunu duruşma tutanağına kaydetmektir. Bu olanaklı değil ise, dava bitiminde sonradan hazırlanıp, tebliğ edileceği bildirilerek gerekçe ana hatlarıyla açıklanmalı ve yargılama sonunda verilen hükmün sonucu (kısa karar) taraflara tefhim edilmelidir.

Ülkemizde hukuk yargılamasında olduğu gibi ceza yargılamasında da mahkemelerin iş yükünün çok fazla olması sebebiyle, sadece hüküm sonucunun (kısa kararın) tefhimiyle davaların sona erdirildiği görülmektedir. Mahkeme, yargılama sonunda hükmün gerekçesini tutanağa geçirmeden açıklamışsa, tıpkı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda olduğu gibi, hükmün açıklanma tarihinden itibaren on beş gün içinde, gerekçesini dava dosyasına koymalıdır (CMK. m. 232/3). Böylece gerekçe yazımının uzun bir süre boşlukta bırakılması engellenmiştir⁸⁶.

Yargılama sonunda mahkeme (hâkim) kararını gerekçeli olarak hazırlamamışsa, duruşma bitiminde açıkladığı kısa kararla, suçun niteliğini, uygulanan maddeleri, artırım ve indirim nedenlerini, ceza sırasını nihayetinde de sonuç cezayı duraksamaya yer vermeyecek şekilde, açık ve net bir biçimde kaleme almak zorundadır (CMK. m. 232/6). Aksi hal hükmün infazını zorlaştıracak, bu durumda başta hükmün infazını sağlamakla yükümlü kişiler olmak üzere, verilen hükümden etkilenen herkesi rahatsız edecektir. Bunun yanında kısa kararda varılan sonucun ne olduğunun tereddütsüz bir şekilde

⁸⁶ Süheyl Donay, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1. Baskı, İstanbul, 2005, s. 376.

anlaşılamaması, taraflarda tatminsizlik oluşturacak, uygulamada keyfiliğe imkân verecek ve yargısal denetimi de güçleştirecektir⁸⁷.

Kanun koyucu, dava sonunda mahkemenin hüküm fıkrasında (kısa kararda) Ceza Muhakemesi Kanununun 223. maddesine göre verilen kararın ne olduğunun, uygulanan kanun maddelerinin, verilen ceza miktarının, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığının, başvuru olanağı varsa süresi ve merciinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerektiğini emredici bir kural olarak öngörmüştür. Bu sayede 4709 sayılı kanunun 16. maddesiyle yapılan değişiklik sonucu; Devletin, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorunda olduğuna ilişkin Anayasanın 40/2'nci madde hükmüne yargı kararları bakımından da işlerlik kazandırılmıştır⁸⁸.

Ceza yargılamasında, dava sonunda açıklanan kısa karar hükmün temelidir. Kararın açıklanmasından sonra yeni bir tutanakla, değişik bir kısa karar verilmesi, duruşmada taraflara anlatılan kararın geçerliliği üzerinde kuşku yaratır⁸⁹. Açıklanan kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişkinin bulunmaması gerektiği gibi sonradan yazılan gerekçeye göre de kısa karar değiştirilmemelidir. Kısa karar imzalanmakla, resmi belge niteliği kazanacağından, tutanağın değiştirilmesi Türk Ceza Kanuna göre suç oluşturacaktır⁹⁰.

⁸⁷ İsmail Malkoç, Mert Yüksektepe, **Ceza Muhakemesi Kanunu**, 2. Baskı, Ankara, 2008, C. II, s. 1277.

⁸⁸ Malkoç, Yüksektepe, **age**, s. 1277.

⁸⁹ 8.HD, 14.03.1978, 7390/2237 (**YKD**, Temmuz-1978, s. 1237.)

⁹⁰ Osman Yaşar, **Ceza Muhakemesi Kanunu**, 4. Baskı, Ankara, 2009, s. 2291.

“Karar tefhim veya tebliğ anında yani bildirildiğinde değil, verildiği yani yazılıp imzalandığı anda tamam olmuştur”⁹¹. Bu yüzden tefhim edilen kararın tutanağa geçirilerek imzalanmasından itibaren yeniden yazılması yani değiştirilmesi mümkün değildir. Mahkemenin kısa karardaki hatasını düzeltmek için bile, sonucu değiştirme yetkisi bulunmamaktadır⁹². Kısa kararın tutanağa geçirilmesinden sonra hüküm fıkrasında değişiklik yapılmasına izin verilmemesinin sebebi, mahkemelerin nihai kararlarında son derece dikkatli ve ciddi davranmalarını sağlamaktır⁹³.

Ceza yargılamasında da diğer yargılama usullerinde olduğu gibi hükmün gerekçesi ile taraflara tefhim edilen hüküm fıkrası (kısa karar) uyumlu olmalı, sonradan yazılan gerekçeye göre kısa karar değiştirilmemelidir. Mahkeme yargılama sonunda verdiği ve hükmün esasını oluşturan kısa kararla bağlıdır. Mahkeme söz konusu davayla ilgili gerekçesini oluştururken, kısa kararı temel almalı, bu kararla arasında çelişki bulunmayan, açık ve anlaşılır bir gerekçe kaleme almalıdır⁹⁴. Kısa kararla, sonradan yazılan gerekçeli kararın aynı doğrultuda olmaması, aralarında çelişki bulunması, kararın kanun yoluna taşınması durumunda mutlak bir bozma nedeni olacaktır⁹⁵.

⁹¹ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoğlu, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Baskı, İstanbul, 2008, s. 1305.

⁹² Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **age**, s. 1305.

⁹³ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **age**, s. 1305.

⁹⁴ “Her ne kadar hükmün esasını kısa karar teşkil etmekte ise de, Yargıtay denetimine de imkan verecek şekilde maddi olaylarla, sübut nedenlerinin, kuşkuya yer vermeyecek şekilde açıklanarak gerekçeleri ile birlikte gösterilmesi gereklidir.” 2. CD, 24.03.1995, E. 1995/2419, K. 1995/3803 (Kunter, Yenisey, Nuhoğlu, **age**, s. 1307.)

⁹⁵ Malkoç, Yüksektepe, **age**, s. 1276.

4. Askeri Yargıda Kısa Karar

Ülkemizde genel nitelikteki ceza kanunlarının yanı sıra, asker kişileri ilgilendiren ceza kanunlarının hazırlanması, orduların disiplininin sağlanabilmesi için zorunluluk arz etmiştir⁹⁶. Askeri ceza kanunlarının hızlı bir biçimde uygulanabilmesi Askeri Mahkemelerin kurulması ve bu mahkemelerin işleyişini düzenleyen ayrı usul kurallarını da beraberinde getirmiştir⁹⁷.

Türk hukuk sisteminde anılan ihtiyacı karşılamak üzere 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu (AsMKYUK) benimsenerek, Ceza Muhakemesi Kanunundan ayrı bir kanun yapılması yoluna gidilmiştir. Söz konusu kanunda, AsMKYUK'da aksine hüküm bulunmayan hâllerde Ceza Muhakemesi Kanununun -adlî kontrole ilişkin 109 ilâ 115, değerlendirme raporu yetkisine ilişkin 166 ve istinafa ilişkin 272 ilâ 285 inci madde hükümleri hariç olmak üzere- hükümlerinin uygulanacağını ifade edilmiştir (ek madde-1/1). Bu durum AsMKYUK' da açıkça düzenlenmeyen usul ilkeleri açısından Ceza Muhakemesi Kanunun uygulanması gerektiğini göstermektedir.

Askeri mahkemeler kanunlarda aksi yazılı olmadıkça, asker kişilerin askeri olan suçları ile bunların asker kişiler aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler. Askeri mahkemeler, tıpkı ceza mahkemeleri gibi iddianamenin kabulüyle başlayan, kovuşturma sürecini, davayla ilgili nihai kararını (hükmü) açıklayarak sona erdirirler.

⁹⁶ Zeynel T. Kangal, *Askeri Ceza Hukuku*, 1. Baskı, Ankara, 2010, s. 163.

⁹⁷ Kangal, *age*, s. 163.

Askeri mahkemelerde yargılama sonunda tutulan tutanakların ve hüküm fıkrasının taşınması gereken özellikler 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda sayılmıştı (m. 178,180). Ancak 5530 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılması Dair Kanunun 62. maddesiyle bu maddeler yürürlükten kalkmıştır. Kanun koyucu söz konusu maddelerin yürürlüğüne son verilmesi üzerine doğan boşluğu ek geçici altıncı maddeyle çözmüştür. Söz konusu maddeye göre 353 sayılı AsMKYUK'un 5530 sayılı kanun ile değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümlerinin, yürürlüğe konulmasına ve uygulanmasına ilişkin, 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda belirtilen esaslar uygulanacaktır.

Yukarıda anılan düzenleme sonrası askeri mahkemeler de hükmün içeriği ve tefhimi gibi konularda Ceza Muhakemeleri Kanuna göre işlem yapacaktır. Bu yüzden askeri mahkemelerde tıpkı ceza mahkemelerinde olduğu gibi, mümkünse dava bitiminde nihai kararı gerekçeli olarak vermeli, iş yükü vb. sebeplerle bunun mümkün olmaması halinde ise, açık ve net bir biçimde kısa karar tefhim edilmelidir. Askeri mahkemeler, hükmün özü olan kısa kararı tefhim ederek davayı sona erdirmişlerse, kararın tefhiminden itibaren on beş gün içinde bu kararla uyumlu bir gerekçeli karar yazmakla yükümlüdürler. Aksi durum tıpkı ceza yargılamasında olduğu gibi, mutlak bir bozma nedenidir⁹⁸.

⁹⁸ “Tefhim edilen kısa kararda yer olmamasına, başka bir deyişle bir karar bulunmamasına karşın, gerekçeli karardaki hüküm fıkrasında; “Sanığın onbaşı rütbesinin As.C.K’ nun 71. maddesi uyarınca geri alınmasına” denilmek suretiyle adeta yani bir karar verilmesi usule mutlak aykırılık teşkil ettiği gibi sanığın kazanılmış hakkını da ihlal edecek niteliktedir.” As. Yar. 5.D, 28.06.2000, 419/416 (İsmet Polatcan, **Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu**, 1. Baskı, İstanbul, 2004, s. 289.)

II. BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KARAR KAVRAMI VE UYGULAMADAKİ YERİ

A. MEDENİ USUL HUKUKUNDA KARAR

Türkçe sözlükte⁹⁹; bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı şeklinde tanımlanan, Arapça kökenli bir sözcük olan karar; usul hukukunda, hâkimler ve mahkemelerin açılan bir dava sonucu önlerine gelen uyuşmazlık hakkında, verdikleri geçici veya nihai özellik taşıyan hukuki sonuç anlamında kullanılmaktadır.

Karar, bu anlamıyla, hüküm ve benzeri sınıflandırmaları da kapsayan genel nitelikte bir kavramdır. Buna göre hukukumuzda her hüküm bir kararken, her karar bir hüküm niteliği taşımamaktadır¹⁰⁰.

Uygulamada hukuki bir meselenin hâkim veya mahkemelerce, yapılan inceleme ve araştırma sonucunda veya bir yargılamadan sonra ulaşılan sonuca göre verilen herhangi hukuki emre veya beyana karar adı verilir¹⁰¹. Bu anlamda mahkemelerin verdiği, davanın esasına, bir olayın tespitine, bir hukuki durumun belgelendirilmesine veya yargılamayı ileri safhalara taşımaya sebep olan her emir ve beyan birer karardır.

⁹⁹ Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.09.2009)

¹⁰⁰ Örneğin; mahkemenin ilgili bir davada yetkisiz olduğunu beyan etmesi, hukuki anlamda bir karar olsada, davayı esastan çözmediğinden, hüküm özelliği teşkil etmez.

¹⁰¹ Ali Himmet Berki, “Nihai Karar Ne Demektir”, **AD**, Ankara, 1945/5, s. 448.

Mahkeme kararları hazırlanırken kanunda sayılan unsurlara dikkat edilmeli, gerekli şekil ve şartlara uygun olarak hazırlanmalıdır (örneğin; dava sebebi olan vakıaların, tarafların yaptıkları iddia ve savunmanın gösterilmesi, yazılan kararın mahkeme hâkimi ve kâtip tarafından imzalanması, ilgili kararın yetkili mahkeme tarafından verilmesi gibi).

Mahkemelerin sayılan şekil ve şartlara uyması yanında, verdikleri her kararda bu kararın verilmesine dayanak teşkil eden gerekçeyi de kararla birlikte göstermesi gerekmektedir. Gerekçe; dava konusu olay veya durum ile ilgili suç ya da dava öğelerinin açıklanması ve suçlu ile taraflar arasındaki ilişkiyi belirtir¹⁰². Genel olarak bütün mahkemelerin ve hâkimlerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılması anayasal bir zorunluluktur¹⁰³. (Anayasa m. 141/3) Hâkim kararını hazırlarken, tarafların uyuşmazlığa düştükleri durumlar ve olaylar hakkında hangi kanıtları sunduklarını ve taraflarca getirilen bu kanıtların ilgili uyuşmazlığı çözmeye yetip yetmediğini inceleyerek, dava dosyasındaki maddi olaylara dayandırdığı hukuki kaidelerin sebeplerini gerekçede açıklamaya çalışır¹⁰⁴.

Mahkemece verilen kararda, açık bir dille ve ilgili anlaşmazlığı tüm yönleriyle ele alarak çözmeye çalışan bir gerekçe, bir bakıma tarafların doyurulmasını sağlayarak, toplum nazarında mahkemelere duyulan inandırıcılığı ve saygıyı arttıracak gibi, kişilerin adaletle olan inanç ve güvenini yüksek bir seviyede tutar¹⁰⁵. Yazılan kararların gerekçeli olması

¹⁰² Efrail Aydemir, “Kararların Anlaşılır Olması”, **ABD**, Ankara, 1973/1- 3, s. 29- 32.

¹⁰³ Mahkeme kararlarının gerekçeli olarak yazılmasının gerekliliği hakkında 1961 Anayasasına kadar herhangi bir kural bulunmamaktadır. İlk olarak 1961 Anayasası ile hukukumuzda Anayasal bir kural olarak girmiştir. Bu kural 1982 Anayasası ile de aynen benimsenmiş ve hali hazırda mevcudiyetini sürdürmektedir.

¹⁰⁴ Nihat Yavuz, “ Adli Kararlar Hangi Vasıfları Taşımalıdır ve Nasıl Yazılmalıdır?” , **AD**, Ankara 1976/ 5- 6, s. 452- 458.

¹⁰⁵ Tahsin Türkçapar, “ Mahkeme Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu ve Takdir”, **YD**, Ankara, 1997, S. 3- 4, s. 258.

tarafların verilen karardan tatmin olarak kendilerine düşen hakka razı olmalarını ve bu yüzden kararın hakkaniyete uygun olduğu kanısıyla Yargıtay'a taşımalarını önleyebileceği gibi, Yüksek Mahkemeye taşınan kararların ilgili kanun hükümlerine uygun olup olmadığının Yargıtay tarafından kolay bir şekilde denetlenmesini sağlar¹⁰⁶.

Hâkimler ve mahkemeler verdikleri karararlarda takdir yetkilerini lehte veya aleyhte bir şekilde kullanırken ayrıca bir gerekçe göstermek zorunda değillerdir¹⁰⁷. Fakat burada şunu da hatırlatmak gerekir ki hâkim veya mahkemelerin kullandığı bu yetki sınırsız değildir ve keyfiliğe kaçacak şekilde kullanılamaz. Bu şekilde keyfiliğe yönelik bir kullanımın olup olmadığı Yargıtay'ın denetimine tabi olup, kaidelere uygun olmayan kararlar Yüksek Mahkeme tarafından bozulacaktır¹⁰⁸.

Yukarıda ele aldığımız tüm bu esasların yanında, hâkimlerce veya mahkemeler tarafından yazılan kararların başta Anayasa olmak üzere, kanunlara, genel hukuk kaidelerine, ahlak ve adaba, bilimsel görüşlere ve yargısal içtihatlarla uygun olarak hazırlanmalıdır. Mahkeme söz konusu anlaşmazlığı çözerken dava dosyasındaki kayıtlara dayanmalı ve bu çerçevede taraflarla ilgili tüm hak ve borçları kesin olarak belirtmelidir¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Yavuz **agm**, s. 456.

¹⁰⁷ Türkçapar, **agm** , s 265.

¹⁰⁸ Yargıtay 3. CD, E. 1976/ 294, K. 1976/ 369 (**YKD**, Ekim- 1976- Sayı. 10, s.1506).

¹⁰⁹ Yavuz **agm**, s. 454.

B. MEDENÎ USUL HUKUKUNDA KARAR ÇEŞİTLERİ

1. Davayı Sonuçlandırmaları Açısından Kararlar

a. Ara Kararlar

(1). Genel Olarak

Öğretide genel kabul gören tanıma göre, ara karar; hâkimin bir davada dosyadan elini çekinceye kadar, yargılamanın yürütülmesi için vermiş olduğu bütün kararlara verilen addır¹¹⁰. Buna göre ara kararı, dava görülürken ortaya çıkan davaya ilişkin ara sorunların ve problemlerin, çözümlenmesi amacıyla verilen, davayı ve yargılamayı sona erdirmeyen kararlardır¹¹¹. Yargılama safhasında kararlarının verilmesindeki asıl gaye, açılmış bir davada nihaî kararın verilebilmesi için, aradaki engelleri aşmak ve davanın ilerlemesine yardımcı olarak, hükmün verilmesine ortam hazırlamaktır.

Davanın görülmesi sırasında mahkemece, nihaî karar verilene kadar, tarafların istemi veya mahkemenin (hâkimin) takdiri ile yargılamanın seyrine uygun olarak devam etmesi ve oluşan bazı sorunların aşılması için birçok ara kararı verilir. Bu ara kararlardan özellikle taraflar için önemli sonuçlar

¹¹⁰ Abdürrahim Karşlı, **Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler (kıs: Usul)**, İstanbul, 2001, s. 150; Timuçin Muşul, **Medeni Usul Hukuku Bilgisi (kıs: Usul)**, İstanbul, 2002, s. 250; Kuru, C. III, s. 2998; Tutumlu, s. 18; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 537, Timuçin Muşul, “ Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları (kıs: Ara Kararlar)”, **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Diyarbakır, 1991, s. 218, Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Muhammet Özokes, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2007, s. 522.

¹¹¹ Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukuku (kıs: Medeni)**, Ankara, 1979, s. 268.

doğurabilecek olanlarının, hiçbir kuşkuyla mahal vermeyecek şekilde açık olması ve taraflara da bildirilmesi gerekmektedir¹¹².

Görev, yetki itirazlarının reddine, bir delilin kabule şayan bulunup bulunmadığı, iş bölümü ilk itirazının reddine, zamanaşımı savunmasının reddi, açılmış bir davanın derdest olduğu itirazının reddi kararı, mehil verme kararı, bilirkişi atanması, taraflara yemin verdirilmesi, mahkemenin Yargıtay'ın bozma kararına uyma ve yargılamanın iadesi talebinin kabul edilmesi ve bunun sonucunda yargılamanın yeniden yapılması gibi ara kararlar başta olmak üzere, usul hukukunda davanın seyrine uygun olarak verilen birçok ara karar mevcuttur¹¹³. Tüm bu kararların ortak özelliği, hâkimin (mahkemenin) verdiği bu ara kararlarla davadan elini çekmeyip, aksine yargılamaya devam etmesidir¹¹⁴.

Genel anlamda, yargılama sırasında ortaya çıkan bir ara ihtilafı halletmek amacıyla verilen ara kararlara, davanın seyrine göre tarafların birbirleriyle aralarındaki veya tarafların üçüncü kişilerle arasındaki ara ihtilafların (eski hale getirmenin kabule şayanlığı, dava değiştirmenin caiz olup olmadığı, objektif veya sübjektif dava birleşmesinin geçerliliği gibi taraflar arasındaki ihtilaflarla, ferî müdahalenin kabule şayanlığı, tanıklıktan kaçınma hakkının mevcut olup olmadığı gibi davanın taraflarıyla üçüncü şahıslar arasındaki ihtilaflar) çözümü içinde başvurulabilir¹¹⁵. Tüm bu hususların yanı sıra mahkeme (hâkim) yargılamanın ilerlemesi ve gereken lüzum üzerine de ara

¹¹² Kuru, C. III, s. 2999.

¹¹³ Bu ara kararlarının yanı sıra Kat Mülkiyeti Kanunu m. 33/2' de: “ Hâkim, ilgilileri dinledikten sonra, bu kanuna ve yönetim plânına ve bunlarda bir hüküm yoksa genel hükümlere ve hakkaniyet kaidelerine göre derhal kararını verir ve bunun, tespit edeceği kısa bir süre içinde yerine getirilmesi lüzumunu ilgiliye tefhim veya tebliğ eder.” hükmü mevcuttur. Bu hüküm çerçevesinde verilen karar ara kararı değil, nihai karar niteliği taşımaktadır. (5. HD 14.12.1972, 13425/13359, Kuru, C. III, s. 2999.)

¹¹⁴ HGK 23.10.1981, 15–2296/ 687. (Tutumlu **age**, s. 18).

¹¹⁵ Muşul (**Ara Kararlar**), s.219.

kararları verebilecektir (bir sonraki duruşmanın tarih ve saatini belirleyen bir ara kararı verilmesi gibi).

Ara kararlar esasa, yani dava konusu uyuşmazlığın esası hakkında verilemez. Bu tür durumlar ancak bir nihai kararın verilmesiyle halledilir¹¹⁶. Ara kararlar, sadece yargılamanın devam etmesine ilişkin ihtilaf noktaları söz konusu olduğunda verilebilecektir. Bu yüzden tarafların usule ilişkin olmayan, talepleri söz konusu olduğunda da yine ara karar değil, bir nihai karar verilerek ilgili sorun giderilecektir (mesela, davayı sona erdiren sulhün etkili olup olmadığı konusunda bir ara kararı vermek uygun değildir, ilgili talep üzerine bir nihai karar verilmesi gerekmektedir)¹¹⁷.

(2). Ara Kararlarından Dönülmesi

Usul hukukumuzda hâkim (mahkeme) verdiği bir ara kararından iki şekilde dönebilir. Buna göre hâkim (mahkeme) ya bir önceki ara karardan açıkça döndüğünü belirten yeni bir ara karar vererek ya da verdiği ara kararın gereklerini yerine getirmeyerek verdiği karardan dönebilir (bilirkişi tayin eden hâkimin daha sonra bu tayin işlemini gerçekleştirmek için herhangi bir karar vermemesi, ya da bir delilin reddine karar veren hâkimin, daha sonra bu karardan açıkça dönerek, ilgili delilin gösterilmesine karar vermesinde olduğu gibi)¹¹⁸.

¹¹⁶ Kuru, C. IV, s. 3513: Asli müdahale davalarında, ilk dava ile asli müdahale davası birbirinden bağımsızdır. Mahkeme asli müdahale davası hakkında ayrı hüküm verir. Bu tür davalarda mahkemenin asli müdahale talebinin kabulüne karar vermesine gerek yoktur. Asli müdahilin dava için gerekli harcı yatırması ve usulüne uygun şekilde açacağı dava ile asli müdahale tamamlanmış olur. Kanaatimizce asli müdahale davaları sonunda da kısa karar düzenlenebilir. Çünkü asli müdahale davası sonucu verilen karar, ara karar değil nihai bir karardır. Buna göre mahkeme asli müdahale davası ile ilgili, yargılama sonunda ayrı bir kısa karar düzenleyerek ilk davadan bağımsız bir hüküm kuracaktır. Verilen karar asli müdahil tarafından yalnız başına temyiz edilebilir.

¹¹⁷ Muşul (**Ara Kararlar**), s.220.

¹¹⁸ Kuru, C. III, s. 3001.

Mahkeme davanın seyrine uygun olarak verdiği bir ara kararla, önüne gelen belli bir olayı halledip, daha sonra bu ara kararda hukuki bir hata yaptığını anlarsa verdiği ara karardan dönerek, yerine hukuka uygun yeni bir karar ihdas edebilir. Böyle bir durumla karşılaşan mahkeme (hâkim) verdiği ara karardan yargılama sonuçlanana dek, yani nihai karar verilene kadar dönebilecektir¹¹⁹. Mahkeme (hâkim) verdiği ara karardan kendiliğinden (re'sen) dönebileceği gibi taraflarında mahkemeden verdiği ara karardan dönmesini isteme hakkı mevcuttur.

(3). Usuli Kazanılmış Hak Doğuran Ara Kararları

Medeni Usul Hukukumuzda verilen ara karardan dönülebileceği ilkesi mutlak değildir. Eğer verilen bir ara karar taraflardan biri lehine usuli kazanılmış hak doğurursa mahkeme için artık bu ara karardan dönmek hukuksal olarak mümkün değildir¹²⁰. Bu sebepten dolayı mahkeme ilgili konu hakkında verdiği ara kararına uygun bir şekilde işlem yapmak zorundadır¹²¹.

Mahkemece verilen ara kararların taraflardan biri lehine usulü kazanılmış bir hak doğurması durumuyla ilgili Yüksek Mahkeme kararlarında da bir bütünlük gözlenmektedir. Buna göre hâkim tarafından kendiliğinden, bir tarafa yemin teklif edilirse, artık hâkim verdiği bu ara kararı geri alamayacağı ve yemin kararının icrasını sağlamakla yükümlü olacağı gibi mahkemenin davanın taraflarından birine, kesin süre verdiği hallerde bu durum karşı taraf lehine usulü kazanılmış bir hak doğuracağından, mahkeme daha sonra verdiği ara kararı uzatacak şekilde bir karar veremeyecektir¹²².

¹¹⁹ 2. HD 12.2.1972, 6799/ 7039 (İBD, 1973/ 3-4, s.428-429).

¹²⁰ HGK, 09.05.1960 21 E, 9. K (Tutumlu, age, s. 19.)

¹²¹ Kuru, C. III, s. 3002.

¹²² 6. HD, 23.10.1956, 6154/5782 (Kuru, C. III, s. 3003.)

Hâkim (mahkeme) Yargıtay tarafından bozulan bir karara uyar ve bu yönde bir karar verirse (bozmaya uyma kararı) bu kararın verildiği andan itibaren taraflardan biri lehine usule ilişkin kazanılmış hak doğmuş olacaktır. Bu yüzden hâkim (mahkeme) bozma kararına uyarsa artık bozma kararı uyarınca işlem yapmalı ve bu duruma uygun bir karar vermelidir. Mahkeme gerek aynı oturumda, gerekse ilgili davanın ilerleyen duruşmalarında bozmaya uyma kararından dönüp, direnme kararı veremez. Çünkü mahkemenin verdiği bozma kararı ile taraflardan biri lehine bir usuli kazanılmış hak doğmuştur. Bu sebepten dolayı bunun aksine verilen bir direnme kararı korunması gereken bu hakka zarar vereceğinden hakkaniyete ve usule uygun olmayacaktır¹²³.

İlk derece mahkemesi, Yargıtay tarafından verilen bozma kararına uyduktan sonra, karar Yüksek Mahkemece hangi noksanlıklar öngörülerek bozulmuşsa, bu doğrultuda yargılamaya devam edilmelidir. Buna göre bozma kararı, mahkemece araştırılması gereken bir konuda eksiklikler bulunduğunu belirtiyorsa, bu çerçevede bir inceleme ve araştırma yaparak yüksek mahkemenin işaret ettiği eksiklikler giderilerek karar verilmeli, bozma kararı, sonuç yargının hatalı olduğuna işaret ediyorsa, hatalı bulunan söz konusu durum düzeltilerek bozma kararına uygun bir karar vermek gerekmektedir¹²⁴.

Mahkemece verilen bir ara karar, taraflardan biri lehine, usuli kazanılmış bir hak¹²⁵ doğurduğunda, bu ara kararı veren hâkim o mahkemeden ayrılırsa

¹²³ HGK, 20.02.1963, 4/78–23 (ABD, 1963/3, s. 368)

¹²⁴ Güzin Akgündüz, Saadettin Saltık, “Usul Hukukunda Kazanılmış Hak”, **TBBD**, 1993/2, s.168.

¹²⁵ Yargıtay tarafından verilen bozma ilamına uyulması ile oluşan usule ilişkin kazanılmış hak, yalnızca yerel mahkemeyi (ilk derece mahkemesini) bağlayıcı bir kaide değildir. Aynı zamanda önceki kararda “bozma” görüşü bildirmiş Yargıtay’ın ilgili dairesini de bağlayıcı niteliktedir. Bu sebeptendir ki ilk bozma ilamına aykırı şekilde ikinci bir bozma kararı verilemez. Tabi şunu da belirtmek gerekir ki, bu şekilde oluşan bir kazanılmış hak, ancak ilk derece mahkemesinin,

veya vefat ederse yerine gelen hâkim önceki hâkimin verdiği ara karardan dönemez. Yeni gelen hâkimin bu hususları göz önünde bulundurarak yargılamaya devam etmesi gerekir¹²⁶. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu' da bu konuda verdiği bir kararda; “ Hâkim bozma kararına uyulmasına karar verdikten sonra o mahkemeden ayrılrsa ve yerine gelen hâkim, bozmaya uyulmasına ilişkin (önceki hâkimin) ara kararını doğru bulmasa bile, bozmaya uyulmasına ilişkin ara kararından dönemez; kendisinden önceki hâkimin uymuş olduğu bozma kararı gereğince işlem yapmakla yükümlüdür” diyerek bu konuya açıklık getirmiştir¹²⁷.

Bozma kararına uyma ile usule ilişkin kazanılmış hakkın doğacağına dair kuralın, ilgili kararın içeriğine göre istisnaları mevcuttur. Bu gibi durumlar mevcut olduğunda, Yargıtay'ın bozma kararına uyulması ile herhangi bir usuli kazanılmış hak doğmayacaktır. Buna göre ilk derece mahkemesince verilen hükmün temyizi sonucu, Yargıtay söz konusu hükmü sadece usuli bir sebepten bozarsa, bu bozma sonucunda, ilk derece mahkemesince verilen bozmaya uyma kararı, herhangi bir usuli kazanılmış hak meydana getirmeyecektir¹²⁸.

Yargıtay'ca verilen bozma kararına ilk derece mahkemesince uyulması ile usule ilişkin kazanılmış hakkın doğacağına dair kuralın bir diğer istisnası da; hükmün Yüksek Mahkeme tarafından maddî hata sonucu bozulması durumunda ortaya çıkmaktadır. Temyiz incelemesi için Yargıtay'a gönderilen bir dava yüksek mahkeme tarafından maddî hata yapıldığı gerekçesi ile bozulursa, bozma kararına uyan ilk derece mahkemesinin kararı usulî

Yargıtay'ın bozma ilamına uyulmasına karar verdiği anda oluşacaktır. (Akgündüz, Saltık **agm**, s. 168.)

¹²⁶ Muşul (**Ara Kararlar**), s.233; Kuru, C. III, s. 3003.

¹²⁷ HGK, 18.11.1972, 3/966–923 (**İBD**, 1973/2, s. 167–168)

¹²⁸ HGK, 16.03.1983, E. 1982/2–850, K. 1983/239 (**YKD**, 1983- Ekim, s.1451).

kazanılmış hak meydana getirmeyecektir¹²⁹. Bu sebeple bozma kararı sonrası ilk derece mahkemesi yeniden yapacağı yargılama sonunda, davanın esası hakkında, Yargıtay' ın bozduğu ve bozma dışında kalan hususlarda farklı bir karar verebilecektir¹³⁰.

Yukarıda sayılan bu hususların yanında, Yargıtay yargılama sonunda açıklanan hükümdeki, açık hesap hatalarının varlığı halinde de taraflardan biri lehine usuli kazanılmış hakkın doğmayacağını kabul etmektedir¹³¹.

Tüm bu hususlar ışığında görüyoruz ki Türk Usul Hukukunda hâkim (mahkeme) kural olarak yargılama esnasında vermiş olduğu ara kararlarıyla bağlı değildir (usuli kazanılmış hak hariç). Genel kaide bu olmakla beraber, öğretide ve son dönem Yüksek Mahkeme kararlarında farklı görüşlerde yer almaktadır. Bu konuda ÜSTÜNDAĞ, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ara kararlarıyla bağlılığın sınırlarının ne olduğunun açık bir biçimde belli olmadığını ve verilen ara karardan dönülüp dönülemeyeceğine dair herhangi bir hüküm bulunmamasını eleştirmiş, yapılması gerekenin usul kanunumuzda Alman Usul Kanunu'nun 318. maddesindeki gibi "mahkemenin ara ve nihai hükmünde yer alan kararlar ile bağlı olduğunun" açık bir biçimde ifade edilmesi gerektiğini belirtmiştir¹³².

Öğretide MUŞUL' da; hâkimin daha önce vermiş olduğu bir ara kararından keyfiliğe varacak ölçüde takdiri olarak ve hiçbir gerekçe göstermeden dönebilmesinin kabul edilmemesi gerektiğini savunmuş, bu durumun tersi yönünde yapılacak işlemlerin, hâkim tarafından iyice düşünülmenden verilen ara kararlarının ve bu ara kararlara dayanılarak yapılacak bir takım usul işlemlerinin dava dosyasını kabartacağını

¹²⁹ 7. HD, 29.11.1979, E. 1979/8182, K. 1979/11705 (YKD, 1980- Haziran, s. 803); Muşul, (**Ara Kararlar**), s.235.

¹³⁰ Muşul, (**Ara Kararlar**), s.235.

¹³¹ 5. HD, 30.03.1983, E. 1983/3392, K. 1983/3154 (YKD, 1983- Eylül, s.1310-1311.)

¹³² Üstündağ **age**, s. 648.

belirtmiştir¹³³. Hâkimin sonradan hata yaptığını düşünerek, vermiş olduğu karardan dönmesiyle birlikte, mahkeme tarafından o zamana kadar yapılmış usul işlemleri gereksiz hale gelecek, boş yere zaman ve masraf kaybı olacaktır¹³⁴. Yargıtay'ın yukarıdaki fikirler paralelindeki kararlarında yeknesaklık göze çarpmaktadır¹³⁵. Yargıtay ilgili kararlarında, hâkimin yargılama esnasında vermiş olduğu ara kararlardan keyfi olarak dönmesinin yanlış olduğunu, hâkimin verdiği ara karara göre inceleme ve araştırma yapıp, kararın sonucunu alması gerektiğini, verilen ara kararın sonucunu almadan, kurulacak bir hükmün usul ve kanunlara aykırı olacağını belirtmiştir.

Bizde tüm bu ifadeler çerçevesinde, ara kararlarının davanın ilerlemesine yardımcı olmak ve nihai kararın verilmesine engel olan ihtilafların çözümünü sağlamak için verildiğini düşünerek, hâkimin hiçbir kurala bağlı olmadan ara kararından istediği zaman dönebilmesinin usul ekonomisine de aykırı sonuçlar doğuracağı kanaatindeyiz. Anılan durum mahkemelerin önünde bulunan iş yükünü gereksiz yere artıracak gibi, görülmekte olan dava dosyalarının ilerlemesini engelleyecek ve adaletin zamanında tecellisini de önleyecektir. Bu yüzden hâkim sadece vermiş olduğu ara kararın kesin olarak yanlış olduğunu anladığı takdirde ara karardan dönebilmeli veya bu ara kararı değiştirebilmeli, bu durumun dışındaki hallerde hâkim, dava dosyalarının birikmemesi, yargılamanın biran evvel bitirilebilmesi ve yargılama giderlerinin artmaması için verdiği ara karardan keyfi olarak dönememelidir.

¹³³ Muşul, (**Ara Kararlar**), s.233.

¹³⁴ Muşul, (**Ara Kararlar**), s.236.

¹³⁵ 4. HD, 04.04.1983, E. 1983/2247, K. 1983/3599 (**YKD**, 1983- Ağustos, s.1160); 13.HD, 02.10.1984, E. 1984/5080, K. 1984/ 5906 (**YHD**, 1984-Ekim, s. 1495).

(4). Ara Kararlarının Yazılışı ve Muhtevası

Mahkemece verilen ara kararları, hükümler gibi normal bir vatandaşın rahatça anlayabileceği biçimde açık ve anlaşılır yazılmalıdır. Verilen ara kararlarının hangi konuya ilişkin olduğu, neye karar verildiği, taraflara bir yükümlülük yüklenmişse taraflardan yapılması istenen işlerin neler olduğu, verilen ara karara uyulmaması halinde (örneğin; verilen kesin sürede tarafların belli bir işi yapmaması gibi) doğabilecek hukuki sonuçlar açık bir biçimde belirtilmeli ve taraflar uyarılmalıdır¹³⁶.

Mahkemelerce (hâkimler) verilen ara kararların kapsamı ve sınırları belli olmalıdır. Anlaşılması olanaksız olan bir ara kararını yerine getirmeyen taraf, bu sebeple oluşan olumsuz sonuçlardan sorumlu tutulmamalıdır. Bu nedenle anlaşılması güç bir ara kararına dayanılarak davanın reddedilmesi hatalı olup temyiz edilmesi halinde kararın Yargıtay'ca bozulması gerekecektir¹³⁷. Yüksek Mahkeme içtihatlarında da ara kararlarının açık ve anlaşılır bir biçimde yazılması gerektiği önemle vurgulanmıştır. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 25.06.1975 tarih ve 1973/1–1560–1975/837 sayılı kararında:

“... ilgili ara kararın konusu, kapsamı ve sınırları bakımından orta halli bir kişinin rahatlıkla anlayabileceği kadar açık olmalıdır. Pek az kişinin akıl erdirebileceği muğlâk ifadeli bir ara kararın sade vatandaş tarafından anlaşılması olanağı yoktur. Özetle kesin süreye ilişkin ara kararında ilgili tarafın yapması gereken işler, sade bir dil kullanarak kolayca anlaşılabilir biçimde birer birer ve açıkça gösterilmiş olmalıdır.

Davada, hâkim 20.03.1972 günlü ara kararında “iştirak halinde mülkiyet hükümlerinin ikmalinden” bahisle davacıya ilk süreyi vermiş daha

¹³⁶ Tutumlu, s. 19; Muşul, (Ara Kararlar), s.228.

¹³⁷ Muşul, (Ara Kararlar), s.229.

sonra 24.05.1972 günlü kararında ise “iştirak halinde mülkiyet hükümlerine ait vecibesine ifa ve ikmal etmesi” için davacıya kesin süre tanıma yoluna gitmiştir. Kapsamı ve sınırı belli olmayan, dolayısıyla anlaşılmasına imkân bulunmayan böyle bir ara kararını yerine getirmeyen tarafın bu durumun sonuçlarından sorumlu tutulması düşünülemez....¹³⁸” diyerek konuya netlik kazandırmıştır.

(5). Ara Kararlarına Karşı Temyiz ve İtiraz Yolu

Ara kararları yargılamayı sona erdiren nihai kararlardan olmadığından tek başına temyizi mümkün değildir¹³⁹. Bu kararlar ancak asıl kararla (hüküm) beraber temyiz edilebilir¹⁴⁰. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda sadece nihai kararlara karşı temyiz yolunun açık bulunması ara kararlarının tek başına temyizini olanaksız kılmıştır. Fakat Yargıtay’ın kanundaki bu düzenlemeye birtakım istisnalar getirdiği de görülmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında¹⁴¹, fer’i müdahale talebinin reddi üzerine üçüncü kişinin bir ara karar niteliğindeki bu red kararını, davanın nihai kararının verilmesinden itibaren tek başına (esas hükme bağlı kalmadan) temyiz edilebileceğini öngörmüştür¹⁴². Söz konusu davada üçüncü şahsın herhangi bir taraf sıfatı mevcut olmadığından esas hakkındaki kararı temyiz etme hakkı bulunmamaktadır.

¹³⁸ Tutumlu **age**, s. 21–22.

¹³⁹ Önen, (**Medeni**), s. 269; Muşul, (**Ara Kararlar**), s.244; Kuru, C. III, s. 3003.

¹⁴⁰ Necmeddin Berkin, **Medeni Usul Hukuku Esasları, (Esaslar)**, İstanbul, 1969, s. 209; Önen, (**Medeni**), s. 269; Muşul, (**Ara Kararlar**), s.244.

¹⁴¹ HGK, 11.11.1981, E. 1980/ 11–2751, K. 1981/733 (**YKD**, 1981-Aralık, s. 1666.)

¹⁴² İlgili kararın eleştirisi için bkz. Muşul, (**Ara Kararlar**), s.248.

Medeni Usul Hukukumuzda ara kararları için tek başına herhangi bir kanun yolu öngörülmemiştir¹⁴³. Fakat bazı ara kararları için, ara kararı veren mahkemeye itiraz yolu öngörülmüştür. Örneğin HUMK m. 218'e göre yargılamayı yürüten hâkimin (mahkemenin) ikame edilmek istenen delillerden hangilerinin kabule şayan olup olmadığını tespit eden kararı aleyhine, taraflar esas davanın yargılaması esnasında yine aynı hâkime (mahkemeye) itiraz edebileceklerdir. Yine HUMK m. 373'e göre de delillerin tespitine ilişkin kararlara karşı da itiraz yolu öngörülmüş, söz konusu itirazların delilleri tespit eden hâkim tarafından çözüleceği hüküm altına alınmıştır.

b.Nihaî Kararlar

(1). Genel Olarak

Nihai kararlar, mahkemenin (hâkimin) görülmekte olan davayla ilgili, yaptığı yargılamayı sona erdiren ve bu sayede söz konusu dava dosyasından elini çektiği kararlardır¹⁴⁴. Yargılama sonunda verilen nihai karar ile ilgili yasalarda herhangi bir kanun yolu öngörülmemişse, verilen nihai karar, o dava dosyası için yargılamayı tamamen sonlandırır¹⁴⁵.

Hâkimin verdiği nihai kararla ilgili davaya tekrar bakıp yargılamaya başlayabilmesi ancak ilgili kararın, kanun yoluna başvurulup üst derece mahkemesince bozulması ve bunun sonucunda yeniden görüşülmesi için önüne gelmesi halinde mümkün olacaktır¹⁴⁶.

¹⁴³ Kuru, C. III, s. 3004.

¹⁴⁴ Kuru, C. III, s. 3004.

¹⁴⁵ Muşul, (**Ara Kararlar**), s.218.

¹⁴⁶ Bilge **age**, s. 221; Kuru, C. III, s. 3005.

Nihaî kararlar, hükümlerin tabi oldukları şekil ve esaslara tabidir. Bu sebeptendir ki nihaî kararlar şarta bağlanamazlar. Tarafların anlayabileceği ölçüde açık ve belirgin bir biçimde kaleme alınması gereken nihai kararlarda yapılacak hatalar kanun yoluna başvurularak düzeltilebilirken, maddî yazı ve rakam hataları re' sen düzeltilebilir¹⁴⁷.

Nihaî kararlar¹⁴⁸, esasa ilişkin nihaî kararlar (hükümler), usule ilişkin nihai kararlar ve davanın konusuz kaldığı takdirde verilen nihaî kararlar olmak üzere üçe ayrılırlar¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Berkin, (Esaslar), s. 222

¹⁴⁸ Muhammet Özkes, **İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz**, 1. Baskı, Ankara, 1999, s. 233: Yazar nihai kararları gerçek nihai kararlar ve geçici nitelikteki nihai kararlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutmuştur. Buna göre ister gerçek olsun, ister geçici olsun, aslında hakim verdiği nihai kararı kendiliğinden değiştiremez, artık yargılamadan elini çekmiştir. Aradaki fark verdiği nihai kararı ne zaman tekrar inceleyeceğinde yatmaktadır. Yazara göre gerçek nihai kararları hâkimin tekrar incelemesi mümkün değildir ve söz konusu karar ancak temyiz edilmesi ve temyiz sonucuna göre, yeniden ele alıp incelemesi mümkündür. Geçici nihai kararların ise temyizi kabil olmayıp, itiraz üzerine yeniden incelenmesi mümkündür. Yazar bu anlatımının aşığında, geçici nihai karar için ihtiyati haciz talebi sonucunda verilen kararları örnek göstermiştir. Yazar; ihtiyati hacizde, mahkemenin talep hakkında karar verdikten sonra, yeniden inceleme yapma olanağı bulunmaması ve mahkemenin yargılamadan elini çektiği için, ihtiyati haciz talebi hakkında yapılan yargılama ve inceleme sonucu verilen kararın da gerçek nihai karar olmasa da geçici nihai karar olduğu kanaatinde. *KARAFAKİH*' ta ihtiyati haciz kararlarını, esas kararlar (ara kararlar ve nihai kararlar) ve muvakkat (geçici) kararlar ayrımı yapıp, muvakkat (geçici) kararlar kategorisinde saymıştır (İsmail Hakkı Karafakih, **Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları**, Ankara, 1952, s. 89). İbrahim Ermenek, **İflasın Ertelenmesi**, 2. Baskı, Ankara, 2010, s. 127: Medeni Usul Hukukunda geçici nitelikteki nihai kararı benimseyen yazar, iflasın ertelenmesi kararını buna örnek göstererek, söz konusu kararın, iflasın açılması kararının yerine geçen geçici nitelikte bir nihai karar olduğunu vurgulamıştır. Bizde söz konusu kararlar (ihtiyati haciz ve iflasın ertelenmesi) için herhangi bir ayrıma girmeden, nihai karar oldukları kanaatindeyiz. Mahkemenin ihtiyati haciz ve iflasın ertelenmesi hakkında verdiği kararlar sonucu, dava dosyasından elini çekmesi ve bu konuda yeniden bir inceleme yapmasının söz konusu olmaması kararların nihai nitelikte olduğunu gösteren unsurlardandır. Nihai nitelikteki bu kararlar için mahkemenin kısa kararını tefhim etmesi ve bu kararı duruşma tutanağına geçirip imzalamasıyla, söz konusu kararlar hukuki varlık kazanacaktır.

(2). Esasa İlişkin Nihai Kararlar

Mahkeme tarafından verilen nihai kararlar, dava konusu uyuşmazlığın esası çözüme bağlanmış ve mevcut durum itibariyle tarafların hangisinin haklı hangisinin haksız olduğu tamamen veya kısmen dahi olsa belirleniyor ise söz konusu kararlar esasa ilişkin nihai kararlardır¹⁵⁰.

Mahkeme (hâkim) esas hakkındaki nihai kararını açıklarken taraflar arasındaki uyuşmazlığı, davada ileri sürülen talepleri ve tarafların bu taleplerine sebebiyet veren maddi hukuk hükümlerini dikkate alarak incelemesini yapmalı ve tüm bunlar sonucunda davanın kabul veya reddine veya kısmen kabul ve kısmen reddine dair bir karar vermelidir¹⁵¹.

Esasa ilişkin nihai kararlar sadece davayı esasından halletmekle kalmayıp, taraflar arasındaki uyuşmazlığı da sona erdirdiğinden hüküm¹⁵² adı ile anılırlar¹⁵³. Hükümün mevcut olabilmesi için, usulüne uygun biçimde teşkil edilmiş bir mahkeme tarafından yargı gücünün kullanılarak tarafların iddia, savunma ve talepleri dinlenmeli ve yapılan değerlendirme sonucu uyuşmazlık

¹⁴⁹ Karşı, (**kıs: Usul**), s. 151; Kuru, C. III, s. 3005; Tutumlu **age**, s. 25; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 540.

¹⁵⁰ Tutumlu **age**, s. 25.

¹⁵¹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 523; Karşı, (**Usul**), s. 152.

¹⁵² Sözlük anlamı olarak; ilke, prensip, hâkimiyet, sözü geçme, tesir gibi anlamları taşıyan Arapça kökenli bir sözcük olan hüküm; dava konusu anlaşmazlığın esastan çözümünü sağlayan, davayı kesin bir biçimde sonuçlandırarak, hâkimin söz konusu işten el çekmesini gerektiren nihai nitelikli kararlardır. Bu kararlar içlerinde, hukuk yargılamasında, iki tarafa yükletilen borçları ve verilen hakları, ceza yargılamasında ise son soruşturma ve duruşma sonunda verilen kararın, sanığın salıverilmesine, mahkûm olmasına, duruşmanın tatiline veya davanın düşmesine ilişkin hüküm fıkrasını da barındırırlar. 2006 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısında da hüküm; “yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar” şeklinde açıklanmıştır.

¹⁵³ Bilge **age**, s. 221; Kuru, C. III, s. 3005.

hakkındaki kararın tefhim edilerek alenileştirilmesi ve bunun tutanağa geçirilmesi gerekmektedir¹⁵⁴.

Haksız müdahalenin önlenmesine, aylık kira bedelinin tespitine, bir şeyin teslimine, boşanmaya, vasiyetin iptaline, açılmış tazminat davası sonucunda davalının davacıya hükmedilen tutarı ödemesine dair esasa ilişkin nihai kararlar, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdirmeleri sebebiyle hüküm niteliği taşırlar¹⁵⁵.

(3). Usule İlişkin Nihai Kararlar

Usule ilişkin nihai kararlar, tıpkı esasa ilişkin nihai kararlar gibi yargılamayı sona erdirip hâkimin dava dosyasından elini çektiği kararlardandır. Usule ilişkin nihai kararlarda, davanın esasına girilmediği için taraflar arasındaki uyuşmazlık son bulmaz. Bu tür kararlar ile maddi hukuka dair herhangi bir inceleme yapılmaksızın, sadece usule ilişkin ihtilaflar sonuca bağlanır. Hukukumuzda dava şartlarından birinin açılan bir davada mevcut olmaması veya ilk itirazların kabulü halinde usule ilişkin nihai kararlar verilerek, söz konusu durum çözüme kavuşturulur¹⁵⁶. Usule ilişkin nihai kararların içeriği ve yazımı ile söz konusu kararların temyizi gibi durumlarda ilgili kararlar aynı hükümler gibi işlem görürler¹⁵⁷.

¹⁵⁴ Karşlı, (Usul) , s. 153.

¹⁵⁵ Bu tür çekişmeli yargı davalarında kısa kararın verilmesi ile hüküm hukuki varlık kazanır. Çekişmesiz yargı davalarında da HUMK' ta hükmün veriliş şekli ve muhtevası hakkında ayrı bir kaideye yer verilmemiştir. Bu yüzden bu tür davalarda da mahkeme yargılama sonunda nihai kararını (daha sonra gerekçeli kararını yazmak şartıyla) kısa karar şeklinde tefhim edebilir. Tefhim edilen kısa karar, duruşma tutanağına geçirilip imzalanması ile (hâkim ve zabıt kâtibince) hukuki varlık kazanır.

¹⁵⁶ Karşlı, (Usul) , s. 151.

¹⁵⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz, (Ders Kitabı), s. 542.

Görevsizlik kararı, gönderme kararı, yetkisizlik kararı, dava şartlarından birinin bulunmaması nedeniyle davanın usulden reddine dair karar, davanın açılmamış sayılmasına ilişkin kararlar, yargılama hukukunda sıkça görülen usule ilişkin nihai kararlardandır. Aşağıda hukukumuzda sıkça rastlanan usule ilişkin nihai kararlardan bazılarını kısaca inceleyeceğiz.

i. Görevsizlik Kararı

Usul Hukukumuzda bir mahkemenin önüne gelen bir davaya madde yönünden bakabilme yetkisine verilen ad olan görev, yargılamada kamu düzenine ait kurallardandır¹⁵⁸. Bu sebeple mahkeme yargılamanın her aşamasında görevli olup olmadığını kendiliğinden gözetmeli ve incelemesi sonucu görevsiz olduğu kanısına varırsa derhal görevsizlik kararı vermelidir. Mahkemenin görevsizlik kararı¹⁵⁹ vermesi için duruşma yapma mecburiyeti bulunmadığından ilgili taraflara usulünce yapacağı bir tebligatla, onları dinlemeden de dosya üzerinden görevsizlik kararı verebilir¹⁶⁰.

Taraflar da, davanın her aşamasında görev itirazında bulunabilirler. Kural olarak davalı tarafından yapılması gereken görevsizlik itirazı, esas hakkındaki davası reddedilen davacı tarafından da temyiz yoluyla Yargıtay'a taşınabilir. Görevsizlik kararı veren mahkeme, ilgili kararda dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesine karar vermekle yetinir. Mahkeme ayrıca dava dosyasını kendiliğinden görevli mahkemeye gönderemez. Görevsizlik kararı usule ilişkin nihai kararlardan olması sebebiyle temyizi mümkün olan kararlardandır. Davacının söz konusu görevsizlik kararı üzerine temyiz müddeti içinde böyle bir başvuru yapmaması ya da yapılan temyiz başvurusu

¹⁵⁸ Tutumlu **age**, s. 25.

¹⁵⁹ 2006 Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) tasarısında (119/c) görevsizlik dava şartı olarak kabul edilmiştir.

¹⁶⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 156.

sonucu Yüksek Mahkemece görevsizlik kararını da içeren hükmün onanması ve bu suretle kararın kesinleşmesi halinde, davacı on gün içinde görevli mahkemeye başvurmalıdır. Davacının bu kaidelere uymaması halinde ise dava açılmamış sayılır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 8.12.1954 gün ve E. 118, K. 119 sayılı içtihadı gereğince, on gün içinde dosyanın görevli mahkemeye sevki için verilen dilekçe ile de müddet kesilmiş olur¹⁶¹.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ise söz konusu durum; mahkemece görevsizlik veya yetkisizlik kararı verildiğinde, tarafların süresi içinde kanun yoluna başvurmaması sonucu karar kesinleşmesi halinde, bu kararın kesinleştiği tarihten itibaren, kanun yoluna başvurulmuş ve bu başvuru reddedilmişse, red kararının tebliğ tarihinden itibaren, iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep etmesinin gerekeceği şeklinde düzenlenmiştir (m. 20/1). Aksi takdirde, bu mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verilecektir. Burada dikkatle göze çarpan husus, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun aksine, bu başvuru, görevsizlik veya yetkisizlik kararı veren mahkemeye yapılmaktadır. Kanunda, görevsizlik veya yetkisizlik kararında görevli veya yetkili olduğu belirtilen mahkemeye başvuru kabul edilmeyerek, daha pratik bir yol oluşturulmak istenmiştir.

Mahkemece verilen görevsizlik kararı üzerine on gün içinde davacının görevli mahkemeye vereceği dilekçe ile söz konusu dava, görevsizlik kararı veren mahkemede açılan davanın devamı sayılır ve önceki davadan kazanılmış haklar korunur. Böylece görevli mahkemede açılacak davada harç alınmayacak, hak düşürücü süre ve zamanaşımı süresi ise görevsizlik kararı veren mahkemede davanın açıldığı zamana göre hesaplanacaktır. Ayrıca tarafların görevsiz mahkemede yaptıkları usul işlemleri de görevli mahkeme

¹⁶¹ Adil Gündüz, "Görevsizlik ve Gönderme Kararları (H.U.M.K 193 ncü Md.) Üzerine Bir İnceleme", **ABD**, 1973, C. 30, S. 2, s.234.

de geçerli olacaktır¹⁶² (mesela, görevsiz mahkemede yapılan yemin, feragat, kabul ve sulhun görevli mahkemede de geçerli sayılması gibi).

Görevsiz mahkemede tarafların yapmış oldukları usul işlemlerinin görevli mahkemede de geçerli olmasına rağmen, görevsiz mahkemenin kendi yapmış olduğu usul işlemleri kural olarak geçersizdir. Bu işlemlerin görevli mahkemede tekrar yapılması gerekmektedir. Kural bu olmakla beraber görevli olan mahkeme, görevsiz mahkemenin yargılamanın belli bir safhasına (görevsizlik kararı verene kadar) kadar yapmış olduğu usul işlemlerinin tekrarlanmasına gerek görmezse bu işlemeleri kendi kararına esas alabilir¹⁶³ (mesela görevsiz mahkeme tarafından dinlenmiş olan tanıkların görevli mahkemede tekrar dinlenmesi için herhangi bir sebep ortada yoksa görevli mahkeme tanıkların görevsiz mahkemede verdikleri beyanları kararına esas alabilir).

Davalı tarafından verilen cevap dilekçesinde görev itirazının yanında yetki, derdestlik vb. usuli itirazlarının da ileri sürebilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur. Fakat mahkeme, yaptığı inceleme sonucu görevsiz olduğu kanısına varırsa, sadece görevsizlik kararı vermeli, görev itirazı dışında yapılan itirazlar hakkında herhangi bir hüküm oluşturmamalı, söz konusu itirazların çözümü görevli mahkemeye bırakmalıdır¹⁶⁴.

Görevsizlik kararı veren mahkeme yardımcı taleplerden olan avukatlık ücreti¹⁶⁵, yargılama harç ve giderleri gibi konularda, söz konusu talepleri

¹⁶² Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 160.

¹⁶³ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 160.

¹⁶⁴ Tutumlu, **age**, s. 28.

¹⁶⁵ “Davanın görevsizlik, yetkisizlik nedeniyle reddine veya davanın nakline ya da açılmamış sayılmasına karar verildiğinde, yargılama giderleri ve yargılama giderlerinden olan vekâlet ücretine dair istemlerin de görevsizlik ve yetkisizlik kararı veren mahkemece hüküm altına alınması zorunludur (25.4.1945 tarih, 1944/7–1945/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı, HUMK m.423, 426, Av.Asg.Ücr.Tr m.7)

görevli mahkemeye bırakmadan kendi çözmeli ve her bir kalem teker teker yazılarak, hepsi hakkında hüküm oluşturulmalıdır¹⁶⁶.

ii. Gönderme Kararı

Açılan bir davanın hukuki niteliğine göre Asliye Hukuk Mahkemesi ile Asliye Ticaret Mahkemesinin hangisinin yargı yetkisine girdiği dolayısıyla hangi mahkemenin davayı göreceğine ilişkin itiraza hukukumuzda işbölümü itirazı adı verilmektedir¹⁶⁷. İş bölümü itirazı usul hukukunda sadece ilk itiraz olarak ileri sürülebilir.

İş bölümü itirazı, ticari dava özelliği olmayan bir uyuşmazlığın asliye ticaret mahkemesinde açılması durumunda asliye ticaret mahkemesinde ya da ticari nitelikli bir davanın asliye hukuk mahkemesinde açılması halinde asliye hukuk mahkemesinde davalı tarafından ilk itiraz olarak ileri sürülebilir.

Davalının ilk itiraz süresi içinde yaptığı işbölümü itirazı, bunu inceleyen mahkeme tarafından kabul edilirse yani söz konusu davanın kendi iş alanına girmediği kanaatine varılırsa, dosyanın görevli mahkemeye (asliye ticaret-

Vekâlet ücretinin hangi esaslara göre belirleneceği de yine, 4667 sayılı Avukatlık Kanununda değişiklik yapılmasına dair Kanunun 81/son maddesi, Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 7.maddesi ve 21.6.1966 tarih 1966/9-9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'nda gösterilmiştir.

Somut olayda da; mahkemece görevsizlik kararı verilmiş ancak vekâlet ücretinin görevli mahkemece verilmesi yönünde hüküm kurulmuş ise de açıklanan ilkeler ışığında ücreti vekâletin görevsizlik kararı veren mahkemece hüküm altına alınması gerektiğinden 25.4.1945 tarih, 1944/7-1945/9 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m.423, 426, Av.Asg.Ücr.Tr m.7 gereği kararın bozulması gerekmiştir” (14. HD, E. 2004/9636, K. 2005/871, www.adalet.org, Erişim Tarihi: 12.10.2009)

¹⁶⁶ Tutumlu, **age**, s. 28.

¹⁶⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 221.

asliye hukuk mahkemesi arasında) gönderilmesine karar verilir. Uygulamada verilen bu karara gönderme kararı adı verilmektedir.

Gönderme kararının verilmesiyle açılan dava teknik anlamda sona ermediğinden, söz konusu davaya gönderilen mahkemede devam edilir. Bu sebepten dolayı gönderme kararında kendisini vekille temsil etmiş bulunan davalı lehine vekâlet ücreti ve yargılama giderlerine hükmedilemez. Zira bu kararların tek başına temyiz imkânı bulunmamaktadır. Genel kaide bu olmakla beraber gönderme kararında vekâlet ücretine hükmedilmişse, verilen hükmün sadece bu kısmı temyiz edilebilecektir. Yüksek mahkeme konuyla ilgili bir kararında "... gönderme kararlarından mahkeme masrafı ve avukatlık ücretinden bahsedilmemesi gerekirken zuhulen bunlara hükmedilmiş ise kararın bunlarla ilgili kısmı nihai hüküm niteliğinde olacaktır. Bu sebeple gönderme kararları meyanında nihai mahiyette verilen kararların müstakilen temyiz kabiliyeti bulunmamaktadır¹⁶⁸" diyerek, ilgili konuyu netliğe kavuşturmuştur.

İş bölümü itirazı sonucunda, mahkemece verilen gönderme kararı ile birlikte mahkeme dava dosyasından elini çeker. Gönderme kararı bu özelliği ile nihai karar özelliği taşımasına ve verildiği andan itibaren kesin bir karar olmasına rağmen, diğer nihai kararların aksine tek başına temyizi mümkün değildir. İlgili karar ancak gönderilen mahkemenin esas hakkındaki nihai kararı ile birlikte temyiz edilebilirken, sadece gönderme kararının yanlış verilmiş olması, usulüne ve kanuna uygun biçimde verilen bir nihai kararın bozulması için tek başına bir sebep değildir. Yüksek Mahkeme, esas hükmü kanunda sayılan sebeplerden biri ile bozar ve gönderme kararının da yanlış verildiğini tespit ederse, dava dosyasını hukuka aykırı şekilde gönderme kararı veren mahkemeye iade edecektir (HUMK. m. 429).

¹⁶⁸ 24.04.1967 – 12/ 3 sayılı içtihatı birleştirme kararı (R.G, 28.06.1967, S. 12633, s. 9; Tutumlu, *age*, s. 30.)

Gönderme kararı veren mahkeme tıpkı görevsizlik kararında olduğu gibi sadece dava dosyasının iş bölümüne uygun mahkemeye gönderilmesine karar verir ve dava dosyasından elini çeker. Bu safhadan sonra davacının gönderme kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde gönderilen mahkemeye başvurması gerekmektedir. Davacı söz konusu on gün içinde gönderilen mahkemeye başvurmazsa dava açılmamış sayılır (HUMK. m. 193/V).

Davacı belirtilen on günlük süre zarfında gönderilen mahkemeye başvurursa, mahkeme dava taraflarını duruşmaya çağırarak söz konusu davaya bakmaya mecburdur¹⁶⁹.

Davacı gönderme kararının verilmesinden itibaren on gün içinde gönderilen mahkemeye başvurmaz ve davası açılmamış sayılırsa, ilgili davayı tekrar harç ödemek suretiyle yeniden açabilir. Fakat burada şunu belirtmek gerekir ki yeniden harç ödemek suretiyle açılan bu dava yeni bir dava olup eski davanın devamı niteliği taşımamaktadır.

iii. Yetkisizlik Kararı

Açılan bir davaya coğrafi bakımdan hangi yer hukuk mahkemesinin bakacağını belirleyen yetki kuralları, hukukumuzda kural olarak kamu düzenini ilişkin değildir¹⁷⁰. Yetkinin kamu düzenine ilişkin olmadığı durumlarda (miras davaları HUMK. m.11, taşınmazın aynına ilişkin davalar HUMK. m.13, kamulaştırma işleminde bedel tespiti davası 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu m.37 gibi¹⁷¹) yetki itirazı sadece ilk itiraz olarak ileri sürülebilir.

¹⁶⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 223.

¹⁷⁰ Tutumlu, **age**, s. 30; Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 201.

¹⁷¹ Bu tür davalarda mahkeme (hâkim), yetkili mahkemeyi belirlemekle kalmayıp, dava dosyasını ilgili mahkemeye göndermekle yükümlüdür.

Yetki ilk itirazında bulunma hakkı (kamu düzenine ait yetki durumları hariç) davalınınındır. Davalının yaptığı yetkisizlik itirazının kabulü kanunda bazı şartlara bağlıdır. Buna göre öncelikle yetki itirazı esasa cevap süresi içinde yapılmalıdır (örneğin; yazılı yargılama usulüne tabi davalarda kural olarak on gün olan bu süre, seri yargılama usulünün benimsendiği davalarda yedi gündür). Bu sürenin hak düşürücü süre olması sebebiyle, yetki itirazının bu süre zarfında yapıp yapılmadığı hâkim tarafından kendiliğinden (re'sen) incelenmelidir¹⁷².

Davalı yetki itirazını yaparken, yetkili mahkemeyi doğru bir biçimde göstermelidir¹⁷³. Aksi halde yapılan itiraz mahkemece reddedilir.

Yetki itirazında bulunan davalının itiraz dilekçesi HUMK. m. 189 gereği öncelikle davacıya tebliğ edilir. Davacı, söz konusu itirazın içeriğini (davanın görülmekte olduğu mahkemenin yetkisizliğini ve davalının gösterdiği mahkemenin yetkili olduğuna dair dilekçe) kabul ederse mahkemece yetkisizlik kararı verilerek, dava dosyası davalı tarafından yetkili gösterilen mahkemeye gönderilmelidir¹⁷⁴.

Davacının yetki itirazını kabul etmediği durumlarda ise mahkeme ilgili durum hakkında kendi bir inceleme yaparak karar vermelidir. Bu inceleme sonunda mahkeme yetkili olmadığı kanaatine varırsa, yetkisizlik kararı vererek dava dosyasının yetkili mahkemeye gönderilmesine karar vermesi gerekir. Mahkemenin yetki ilk itirazı sonucu, yetkisizlik kararı vermesi usule ilişkin bir nihai karardır. Çünkü verilen kararlar (yetkisizlik) mahkeme dava dosyasından elini çeker. Kural olarak (HUMK m.427 ve bazı özel kanunlarda

¹⁷² Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 201.

¹⁷³ 13.HD, 25.03.2003, E. 14662, K. 3477 (Tutumlu, **age**, s. 30.)

¹⁷⁴ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 202.

verilen kararın kesin olduğu belirtilen davalar hariç) yetkisizlik kararları temyiz edilebilir¹⁷⁵.

(4). Davanın Konusuz Kalması Halinde Verilen Nihai Kararlar

Açılan bir davada, dava konusu uyuşmazlığın, yargılama sonuçlanmadan önce (hüküm verilmeden) sona ermesi veya dava konusunu oluşturan ihtilafın çözülmesi halinde dava konusu ortadan kalkar¹⁷⁶.

Davanın konusuz kaldığı durumlarda artık yargılamaya devam etmeye ve davacının esas talebi üzerine herhangi bir hüküm vermeye gerek yoktur. Böyle bir durumla karşılaşan mahkeme davanın reddi¹⁷⁷ veya kabulüne dair davanın esasına yönelik ve kesin hüküm niteliğindeki kararlar vermemeli, bunun yerine öğreti ve Yargıtay kararlarında¹⁷⁸ da istikrara kavuşan “davanın esası hakkında hüküm kurulmasına yer olmadığına” dair karar vermelidir¹⁷⁹.

Tahliye davası devam ederken, davalının kiralananı tahliye etmesi, davanın devamı sırasında dava konusu alacağın ödenmesi, boşanma davası devam ederken karı-kocadan birinin ölmesi, müdahalenin önlenmesi davasında davalının dava konusu gayrimenkule müdahalesine son vermesi gibi durumlarda dava konusu ortadan kalkacağından mahkeme davanın

¹⁷⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz, (Ders Kitabı), s. 203.

¹⁷⁶ Davanın açılmasından önce dava konusu ihtilaf ortadan kalkarsa yani dava konusuz kalırsa mahkeme davayı reddetmelidir.

¹⁷⁷ “ ... evlilik birliği ölümle sona erdiğinden, boşanma konusunda karar verilmesine yer olmadığına (...) karar verilmesi gerekirken davacı (koca) sağlamış gibi kesin hüküm oluşturacak şekilde davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır. (2. HD, 22.06.2004 – E. 4988, K. 8234, Tutumlu, **age**, s. 31.)

¹⁷⁸ 4. HD, 18.10.1977, E. 8235, K. 9691 (YKD, 1979/6, s. 787–788.)

¹⁷⁹ Tutumlu, **age**, s. 31; Kuru, C. III, s. 3016.

esas hakkında karar verilmesine (hüküm kurulmasına) yer olmadığına karar verecektir.

Mahkemenin davanın esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair kararı, dava konusunu oluşturan hakkın artık bulunmadığını tespit etmesi sebebiyle bir tespit hükmü niteliğindeyken, konusuz kalan davada yardımcı talepler için yargılamanın devam etmesi ve bu talepler hakkında bir karar verilmesi (yardımcı talepler reddedilmemişse) halinde ilgili bu karar bir eda hükmü niteliğini taşımaktadır¹⁸⁰.

Yargılamanın devamı sırasından asıl talebin kısmen konusuz kalması halinde, mahkeme konusuz kalan bölüm haricindeki yargılamaya devam edip bu bölüm için esas hakkında bir hüküm vermelidir. Bunun yanı sıra objektif dava birleşmesinde davacının taleplerinden biri veya birkaçı konusuz kalırsa söz konusu davada mahkeme diğer talepler (talep) için yargılamaya devam ederek bir hüküm vermelidir¹⁸¹.

Davanın konusuz kalması üzerine yargılamayı yapan mahkeme davanın açıldığı tarihte taraflardan hangisinin haksız olduğunun tespitini yaparak, haksız çıkan tarafı harç, avukatlık ücreti¹⁸² ve yargılama giderleri gibi yardımcı taleplere mahkûm etmesi gerekir¹⁸³.

¹⁸⁰ Kuru, C. III, s. 3022.

¹⁸¹ Kuru, C. III, s. 3024.

¹⁸² Yargıtay 5. HD 1.3.1977 tarih ve 1048/1330 sayılı kararında; davanın devamı esnasında bir kanun çıkması veya Anayasa Mahkemesinin bir kanunu iptal etmesi sebebiyle davanın konusuz kalması halinde davalı yararına vekâlet ücretine hükmedilemeyeceğine karar vermiştir. (İKİD, 1977/196, s. 5291- 5292); karşıt görüş için bkz: Kuru, C. III, s. 3039.

¹⁸³ “ Dava dilekçesinde 4.687.000.000 lira alacağın faiz ve masraflarla birlikte davalı taraftan tahsili istenilmiştir. Mahkemece davanın reddi cihetine gidilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Temyiz isteminin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kâğıtlar okunup gereği düşünüldü.

2. Mahkemeden İstenen Hukuki Koruma Açısından Kararlar

a. Eda Kararları

Açılan bir eda davasının mahkemece kabulü sonucunda verilen hükümlere eda kararları denir¹⁸⁴. Eda davalarında, davacı; davalının dava dilekçesinde açıkladığı, istemine uygun bir davranışta bulunmaya mahkûm edilmesi istenir. Bu davalar sonucu verilen kararlar, istenen talebe göre davalının bir iş yapmasına, bir ifada bulunmasına veya bir işi yapmamasına (kaçınmasına) dair hükümler içerir.

Davada, davalının satın aldığı hububat bedelini ödemediği ileri sürülerek alacağın tahsili istenilmiş, yargılama aşamasında davacı, alacak hakkını dava dışı 3. şahsa temlik etmiş, davalı taraf bu temlike karşı çıktığı gibi alacağı devralan şahsın davaya devam etmesini de açıkça talep etmemiş, tazminat şeklinde de istemde bulunmamış, aksine davanın mevcut haliyle devam etmesini ve konusuz kalan davanın reddine karar verilmesini istemiş; mahkemece, alacağın temliki ve ayrıca icra takibine konu edilmiş olması nedeniyle konusuz kalan davanın reddine, ilaveten kesin hüküm altına alınmamış alacağın 3. şahsa temlik edilmesinden davalının sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle yargılama gideri ile vekâlet ücretinin davacıdan tahsiline karar verilmiştir.

Davanın konusuz kalması halinde, mahkemenin, yargılamaya devam ederek, dava açıldığı zaman hangi tarafın haksız olduğunu tespit edip, o tarafı yargılama giderlerine (bu arada vekâlet ücretine de) mahkûm etmesi gerekir. Yargıtay'ın yerleşmiş uygulaması da bu yöndedir. (Bkz. Kuru, Baki: Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. baskı, c. 111, İst. 2001, sh. 303 vd.). Mahkemece bu yönde herhangi bir araştırma ve soruşturma yapılmamıştır.

Kabule göre de, davanın konusuz kalması halinde davanın reddine değil ve fakat "dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına" şeklinde hüküm kurulması gerekir.

Tüm bu hususlar gözetilmeden delillerin yanlışlığı değerlendirilmesi sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması bozmayı gerektirmiştir.

Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsiz, temyiz itirazları bu nedenlerle yerinde olduğundan kabulü ile hükmün HUMK. un 428. maddesi gereğince (BOZULMASINA) ve peşin alınan temyiz harcının istek halinde temyiz edene iadesine, 25.04.2006 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." (3. HD, E. 2006/ 2465, K. 2006/ 4930, < www.forumuz.biz/davanin-konusuz-kalması-t433067.html >, Erişim Tarihi: 12.10.2009)

¹⁸⁴ Kuru, C. III, s. 3005.

Davacı maddi hukuktan dolayı sahip olduğu bir hakkını ileri sürüp, bu hakkın varlığının tespitiyle beraber, davalının eda davasının konusunu oluşturan edimin yerine getirilmesine mahkûm edilmesini ister¹⁸⁵. Mahkemenin bu hakkı sabit görüp, davacının talebi doğrultusunda verdiği karar ise bir eda kararı olacaktır (Örneğin davacının davalıya sattığı gayrimenkulün satış bedelinin ödenmesi gibi, dava konusu borçlar hukukundaki satış sözleşmesinden kaynaklanmaktadır).

Davacının açtığı bir eda davasında maddi hukukun talep hakkı vermediği bir hal mevcutsa, açılan eda davası reddedilecektir. Bu reddi içeren karar usul hukukunda sadece bir menfi tespit hükmü ifade eder¹⁸⁶.

Davanın konusuna ilişkin dava şartlarından biri olan hukukî yarar (menfaat) davacı tarafından açılacak olan eda davasında da bulunması gereken unsurlardandır. Eda davası ile istenebilecek bir konuda tespit davası açılmaz¹⁸⁷. Hukukî yarar davanın ön şartı olduğundan, mahkemece resen

¹⁸⁵ Muşul, (Usul), s. 92.

¹⁸⁶ Muşul, (Usul), s. 93.

¹⁸⁷ “Davacılar O.Hayati , A. Necati , Hatice 46 ada 5 parselde davalılarla müşterek malik olduklarını, davacı Hayati'nin taşınmaz üzerinde harap ve yıkılmak üzere olan evde tamirat yaptığını bu tamiratla taşınmazın çok fazla değer kazandığını T 2.Asliye Hukuk Mahkemesinin 2000/542 esas ve 2001/315 karar sayılı dava dosyasında bu hususun sübut bulduğunu satış veya başka bir şekilde ortaklığın giderilmesi halinde diğer hissedarların tamirat bedeli kadar sebepsiz zenginleşeceklerini öne sürerek taşınmaza yaptırılan tamirat ile ek inşaatların bedeli ile bunun taşınmazın değerindeki artış oranının saptanması istemiyle Hatice, Atike, Sıdika, Hüseyin, Fatma, Ziya, Emine, Gülsüm, Abdullah adına kayyım Sıtkı aleyhine dava açmışlardır.

Mahkemece davanın kabulü ile 46 ada 5 parselde tapuya kayıtlı taşınmazın üzerindeki binanın tamirattan önceki eski değerinin 2.227.500.000 TL, binanın tamirat neticesi bugünkü değerinin 6.682.500.000 TL sonuç olarak tamirat neticesi binada meydana gelen değer artış bedelinin ise 4.455.000.000 TL olduğunun tespitine karar verilmiş; hüküm davalılar kayyumu defterdar Sıtkı adına hazine vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Dava, tarafların paydaş bulundukları taşınmaz üzerindeki yapının tamirata nedeni ile meydana gelen değer artışı oranının tespitine ilişkindir. Daha önce taraflar arasında görülen mülkiyetin aidiyetinin tespiti davasıyla binanın paydaşlara ait olduğu kesinleşmiştir. Henüz taraflar arasında

dikkate alınmalıdır. Davalının davacının söz konusu davayla ilgili hakkını kabul ederek tanınması fakat bu hakkın gerektirdiği kaideleri yerine getirmemesi halinde davacı, icraya elverişli bir ilam (hüküm) almak amacıyla davalıya karşı bir eda davası açabilir¹⁸⁸.

Eda davası sonucu verilen hükmün (eda kararı) konusunu şahsî haklar (yukarıdaki örnekteki gibi satış bedelinin ifası) oluşturabileceği gibi aynı haklarda (istihkak davası) oluşturabilir. Bu haklar temelinde verilecek eda hükmü, olumlu (ifa etmek, yapmak) veya olumsuz (yapmamak) bir edime mahkûmiyet şeklinde olacaktır. (mesela davacının evinin önüne çekilen duvarın belli ölçüleri aştığına dair açılan dava üzerine duvarın manzarayı kapatmamasına karar verilmesi gibi olumsuz bir edim ya da kira sözleşmesi gereği borçlunun kirayı ödemesine hükmetmek gibi olumlu bir edime mahkûmiyet).

Mahkemenin eda davasını kabul etmesiyle beraber vereceği hüküm ile (eda kararı) öncelikle, davacının dava konusu talebine dayandırdığı hakkın ve hukuki ilişkinin mevcudiyeti tespit edilir. Mahkemece yapılan tespit sonucu söz konusu hukuki ilişki ve hak mevcutsa davalıya yerine getirmesi gereken (davacının istediği) yükümlülüğü içeren eda kararı ilan edilir.

görülmekte olan ortaklığın giderilmesi davası bulunmamaktadır. Kural olarak eda davası ile istenebilecek konuda Tesbit davası açılamaz. Diğer bir ifade ile davacının taşınmazın üzerindeki binanın tamirati nedeniyle yaptığı masrafları diğer paydaşlardan, payları oranında bir eda davası ile isteyebileceğinden bu davada da binanın değerindeki artış mahkemece araştırılıp tespit olunacağından davacının bu davayı açmakta hukuki yararı bulunmamaktadır. Hukuki yarar davanın ön şartıdır. Mahkemece resen dikkate alınmalıdır.

Bu nedenle davanın reddine karar verilmesi gerekirken yukarıda açıklandığı şekilde kabulüne karar verilmesi isabetsizdir.

Bu nedenle kayyumu temsilen hazine vekilinin temyiz itirazları yerinde görülmele hükmün BOZULMASINA, 29.09.2003 gününde oybirliği ile karar verildi.

(7. HD, 29.09.2003, E. 2003/2258 K:2003/2650, www.ordubarosus.org.tr, Erişim Tarihi: 12.10.2009)

¹⁸⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 325.

Kabul edilen eda davasına dair hükümde hem bir tespit, hem de bir eda hükmüne yer verilmelidir¹⁸⁹. Eda davasını kabul eden mahkemenin, davacının talebi üzerine verdiği hükmün tespit kısmı, daha sonra açılacak aynı taraflar arasındaki davalarda (aynı hukuki ilişkiye dayanan) kesin hüküm teşkil edecektir. Bunun yanında aynı hükmün eda kısmı ise açılan dava ile ilgili dönem veya uyumsuzlukla sınırlı olacak şekilde sonuçlar doğurur¹⁹⁰.

Mahkeme eda davasını esastan reddederse ortada bir eda hükmü mevcut olmamakla beraber yalnızca davacının iddia ettiği hak ve hukukî ilişkinin mevcut olmadığını tespit eden bir hüküm verilir¹⁹¹. Bu tespit hükmü sonradan açılacak davalar bakımından kesin hüküm teşkil eder.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuz eda davaları esas alınarak hazırlandığından, mahkemelerdeki hukuk yargılamalarında görülen çoğu dava da eda davasıdır.

¹⁸⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 325.

¹⁹⁰ Tutumlu, **age**, s. 37.

¹⁹¹ Baki Kuru, **Tespit Davaları (Tespit)**, İkinci Baskı, 1988, İstanbul, s. 8; Tutumlu, **age**, s. 38; Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 326.

b. Tespit Kararları

Bir hak veya hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığı iddiasıyla açılan, bir sonraki dava yahut başkaca uyuşmazlık için delil olma niteliğine sahip tespit davaları sonucu verilen kararlara tespit kararları adı verilir¹⁹². Bir edimin yerine getirilip getirilmediğinin, ortada bir borç olup olmadığının tespiti gibi durumlar için açılan davalarda verilen kararlarda bu kategori dâhilindeki kararlardandır¹⁹³.

Tespit kararlarında, davalının bir davranışta bulunması değil, onunla ilgili bir durumun ya da olgunun yargı kararı ile saptanması istenir (örneğin: bir senedin sahte olduğunun tespitinin istemi gibi). Her türlü ayni veya şahsi hak tespit davasının konusunu oluşturabilir. Bunun yanında hali hazırda mevcut bir durum veya geçmişte kalsa bile her türlü hukuki ilişki tespit davasının konusunu oluştururken gelecekte ortaya çıkabilecek hukuki ilişkilerin tespiti, tespit davasına vücut vermez¹⁹⁴. Genel kaide bu olmakla beraber, hali hazırda mevcut bir ilişkinin gelecekteki etkilerine veya ortadan kalkmış bir ilişkinin şu andaki durumunu etkileyen sonuçlarıyla alakalı bir tespit davası açılmasında herhangi bir engel yoktur¹⁹⁵.

¹⁹² İlhan Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, İstanbul, 1962, s. 186; Sabri Şakir Ansay, “Tesbit Davaları”, **AD**, 1940/2 s. 75; Tutumlu, **age**, s. 37; Kuru (**Tespit**), s. 18; Muşul, (**Usul**), s. 93; Baki Kuru, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Tasarısı Üzerinde Düşünceler (kıs: Düşünceler)”, **ABD**, 1959/3, s. 128.

¹⁹³ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda müspet ve menfi tespit davaları ile ilgili açıkça bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat bazı özel kanunlarda tespit davalarını düzenleyen özel hükümler mevcuttur (örnek olarak İcra ve İflas kanunun 72. maddesinde menfi tespit davası açıkça düzenlenmiştir, ayrıca MK m. 25; İİK m. 69, II, m. 72, m. 89, III; HUMK m. 519; 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri K. m. 15, III. m. 67, II; TTK m. 58/a; 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt K. m. 46. maddesinde de tespit davalarını düzenleyen hükümlere rastlanmaktadır).

¹⁹⁴ Muşul, (**Usul**), s. 94.

¹⁹⁵ H. Yavuz Alangoya, M. Kamil Yıldırım, Nevhis Deren Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 4. Baskı, İstanbul, 2004, s. 220.

Tespit kararlarının başlıca görevi, bir hukukî ilişkinin mevcut olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır. Bu yüzden açılan bir tespit davasında bu kararların genel özelliğini aşan kararlar verilemez. Bu hususları ilgilendiren talepler eda davasının konusunu oluşturur¹⁹⁶. Tespit davasını eda kararlarından ayıran en önemli özellik, tespit kararlarının eda kararlarının aksine ilamlı icraya konu olamamasıdır¹⁹⁷.

Usul Hukukumuzda iki çeşit tespit davası bulunmaktadır. Bunlardan davacının bir hukuki ilişkinin mevcut olduğunun tespitini istediği davalar, müspet tespit davası adıyla anılır. Müspet tespit davalarına, davacı tarafından iddia edilen hukuki ilişkinin davalı tarafından inkâr edilmesi sebebiyle başvurulur¹⁹⁸.

Davacının, davalı tarafından iddia edilen bir hukuki ilişkinin mevcut olmadığını tespit edilmesini istediği menfi tespit davalarında ise davacının bu hakkını kullanabilmesi için, davalının daha önce söz konusu hukuki münasebetin mevcut olduğunu iddia etmiş bulunması gerekir¹⁹⁹. Mahkeme tarafından menfi tespit davasının kabulü sonucu verilen tespit kararı davalının iddia etmiş olduğu hukuki ilişkinin mevcut olmadığını gösteren bir karardır. Bunun yanında mahkemenin davayı esastan reddeden hükmü ise bu ilişkinin mevcut olduğunu gösteren bir tespit kararıdır²⁰⁰.

¹⁹⁶ Zaten eda davasının mahkemece bir edaya hükmedilebilmesi için ilk olarak o davanın dayandığı hak ve hukuki ilişkinin tespit edilmesi gerekir. Mahkemece tarafın iddia ettiği hak veya hukuki ilişki mevcut olduğuna kanat getirilirse, mahkeme davalı davacının talep ettiği eda kararını yerine getirmeye mahkûm eder.

¹⁹⁷ Tutumlu **age**, s. 38.

¹⁹⁸ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 330; Kuru, (**Tespit**), s. 21.

¹⁹⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 330; Kuru, (**Tespit**), s. 22.

²⁰⁰ Kuru, (**Tespit**), s. 22.

Zamanaşımın kesilmesi için bir hakkın kazai merciler nezdinde ileri sürülmesi gerektiğinden müspet tespit davasının açılması halinde dava konusu hakkın tabi olduğu zamanaşımı kesilecektir, buna karşın aynı durum menfi tespit davasının açılması durumunda söz konusu olmamaktadır. Menfi tespit davasında zamanaşımı, davalının davaya konu olan hakkın mevcut olduğunu cevap layihasında ileri sürmesiyle kesilecektir²⁰¹ (bu layihanın verildiği anda).

Eda davası açmak için henüz yeterli şartları taşımayan bir hukuki ilişkiyle ilgili taraflar tespit davası açabilirler²⁰². Açılan bu dava sonucunda verilen tespit kararında belirtilen haklara yükümlü tarafından riayet edilmezse, tespit edilen hukuki ilişki sebebiyle oluşan hakkın yerine getirilmesi için ilgili tarafça bir eda davası açılabilir.

Hukukumuzda tespit davalarının dinlenebilmesi için genel dava şartlarının yanında başka özel koşullara da ihtiyaç vardır. Genel dava şartlarından ayrı olarak tespit davasına özgü koşulların yargılamayı yapan mahkemece kendiliğinden (re'sen) gözetilmesi zorunludur²⁰³. Bu özel koşulların ilki tespit davalarının konusunu oluşturan bir kimsenin diğer bir kimseyle veya bir eşyayla arasında mevcut olan ve somut bir hadiseden doğan hukuki ilişkidir²⁰⁴.

Mahkemece verilecek tespit kararının içeriği, hak ve alacakların doğduğu hukukî ilişkinin mevcut olup, olmadığının tespiti olup miktarları hakkında herhangi bir hüküm içermez. Söz konusu hukukî ilişkinin mutlaka tespit davasının tarafları arasında olması gerekmez. Hukuki ilişkinin tarafı olmayan

²⁰¹ Muşul, (Usul), s. 95.

²⁰² Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 249.

²⁰³ 7.HD. 19.07.2005, 2288/ 2425 (**Legal HD**, 2005/32, s.2958–2958)

²⁰⁴ Ansay, **age**, s. 75; Kuru, (**Tespit**), s. 23; Muşul, (Usul), s. 95; Kuru, (**Düşünceler**) s. 128; Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 328.

bir üçüncü kişi de mahkemece verilecek tespit kararında hukukî menfaati olması koşuluyla tespit davası açabilecektir²⁰⁵.

Tespit davasına dayanak teşkil eden hukukî ilişki için önem arz etse dahi maddi vakıaların tek başına tespit davasına konu teşkil etmeyeceği öğretide ve uygulamada²⁰⁶ genel kabul gören görüştür²⁰⁷. Maddi vakıalar ancak tespit davasına konu olan hukuki ilişkiyle beraber tespit davasına konu olabilirler²⁰⁸. Davacının tespit kararında menfaati olması şartıyla bir vadeye ya da şarta bağlanmış olan bir hukuki ilişkinin tespiti için de bu davanın açılabilmesi mümkündür.

Tespit davalarında bulunması gereken ikinci özel durum ise davacının davasında öne sürdüğü hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığının tespitinde bir hukuki menfaatin (yararın) bulunmasıdır. Başlı başına bir dava şartı olan hukuki menfaatin varlığının gereği tespit davalarında bilhassa kendini gösterir. Açılan bir davada mahkemece tespit kararı verilebilmesi için hukukî menfaatin bulunması gerektiğine dair kaide üzerinde öğretide²⁰⁹ ve Yargıtay kararlarında²¹⁰ bir ittifak gözlenmektedir.

Davacının açılan bir tespit davasında tespit kararının verilebilmesi için, öncelikle kendisi açısından mevcut bulunan tehlikeli veya tereddütlü durumun

²⁰⁵ Muşul, (Usul), s. 95; Kuru, (Tespit), s. 24

²⁰⁶ 4. HD, 13.01.1947 gün ve 225/81 sayılı karar (ABD, 1947/31–34, s. 36)

²⁰⁷ Kuru (Tespit), s. 25; Kuru, Arslan, Yılmaz (Ders Kitabı), s. 325; karşıt görüş için bkz: Ansay, **agm**, s. 75. ”Tespit davalarının mevzuu başıca bir hukuki münasebettir yahut hukuken ehemmiyetli bir vakıadır. Bu vakıa umumiyetle bir senedin sıhhat veya âdemi sıhhatinin tespitinden ibaret olarak kabul edilmektedir.”

²⁰⁸ Kuru (Tespit), s. 27.

²⁰⁹ Ansay, **agm**, s. 80; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 249; Rosenberg, **age**, s. 407; Postacıoğlu, **age**, s. 191; Kuru (Tespit), s. 28.

²¹⁰ HGK, 12.02.1958 gün ve 4/19–12 (ABD, 1958/3, s. 37–38.) ; HGK, 07.11.1962 gün 2/88–66 (ABD, 1963/1, s. 28.); HGK, 24.10.1962 gün 2/128–54 (İBD, 1963/1–4 s. 44–46; AD, 1963/ 3–4, s.428.)

ortaya çıkaracağı zararın ancak mahkemece verilecek bir tespit kararıyla giderilebileceğini ispat etmesi gerekir²¹¹. Davacının açtığı davada hukuki menfaati mevcut değilse, açılan dava, dava şartı eksikliği sebebiyle reddedilmelidir.

Mahkemece bir hukuki ilişkinin tespitinde, hukuki menfaatin varlığının kabul edilebilmesi için öncelikle; davacının bir hakkı veya hukuki durumunun hali hazırda ciddi şekilde tehdit edilmiş olması gerekmektedir. Bu ciddi tehdit yüzünden davacının hukuki durumunun güvensizlik ve belirsizlik içine düşmesi ve bu durumun davacıya zarar verecek nitelikte olması gerekir²¹².

Tespit Davası sonunda mahkemenin verdiği tespit kararı, davacının içine düştüğü tehlikeyi ortadan kaldırmalıdır. Davacının hukuken korunma ihtiyacı ile birlikte hukuki yarar da dava açıldığı sırada mevcut olmalı ve tespit hükmü verilene dek varlığını sürdürmelidir²¹³.

²¹¹ Pekcanitez, Atalay, Özkes, *age*, s. 250.

²¹² 7.HD. 19.07.2005, 2288/ 2425 (**Legal HD**, 2005/32, s.2958–2958)

²¹³ “ Dava koşullarından birisi de dava açılmasında davacının hukuki yararının bulunmasıdır. Buna hukuki korunma ihtiyacı da denir. Davacının mahkemeden hukuki korunma istemesinde korunmaya değer bir yararı bulunmalıdır. Dava hakkı hukuki yararlarla sınırlıdır. Tespit davasında hukuki yarar da, başka şekilde hukuki korunmanın sağlanamaması halinde vardır. Doktrin ve Yargıtay içtihatlarında eda davası açılarak hukuki himayenin sağlanabileceği durumlarda ve eda davası açılması mümkün olan hallerde tespit davası açmakta hukuki yarar bulunmadığı kabul edilmektedir. Somut olaydaki eser sözleşmesinde bedelin belli miktarda para olarak ödenmesi kararlaştırılmış olup tapuda arsa payı devrini içermediğinden tek taraflı irade beyanı ve bu beyanın karşı tarafa ulaşmasıyla hukuki sonuçlarını doğurmuştur. Davacının fesihte haklılık durumuna göre davalı iş sahibinden menfi ve müspet zararlarını talep etmesi mümkün olduğundan eldeki tespit davasını açmakta hukuki yararı bulunmamaktadır. Bu durumda davanın, dava şartlarından olan hukuki yarar yokluğu sebebiyle reddi yerine yanlış değerlendirme sonucu kabulü doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle temyiz itirazlarının kabulüyle hükmün davalı yararına BOZULMASINA, bozma sebebine göre diğer temyiz itirazlarının şimdilik incelenmesine yer olmadığına, ödediği temyiz peşin harcının istek halinde temyiz eden davalıya geri verilmesine, 19.01.2009 gününde oybirliğiyle karar verildi.” 15.HD, 19.01.2009 E. 2007/6339, K. 2009/153. www.ankahukuk.com, Erişim Tarihi: 25.10.2009)

Davacının tespit kararı yanında başka hukuki yollarla hukuki korunma ihtiyacını karşılayabilmesinin mümkün olduğu durumlarda tespit davasının açılmasında hukuki yarar bulunmayacağından artık tespit davası açılmayacak, açılan dava ise reddolunacaktır²¹⁴.

Dava konusu hukuki ilişkiyle ilgili eda davası açmanın mümkün olduğu durumlarda hukuki bir yararın bulunmaması sebebiyle tespit davası açılmaz²¹⁵. Çünkü açılan bir eda davası sonunda verilen karar, içinde tespit hükmünü de içerdiğinden, davacının ayrıca bir tespit davası açmasında herhangi bir hukuki yarar bulunmamaktadır²¹⁶. Aksi bir uygulamanın kabulü usul ekonomisi ilkesine ters düşeceği gibi mahkemelerin zaten gereğinden fazla olan iş yükünü arttıracak ve davaların yığılmasına sebep olacaktır. Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararları da bu doğrultudadır²¹⁷.

²¹⁴ 7.HD. 19.07.2005, 2288/ 2425 (Legal HD, 2005/32, s.2958–2958)

²¹⁵ Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 221; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 25; Tutumlu, **age**, s. 39; Kuru (**Tespit**), s. 36; karşıt görüş için bkz: Postacıoğlu, **age**, s. 187–189

²¹⁶ Muşul (**Usul**), s. 96.

²¹⁷ “ Davacı vekili, dava dilekçesinde mevki ve sınırları yazılı, 40 seneden beri vekil edeni tarafından koşullarına uygun olarak tasarruf edilen taşınmazlar üzerinden TEDAŞ Müessese Müdürlüğü tarafından enerji nakil hattı geçirilmek suretiyle taşınmazlara el attığını, irtifak hakkı kurulması nedeniyle açılan tazminat davasında göz önünde tutulmak üzere vekil edeninin zilyetliğinin tespitine karar verilmesini istemiştir. Davalı Hazine temsilcisi, sebep açıklamaksızın davanın reddine karar verilmesini savunmuştur. Davalı köy temsilcisi, dava konusu taşınmazların davacının zilyetliğinde bulunduğunu bildirmiştir. Mahkemece, kazanma koşullarının oluştuğu gerekçesiyle davacının zilyetliğinin tespitine karar verilmesi üzerine; hüküm, davalı Hazine Temsilcisi tarafından temyiz edilmiştir.

Dava, tapusuz taşınmaz üzerinde TEDAŞ tarafından geçirilen enerji nakil hattı nedeniyle zilyetliğinin tespiti isteğine ilişkindir. TEDAŞ' ın taşınmaz üzerinden nakil hattı geçirmesi irtifak hakkının kullanılması niteliğindedir. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 4. maddesinde "Taşınmaz malın mülkiyetinin kamulaştırılması yerine amaç için yeterli olduğu takdirde taşınmaz malın belirli kesimi, yüksekliği, derinliği veya kaynak üzerinde kamulaştırma yoluyla irtifak hakkı kurulabilir." denilmiştir. Anılan maddede kamulaştırma amacının gerçekleştirilmesi için yeterli olduğu takdirde taşınmaz malın mülkiyetinin kamulaştırılması yerine, kamulaştırma yoluyla irtifak hakkının kurulması öngörülmüştür, irtifak hakkının kurulması halinde taşınmazın mülkiyeti sahibinde kalmakta, irtifak hakkı ile sınırlı olarak mülkiyet hakkı, kullanma ve yararlanma devam etmektedir. Taşınmazın

Davacının açtığı eda davası sonunda verilen kararda bulunan tespit hükmünün etkisi, tespit davası ile elde edilecek olandan daha dar kapsamlı ise, o vakit eda davasının mümkün olmasına rağmen, bu davadan ayrı olarak, ayrıca bir tespit davası açılabilecektir²¹⁸.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 74. maddesi gereği mahkeme davacının açtığı davada talepten fazlasına karar veremez. Bu yüzden tespit davalarında mahkeme sadece tespit hükmü vermekle yetinerek, ayrıca bir eda kararı veremez. Mahkemece açıklanan tespit hükmü, kesin hüküm ve kesin delil teşkil ederken herhangi bir eda hükmünü içinde barındırmadığından ilamlı icra yoluyla icraya konu olamaz²¹⁹. Buna karşın tespit hükümlerinin yargılama giderlerine ait bölümleri ilamlı icra yoluyla takibe konu olabilir.

Tespit davasına bakan mahkeme davanın sonucunda ya davanın reddine ya da kabulüne karar verir. Mahkemece dava sonunda verilecek her karar (davanın reddine veya kabulüne ait kararlar) tespit hükmü niteliğindedir (müspet tespit davasının haklı olduğunu açıklayan hüküm aradaki hukuki ilişkinin mevcudiyetini, esastan reddeden karar ise mevcut bulunmadığını, menfi tespit davasının haklılığını açıklayan hüküm aradaki hukuki ilişkinin

mülkiyeti irtifak hakkının kurulması sebebiyle kalkmadığı, mülkiyet hakkı devam ettiği için davacının mal sahibinin tescil hakkı bulunmaktadır. Kural olarak; eda davası açılması mümkün olan hallerde tespit davası dinlenilemez. Davacının eda davası niteliğinde bulunan tescil davası açma hakkı bulunduğu halde, tespit davası açmış olması anılan kurala uygun düşmemektedir. Mahkemece, bu yön göz önünde tutulmaksızın davacının isteğinin kabulüne yazılı şekilde zilyet olduğunun tespitine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.

Davalı Hazine Temsilcisinin temyiz itirazları bu bakımlardan yerinde olduğundan kabulü ile hükmün açıklanan nedenle (BOZULMASINA), 23.9.2003 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.” 8.HD, E. 2003/6304, K. 2003/5736. (www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.10.2009).

²¹⁸ Kuru, (**Tespit**), s. 39.

²¹⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 331 ; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 325

yokluğunu, esastan reddeden karar ise bu ilişkinin mevcudiyetini hüküm altına alır²²⁰).

Tespit davaları açısından kanunlarımızda herhangi bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Bu yüzden taraflar; aralarında ki dava konusu hukukî ilişki devam ettiği sürece her zaman bu davayı açabilecek ve söz konusu hukuki durumla ilgili tespit kararı verilebilecektir²²¹.

c. İnşai Kararlar

Davacının tek taraflı iradesiyle mevcut olan bir hukuki ilişkinin kaldırılması veya değiştirilmesi ya da yeni bir hukuki durumun yaratılması için açtığı bir inşai dava (yenilik doğuran dava) sonunda mahkemece verilen kararlara usul hukukunda inşai karar adı verilir²²².

İnşai davalar kişilerin söz konusu durum hakkında mevcut olan inşai haklarını tek taraflı iradeleriyle kullanmalarının yeterli olmaması veya uyumsuzluğun karşı tarafıyla ortak bir noktada buluşamamaları sebebiyle açılan davalardır. Mahkemece verilen kararın kesinleşmesi sonucu halin icabına göre geçmişe (babalık davası) veya geleceğe yönelik (boşanma davası) olarak ilgili hukuki durum ortadan kalkar, değişir veya yeni bir hukuki durum ortaya çıkar.

İnşai davalar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda ayrıca düzenlenmemiştir ve kural olarak sadece kanunlarda açık olarak belirtilen hallerde açılabilir (Medeni Kanun'da sayılan, boşanma davası, babalık

²²⁰ Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 224.

²²¹ Muşul (**Usul**), s. 96

²²² Tutumlu, **age**, s. 42; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 252; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 331; Kuru, C. III, s. 3014; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 224; Kuru (**Tespit**), s. 8.

davası, ölüme bağlı bir tasarrufun iptali davası, ticaret kanununda sayılan anonim şirketlerin genel kurul kararlarının iptali davası, borçlar kanunda gösterilen cezai şartın indirilmesi davası gibi).

İnşâî haklar, hukukî sonuçlarını, kural olarak hak sahibinin söz konusu hakkını tek taraflı olarak kullanmasıyla meydana getirir (örneğin, kurulan bir akit doğrultusunda taraflardan birinin sözleşmenin kuruluş aşamasında hile yapıldığından bahisle, sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetmesi gibi). Bu yüzden inşai hakkın sahibi karşı tarafın ya da mahkemelerin bir iznine tabi olmadan bu hakkını kullanabilir.

Hukukî sonucun doğması için bir tarafın irade beyanının da bulunmasının yeterli olduğu durumlarda, karşı taraf bu tek taraflı irade beyanının kullanılmasının, hukuki sonucun oluşması için yeterli olmadığını iddia ediyorsa, taraflar arasından oluşan bu uyuşmazlık inşai dava yoluyla çözülmez. Böyle bir durumda söz konusu uyuşmazlık halin icabına göre bir tespit davası ya da eda davası yoluyla giderilir²²³ (bu davalar sonunda verilen kararlar da inşai karar özelliği taşımazlar, ilgili durumu tespit edici niteliğe sahiptirler).

İnşâî hakların doğması için genel kaide, tek taraflı irade kullanımının yeterli olduğu şeklindedir. Genel kâide bu olmakla beraber, bazı inşâî hakların tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılması; kamu düzenine aykırı durumlar meydana getireceği endişesi ve yaratacağı sonuçların toplum nazarında oluşturabileceği tereddüt ve belirsizliklerin giderilmesi amacıyla kanunlarımızda ancak mahkeme kararına bağlı olarak verilen hükümle beraber kullanılması yolu tercih edilmiştir²²⁴. Bu gibi haklar ancak açılan bir inşâî dava sonunda verilen bir inşâî karar (boşanma davası, sonucu verilen

²²³ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 331; Kuru, (**Tespit**), s. 9; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 252;

²²⁴ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 252.

boşanma kararı gibi) sayesinde hukuk âleminde etkilerini meydana getirecektir.

Açılan bir inşai dava sonucunda mahkemece verilen ret kararı inşai bir karar değildir. Mahkemenin verdiği karar esas itibarıyla bir tespit hükmü olup, yeni bir hukuki duruma sebebiyet vermez²²⁵. Bu kararla davacı tarafından iddia edilen olgunun (inşai hakkın) mevcut olmadığı tespit edilmiş olur. Verilen bu karar sadece inşai hakkın mevcut olmadığını tespit ettiğinden özü itibarıyla icra kabiliyetine de haiz değildir²²⁶.

Mahkemenin, açılan inşai davanın kabulüne ilişkin verdiği karar (inşai karar), yeni bir hukuki durum meydana getirdiği için (kaldırma, değiştirme, ortaya çıkarma gibi) inşai niteliktedir²²⁷. Mahkemenin inşai davayı kabul eden kararının verildiği anda değil şekli anlamda kesinleşmesiyle beraber (süresi içinde temyiz yoluna başvurulmaması, temyiz talebinin reddedilmesi veya temyiz safhasında da yerel mahkemenin kararının onanması halinde) geçmişe veya geleceğe etkili olarak hukuki etkilerini ortaya çıkarır²²⁸. Bu kararlar hukuki etkilerini sadece taraflar arasında değil, üçüncü kişiler nazarında da doğurur²²⁹.

Inşai davaların kabulü halinde verilen inşai kararlar etkilerini genel olarak geleceğe dönük olarak gösterirler. Aile malları ortaklığının feshi davası (MK. m. 380), adi şirketin feshi davası (BK, m. 535), anonim şirketin feshi davası (TK. m. 435 ve 436), paylaşırma ve suyun giderilmesi davası (MK. m. 699 ve

²²⁵ Muşul, (Usul), s. 97; Tutumlu, **age**, s. 42; Kuru, Arslan, Yılmaz (Ders Kitabı), s. 333; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 252, s. 252; Kuru, (Tespit), s. 11.

²²⁶ Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 227.

²²⁷ Tutumlu, **age**, s. 42; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 252; Kuru, Arslan, Yılmaz (Ders Kitabı), s. 333; Kuru, (Tespit), s. 9.

²²⁸ Muşul, (Usul), s. 97; Kuru, Arslan, Yılmaz (Ders Kitabı), s. 333; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 227.

²²⁹ Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 227

703, HUMK, m. 561 ve 569), mirasın taksimi davası (MK. m. 642), evlenmenin butlanı davası (MK. m. 146 ve 156), vakıfların feshi davası (MK. m. 116), derneklerin feshi davası (MK. m. 89), ve boşanma davası gibi davalar sonucu verilen kabul kararları (inşai karar) geleceğe yönelik etki doğuran inşai davalardandır²³⁰.

Genel kaide bu olmakla beraber, istisnai bazı hallerde, açılan bazı inşai davaların kabulü sonucunda etkileri geçmişe yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Anonim şirketlerin genel kurul kararlarının iptali davası (TK, m. 381), kooperatif genel kurul kararlarının iptali davası (Kooperatifler Kanunu m. 53), nesebin reddi davası (MK. m. 286), nesebin düzeltilmesine itiraz davası (MK. m. 294), evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası (MK. m. 317 ve 318), limited şirketlerin genel kurul kararlarının iptali davası (TK. M. 536), babalık davası (MK. m. 301) ve ölüme bağlı tasarrufların iptali davası (MK. m. 557) gibi inşai davaların sonucunda verilen kabul kararları (inşai karar) etkilerinin geçmişe dönük olarak meydana getirmektedir²³¹.

Inşai kararların hukuki etkileri (inşai tesir) kararın şekli anlamda kesinleşmesiyle beraber kendiliğinden ortaya çıktığından ayrıca icra edilmesine gerek yoktur²³². Örneğin açılan bir boşanma davası sonucu mahkemenin verdiği boşanma kararının icrası için herhangi bir işlem yapmaya gerek olmadan sadece hükmün şekli anlamda kesinleşmesi yeterlidir. Mahkeme aynı kararda boşanma yanında nafakaya da hükmederse söz konusu edimin yerine getirilmesi için ilamlı icra yoluna başvurmak gerekecektir.

²³⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 334

²³¹ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 335

²³² Üstündağ, **age**, s. 658; Kuru, (**Tespit**), s. 11; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 333; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 253.

İnşaî kararların yargılama giderlerini içeren hükümleri de eda hükmü niteliğinde olduğundan ilgili giderlerin ilamlı icra yoluyla icraya konması mümkündür²³³.

3. Davayı Sonuçlandıran Taraf Beyanlarıyla İlgili Kararlar

a. Feragat

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 91. maddesinde düzenlenen feragat açılan bir davada, davacı tarafın neticei talebinden vazgeçmesidir²³⁴. Davacı feragat yoluyla, dava sonundaki asıl isteminin kısmen²³⁵ ya da tamamen mevcut olmadığı yolundaki beyanını mahkemeye sözlü veya yazılı bir biçimde sunarak davasından vazgeçebilir.

Kural olarak açılan bir davada feragat hakkı davacıdadır. Genel kaide bu olmakla beraber, davalı tarafından bu davaya karşı bir dava açılmışsa asıl davada davalı, açılan karşılık davada ise davacı olan taraf, karşı davadan feragat etme hakkına sahiptir²³⁶. Davacı vekilinin davadan feragat edebilmesi için, vekâletnamesinde özel yetkisinin bulunması gerekmektedir²³⁷.

Davadan feragat davacının mahkemeye hitaben yapacağı tek taraflı bir irade açıklaması ile olur. Dava açıldıktan sonra dava hakkında verilen hüküm

²³³ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 334; Kuru, (**Tespit**), s. 11

²³⁴ Kanunda her iki tarafında feragatte bulunabileceğinden bahsedilmişse de, asıl olan sadece davacının feragat hakkı bulunduğuur.

²³⁵ Davacının, açtığı davadan kısmen feragat etmesi halinde, yargılama davacının feragat etmediği kısım için devam edecektir.

²³⁶ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 457.

²³⁷ 2. HD. 19.10.1981, 6556/6625 (**YKD**, 1982/3, s. 323)

kesinleşinceye kadar davanın her aşamasında yapılabilir²³⁸. Yapılan feragatin geçerliliği için karşı tarafın rızasına veya mahkemenin onayına gerek yoktur. Çünkü davacı, davasından feragat ederek, dava konusu haktan tamamen (veya duruma göre kısmen) vazgeçerek, ilgili davayı bir daha açamayacaktır

Davacının davadan feragati hususunda mahkemenin herhangi bir söz hakkı bulunmamasına rağmen (feragate uygun davalarda), yapılan feragatin usul kurallarına uygun olup olmadığını incelemek zorundadır²³⁹.

Mahkemenin “davanın feragat nedeniyle reddine” şeklinde karar vermeden önce birtakım unsurlar dikkat etmesi gerekmektedir. Hâkim öncelikle davanın, davacının feragat iradesini sunması üzerine sona erecek davalardan olup olmadığını incelemelidir²⁴⁰. Feragatin hukuki sonuç doğurmadığı davalarda (HUMK. m. 573 uyarınca hakime karşı açılan tazminat davalarında, İİK. m. 165 uyarınca iflasa karar verildikten sonra söz konusu davadan feragat etmek istenildiğinde, sosyal sigortalılık süresinin tespiti davalarında²⁴¹, çift taraflı²⁴² bir dava olan ve davalılardan birinin davaya devam etmek istememesi halinde feragatin sonuç doğurmayacağı ortaklığın giderilmesi davalarında²⁴³) davacı tarafından sunulan feragat iradesi mahkemece hükümsüz sayılacaktır.

²³⁸ Kuru, C. IV, s. 3545; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 458; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 620.

²³⁹ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 458.

²⁴⁰ Tutumlu, **age**, s. 51

²⁴¹ 10. HD, 01.06.1992, 301/6164 (Tutumlu, **age**, s.51.)

²⁴² Çift taraflı davalarda feragat davayı sona erdirmez. Bu tür davalarda davanın her iki tarafı hem davalı, hem davacı olarak mahkemede yer alır. Bu tür davalarda davacının feragatine karşın, davalılardan biri davaya devam etmek isterse feragat hüküm doğurmaz. Çünkü davalının davaya davacı sıfatıyla devam etmesi mümkündür.

²⁴³ “Dava, bir parça taşınmaz mal ortaklığının giderilmesi istemine ilişkindir. Mahkeme, satış suretiyle ortaklığın giderilmesine karar vermiş; hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Taşınmazın mümkünse taksimi olmadığı takdirde satılarak ortaklığın giderilmesi istemi üzerine yapılan incelemeler üzerine, satış suretiyle ortaklığın giderilmesine karar verilmiştir. Ancak hükmün

Mahkeme feragatin hüküm doğuracağı davalarda feragat beyanının geçerli olup olmadığını da incelemelidir (feragat sahibinin ya da varsa temsilcisinin feragat beyanı okunup tutanağa geçilmeli, beyan sahibinin imzası alınmalı, temsilcilerin temsil belgelerinde özel olarak feragate yetkili kılınıp kılınmadığı kontrol edilmelidir).

Feragat davacı tarafından hüküm kesinleşinceye kadar her aşamada yapılabilir²⁴⁴. Hüküm yerine geçen feragat ile dava konusu uyuşmazlık sona erdiğinden ve şarta bağlı hüküm kurulmaması sebebiyle şarta bağlı olarak feragat yapılamaz²⁴⁵, feragat kayıtsız ve şartsız olmalıdır, aksi halde yapılan feragat yargılamayı sona erdirmez.

kesinleşmesinden önce davacı, davadan feragat ettiğini bildirmiştir. Ortaklığın giderilmesi davalarının her iki taraf yararına sonuçlar doğuran özelliği sebebiyle, davacının feragatinin hüküm tesisine esas alınabilmesi için davalılarında davanın devamını istememiş ve feragate itirazı olmadığını bildirilmiş olması icap eder. Bu itibarla davacı feragati sebebiyle davalıdan diyeceğinin sorulması ve sonucuna göre bir karar verilmesini teminen hükmün bozulması gerekmiştir.”

Hükmün yukarıda açıklanan nedenle BOZULMASINA.” 6.HD, 30.10.1995, E. 1995/10368, K. 1995/10466” (Zafer Ergün: **İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, 3. Baskı, Ankara, 2006, s. 466).

²⁴⁴ “Hükmün kesinleşmesinden önceki herhangi bir aşamada davadan feragat edilebilir. Hukuk Genel Kurulu kararına karşı süresi içerisinde davalı vekilince karar düzeltme isteminde bulunulmuş olmakla, ortada usul hukuku çerçevesinde kesinleşmiş bir karar mevcut olmadığından, bu aşamada davadan feragat mümkündür ve Yerel Mahkemece bu feragat beyanı çerçevesinde işlem yapılması zorunludur. Böyle bir durumda, davalı vekilinin karar düzeltme istemi Hukuk Genel Kurulu'nca incelenemez. 11.4.1940 gün ve 1939/15 esas, 1940/70 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca, hükümden sonra ortaya çıkan ve karar düzeltme isteminin incelenmesine usulen engel oluşturan bu durumun yerel mahkemece değerlendirilip karara bağlanması için, hükmün bozulması gerekir.” (HGK, E. 2007/19–129, K. 2007/105, www.yargitay.gov.tr. Erişim Tarihi: 04.11.2009)

²⁴⁵ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 458; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 461; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 621.

Hâkim feragat sebebiyle kuracağı hükümde, gerekçesini hazırlarken davanın esasına girmemeli, yalnızca davanın feragat sebebiyle reddolunduğuna dair kararı vermekle yetinmelidir²⁴⁶.

Feragat kararı üzerine hâkim, davacıyı davayı kaybetmiş gibi yargılama giderlerine mahkûm etmelidir. Ancak Harçlar Kanunun 22. maddesi uyarınca davacı davadan ilk duruşmada feragat ederse karar ve ilam harcının üçte birini, daha sonraki safhalarda feragat ederse ilgili harçların üçte ikisini ödeyecektir.

Feragat kesin hükmün sonuçlarını doğurur²⁴⁷(HUMK. m. 95) ve davacı feragat beyanından dönemez. Bu karara karşı ancak, usul hukuku kurallarına aykırılık sebebiyle temyiz yoluna başvurulabilir²⁴⁸.

b. Kabul

Açılan bir davada davalının, davacının asıl isteminin kısmen ya da tamamen mevcut olduğu yönünde mahkemeye sunduğu sözlü veya yazılı beyandır²⁴⁹. Kanunda (HUMK. m. 92) iki taraftan bahsedilmişse de kabul ancak davalı tarafından yapılabilir.

Davalı mahkemeye sunduğu kabul iradesiyle, davacının talep sonucunda istemiş bulunduğu hakkı tamamen veya kısmen kabul ederek, hükmün

²⁴⁶ Tutumlu, **age**, s. 51.

²⁴⁷ 21. HD, 08.02.2005, 12344/816 (**YKD**, 2005/9, s. 1431)

²⁴⁸ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 460.

²⁴⁹ Süha Tanrıver: Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller (kıs:Kabul), **ABD**, 1996/1, s. 28; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 625; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 464; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 460; Kuru, C. IV, s. 3674; Ali Himmet Berki: İkrar ve Kabul (**MHD**, 1959/2, S. 54); Tutumlu, **age**, s. 51.

sonuçlarına katlanır. Davayı kabul feragat gibi davacının rızasına gerek olmadan veya mahkemenin herhangi bir onayına bağlı olmadan, kabule ilişkin irade açıklaması mahkemeye ulaştığı anda hukukî sonuçlarını doğurur. Kabul hukuki nitelik açısından feragat gibidir. Ancak bazı davalarda feragat mümkün olduğu halde davalının davayı kabulü yargılamayı etkilemez²⁵⁰. İki tarafın iradelerine tabi olmayan ve kamu düzenini yakından ilgilendiren davalarda mahkeme huzurunda yapılan kabuller davayı sona erdirecek bir nitelik taşımadıkları gibi hiçbir geçerlilikte taşımazlar²⁵¹.

Davalı mahkemeye sunacağı bir dilekçe ile davayı kabul iradesini sunabilir. Bunun yanında davalı duruşma sırasında veya keşif esnasında sözlü olarak vereceği bir beyanla da davayı kabul edebilir. Davalının bu beyanı tutanağa geçirilerek, okunur ve davalıya imzalatılır (HUMK. m. 150). Davayı kabul Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 93. maddesine göre şekle tabidir. Kanunun aradığı (sözlü veya yazılı) şarta göre yapılmayan bir kabul herhangi bir hukuki sonuç doğurmadığından dava sona ermez²⁵².

Davalı davayı kabul ettiğine dair iradesini hüküm kesinleşinceye kadar (temyiz ve karar düzeltme safhaları dâhil) davanın her safhasında ileri sürebilir²⁵³. Mahkeme sadece davalının ileri sürdüğü kabul iradesinin usul hukuku kurallarına uygun olup olmadığını inceler.

²⁵⁰ “ boşanma davası HUMK. 92. maddesinde yer alan kuralın istisnasını oluşturmaktadır. Davanın kabul edilmesi tek başına kesin hükmün sonuçlarını doğurmaz. Bu nedenledir ki gerek hâkim gerekse Yargıtay, Kanunda gösterilen unsurların varlığını re’sen gözetmek durumundadırlar.” HGK. 16.10.1991, 2–464–493, (YKD, 1992/2, s.171.)

²⁵¹ Tanrıver (**Kabul**), s.29; Rosenberg, Schwab, Gottwald, **age**, s. 792–793; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 466; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 461; Tutumlu, **age**, s. 51.

²⁵² Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 626.

²⁵³ Necmettin Berkin: **Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi (kıs. Rehber)**, İstanbul, 1980. s.717; Tanrıver, (**Kabul**), s.29; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 627.

Aslen kabul beyanında bulunma yetkisi davalıya ait olmakla birlikte vekâletnamesinde özel yetkisinin bulunması halinde vekilde kabul beyanında bulunabilir (HUMK. m. 63)²⁵⁴. Vekilin davalı adına yaptığı kabulde, açık yetkisinin bulunup bulunmadığı dikkate alınmayarak verilen karar bozma nedeni teşkil edecektir²⁵⁵. Davalının vasisinin veya kayyımının davayı kabul edebilmesi için, sulh hukuk mahkemesinden bu konuda bir izin alması şartken, davalının velisi sulh hukuk mahkemesi veya herhangi bir yerden hiçbir izne bağlı olmadan, tek başına velayet altında bulunan davalı adına davayı kabul edebilir²⁵⁶.

Şarta bağlı olarak hüküm verilemeyeceğinden ve kabul beyanı ile dava esastan sona erdiğinden, davalı şarta bağlı kabul beyanında bulunamaz. Davalı şartlı olarak kabulde bulursa dahi mahkeme şarta bağlı kabul dolayısıyla davanın kabulüne dair karar veremez²⁵⁷. Davalının kabul iradesi açık ve kesin bir şekilde olmalı herhangi bir süreye bağlı olmamalıdır.

Davalı, söz konusu davada kabul beyanını sunduktan sonra bir daha bundan dönemez²⁵⁸. Sadece usul hukuku kurallarına aykırılık sebebiyle kanun yollarına başvurabilir. Davalı sunduğu kabul beyanının irade fesadı hallerinden biri sebebiyle (hata, hile, ikrah) geçersiz olduğu aynı davada veya kabulün feshi sebebiyle açılacak başka bir davada ileri sürülebilir²⁵⁹.

²⁵⁴ Tüzel kişiye karşı açılan davalarda, tüzel kişiyi davada temsile yetkili olan organ kendisine özel bir yetki verilmesine gerek olmadan, tüzel kişi adına davayı kabul edebilir.

²⁵⁵ “Davayı kabul eden Avukat H’nin vekâletnamesinde kabul yetkisinin bulunmadığı gözetilmeksizin, onun kabulü esas alınarak HUMK’nun 63. maddesinin açık hükmü gözetilmeksizin karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozma nedenidir.” 10. HD, 05.05.1977, 868/3489 (KURU, C. IV, s. 3679.)

²⁵⁶ Tanrıver, (**Kabul**), s.30.

²⁵⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 626; Tanrıver, (**Kabul**), s.33

²⁵⁸ Berkin (**Rehber**), s. 717; Tanrıver, (**Kabul**), s.33; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 461; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 464.

²⁵⁹ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 461.

Davayı tamamen veya kısmen kabul mümkündür. Davalının, davacının asıl isteminin tamamını kabul etmesi halinde söz konusu uyuşmazlık dolayısıyla dava esastan sona erecektir. Buna karşın davalının, davacının asıl isteminin bir kısmını kabul etmesi halinde, davanın davalı tarafından kabul edilmeyen kısmı hakkında uyuşmazlık devam edeceğinden, kabul edilmeyen kısım için davaya devam edilecektir²⁶⁰.

Davalının davayı kabulü üzerine mahkemece, davalı davada haksız çıkmış gibi yargılama giderlerine mahkûm edilir (HUMK. m. 94). Ancak davalı karar ve ilam harcının üçte ikisini öder(Harçlar K. m. 22). Davalı ilk duruşmada davayı kabul ederse ve duruma göre kendisine karşı dava açılmasına neden olmamışsa Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 94/2 uyarınca yargılama giderlerine mahkûm edilemez. Davalı eğer ilk duruşmada davayı kabul ettiğine dair beyanını sunarsa, karar ve ilam harcının üçte biri alınır (Harçlar K. m. 22).

Davalı tarafından yapılan kabul beyanı yukarıda incelediğimiz gibi davayı esastan sona erdirir. Doktrinde davalı tarafından yapılan kabul beyanının davayı sona erdirdiği hususunda görüş birliği olmakla beraber, sürmekte olan davanın, davalının kabul beyanıyla mı yoksa mahkemenin bu beyan sonrası vereceği kararla mı sona ereceği konusu hakkında tam bir mutabakat bulunmamaktadır. Bizim de katıldığımız doktrinde baskın olan görüş, mahkemenin ayrıca karar vermesine gerek olmaksızın davalı tarafından kabul beyanının sunulmasıyla birlikte (beyanın mahkemeye ulaşmasıyla) davanın doğrudan doğruya sona ereceği yolundaki görüştür²⁶¹. Çünkü

²⁶⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 626; Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 461.

²⁶¹ Tanrıver, (**Kabul**), s.33; Berkin, (**Rehber**), s. 712; Sabri Şakir Ansay: **Hukuk Yargılama Usulleri, (kıs: Yargılama)** 7. Baskı, Ankara, 1960, s. 182; Postacıoğlu, **age**, s. 481; Ergun Önen, **Medeni Yargılama Hukukunda Sulh (kıs: Sulh)**, Ankara, 1972, s.93; Burhan Gürdoğan: **Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı**, Ankara, 1960, s. 20; Bilge, **age**, s. 308; Mustafa Çenberci: **Hukuk Davalarında Kesin Hüküm**, Ankara, 1965, s. 35; İbrahim Ermenek, **Medeni Usul**

burada davalı, dava üzerindeki tasarruf yetkisini kullanarak, dava üzerinde tasarrufta bulunmaktadır²⁶². Mahkemenin bu beyanı aldıktan sonra yapacağı tek işlem ise, davanın davalı tarafından kabul edilmesi sebebiyle konusuz kaldığını tespit eden ve söz konusu davada o zamana kadar harcanan gider ve harçların hesaplanıp, tarafların sorumluluklarını düzenleyen bir karar vermek olacaktır.

c. Sulh

Açılan bir davanın yargılaması sürerken tarafların karşılıklı olarak anlaşması sonucu dava konusu uyuşmazlığı sonlandırmalarına usul hukukunda sulh adı verilir²⁶³. Uygulamada genellikle davacının talep sonucunun bir kısmından feragat edip, davalının da davacının geri kalan talep sonucunu kabul etmesi (yani kısmi feragat ve kısmi kabul ile) ile oluşan sulh anlaşması ile meydana gelir²⁶⁴. Sulh, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıkları konu alan davalarda mümkündür²⁶⁵.

Hukukunda Davayı Kabul (Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller), 1. Baskı, Ankara, 2009, s. 101.

²⁶² Ermenek, **age**, s. 101.

²⁶³ Süha Tanrıver: Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler (kıs. Sulh), **AÜSBFD**, 1994, 1/2, s. 333; Lütfü Fikri Soner: Feragat, Kabul ve Sulhe Dair Bazı Sorunlar, **ABD**, 1977/3, s. 439; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 631; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 468; , C. IV, s. 3744; Önen (**Sulh**), s. 44; Ansay (**Yargılama**), s. 185; Karşı, (**Usul**), 165.

²⁶⁴ 13. HD, 14.05.1992, E. 1626, E. 4564 (Kuru, C. IV, s. 3744); Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 631; Tanrıver (**Sulh**), s. 333.

²⁶⁵ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462; 2006 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı m. 317/2

Halen yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve Borçlar Kanunlarımızda ayrı bir kavram olarak sulhe yer verilmemiştir²⁶⁶. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre (m. 317/1) sulh: "görülmekte olan bir davada, tarafların aralarındaki uyuşmazlığı kısmen veya tamamen sona erdirmek amacıyla, mahkeme huzurunda yapmış oldukları bir sözleşmedir" şeklinde tanımlanarak ilk defa kanunlarımızda ayrı bir müessese olarak yer alması benimsenmiştir.

Taraflar arasında herhangi bir dava söz konusu olmadan tarafların kendi aralarında anlaşarak uyuşmazlığı ortadan kaldırmaları hali olan mahkeme dışı sulh; borçlar hukukunun konu alanına girmektedir. Usul hukukunu ilgilendiren sulh ise tarafların dava konusu uyuşmazlık hakkında karşılıklı fedakârlıklarda bulunarak aralarında anlaşmaları sonucu ortaya çıkan müessesedir. Çünkü dava konusu hakkında yapılan sulh (mahkeme huzurunda yapılan sulh) davanın esastan sona ermesini sağlayan bir taraf işlemidir.

Davanın tarafları yargılama esnasında kendi aralarında yapmış oldukları dava konusu hakkındaki sulh anlaşmasını mahkemeye ibraz ederlerse, hakim tarafından sulh anlaşması tutanağa eklenir ve söz konusu anlaşmanın verildiği tutanağa yazılır (HUMK. m. 151/II). Taraflar duruşma esnasında veya keşif sırasında sulh olmak isterlerse bu tutanağa geçirilir ve okunduktan sonra taraflara imzalatılır (HUMK. m. 151/V).

²⁶⁶ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve Borçlar Kanunlarımızda ayrı bir kavram olarak sulhten bahsedilmese de, çeşitli kanun hükümlerinde sulten söz edildiği gözlenmektedir (HUMK. m. 63,151,213; TK. m. 165,219; Harçlar Kanunu m. 22 gibi)

Sulh, feragat ve kabulün aksine şarta bağlı olarak da yapılabilir²⁶⁷. Fakat şarta bağlı yapılan sulhte bu şart hükümde belirtilmez²⁶⁸ ve sadece davanın sulh ile neticelendirildiği yazılır²⁶⁹. Sulh dava konusu dışındaki konuları da içerebilir.

Sulhle söz konusu dava sona erer. Koşula bağlı sulh üzerine mahkemenin vereceği karar ile taraflar arasındaki uyuşmazlık esastan son bulmayacağından ve koşula bağlı hüküm kurulamayacağından dolayı maddî anlamda kesin hüküm teşkil etmez²⁷⁰. Yargıtay mahkemelerin şarta bağlı sulh sözleşmelerinde “karar verilmesine yer olmadığına” dair karar vererek davanın sonuçlandırılması gereğini kabul etmektedir²⁷¹.

Koşula bağlı olmayan sulh kesin hükmün sonuçlarını doğurur. Çünkü böyle bir sulh anlaşması ve mahkeme kararı ile taraflar arasındaki uyuşmazlık esastan son bulmaktadır²⁷². Yargıtay’da koşula bağlı olmayan sulh sözleşmesinin maddi anlamda kesin hüküm oluşturduğunu ve bu hükümlerin mahkeme ilamları gibi icra edileceğini kabul etmiştir²⁷³.

Yapılışına göre ister koşula bağlı sulh olsun, ister koşula bağlı olmayan sulh olsun, her ikisinden de dönmek mümkün olmamakla beraber irade

²⁶⁷ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462; Kuru, C. IV, s. 3751; 2006 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı m. 317/4

²⁶⁸ Taraflar yaptıkları sulhu isterlerse hükümde yazdırabilirler. İsterlerse sadece davanın sulhle sonuçlandırıldığını belirtebilirler.

²⁶⁹ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462;

²⁷⁰ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 635; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 468.

²⁷¹ 19.HD, 16.12.1996, E. 2413, K. 11258 (Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 468)

²⁷² Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 635.

²⁷³ 3. HD, 22.04.1999, E. 3451, K. 14087 (**YKD**, 2000/2, s. 194)

fesadı hallerinde (hata, hile, korkutma) ilgili tarafça sulh sözleşmesin iptalini istemek mümkündür²⁷⁴.

Taraflar arasında yapılan sulh sözleşmesi yargılama giderleri hakkında da bir hüküm içeriyorsa buna mahkemede uyararak bu yönde bir karar vermelidir. Mahkeme bunun yanında, gerekiyorsa taraflara anlaşmaları için süre de verebilir²⁷⁵. Taraflar arasında yargılama giderleri hakkında anlaşma sağlanamazsa mahkeme ilgili sözleşme uyarınca giderleri paylaşır. Taraflar sulhe ilk celsede giderlerse Harçlar Kanunu m. 22 uyarınca karar ve ilam harcının üçte biri, daha sonra yapılırsa üçte ikisi alınır.

Mahkeme önce usul hukuku kurallarına riayet edilip edilmediğini incelemeli ve daha sonra taraflar arasında yapılan sulhun içeriğine göre karar vermelidir²⁷⁶. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da sulh konusunda mahkeme tarafından infaz kabiliyetine sahip şekilde bir karar verilmesi gerektiğini vurgulamıştır²⁷⁷.

²⁷⁴ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462.

²⁷⁵ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462.

²⁷⁶ Tutumlu, **age**, s. 52; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 462.

²⁷⁷ HGK, 18.11.1964, 5–565/647 {Tanrıver, **(Kabul)**, s. 52.}

4. Davaların Yürütülmesi Bakımından Kararlar

a. Ayırma (Tefrik) Kararları

Birlikte açılmasına rağmen aralarında hiçbir bağlantı olmayan ya da aralarında bağlantı olmasına rağmen yargılamanın seyri bakımından ayrı davalar olarak sürdürülmesi daha uygun olan davalar birlikte açılmışsa mahkemece bu davaların ayrılmasına karar verilmesi mümkündür²⁷⁸.

Birlikte açılan davalarda, tarafların aynı olmaması, dava konusu hak ve borcun ortak olmaması, davaların aynı sebepten doğmaması hallerinde mahkeme ilgili davaların ayrılmasına karar verebilir. Ayrıca aralarında bağlantı bulunduğu bahisle sonradan birleştirilen davalarda da, mahkemece yargılamanın daha iyi şekilde yürütüleceği öngörülerek ayırma kararı vermek mümkündür²⁷⁹.

Davaların ayrılmasının mümkün olduğu hallerde mahkeme kendiliğinden veya tarafların istemi üzerine ayırma kararı verebilir. Taraflar ayırma istemlerini dilekçe veya duruşma esnasında sözlü olarak mahkemeye sunabilirler.

B. Birleştirme Kararları

Aralarında bağlantı bulunmak koşulu ile aynı mahkemede veya farklı mahkemelerde açılmış olan iki farklı davanın birleştirilebilmesi mümkündür (HUMK. m. 45).

²⁷⁸Pekcanıtez, Atalay, Özekes, **age**, s. 337.

²⁷⁹Tutumlu, **age**, s. 47; Pekcanıtez, Atalay, Özekes, **age**, s. 338.

Aynı mahkemede açılan davalarda, davaların aynı sebepten doğmuş olması ve bir davada verilecek kararın diğer davayı etkileyecek nitelikte olması halinde davanın her aşamasında tarafların isteği veya mahkemenin takdiriyle re'sen birleştirme kararı verilebilir.

Ayrı mahkemelerde açılan davalarda ise birleştirme isteği, ikinci davanın açıldığı mahkeme de ilk itiraz olarak ileri sürülebilir. Mahkeme önce ilk dava açılan mahkemeden bilgi isteyecek ve şartların oluştuğuna kanat getirirse, tarafların ilk itirazını kabul ederek davaların birleştirilmesine karar vermelidir. Mahkemece daha sonra ilgili dava dosyasının ilk davanın açıldığı mahkemeye gönderilmesini sağlayarak, birleştirme burada yapılmalıdır. Mahkemece verilen bu karar nihai karar niteliğinde olduğundan tek başına temyizi mümkündür. Dava dosyası kendisine gelen mahkeme bu kararla bağlıdır ve tekrar herhangi bir gerekçeyle dosyayı yollayan mahkemeye gönderemez²⁸⁰.

Ayrı mahkemelerde açılan davalarda taraflarca, ilk itiraz olarak ileri sürülmemişse aralarında bağlantı olsa dahi mahkemece kendiliğinden birleştirme kararı verilemez. Bu durumda mahkemenin yapabileceği tek şey konuyu bekletici sorun yapmaktır.²⁸¹

Davaların birleştirilmesi kararı üzerine söz konusu davalar aynı dosya üzerinde birleştirilir. Birleştirilen davaların tahkikat aşaması ortak yürürken, davalardaki talepler ayrı olarak değerlendirilerek, her iki dava içinde ayrı ayrı karar verilir²⁸².

²⁸⁰ Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s. 341.

²⁸¹ Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 269;

²⁸² Pekcanitez, Atalay, Özkes, **age**, s.. 341.

5. Bekletici Sorun (Mesele-i Müstehire) Kararı

Görölmekte olan bir dava sırasında ortaya çıkan ve söz konusu davanın incelenebilmesi veya sonuçlandırılması için, görevli yargılama merciince (yargılamayı yapan mahkeme dışındaki başka bir mahkemece) çözümlenene kadar beklenilmesi gereken sorunlardır²⁸³. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda konuya ilişkin herhangi bir düzenleme mevcut olmamasına karşın bazı yasal düzenlemelerde mahkemelerin ilgili konuyu bekletici sorun yapması gereğini mecbur hale getirmiştir²⁸⁴ (örneğin; Anayasa m. 152/1 gibi).

Bekletici sorun yapma zorunluluğu kanun tarafından öngörölmüşse, mahkemenin bu konuda herhangi bir takdiri bulunmamakta, eğer konuyla ilgili bir dava açılmamışsa, tarafa dava açması için süre vermesi ya da açılan davanın sonucu beklemesi gerekmektedir (Anayasaya aykırılık iddiasında bulunulduğu durumlarda, idare mahkemesi ile hukuk mahkemesi arasındaki olumlu görev uyumsuzluğu çıktığı zaman gibi).

Kanunlarda açıkça bekletici sorun yapılması öngörölen haller dışında mahkeme için bekletici sorun yapma zorunluluğu bulunmamaktadır. Mahkeme bekletici sorun yapmaya gerek olup olmadığını kendi değerlendirecek, şartlara göre ya bekletici sorun yapma kararı verecek ya da konuyu bir ön sorun olarak görüp, kendi inceleyecektir²⁸⁵.

²⁸³ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 566; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 317; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 81

²⁸⁴ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda konuyla ilgili bir düzenleme olmamasına karşın Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı 169/1' de bekletici sorun: Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idarî makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukukî ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise, mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idarî makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir." şeklinde düzenlenmiştir

²⁸⁵ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 568.

Bekletici sorun yapma zorunluluğunun kanunlardan kaynaklanması dışında, başka bir mahkemede açılan davanın, yargılaması devam eden dava ile bir bağlantısı bulunması halinde, o mahkemece karar verilene dek bekletici sorun yapılabilir²⁸⁶. Böyle bir durumda davayı gören hukuk mahkemesi, başka bir hukuk mahkemesi kararını²⁸⁷ veya idare mahkemesi kararını veyahut bir ceza mahkemesi kararını²⁸⁸ bekletici sorun yaparak buradan çıkan karara göre hükmünü verir.

²⁸⁶ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 319.

²⁸⁷ “Dava, aile konutunun sağ kalan eşe özgülenmesi isteğine ilişkindir. (TMK. Md. 652) Mahkemece, davanın B l. Sulh Hukuk Mahkemesinde görülmekte olan ortaklığın giderilmesi davası ile birleştirilmesine karar verilmiş; hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Sulh Hukuk Mahkemesinde açılan bir dava ile Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan bir dava aralarında bağlantı var ise, bu iki dava Asliye Hukuk Mahkemesinde birleştirilebilir. (Prof. Dr. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Baskı, C III, s. 3421)

Ortaklığın giderilmesi davası Fatma tarafından açılmış olup; 1486 Ada 1, 3 ve 4 nolu bağımsız bölümler ile Kuşadası 204 Ada 18 parselde kayıtlı taşınmazların ortaklığın giderilmesine ilişkindir. Ancak (4) nolu bağımsız bölüm aile konutu değilse bu taşınmaz yönünden de dava ortaklığın giderilmesi şeklinde incelenecektir.

O halde mahkemece yapılacak iş bir ara kararı ile birleştirme talebinin reddine karar vermek, dava konusu (4) nolu bağımsız bölümün aile konutu olup olmadığının tesbiti ile ilgili aile mahkemesinden karar alması için davacıya önel vermek, bu konuyu bekletici sorun yapmak, aile konutu ise Türk medeni Kanununun 652. maddesi hükümlerine uygun inceleme yapıp sonucu uyarınca karar vermekten ibarettir. Bu yön gözetilmeden yanlış nitelendirme ile birleştirme kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir.” (2. HD, 15.03.2004, E. 2004/2338, K. 2004/3194, www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.11.2009)

²⁸⁸ “Davacı, davalıya teslim ettiği cevher bedelinden bakiye alacağını talep etmiş, davalıda bu isteme karşı teslim olunan malın sözleşmeye uygun olmadığını bildirerek karşı çıkmıştır. Malın tesliminde bir uyuşmazlık bulunmadığından ayıbın ispat külfeti davalıdadır. Bu durumda ayıbın belirlenmesi ve davalının ödeme yapmamakta haklı olup olmadığının tespiti için yapılacak yargılama masrafları ispat külfeti kendisine ait olan davalı yandan alınması gerekir. Mahkemece bu yön gözden kaçırılarak yazılı gerekçe ile davanın reddi doğru değildir. Öte yandan malın teslimi sırasında düzenlenen kabul raporları sahte olduğu ve rüşvet ile temin edildiği ileri sürülerek davacı şirketin temsilcisi ve davalı şirketin mal kabulünde sorumlu personeli hakkında ceza davası açıldığı anlaşılmaktadır. Bu davada verilecek mahkûmiyet kararı veya belirlenecek maddi olgu hukuk hâkimini bağlayacağından anılan davanın sonucunun beklenmesi gerekmektedir.” (19. HD, 26.05.2003, E. 2004/ 2338, K. 2004/ 3194, www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.11.2009)

Mahkemece bekletici sorun yapmadaki temel neden bir davanın veya bir idari işlemin yargılaması süren davanın sonucuna dolayısıyla hükme etki edip etmeyeceğidir²⁸⁹. Mahkeme yaptığı değerlendirme sonucu bekletici soruna karar verirse bunu ara karar şeklinde açıkça belirtmelidir. Verilen karar ara karar niteliği taşıdığından mahkeme bekletici sorun yapma kararından her zaman dönebilir²⁹⁰. Ayrıca hukuksal nitelik olarak nihai karar özelliği taşımayan bekletici sorun kararları tek başına temyiz veya istinaf yoluna taşınamazlar.

Bekletici sorun kararı verildiği zaman, diğer mahkemenin ilgili kararına kadar dava ertelenir. Mahkeme, dosya işleminden kaldırılmadığı için yeni bir duruşma günü belirlemelidir.

6. Ön Sorun (Hadise) Kararı

Görülmekte olan bir davaya devam edilebilmesi ve dava hakkında nihai kararın verilebilmesi için daha önce çözülmesi gereken durumlara ön sorun adı verilir (örneğin, yetki itirazının incelenmesi, davada delil olarak öne sürülen belgenin sahteliği iddiasının incelenmesi gibi)²⁹¹. Yargılama esnasında ortaya çıkan birtakım ön sorunlar çözülmeden hüküm verilmesi olanaksızdır²⁹².

²⁸⁹ Tutumlu, **age**, s. 49.

²⁹⁰ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 319.

²⁹¹ Tutumlu, **age**, s. 50; Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 316; Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 564

²⁹² Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 564.

Hukuk mahkemelerinde açılan bir davada mahkeme, açılan davayı tüm yönleriyle değerlendirmeli ve bu değerlendirme sonucu ulaştığı esasa göre karar vermelidir. Bu yüzden görülmekte olan davada ortaya çıkan ön sorunları da mahkeme kural olarak kendisi inceleyecek ve buna göre karara bağlayacaktır²⁹³.

Ön sorunlar mahkemece öncelikle çözüme kavuşturulması gereken konulardandır. Ön sorunlar halledilmeden yargılamaya devam edilmemesi gerekirken, yargılama esnasında ortaya çıkan ön sorunların bazılarının da çözümünü yargılamanın ileriki safhalarına ertelemek hukuk kurallarına uygun değildir²⁹⁴.

Ön sorunun taraflarca ileri sürülmesi gerekir. Taraflar duruşmada tutanağa geçirilmek ya da mahkemeye iki nüsha dilekçe vererek söz konusu itirazlarını ileri sürebilirler. İlgili itiraz üzerine mahkeme ön sorun itirazının incelemeye uygun olup olmadığı hakkında bir karar verir. Mahkeme tarafın bu isteğini incelemeye değer bulursa dilekçenin bir nüshasını karşı tarafa tebliğ eder ve ona cevap vermesi için süre verir (HUMK. m. 223/1). Taraflar arasında ön sorun hakkında bir uyuşmazlık olursa (kanunda ayrıca bir özel durum belirtilmedikçe) mahkeme dosya üzerinden veya tarafları dinleyerek bir karar verir.

Ön sorun hakkındaki taleple ilgili karar, mahkeme tarafından öncelikle sonuçlandırılır. Mahkeme ön sorun ile ilgili verdiği kararı iki tarafa tefhim eder, eğer bu mümkün değilse kararı yazıp üç gün içinde mahkeme kalemine verir.

Ön sorun kararının niteliğine göre verilen kararlar hâkimin o davadan elini çekmesi gerekiyorsa (örn: yetkisizlik kararı), bu bir nihai karardır ve tek başına temyizi mümkündür. Hâkim verdiği ön sorun kararı ile dava

²⁹³ Kuru, Arslan, Yılmaz (**Ders Kitabı**), s. 564.

²⁹⁴ Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 316.

dosyasından elini çekmiyor davaya kaldığı yerden devam ediyorsa söz konusu karar ara karar niteliği taşır²⁹⁵.

7. Tensip Kararları

Tensip Arapça kökenli bir sözcük olup bir şeyi uygun görme, uygun bulma anlamlarını taşır. Usul hukukumuzda tensip kararı ile hâkim, davanın açıldığını ve mahkemenin esas defterine kaydedildiğini belirtir ve bir takım ara kararlar alarak bunu tensip kararında gösterir.

Duruşmanın yapılacağı gün, saat ve yerin tespiti bu bilgilerin taraflara tebliği, dava dilekçesi ve bunların eklerinin davalıya tebliği, buna karşı cevap verme hakkı ve süresi, davacının dava dilekçesinde delil olarak gösterdiği resmi kayıtların ve birtakım belgelerin ait olduğu kurumlardan ve ilgili yerlerden istenmesi, re'sen araştırma ilkesi dâhilinde bulunan hususların araştırılmasını içeren kararlar, tensip kararında gösterilir²⁹⁶.

Dava türüne ve taraflar arasındaki ihtilafın mahiyetine göre hâkim farklı ara kararları da düzenleyebilir. Tensip kararı oluştururken delillerin bildirilmesi ve toplanması yönünde taraflara kesin süre verilemez²⁹⁷.

²⁹⁵ “Davalının derdestliğe yönelik itirazı ilk itirazlardan olup (HUMK. m. 187/3) bu husus mahkemece öncelikle ve esasa girilmeden, hadise şeklinde incelenerek sonuçlandırılır. (HUMK. m. 190-196) Hâkim hadise hakkındaki kararını derhal verir ve iki tarafa bildirir. (HUMK. m. 225) Görüldüğü gibi derdestlik itirazı hakkında verilen ara kararının ilgisine tebliğinde yasal zorunluluk bulunmaktadır. Belirtilen yasal kurala uyulmadan davalının yokluğunda hüküm kurulması savunmayı ve davanın sonucunu etkileyen önemli bir usul hatasıdır.” (2. HD,10.12.2003, E. 2003/15274, K.2003/16572, www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.11.2009)

²⁹⁶ Tutumlu, *age*, s. 52-53

²⁹⁷ Tutumlu, *age*, s. 53.

III. BÖLÜM

MEDENİ USUL HUKUKUNDA KISA KARARIN ÖZELLİKLERİ

A. Genel Olarak

Diğer yargılama usullerinde olduğu gibi medeni usul hukukuna göre de mahkemelerin imkân dâhilinde dava bitiminde nihai kararlarını gerekçesiyle birlikte yazması gerekmektedir. Yazılan gerekçeli karar davanın son duruşmasında taraflara okunup anlatılarak (tefhim edilerek) yargılamaya son verilmelidir. Ancak ülkemizde uygulama neredeyse tamamen terk edilmiş, hâkim açığı sayısının fazlalığı ve mahkemelerin iş yükü yoğunluğu sebebiyle davalar sadece kısa kararın tefhim edilmesiyle son bulmaktadır.

Mahkemenin son duruşmada kısa kararını tefhim edip, bunu tutanağa geçirmesiyle ile hüküm; hukuki varlık kazanacaktır. Böylece taraflar yargılama bitiminde mahkemece varılan nihai kararın ne olduğunu, taraflara yüklenen borç ve sorumluluklarla, tanınan hakların nelerle sınırlı olduğunu ayrıca karara karşı varsa başvurabileceği kanun yollarının ve bu yollara başvurma süresini gösteren hüküm sonucuna öğrenmeleri sağlanır.

Usulüne uygun olarak yazılan bir kısa karar, duruşma tutanağına geçirilip, taraflara tefhimiyle hukuki varlık kazanır ve mahkeme (hâkim) bu safhadan itibaren karar üzerinde herhangi bir değişiklik veya düzeltme yapamaz. Niteliğine göre kısa kararda bulunan hata veya eksiklikler ancak tavzih (kararı veren mahkemeden) veya temyiz yoluyla giderilebilir.

Yargılama sonunda hâkimin kaleme aldığı kısa kararda bulunan hata ve eksikliklerin tavzih yoluyla giderilmesi oldukça sınırlı bir alanda mümkündür. Buna göre mahkemenin verdiği kısa kararın açık ve anlaşılır olmaması ve verilen karar içinde çelişkiler bulunması halinde başvurulacak bir yol olan

tavzih, mahkemenin açıkladığı kısa kararda ki tereddüt doğuran noktaların açıklanarak çelişkilerin giderilmesi ve hükmün asıl anlamının ortaya konulması amacıyla başvurulabilecek bir yoldur²⁹⁸. Bu tanımdan anlaşılacağı gibi her ne kadar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda hükümlere karşı müracaat tarikleri başlığı altında sanki bir kanun yoluymuş gibi olsa da, tavzih ne hükmün kesinleşmesini önler, ne de üst derece bir mahkemede hükmün hukuka uygunluğunun denetimini sağlar²⁹⁹.

Kısa kararı duruşma tutanağına geçirerek, bunu tefhim eden mahkeme (veya hâkim), bundan sonra hükmün özüne dokunamayacağından tavzih yoluyla, verdiği kısa kararda unutmuş olduğu talepler hakkında karar verip, bunu hükmüne ekleyemez veya hükümden bir şey çıkaramaz³⁰⁰. Bu sebeptendir ki örneğin kısa kararda unutulmuş faize veya vekâlet ücretine tavzih sırasında karar vermek mümkün değildir³⁰¹. Çünkü tavzih (hükmün açıklanması) mahkemenin eski hükmünün yerine geçecek yeni bir hüküm vermesi anlamı taşımaz³⁰². Mahkemenin verdiği hüküm ancak; yargılamanın yenilenmesine (iadesine) karar verilmesiyle ya da temyiz edilip, Yargıtay'ın ilgili dairesince bozulduğunda değiştirilebilir.

Mahkemenin eski hükmünün yerine geçen yeni bir hüküm vermesi anlamı taşımayan tavzih aynı şekilde kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişkilerin giderilmesi amacıyla da kullanılamaz³⁰³. Hükmün özüne ilişkin bir

²⁹⁸ Önen, (**Medeni**), s. 273.

²⁹⁹ A. Cahit İyilikli, "Medeni Usul Hukukunda Tavzih ve Tashih", **AD**, Nisan-2003, S. 15, Ankara, s.173.

³⁰⁰ 2.HD, 06.03.1978, E. 1526, K. 1711, (**ABD**, 1978/3, s.507); 7.HD, 18.06.1976, E. 8031, K. 9373, (YKD, 1977/5, s. 654.)

³⁰¹ 4. HD, 04.01.1973, E. 9706, K. 52 (Önen, (**Medeni**), s. 273).

³⁰² Önen, (**Medeni**), s. 273.

³⁰³ "Mahkemece ihbar tazminatı yönünden taleple bağlı olarak 1.000 Amerikan Doları olarak kabulüne karar verilmiştir. Davacı vekili tavzih talebinde bulunmuş ve ihbar tazminatının daha önce ıslahla arttırılmış olduğunu ileri sürerek, ihbar tazminatının 4.900 Amerikan Doları olarak düzeltilmesini talep etmiştir. Mahkemece daktilo hatası olduğu gerekçesiyle ihbar tazminatı 4.900

yargılama işlemi olan tavzih ancak hüküm fıkrası hakkında yapılacak olup ilgili hükmün gerekçe kısmında bu yola gidilmesi de doğru bir uygulama olmayacaktır³⁰⁴.

Yukarıda saydığımız tüm bu bilgiler ışığında ortaya çıkan sonuca göre, hâkimin (mahkemenin) verdiği kısa kararı duruşma tutanağına geçirerek tefhim etmesiyle ilgili karar kesinleşmiş olacağından, kesinleşen bu karar artık tavzih (hükmün açıklanması) yoluyla değiştirilemez, genişletilemez ve sınırlandırılmaz³⁰⁵. Kısa kararlar gerekçeli karar arasında farklılıklar bulunuyorsa, söz konusu karar ancak, taraflarca temyiz konusu yapılabilir³⁰⁶.

Amerikan Doları olarak düzeltilmiştir. Hükmü davalı vekili süresi içinde temyiz etmiştir.

Tavzih Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 455.maddesinde, "hüküm müphem veya gayrıvazih olur veya mütenakız fıkralar ihtiva ederse icrasına kadar iki taraftan her biri iphamın tavzihini ve tenakuzun refini isteyebilir" şeklinde kurala yer verilmiştir. Somut olayda kısa karar ve gerekçeli kararda belirsiz ve çelişkili bölümler bulunmamaktadır. Her ikisinde de taleple bağlı kalındığı belirlenerek 1.000 Amerikan Dolarının kabulüne karar verilmiştir. Davacı vekilinin tavzih talebi üzerine davacının yargılama sırasında ıslah yoluyla dava konusu arttırdığı anlaşılmış ve miktar bu defa 4.900 Amerikan Dolarına çıkarılmıştır. Bu durumda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 455.maddesinin koşulları somut olayda oluşmamıştır. Mahkemece daktilo hatası olarak değerlendirme yapılarak kararın değiştirilmesi hatalı olup bu yönden hükmün bozulması gerekmektedir." 9.HD, 22.04.2008, E. 2008/9219, K. 2008/9750,(www.hukukturk.com, Erişim Tarihi: 17.03.2010)

³⁰⁴ İyilikli, **agm**, s.173; Önen, (**Medeni**), s. 273.

³⁰⁵ Kuru, C. V, s. 5270.

³⁰⁶ " Dava, tavzih istemine ilişkindir. D... Belediye başkanlığı, mahkemece 3.4.2001 gününde verilen kısa karar ile gerekçeli kararın hüküm fıkrasının farklı yazıldığıının belirterek bunun kısa karara göre düzeltilmesi isteminde bulunmuştur. Yerel mahkemece istem kabul edilmiştir. Karar Ramazan tarafından temyiz edilmiştir.

Hükümlerin tavzihine (açıklanmasına) ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Yasasının 455 ve izleyen maddeleri gereğince; açık olmayan veya çelişkili fıkralar içeren hükümlerin açıklanması istenebilir. Mahkemece verilen 03.04.2001günlü karar taraflarca temyiz edilmeyerek 14.9.2001 gününde kesinleşmiş olduğundan kısa karar hükümsüz kalmıştır. Bu durumda ortada tek bir karar (gerekçeli hüküm) kaldığından ve bu kararda da çelişik hüküm bulunmadığından, tavzih yolu ile gerekçeli kararda, hükümsüz kalmış olan kısa karar doğrultusunda değişiklik yapılamaz (Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri usulü, 2001, 6. Baskı, 5. Cilt, s. 5271vd.). Yargılamanın yenilenmesine karar

Mahkeme (veya hakim) davayı sonlandıran kısa kararında gerekçeye ait herhangi bir söz veya düşüncüyü tekrar etmeksizin, dava taraflarının isteklerinin her biri hakkında ayrı ayrı hüküm kurmalı, bu hükümleri davanın taraflarında şüphe ve tereddüt oluşturmayacak bir şekilde göstermeli ve bu karara tefhim etmelidir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 381. maddesinde “kararın tefhimi en az 388. maddede belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur” hükmüne yer verilmiştir. Kanun koyucu böylece “ yargıda açıklık ve netlik prensibini koruma altına almayı hedeflemiştir. Aksi bir durumda yeni tereddüt ve ihtilaflar doğacağı gibi; giderek dava içinde davalar doğar. Bu durumda hükmün hedefine ulaşması engellenir, kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz³⁰⁷.

Kanun davayı sonlandıran kararın tefhimini en azından hüküm sonucunun tutanağa geçirilme şartına bağlamıştır (m. 381). İşte mahkemeler (hâkim) uygulamada kısa karar adı verilen bu hüküm sonucuna göre bir gerekçeli karar kaleme almakla yükümlüdürler³⁰⁸. Mahkemenin yazdığı gerekçeli karar, duruşmada taraflara tefhim edilen kısa karar yanlış bile olsa bu kısa karara uygun bir şekilde düzenlenmelidir. Çünkü gerekçeli karar ile kısa kararın uyum içerisinde bulunması, mahkeme kararlarının toplumda uyandırması

verilmedikçe veya temyiz edilip karar bozulmadıkça verilen hüküm hiçbir suretle değiştirilemez. Kısa kararla gerekçeli kararın farklı yazılmış olması ancak temyiz konusu yapılabilir, tavzih konusu yapılamaz. Yerel mahkemece yön gözetilmeden, yazılı gerekçeyle istemin kabul edilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir.” (4. HD, 06.12.2001, 12113/ 12302, Ömer Ulukapı, **Medeni Usul Hukuku Uygulamaları**, Konya, 2008, s. 227–228.)

³⁰⁷ HGK, 02.07. 2008, Esas No: 2008/1–510, Karar No: 2008/460, www.adalet.org, <Erişim Tarihi: 02.02.2010>

³⁰⁸ “ Son oturumda tutanağa yazdırılıp tefhim edilen hüküm esas karar olup sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karar aykırı olmaması icap eder. Bu husus HUMK’ nun 489’ uncu maddesinde yer almıştır. Son oturumda tutanağa tefhim edilen (kısa) karara aykırı gerekçeli karar yazılması yukarıda anılan madde hükmüne aykırı bulunmaktadır.” (HGK, 24.05.1967, Esas No: 1967/3–224, Karar No: 1967/269, **ABD**, 1967/5, s. 816.)

gerekli saygı ve güven duygusunun bir gereği olup, bu durum hukukun en temel kurallarından biridir³⁰⁹.

Anayasanın 141. maddesinde ifade edilen duruşmaların aleniyeti ilkesi ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 382. maddesi gereği kararların alenen tefhimi şarttır. Son duruşmada tefhim edilen kısa kararla, gerekçeli kararın ayrı nitelikte ve çelişkili hükümler içermesi halinde bu durum, medeni usul hukukunun temel ilkelerinden biri olan yargılamanın aleni şekilde yapılması ilkesine aykırı düşeceği gibi toplum nazarında da hukuka, mahkemelere ve adalet duygusuna olan güveni de temelinden sarsar³¹⁰. Kısa kararla, gerekçeli karar arasındaki çelişkiler, ancak temyiz yoluna başvurulması ve kararın bu safhada bozulması halinde giderilebilecektir³¹¹. Bu durumda tefhim edilen kısa kararla gerekçeli karardaki aykırılık Yargıtay tarafından ilgili hükümdeki diğer unsurlar incelenmeden tek başına bozma sebebi yapılacaktır.

Mahkeme (veya hâkim) tarafından yargılama sonunda zorunlu nedenlerle, sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak on beş gün içinde yazılması gerekmektedir³¹²(HUMK m. 381/3).

³⁰⁹ HGK, 17.02.1999, Esas No: 1999/9-94, Karar No: 1999/92, (**İzmir Barosu Dergisi**, Nisan 1999, s. 100.)

³¹⁰ 8.HD, 29.01.2001, 415/554 (Ergün, **age**, s. 1004.); “ ... Anayasamızın koyduğu yargılamanın aleniyeti kuralı ve HUMK’ nun 382. maddesi gereği olarak kararların alenen tefhim edilmesi gerekir. Bu bakımdan da asıl olan tefhim edilen kısa karardır. Tefhim edilen kısa kararla gerekçeli kararın başka başka nitelikte olması aleniyet kuralın aykırı düşerki, bu da mahkemelere olan güveni sarsar...” (4. HD, 02.12.1982, 10594/11201, **ABD**, 1982/3. s. 95.)

³¹¹ 2.HD, 14.04.2003, 4299/5406 (Tutumlu, **age**, s.200.)

³¹² 2006 yılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı (HMK) 298/4 maddesi uyarınca mahkemelerin iş yükü yoğunluğu gözetilerek; “zorunlu nedenlerle, sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekmektedir” hükmü benimsenmiştir.

Söz konusu kanun hükmünde görüldüğü gibi, aslen mevzuatımızda bulunmayan ve içtihatlar yoluyla ortaya çıkan kısa karar, kanunda özel olarak, mahkemelere zorunlu hallerde başvurma imkânı tanınmış bir kavramdır. Kanunun özünden de anlaşılacağı üzere mahkemenin son oturumda kısa kararını tefhim ettiği tarihte doğal olarak bir gerekçesinin de bulunması zorunludur³¹³.

Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 10.04.1992 tarih, 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı³¹⁴ kararına göre mahkemenin (veya hakim) kısa kararını tefhim etmesinden sonra, kanunda belirtilen on beş günlük süre zarfında, tefhim ettiği kısa karar doğrultusunda ve hukuki gerekçeleriyle birlikte gerekçeli kararın yazılması gerekmektedir. Mahkeme (hâkim) yazdığı gerekçeli kararı davanın taraflarına uygun araçlarla bildirmelidir. İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun ilgili içtihatta oybirliği ile aldığı bir karara göre; gerekçeli kararın, kısa karara uygun olarak hazırlanmaması ve ilgili kararın taraflarca temyiz konusu yapılması halinde, doğal olarak yerel mahkemece verilen kararın bozulması gerekecektir.

Gerekçeli kararın, kısa karara uygun hazırlanması gerekliliği doğrudan kamu düzeni ile ilgilidir. Bu kaideye uyulmadan hazırlanan gerekçeli kararlar yargılamanın aleniyeti ilkesine aykırı olduğu gibi mahkeme kararlarının sıhhatini de zedeler.

³¹³ Kemal Vuraldoğan: “Baro Yönetim Kurulları Kısa Karar Verebilir mi?”, Ankara, 2008, www.inisiyatif.net, <Erişim Tarihi: 29.05.2009>

³¹⁴ Tam metin için bkz. Kazancı İçtihat Programı, www.kazanci.com.tr.

B. Mahkemece Tefhim Edilen Kısa Kararda Bulunması Gereken Nitelikler

1. Kısa Karar Açık ve İcra Edilebilir Şekilde Yazılmalıdır

Yapılan yargılama sonucu davacı ve davalının talep sonuçlarını değerlendiren mahkeme davayı esastan sona erdiren “nihai kararını” son oturumda tefhim etmeli ve ilgili kararın duruşma tutanağına geçirmelidir. İşte davayı esastan halleden, uygulamada kısa karar adı verilen, hüküm sonucu yazılırken, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun çizdiği sınırlar dâhilinde bir yol izlenmelidir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun da hükmün taşıması gereken unsurlar sayılırken, “Hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir”,(m.388/2)³¹⁵, denmiş, takip eden 389. maddede de “ Verilen karar ile iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve haklar şüphe ve tereddüdü mucip olmayacak surette gayet sarıh ve açık yazılmalıdır³¹⁶.” diyerek davayı

³¹⁵ 2006 Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) Tasarısında (m. 301/2) aynı hükme yer verilmiştir.

³¹⁶ “Davacı kadın 16.05.2001, davalı – karşı davacı koca ise 20.06.2001 tarihinde dava açmıştır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesine göre hüküm açık ve infazda tereddüde yer vermeyecek nitelikte olmalıdır. Eşlerden hangisinin davasının kabul edildiği anlaşılamamaktadır. Hüküm bozulması gerekir.” (2.HD, 26.03.2003, 2410/4289, Tutumlu, **age**, s. 110.); “ Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’ nun 389. maddesi hükmünce hükmün taraflara yükletilen ödevlerin ve bahşedilen hakların hiçbir kuşku ve tereddüdü gerektirmeyecek şekilde çok açık ve icra (infaz) edilebilir (İİK’ nın 24. vd.) nitelikte olması gerekir.” (21.HD, 23.06.1998, 3716/4962, **YKD**, Ekim-1999, s. 1434.)

sonlandıran kısa kararında mahkemelerce hangi ölçülerde ve hangi vasıfları taşıyarak yazılması gerektiğini belirtmiştir.

Kanunda sayılan bu kuralardan da anlaşılacağı gibi mahkemece yargılama sonunda tefhim edilen kısa kararın ilgililerin ve tarafların anlayabileceği ölçüde açık olması gerekmektedir³¹⁷. Aksi bir halde hükmün icrası sırasında şüphe ve tereddütler oluşur. bu durum da ilamın gerektiği gibi ya da hiçbir biçimde icra edilememesi tehlikesiyle karşılaşılmasına sebep olacaktır³¹⁸. Bu yüzden mahkemelerce (hâkimce) hazırlanan kısa kararlar o kadar açık ve anlaşılır olmalıdır ki, ilgili hükmün infazı duraksamaya meydan vermeyecek şekilde mümkün olmalıdır³¹⁹.

Mahkemenin yargılama sonunda tefhim ettiği kısa kararın özü olan hüküm; ancak kararın iki tarafa yükletilen vazife ve bahşedilen hakları tayin ve tespit eden kısmıdır³²⁰. Mahkeme yargılamaya son verdiğinde tefhim ettiği kısa kararında özellikle taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar açısından

³¹⁷ Mesela tazminat olarak bin liranın davalıdan tahsiline, dava tarihinden itibaren % 5 faiz miktarı olan 80 liranın ödenmesine, yargılama masrafları ile vekâlet ücreti tutarı 150 liranın davalıya tahmiline, fazla iddianın reddine gibi. (Bilge, **age**, s. 454, dipnot 9’dan naklen)

³¹⁸ Kuru, C. III, s. 3060.

³¹⁹ “Dava, Borçlar Kanunu’nun 18. maddesinden kaynaklanan muris muvazaası hukuksal nedenine dayalı iptal ve tescil isteğine ilişkindir. Mahkemece, gerek kısa kararda gerekçeli kararda “davanın kabulüne” biçiminde hüküm kurulmuştur.

Hemen belirtmek gerekir ki, kısa kararın başka bir anlatımla kararın tefhiminden en azından HUMK’ nun 388. maddesinde belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle yapılması gerekir (HUMK. m. 381). Öte yandan, verilen karara her iki tarafa yüklenilen ve bahşedilen vazife ve haklar bir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde doğru ve açık yazılmalıdır (HUMK. m. 389).

Değinilen usul hükümleri gereğince dava dilekçesinde dava dilekçesine veya bilirkişi raporuna, ya da herhangi bir belgeye atıfta bulunarak hüküm kurulamaz. Hüküm infazında hiçbir duraksamaya meydan verilmemesi gerekir.” 1.HD,28.05.1997, Esas No: 1997/7139, Karar No: 1997/7157 (Ergün, **age**, s. 1021.)

³²⁰ 4. HD, 07.02.1980, 11489/14805 (YKD, 1980-Haziran, s.792.)

gereken açıklamayı hiçbir tereddüde mahal vermeyecek şekilde duruşma tutanağına yazdırması zorunludur.

Her ne kadar mahkemelerin kısa kararını hazırlarken bu hususlara özen göstermesi gerekirse de, bu konuda kesin ölçülerde konulması mümkün değildir. Bu sebepten dolayı her dosyayı ayrı ayrı değerlendirerek ve somut olayın özelliklerine göre karar vermek daha doğru olacaktır. Örneğin bir boşanma davası sonunda mahkemenin kısa kararında, tarafların boşanmalarına, davanın kabulüne veya reddine demesi uygun olacağı halde, muhtelif istekleri kapsar başka bir davada davacının taleplerinin kısmi kabulü halinde mahkeme kısa kararında davanın kabulüne veya reddine şeklinde bir açıklamada bulunması yeterli sayılabılır. Aynı şekilde davacının talebi para alacağı gibi tek olsa dahi kısa kararda miktar belirtilmeksizin davanın kısmen kabulüne denilmesi yeterli görülmeyebilir³²¹.

Yukarıda saydığımız örnekleri somut olaylarla ilgili Yüksek Mahkeme kararlarıyla da çoğaltmak mümkündür³²². Yargılama sonrası tutanağa geçirilen kısa kararda müddeabih miktarının açıkça yazılmaması³²³, lehine tescil yapılacak kişilerin kimlikleri ve pay oranlarının açıkça belirtilmeden hüküm kurulması³²⁴, faiz başlangıç tarihinin açıkça gösterilmeden³²⁵ yazılan bir kısa karar, hüküm sonucunda bulunması gereken özellikleri belirten Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu. m. 388/II hükmüne aykırıdır ve ilgili kararlar

³²¹ HGK, 18.03.1987, (YKD, 1988-Mayıs, s. 603-606); Üstündağ, **age**, s. 652; Abdürrahim Karslı, “Kısa Kararla Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişki ve Bunun Çözümü”, **YHD**, İstanbul, Mayıs-1998, Sa: 197/4, s. 463.)

³²² “...Temyiz edilen kararda davalıdan tahsil edilecek miktarın ne olduğu gösterilmemiş ve sadece davanın kabulü sözleriyle yetinilmiştir. Böyle bir kararın infazında şüphe ve tereddütler ve binnetice ilamın infaz edilememesi gibi bir durumun meydana çıkması varit ve mümkündür. Mahkemece Usulün sözü geçen maddeleri (HUMK. 388-389) gereği gibi uygulamaksızın yazılı şekilde karar tesisi usule aykırıdır. ” (3. HD, 25.12.1962, 226/199, **İKİD**, 1963/36, s. 2649.)

³²³ 5. HD, 21.11.1994, 19725/22150, (YKD, 1992-Şubat, s. 209.)

³²⁴ 16. HD, 24.02.1977, 1077/715 (YKD, 1999/3, s. 364.)

³²⁵ HGK, 12.06.1985, Esas No: 1983/10-830, Karar No: 1985/586 (Alangoya, s. 476.)

Yargıtay'ca temyiz aşamasında bozulmuştur. Bu sebeptendir ki “bir dava hakkında verilen kararın mahiyetinin karar metninde, infazda güçlük yaratmayacak biçimde açıklıkla belirlenmesi zorunludur³²⁶.”

Açılan bir davada taraflar arasındaki ihtilafı esas bakımdan çözen ve bu sayede davayı kesin şekilde sonuçlandıran nihai karar olan hükümde; taraflara tanınan hak ve yüklenen borçların sıra numarası altında birer birer açık bir şekilde gösterilmesinin en önemli amacı, yargılama sonucu, somut davayla alakalı nihai kararın içeriğinin bildirilmesi olmakla beraber, doğabilecek bir takım sorunlarında önlenmesi gayesi taşımaktadır³²⁷. Buna göre kanunda gösterilen dava konusu olayla ilgili hak ve borçların kısa kararda tam olarak yazılmaması (unutulması veya eksik kaleme alınması) halinde, bu eksik kısımların gerekçeli kararda dahi tamamlanması mümkün olmayacağından bu nitelikteki bir kısa karar uyarınca işlem (tam olarak) yapılamaz³²⁸. Kanaatimizce bu durumun sonucu davaların açılmasındaki asıl

³²⁶ HGK, 12.02.1984, 982/1053, (YKD, 1985/10, s. 1433.)

³²⁷ “Milas Hüsamlar Köyü mülki idari hudutları içinde kalan ve Çamlıca Köyü tapulama sahası içinde kalan doğuda Hasan Ali 589 parsel ile çevrili 2800 metrekare miktarlı susuz zeytinliğin davacı adına tesciline şeklinde yazılan hüküm fıkrası usul ve yasaya uygun değildir.

HUMK. nun 388. ve 389. maddelerinde hüküm fıkralarında bulunması gereken hususlar açıklanmıştır. Bu maddelere göre hüküm sonucu kısmında istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenilen borç ve tanınan hakların mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir. Özellikle ilamın yerine getirilmesi sırasında şüphe ve tereddütler meydana getirerek ilamın infaz edilememesi gibi durumlar ortaya çıkaracak şekilde açık olmayan hükümler HUMK. nun 389. maddesine aykırıdır.

Hüküm fıkrasında hükme konu olan taşınmazın mevkii, hudutları, cinsi, yüz ölçümü, kimin adına tescil edileceği, komşu taşınmaz maliklerinin adı, varsa parsel numaraları gibi hususların infaz sırasında uygulanacak ve keşifte düzenlenen krokiye uygun biçimde açık ve tereddüde meydan vermeyecek şekilde belirtilmesi gerekir. Açıklanan hususları kapsamayan ve infazı mümkün olmayan hüküm, usul ve yasaya aykırı olduğundan ve temyiz itirazları yerinde görüldüğünden kabulü ile hükmün (BOZULMASINA)” 8.HD, 08.12.1993, Esas No: 1992/113306, Karar No: 1993/12718 (Ergün, **age**, s. 1024-1025).

³²⁸ “Dava dilekçesinde başlangıç gösterilmeksizin temerrüt tarihinden itibaren faiz yürütülmesi istenmiş ve mahkemece de bu yolda karar verilmiştir. Oysa Usulün 389. maddesi gereğince, verilen

gaye olan tarafların hukuk yoluyla hak alma ve mahkeme kanalıyla isteklerine ulaşma arzusu karşılanamayacak, toplum nazarında adalet ve hukuk sistemine olan güven azalacak, kamu vicdanı zedelenecektir.

Mahkeme kararlarının uygulayıcıları her zaman dava sonunda haksız çıkmış taraflar (bireyler) olmayabilir. Bazı mahkeme kararları nitelikleri itibarıyla yapılması gereken edimlerin uygulayıcıları, devlet tarafından ilgili konuyla görevlendirilmiş (hükmün infazını sağlayan) mercilerdir (Nüfus Müdürlükleri, Emniyet Daireleri, Tapu Sicil Müdürlükleri, İcra ve İflas Daireleri gibi). Bu gibi merciler mahkemece kesinleşen kararlar doğrultusunda verilen emirleri yerine getirmekle mükelleftirler. Şüphesiz ki bu emirlerin eksiksiz bir biçimde yerine getirilmesi ancak mahkemelerce verilen kararların net bir biçimde anlaşılmasıyla mümkün olacaktır. Bu yüzden mahkemeler, hükmün taşınması gereken nitelikleri açıklayan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili maddelerinde çizilen çerçevede tam ve eksiksiz bir karar kaleme almalı, ilgili merciin yükümlülüklerini açıkça ve anlaşılır bir biçimde anlatmalıdır³²⁹.

kararda iki tarafa yükletilen hak ve görevlerin şüphe ve tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmesi zorunludur. Mahkemece bu hükmün gözetilmeksizin infazda tereddütleri gerektirecek şekilde karar verilmesi usulün anılan hükümlerine aykırıdır.” 13. HD, 10.10.1974, 1887/2392 (AD, 1975/1-2, s. 29); “İşçilerin yürürlükte bulunan sözleşmelere ve Kanunlara göre, kazandıkları hakların kendilerine verilmesi şeklinde müphem karar verilmiş olması da usul hükümlerine aykırıdır. HUMK m. 388’ de, bir kararın kapsamı gereken yönler belirtildikten sonra m. 389 ile de, verilen kararların iki tarafa yükletilen ve verilen görev ve hakların şüphe ve tereddüdü gerektirmeyecek surette gayet açık yazılması emredilmiştir. Bu durumda yapılacak iş davacıya lokavtla karşı karşıya bırakılan işçilerin kimler olduğu, sağlanması istenilen hakların nitelikleriyle miktarlarının neden ibaret bulunduğu tespiti ettirmek ve 274sayılı Sendikalar Yasasının 14. maddesinin E bendi göz önünde tutulmak, davalının savunmasının alınmak, tarafların delilleri toplanmak, ikrar ve kabuller, usul hükümleri dairesinde tutanağa yazılıp imzalatılmak ve gereken işlemler yapılarak sonuca uygun bir karar vermekten ibarettir. Kanuni gereklere uygun bulunmayan infazı imkânsız olan müphem ve çok kapalı şekilde tesis edilen hüküm bozulmalıdır.” 9.HD, 26.04.1965, 2638/3532 (AD, 1965/9, s. 1124).

³²⁹ Tutumlu, *age*, s. 110.

Uygulamada sıkça görülen somut olaydaki sorunları tam olarak çözmeyen, tarafların taleplerine karşılık vermeyen, genel terimler kullanarak, soyut ve özensiz bir anlatım biçimiyle kaleme alınan hükümlerin kendileri başlı başına bir sorun niteliği taşıdığından ve bu tarz bir hükmün yorum, takdir veya tahmin yoluyla infazı gerçekleştirilemez³³⁰. Bu yüzden sayılan özellikleri taşımayan bu biçimde ki kararlar çoğu zaman, infaz kabiliyetinden yoksun, yazılı bir mahkeme kâğıdı olmaktan öteye gitmemektedir.

Toplum üzerinde adalet duygusunun yerleşmesi ve bireylerin haklarına hukuk marifetiyle ulaşabileceği inancının benimsenebilmesi için, öncelikle kararların bir bütün olarak gereken hassasiyet gösterilerek doğru bir biçimde hazırlanması ve bu hazırlanan kararlar sayesinde kişilerin hak ve menfaatlerinin icrasının sağlanması gerekir. Bu yüzden mahkeme (hâkim) kısa kararında anlam bütünlüğünü bozan ifadelerden uzak, yalın, net ve açık olmalı³³¹ kişilerin hak ve borçlarını kesin olarak belirtmeli³³², seçilen ifadeler taraflarca okunduğunda, haksız olan taraf bile ancak bu şekilde bir karar verilebileceği kanısına ulaşmalıdır³³³. Bu şekilde kaleme alınan bir karar hem tarafların hak ve sorumluluklarını kabullenebilecekleri vicdani bir ortam

³³⁰ HGK, 22.03.2006, E. 2006/12-92 K: 2006/85 (İBD, C. 81, 2007/1, s. 165).

³³¹ “ Hüküm açık yazılmalıdır; çelişik fıkraları ihtiva ediyor veya açık değilse, mesela nafakaya hükmedilmiş, fakat bunun miktarı tayin edilmemişse icra safhasına kadar tavzih istenebilir, ... mahkeme lüzum görürse tarafları duruşmaya çağırır, hükmün icrasının tehirine karar verebilir, fakat açıklanan hükmün esasını değiştiremez {Berkin, (**Esaslar**), s. 210-211’ den naklen.}

³³² “ Hükümün infazda tereddüt yaratmayacak nitelikte olmalıdır (HUMK m. 388). Davacının isteği Medeni Kanunun 541. maddesine dayalı, ifa emrine taşıyan hüküm tesisidir.

Mahkemece davacıdan vasiyete konu malların açıklattırılması (HUMK m. 75) ve ifa emri taşıyan hüküm kurulması gerekir. Ayrıca Medeni Kanunun 497. maddesi gereğince vasiyeti tenfiz memuruna ancak muris tayin edebilir (Y. 2. HD’ nin 10.06.1982 tarihli 4996- 5208 sayılı kararı). Bu yönler gözetilmeden vasiyetnamenin aynen tenfize denilmek sureti ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesine aykırı hüküm tesisi doğru görülmemiştir.” 2. HD, 12.04.2000, E, 4268, K. 4590 (Nazif Kaçak, **Emsal ve İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Ankara, 2002, s. 1060).

³³³ Yavuz, **agm**, s. 454.

hazırlar, hem de ilgili kararın icrasıyla (infaz edilmesiyle) mükellef kurumlarca kolayca kavranılarak, hükmün infazı rahatça sağlanır.

Yukarıda belirtildiği gibi, dava ile alakalı çeşitli istekler hakkında ayrı ayrı hüküm kuran ve gerekçeli karar ile tam bir uyum içinde bulunması gereken kısa karar, ayrıca kötü niyetli yorumlara imkân vermeyecek kesinlikte ve netlikte olmalıdır³³⁴.

Mahkemenin ilgili davayla alakalı, taraflara verdiği cevap niteliğinde bir belge olan kısa kararda, herhangi bir izahatta bulunmaya gerek yoktur. Sadece kanunda sayılan nitelikleri (iki tarafa yükletilen sorumluluk ve verilen hakların, herhangi bir şüpheyi düşürmeyecek nitelikte yazılması) taşıması yeterlidir. Bu şekilde kaleme alınan (net, tekrardan uzak, yalın ve açık bir anlatıma sahip) bir kısa karar, hükmün infazını sağlayacak olan kişi (icra memuru) veya kurumlarca (nüfus müdürlüğü gibi) hiçbir tereddüt veya duraksamaya olanak vermeden infaz edilebilecektir³³⁵.

Mahkemelerce dava sonunda yazılan kısa kararın infazının rahat bir şekilde yapılmasının önündeki en büyük engellerden biri de hükmün terditli (kademeli) olarak verilmesidir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun da herhangi bir şekilde yer almayan fakat uygulamada benimsenen bir yol olan terditli dava, objektif dava yığılmasının bir çeşididir. Bu tür davalarda, davacı

³³⁴ “HUMK’ un 388/son maddesi gereğince de istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenilen borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. Yine aynı Kanun’un 389. maddesinde de hüküm kısmında iki tarafa yükletilen hak ve borçların tereddüde yer vermeyecek şekilde belirtilmesi zorunluluğu tekrarlanmıştır. Aynı maddenin son fıkrası gereğince de zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın sonradan belli bir süre içinde yazılması mümkündür. Bu gibi hallerde de HUMK’ nın 388. maddesine uygun olarak tarafların hak ve yükümlülüklerini açıkça gösteren kısa karar ile daha sonra yazılan gerekçeli kararın birbirine uygun olması zorunludur.” 13. H.D, 24.03.2008, E. 2007/13186, K. 2008/3999 (www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi 17.03.2010); Yavuz, **agm**, s. 457.

³³⁵ Yavuz, **agm**, s. 458.

açtığı dava ile davalıya karşı birden fazla talebini, ilkinin mahkemece reddi halinde, reddedilen bu talebinin arkasından gelen diğer talebine hükmedilmesini isteyebilir³³⁶.

Bir nevi mahkemeye sunulan taleplerin kademelendirilmesi niteliği taşıyan terditli davalar sonucu verilen hükümlerde, diğer tüm davalar sonucu verilen hükümlerde olduğu gibi terditli (kademeli) olarak verilemez³³⁷. Yani Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 388 ve 389. maddelerinde açıklanan temel kural olan; hükümde tarafların hak ve yükümlülüklerini açık biçimde gösterilmesi gerekliliği ilkesine diğer tüm davalarda olduğu gibi terditli davalar sonucu verilen hükümlerde de göz önünde bulundurulmalıdır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da konuyla ilgili bir kararında; davanın mahiyetine göre çeşitli ihtimaller gözetilerek her biri hakkında hüküm kurulmasının mahkemece verilen hükmün infazını güçleştireceğini vurgulamıştır³³⁸.

Yüksek Mahkeme kısa karar oluştururken Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 389. maddesinde sayılan özelliklere bilhassa dikkat çekmiş, mahkemelerin (hâkimlerin) hüküm kurarken, tarafların hak ve yükümlülüklerini hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde net bir yazım tarzı benimseyerek kaleme almalarının yargıda açıklık ve netlik prensibinin bir gereği olduğunu, aksi durumun yeni tereddütler ve ihtilaflar yaratacağını

³³⁶ Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 228.

³³⁷ Kuru, C. III, s. 3071; “ Dava konusu eşyanın hükümden önceki durumu ve değeri açıkça tespit olunarak, aynen iadesine veya bedelinin tahsiline karar verilmek icap ettiği düşünülmeden, (15.12.1964 tarihli listedeki eşyaların kıymetinde bir noksanlık meydana gelmişse aynen, aksi halde karşısındaki bedeller mecmuu on bin lirayı geçmemek üzere gösterilen bedeller üzerinden davalılardan alınarak davacılar verilmesine) şeklinde terditli ve infazı mümkün olmayan hüküm verilmesi usule aykırıdır.” **TD**, 12.03.1971, 4706/1921 (**İzBD**, 1972/37, s. 25-26; Kuru, C. III, s. 3071).

³³⁸ **HKG**, 12.02.1984, 982/1053 (**YKD**, 1985/10, s. 1433).

belirtmiştir³³⁹. Kanunumuzda açık bir şekilde yer bulan ve yargı kararlarıyla da açıkça desteklenen bu ilkeyle paralel olarak, usul hukukumuzda şarta bağlı hüküm verilmesi benimsenmemiştir³⁴⁰.

Yargıtay’ da konuyla ilgili bir İçtihadı Birleştirme Kararı’nda “ Bu şekildeki ilam davalının şuf’a bedelini elde etmesindeki kolaylık bakımından davalıyı tatmin ederse de; hükmün şarta muallâk olması bakımından bu kabil ilamlarda, bulunması zaruri olan katiyeti bertaraf edecek bir durum tahassül eylemektedir. Bu gerekçe ile bu şekilde şarta bağlı bir hüküm verilemeyeceği kabul edildiğinden, başka bir çözüm tarzı aranmış ve bulunmuştur³⁴¹.” demiş³⁴² konuyla ilgili başka bir kararında ise “ Hükmün açık ve kesin olarak kararlaştırılması gerekir. Şartlı karar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na aykırıdır. Öte yandan borçlanmanın geçerliliğine karar verilmiş ise de borçlanma primleri ödenmeksizin borçlanılan süre yaşlılık aylılığının hesabında dikkate alınmaz. Mahkemece, borçlanılan sürenin dışında kalan prim ödeme gün sayılarının ve sigortalılık süresinin aylık bağlamaya yetip yetmediği karar yerinde irdelenmeden ve kesin ifadelerle hüküm tesis edilmeksizin, keza kabule göre de talep tarihini takip eden aybaşından itibaren aylık bağlanmasına karar verilmeksizin yazılı şekilde hüküm tesisi

³³⁹ HGK, 26.12.2001, Esas No: 2001/9-1183, Karar No: 2001/1180 (İhsan Demirkan, Aysel Cemile Demir, Çağlar Bilgin, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 10 Yıllık Emsal Kararları**, Ankara, 2004, s. 372-373).

³⁴⁰ Süha Tanrıver, “Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu (kıs: Şart)”, **Batider**, Ankara, 1998, C. XIX, Sa. 4, s. 49; Timuçin Muşul, **Medeni Usul hukukunda Terdit İlişkileri(kıs: Terdit)**, İstanbul, 1964, s.61; Alangoya, **agm**, s. 478; Karşlı, **(Usul)**, s. 104; Kuru, C. III, s. 3073; karşıt görüşler için bkz. Postacıoğlu, **age**, s. 712; BELGESAY, Mehmet Reşit Belgesay, **İsbat ve Hüküm Teorileri**, İstanbul, 1951, s.181.

³⁴¹ İBK, 20.06.1951, 13/5 (RG, 07.11.1951, sayı: 7950; Kuru, C. III, s. 3073).

³⁴² Anılan karar, yüksek mahkemece artık şartlı hükmün kabul edilmemesi eğilimini göstermesi açısından önemlidir. Çünkü ilgili kararın ana konusunu teşkil eden durum, MK. 734/III’ de sarahaten düzenlenmiştir. (Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 478).

usule ve yasaya aykırıdır³⁴³.” diyerek şartlı hüküm verilmesinin doğru olmayacağını açıkça vurgulamıştır³⁴⁴.

İhtiyari dava arkadaşlığında tüm dava arkadaşları için tek bir hüküm verildiğinden, eğer bütün dava arkadaşları için aynı karar verilmemişse, mahkeme, kısa kararında her dava arkadaşı hakkında verdiği kararı ayrı ayrı belirtmelidir³⁴⁵.

Mecburi dava arkadaşlığında ise tüm mecburi dava arkadaşları için ortak bir karara hükmedildiğinden, ilgili hüküm son celsede kısa kararda gösterilerek mahkemece tefhim edilir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 45’e göre davaların birleştirilmesi halinde ise birleştirilen her dava için

³⁴³ 10. HD, 14.09.1998, 5338/5443 (Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 477.)

³⁴⁴ Yargıtay’ın şarta bağlı hüküm verilmesini doğru bulduğu kararları da mevcuttur; “ Dava eksik ödenen normal hizmet zammı ile fazla mesai, hafta ve genel tatil günlerinde ve ilave tediyeler v.s den mütevellit alacağın ödetilmesi isteğinden ibarettir... Mahkemece dava kabul olunmuş ve sabit alacağın brüt miktar zerinden tahsiline karar verilmiştir... Özel daire, net miktar yerine brüt miktarın hüküm altına alınmış olmasını Yasaya aykırı görerek hükmü bozmuş, mahalli mahkeme önceki hükümde direnmiştir... Gerçekten, davalı idarenin davacının alacaklarını bildirdiği listede kesintiler; Sigorta primi, gelir vergisi, tasarruf bonusu ve damga vergisi olarak miktarları ile gösterilmiştir... Sözü geçen kanuni kesintiler aslında davacı mükellefin alacağıdır. Ancak kolaylık bakımından ödeme esnasında kesilmektedir. Bu nedenledir ki, kesintilerin ödeme esnasında yapılması (kaydıyla) brüt miktara hükmedilmesinde usule ve kanuna aykırılık görülmediğinden, direnme kararının onanması gerekmiştir.” HGK, 18.09.1971, 9/1242-530 (Kuru, C. III, s. 3075; Alangoya, Yıldırım, Yıldırım, **age**, s. 477; **İBD**, 1972/1-2, s. 113-114). Ayrıca yine aynı doğrultuda Yüksek Mahkemece şarta bağlı hüküm verilmesinde sakınca görülmeyen başka bir karar; 7.HD, 29.09.1975, 5798/5033 (**YKD**, 1976/2, s. 164).

³⁴⁵ Kuru, C. III, s. 3069; “Davalı Mehmet dava açtıktan sonra ölmüş, dava mirasçılarına karşı yürütülmüştür. Mehmet mirasçılarının sorumlu oldukları miktarı gösteren bir veraset belgesi dosyaya ibraz ettirilmeden Mehmet mirasçıları hakkında verilen hükümde her mirasçının sorumlu olduğu miktar tespit ve ilamda belirtilmemiştir. Bu halin ilamın infazı sırasında bir kısım itiraz ve ihtilaflara sebebiyet vermesi mümkündür. Hüküm infaz sırasında her türlü ihtilafları önleyecek nitelikte bulunmalıdır.” (**ABD**, 1968/2, s. 288-289; Kuru, C. III, s. 3070).

ayrı ayrı karar verilmesi ve kısa kararda her dava için verilen kararın tek tek gösterilmesi gerekmektedir³⁴⁶.

2. Kısa Karar, Mahkemeye Dava Açıldığı Tarihteki Duruma Göre Verilir

Yargılamanın esaslarından biri de davanın açıldığı tarihteki durum ve olay örgüsü ışığında karara bağlanmasıdır. Davanın tarafları açısından dava tarihinden sonra doğan haklar için, devam eden davada karar verilmesi mümkün değildir³⁴⁷.

Mahkeme (hakim), dava tarihindeki fiilî ve hukukî durumu göz önünde bulundurmalı, kararını şekillendirirken bu hususlar doğrultusunda karar vermelidir. “Mahkemeler genellikle ve pek az istisna dışında kural olarak gerçekleşmiş ve geçmişte kalmış olaylara ilişkin karar verebilirler. Aksi halde ileride gerçekleşecek ilişkilerin doğuracakları sonuçları hangi doğrultuda olacakları genellikle kestirilemeyeceğinden verilecek böyle bir geleceğe ilişkin kararlar kişilerin özgürlük ve tasarruf haklarını bağımlı hale getirir³⁴⁸.”

Yukarıda dile getirilen Yargıtay kararından da anlaşılacağı üzere, yargılama sonunda mahkeme (hâkim) yazdığı kısa kararda sadece, davanın

³⁴⁶“Davaların birleştirilmesi hali olsa bile mahkemenin kararında bu davaların ayrı ayrı yani bağımsız olarak karara bağlanması gerekir.” (YKD, 1996/3, s. 403.); “Asıl dava ve karşılık dava hakkında davanın sonunda birlikte hüküm verilir; ancak, bu iki dava hakkındaki kararlar hükümde ayrı ayrı belirtilir ve her iki dava için ayrı ayrı vekâlet ücreti takdir edilir.” (Pekcanitez, Atalay, Özekes, **age**, s. 297).

³⁴⁷ Kuru, C. III, s. 3076.

³⁴⁸4.HD, 16.09.1976, 7730/7698 (YKD, 1978/1, s. 25-26; Kuru, C. III, s. 3076; İKİD, 1977/201, s. 5580-5581).

açıldığı tarihteki olayların ve durumların gelişimini temel kıstas olarak almalı ve bu doğrultuda bir hüküm kurma yolunu seçmelidir. Mahkeme dava tarihinden sonra ortaya çıkan haklarla ve durumlarla ilgili bir olguya kısa kararında yer vermemelidir.

3. Kısa Kararda Bütün Talepler Hakkında Karar Verilmelidir

a. Genel Olarak

Bir davada davacı yargılama sonunda istediği tüm sonuçları dilekçesinde gösterir. Davacının bu talepleri, asıl ve yardımcı taleplerdir³⁴⁹. Mahkeme, kısa kararında davacının açtığı dava ile ilgili verdiği dilekçesinde belirtilen tüm talepler hakkında, verdiği kararları belirtmelidir. Bundan başka objektif dava birleşmelerinde birden fazla asıl talep vardır. Bu taleplerden yalnız birinin ya da birkaçının veya asıl talebin konusuz kalması halinde, diğer talepler hakkında yargılamaya devam edilip karar verilmesi gerekir.

Mahkeme (hakim) açılan bir davada esas hakkındaki kararını vermeden önce, dava dilekçesinde sunulan taleplerle alakalı mevzuat ve dosya kapsamını ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek kısa kararını oluşturmalıdır. Hakim davacının sunduğu dilekçede talep edilen tüm isteklerin ayrı ayrı konusuz kalması söz konusu olmadıkça davacının tüm talepleri için, olumlu ya da olumsuz bir hüküm vermelidir³⁵⁰.

³⁴⁹ Armağan Buran, **Medeni Usul Hukukunda Hüküm (esasa ilişkin nihai karar)**, Ankara, 2005, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) s. 61.

³⁵⁰ HGK, 25.01.2006, 10/766-16 (Tutumlu, **age**, s. 269.)

Davanın konusuz kalması ise ancak dava açıldıktan sonra ortaya çıkan bir olay nedeniyle (Anayasa Mahkemesi kararı, davacı ve davalı sıfatının birleşmesi, yeni bir kanun çıkması, dava konusu hakkın davacıya verilmesi veya ödenmesi gibi) artık dava konusu edilen talep hakkında herhangi bir karar verilmesine gerek kalmadığında mümkündür. Böyle bir durum söz konusu değilse, davacının tüm talepleri karşılanmadığından davanın konusuz kalmasından bahsedilmez ve hâkim davacının her bir talebi konusunda olumlu ya da olumsuz bir hüküm vermelidir.

b. Asıl Talepler

Usulüne uygun (görev, yetki, dilekçe vb. unsurları tam olan) olarak açılan bir davada, mahkeme kısa kararında, davacının (veya karşıt davacının) ileri sürdüğü esasa ilişkin (asıl talep) veya yardımcı (fer'i) her bir talep hakkında karar vermek ve bu kararda taraflara yüklenen borç ve tanınan hakları açıkça belirtmekle yükümlüdür³⁵¹. İşte mahkemenin öncelikle çözmekle yükümlü olduğu; davanın açılmasına sebep olan durumun sonucunda istenen taleplere asıl talepler adı verilir (esasa ilişkin talepler).

Mahkeme yargılama sonucunda kısa kararında, ilk önce esasa ilişkin olan asıl talepler hakkında kararını açıklamalı daha sonra yardımcı talepler hakkında hüküm kurmalıdır³⁵². Dava dilekçesinde sunulan istek sonuçlar birden fazla ise mahkeme kısa kararında her bir talep için ayrı ayrı hüküm kurmalıdır³⁵³.

³⁵¹ İter Erdemir: **Hukuk Usulü Muhakemeleri Şerhi**, Ankara, 1998, s. 1573; Kuru, C. III, s. 3076; Tutumlu, **age**, s. 259.

³⁵² Kuru, C. III, s. 3076.

³⁵³ Mahkemenin vereceği hüküm her bir dava çeşidine göre farklılık gösterebilir. Mahkeme kısa kararını hazırlarken davanın türüne göre verdiği hükmü açıkça, şüphe ve tereddüde mahal vermeyecek bir biçimde belirtmelidir. Buna göre bir tespit davasında dava konusu ilişkinin mevcudiyetine ilişkin

Hâkim açılan her dava ve bu davalarda istenilen her talep hakkında hüküm kurmaya mecburdur³⁵⁴. Davanın ve taraf taleplerinin niteliğine göre bir dava dosyasında biri asıl dava, diğeri karşılık dava olmak üzere iki dava bulunabilir. Bu gibi durumlarda hâkimin (mahkemenin) önünde iki seçenek bulunmaktadır. Yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı mahkeme bu gibi durumlarda, ya karşılık davayı asıl dava ile birlikte hükme bağlamalı, ya da karşılık davayı daha önce karara bağlamak istiyorsa, önce karşılık davayı asıl davadan ayırarak ayrı bir esasa kaydetmeli ve yeni bir karar numarası vererek davayı sonuçlandırmalı daha sonra asıl dava hakkında bir hüküm kurmalıdır³⁵⁵.

karar verilebilirken, bir eda davasında bir hareketin bundan sonra yapılmamasına, inşai bir davada ise, var olan bir hukuki durumun değiştirilmesi, kaldırılması veya ortaya çıkan yeni hukuki duruma dair verilen hüküm açıklanmalıdır.

³⁵⁴ “Taraflar arasındaki uyuşmazlık, 23.3.1987 tarihli düzenleme şeklindeki kat karşılığı inşaat sözleşmesinin feshi isteminden kaynaklanmıştır. Eski Medeni Kanunun 625/2, yeni TMK.nun 692. maddesi uyarınca, sözleşme konusu arsalar üzerinde inşaat yapımını öngören akdin feshinin temini bakımından açılacak davada sözleşmeyi imzalayan arsa sahiplerinin tamamının yer almaları zorunludur. Mahkemece davada gösterilmeyen bir kısım arsa sahipleri sonradan davaya dâhil edilmiş iseler de sözleşmede ismi bulunan (Hasan) ve (Ahmet) davacı safında yer almadıkları halde açılan davaya muvafakatlari alınmamıştır. Keza sözleşmeyi imzalayanlardan Kamile nin vefat ettiği bildirildiği halde dosyada veraset ilamına rastlanmadığından mirasçılarının tümünün davaya katılıp katılmadıkları da denetlenememiştir. Bu nedenle mahkemece belirtilen kişilerden davaya muvafakat alınması bakımından davacıya uygun bir mehil verilmesi ve taraf teşkili sağlandıktan sonra işin esasının incelenmesi gereklidir. Öte yandan davalı T. Taah.Tic.Org.Turz.A.Ş. tarafından düzenlenen 22.8.1995 tarihli cevap dilekçesinde mukabil dava açılmış ve bir kısım tapuların iptali talep edilmiştir.

Dosyada mevcut belgelerden mukabil davanın 22.8.1995'te harcının yatırıldığı da anlaşılmaktadır. Oysa mahkemece açılan mukabil dava hakkında hiçbir inceleme yapılmamış ve müsbet menfi bir karar verilmemiştir. HUMK.nun 72 v.d. maddeleri uyarınca hakim açılan her bir dava hakkında hüküm kurmakla mükelleftir.

Belirtilen hususlar dikkate alınmadan taraf teşkili sağlanmadan ve açılan karşı dava hakkında hüküm kurulmadan oluşturulan kararın bozulması gerekmiştir.” 15.HD, 24.02.2005, 4150/1026 (www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 25.03.2010).

³⁵⁵ 11.HD, 12.09.1989, 6956/4269 (Tutumlu, **age**, s. 267).

Hakim önüne gelen bir davayla ilgili usulüne uygun hazırlanarak sunulan bir dava dilekçesinde (kanunda belirtilen şekilsel özelliklere sahip) istenen talepler hakkında yorum yapma hakkına sahip değildir. Hakim ilgili dava dilekçesinde istenen her talep hakkında olumlu veya olumsuz bir hüküm kurmakla mükelleftir. İstenen talebin usulüne uygun olup olmaması, herhangi bir yasal dayanağa sahip olup olmaması, ilgili taleple alakalı hakimın hüküm kurmasına engel değildir³⁵⁶. Anayasa'nın 36. maddesi gereği hiçbir mahkeme kendi görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı gibi hiçbir hâkimde bir davada ileri sürülen talepler hakkında herhangi bir sebeple hüküm vermekten kaçınamaz³⁵⁷.

Hakimin kuracağı hükmün sınırlarını çizen çerçeve metin, davacının dava dilekçesindeki taleplerdir³⁵⁸. Mahkemenin hükmü oluştururken yanlışa düşmemesi, eksik veya talepten fazlaya ilişkin karar vermemesi, ayrıca mahkemece davanın kabul edilmesi durumunda talep sonucunun aynen hüküm fıkrası olarak karara alınabilmesi için³⁵⁹, davacı dava dilekçesinde asıl talebini ve bu taleple ilgili yardımcı taleplerini açık ve anlaşılır şekilde ortaya koymalıdır³⁶⁰. Uygulamada genellikle dilekçede ayrı bir talep sonucu kısmı düzenlense de, dilekçenin belli bir yerinde olmamakla birlikte, dilekçenin tamamı okunduğunda davacının talep sonucunun ne olduğu anlaşılıyorsa, bu unsurun dava dilekçesinde var olduğu kabul edilerek yargılamaya devam olunur³⁶¹.

³⁵⁶ Tutumlu, **age**, s.. 262.

³⁵⁷ Tutumlu, **age**, s. 261.

³⁵⁸ Tutumlu, **age**, s.. 262.

³⁵⁹ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 355.

³⁶⁰ Dava dilekçesinde mevcut olmayan bir talebin ileri sürülmesi, niteliğine göre davayı genişletme ya da değiştirme anlamına gelecektir.

³⁶¹ HGK, 24.06.1983, 9/533-724 (**YKD**, 1984/6, s. 838).

Mahkeme dava sonucu taleplerden azına karar verebilirken, davada hiç ileri sürülmemiş bir duruma veya sunulan taleplerden fazlasına karar veremez (HUMK. m.74). Bu sebeptendir ki davacı açtığı davada istediği sonuca ulaşabilmesi için davanın niteliğine uygun taleplerde bulunmalıdır. Bu sebepten, örneğin açılan bir kısmi davada, davacı dava dilekçesinde fazlaya ilişkin haklarını saklı tutarak bir kısmi dava açtığını açıkça bildirmeli, birden fazla davayı (talebini) aynı dava dilekçesiyle açması halinde (objektif dava birleşmesi) ise dava dilekçesinde her davaya ilişkin talep sonuçlarını açık ve net bir biçimde ayrı ayrı ortaya koymalıdır³⁶².

Davacının mahkemeye sunduğu dava dilekçesindeki asıl talepleri açık ve net bir anlatım dili kullanılmadan kaleme alınmışsa, hakim davacıya talep sonucunu açıklattırmakla yükümlüdür (HUMK. m.75/II). Kanunda hakimin davacının dilekçesinde, talep sonucuyla ilgili belirsiz veya çelişkili gördüğü durumları açıklayabileceği belirtilip bir takdir hakkı verilmiş gibi gözükse de, bu durumun ayrıca hakime yükletilen bir ödev olarak da benimsenmesi doğru olacaktır³⁶³.

Mahkemenin davacının tüm talepleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar vermesi zorunluluğunun gereği, eğer ilgili davada, davacı, talep ettiği alacağın bir kısmının peşin harcını yatırmış, geri kalan kısmı yatırmamışsa, mahkemenin öncelikle yapması gereken; davacıya harcı yatırılmamış bölüm hakkındaki peşin karar ve ilam harcını tamamlattırması daha sonra ise, davacının tüm talepleri hakkında (hem önce harcı yatırılan, hem daha sonra tamamlanan kısım için) ayrı ayrı bir hüküm tesis etmesi gerekir³⁶⁴.

³⁶² Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 355.

³⁶³ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**Ders Kitabı**), s. 356.

³⁶⁴ Kuru, C. III, s. 3077.

c. Yardımcı (fer'i) Talepler

Davacı dava dilekçesinde asıl taleplerinin yanı sıra, söz konusu talep sonucuyla alakalı yardımcı (fer'i) taleplerini de sunabilir. Mahkeme davacının tüm taleplerini (ister asıl ister yardımcı) çözmek ve bu taleplerle ilgili olumlu veya olumsuz bir karar vermekle mükellef olduğundan, davacının dilekçesinde sunduğu yardımcı talepler hakkındaki hükümleri de kısa kararında açıklamalıdır.

(1). Faiz

Hukuki açıdan para borcunun medeni semeresi olarak fer'i bir eda olan faiz, asıl alacağa bağlı fer'i bir alacak hakkıdır³⁶⁵. Bu sebepten fer'i bir hak olan faiz borcunun varlığı ve doğumu asıl alacağa bağlıdır³⁶⁶. Asıl alacak mevcut olmadan faiz alacağı da kendiliğinden doğmaz. Herhangi bir sebepten asıl alacak ortadan kalkarsa buna bağlı olarak faiz borcunda ortadan kalkacaktır³⁶⁷.

Mahkeme dava esnasında asıl alacağa bağlı olarak istenebilen yardımcı bir talep olan faiz istemi hakkında ancak, davacı dava dilekçesinde açıkça bu talebini belirtmişse karar verebilir³⁶⁸. Davacının dava dilekçesinde

³⁶⁵ Rıza Ayhan, **Ticaret Hukukunun Genel Esasları, Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 1992, s. 20; Helvacı, (**Faiz**), s. 30; Deynekli, Kısa, **age**, s. 15; Aslan, Kırmızı, **age**, s.9.

³⁶⁶ Deynekli E., Kısa, **age**, s. 15; Aslan, Kırmızı, **age**, s. 9;

³⁶⁷ Faiz borcunun varlığının asıl alacağın mukadderatına bağlı olması nedeniyle, asıl alacak zamanaşımına uğradığı zaman, faiz alacağı da asıl alacağa bağlı olarak zamanaşımına uğrar (BK. m. 131) ya da asıl alacak ödeme veya benzeri bir sebepten sona ermişse artık ortada bir faiz alacağı da kalmaz (BK. 113/1).

³⁶⁸ Tutumlu, **age**, s. 284; Kuru, C. III, s. 3078.

faiz isteminde bulunmaması, bu alacağından feragat ettiği almanı taşımaz. Bu durumda davacın asıl alacağın ödenmesi istemiyle açtığı davadan bağımsız ayrı bir dava açarak salt faiz isteminin karara bağlanmasını talep etmesi önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır³⁶⁹.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 74. maddesinde öngörülen talepten fazlaya hüküm verme yasağı gereği, mahkeme, davacı dilekçesinde açıkça faiz isteminde bulunmamışsa, hükmü davacı lehine kursa bile kendiliğinden davacı lehine faiz ödenmesine hükmedemez.

Genel kaide bu olmakla beraber, davacı asıl alacakla ilgili dava dilekçesinde faiz talebinde bulunmadığı halde, mahkeme kısa kararında ayrıca faize de karar vermiş ise, hüküm davalı tarafından temyiz edildiğinde, söz konusu hüküm diğer hususlarda bir eksiklik veya yanlışlık bulunmuyorsa sadece bu sebepten dolayı bozulmamalıdır³⁷⁰. Yargıtay'da konuyla ilgili bir kararında, yerel mahkemenin temyiz konusu yapılan hükmünü, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 74. maddesine aykırı bulmuş, fakat sadece bu sebepten dolayı yeniden inceleme ve duruşma yapmayı gerektiren bir husus bulunmadığından, faize ilişkin kısmın çıkartılarak hükmün düzeltilerek onanmasına karar vermiştir³⁷¹.

Dava dilekçesinde sadece asıl borca ilişkin istemini belirten, faizle alakalı herhangi bir talepte bulunmayan davacı, davalının muvafakatiyle aynı davada talep sonucunu artırarak, faiz talebinde bulunabilir³⁷² (HUMK. m. 185). Bu durumda mahkeme artık hem asıl talep olan alacak hakkı hem yardımcı talep olan faiz istemi hakkında hüküm vermeli ve bunu kısa kararında ayrı ayrı göstermelidir.

³⁶⁹ Kuru, C. III, s. 3128.

³⁷⁰ Kuru, C. III, s. 3129.

³⁷¹ 3. HD, 15.12.1970, 6069/4709 (Kuru, C. III, s. 3129.)

³⁷² Davalı eğer davacının aynı davada talep sonucunu artırıp, faiz istemine muvafakat vermezse, davalı ayrı bir dava açarak sadece faiz isteminin karara bağlanmasını talep edebilir.

Davacı dava dilekçesinde gecikme faizini açıkça istemişse, yaptığı yargılama sonunda hükmü davacı lehine kuran mahkeme davacı lehine faize de hükmetmelidir. Davacı dilekçesinde gecikme tarihinden itibaren faiz talebinde bulunmuşsa, dava tarihine kadar işlemiş olan gecikme faizi de asıl alacağa eklenir. Böylece davanın konusu (müddeabih), asıl alacak ve buna eklenen faiz toplamı olur³⁷³. Dava konusu asıl alacağı ve buna eklenen faiz talebini yerinde bulan mahkeme, dava tarihine kadar işlemiş olan gecikme faizi içinde ayrıca peşin karar ve ilam harcı yatırılmış ise, gecikme faizine de hükmeder³⁷⁴.

Davacı, dava dilekçesinde temerrüt tarihinden değil, dava tarihinden itibaren faiz istemiş ise, mahkeme talepten fazlaya hükmedemeyeceğinden, davayı davacı lehine karara bağladığı takdirde, faize dava tarihinden itibaren hükmedebilir.

Davacı mahkemeye sunduğu dava dilekçesinde açık bir şekilde faiz talebinde bulunmuş, fakat faizin başlangıç tarihini belirtmemişse bu durumda mahkeme, davacı temerrüt tarihi ile dava tarihi arasındaki dönemde işlemiş olan faizden zımnen feragat etmiş sayılacağından, sadece davanın açıldığı tarihten itibaren faize hükmeder³⁷⁵.

Yargılama sonunda faize hükmeden mahkeme, bunu kısa kararında açık, net ve hiçbir kuşkuyla mahal vermeyecek şekilde belirtmelidir. Belirlenen faizin hangi tarihten itibaren başladığı, türünün ne olduğu (ticari faiz, temerrüt faizi vb.), faiz oranının nispeti gibi hususlar açıklığa kavuşturularak, hükmün infazı sırasında karışıklığa ve tereddüde yer vermeyecek bir hüküm oluşturulmalıdır.

³⁷³ Kuru, C. III, s. 3130.

³⁷⁴ Kuru, C. III, s. 3131.

³⁷⁵ Kuru, C. III, s. 3135.

(2). İcra-İnkâr ve Kötü Niyet Tazminatı

İtirazın iptali davasının karakteristiği gereği yargılama sonunda haklı çıkan tarafa göre bir tazminat ödenmesi gerekir. İcra ve İflas Kanunu'nun 67/2. maddesi gereği dava sonucunda alacaklı haklı çıkarsa ve borçlunun yaptığı itirazın haksızlığına karar verilirse alacaklı lehine asgari hükmolunan borç miktarının yüzde kırkı oranında bir tazminata hükmedilir. Doktrinde ve yargı kararlarında icra-inkâr tazminatı adıyla anılan bu tazminat yargılama sonunda borçlu haklı çıkar ve dava reddedilirse, alacaklının talebinde haksız ve kötü niyetli olması koşuluyla bu sefer borçlu lehine hükmedilir³⁷⁶. İşte aynı davada borçlu lehine hükmedilen bu tazminata, icra-inkâr tazminatı olarak nitelendirmek uygun düşmeyeceğinden uygulamada ve doktrinde daha çok kötü niyet tazminatı adıyla anılır³⁷⁷.

Hukukumuzda özgü bir müessese olan icra-inkâr tazminatının başlıca amacı borçlunun alacaklıya karşı miktarını da bildiği bir borcu mevcut olduğu halde, borcunu inkâr edip takibe karşı itirazda bulunmasını önlemeye çalışmaktır³⁷⁸. Yargıtay'da söz konusu tazminatla ilgili kararlarda icra inkar tazminatını; “ İcra ve İflas Kanunu'nun 67. maddesiyle konulmuş olan itiraz tazminatı; aleyhinde yapılan icra kovuşturmasına itiraz edip, durduran ve işin itirazla çabuk bitirilmesine engel olan borçluya karşı konulmuş bir müeyyide³⁷⁹” olarak nitelemiş bu tazminatın konuluş amacını ise “ İcra İflas Kanununun 67. maddesinde öngörülen inkar tazminatının alacağın tahsilini geciktirmeye yönelik haksız itirazları önleme amacına yönelik olduğu

³⁷⁶ İcra-İnkâr ve Kötü Niyet Tazminatı, İsviçre Hukuk sisteminde düzenlenmeyip, tamamen Türk Hukuk sistemine ait bir müessesedir.

³⁷⁷ Adnan Deynekli, Sedat Kısa, **İtirazın İptali Davaları-İcra İnkâr ve Kötü niyet Tazminatı**, Ankara, 2005, s. 171.

³⁷⁸ Deynekli E., Kısa, **age**, s. 18

³⁷⁹ 4. HD, 01.11.1961, 2286/9625 (AD, 1963/1-2, s. 108.)

kuşkusuzdur³⁸⁰” diyerek açıklamıştır³⁸¹. Haksız ve kötü niyetle yapılan icra takiplerini önlemek amacıyla İcra İflas Kanunu’nda 1965 yılında 538 sayılı kanunla yapılan değişiklikle mahkemece, bu tazminata borçlu lehine de hükmedilmesinin önü açılmıştır.

Doktrinde icra-inkâr tazminatının hukuki niteliği ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. BELGESAY’ a göre icra-inkâr tazminatı borçlar hukuku anlamında bir tazminattır³⁸². Yazara göre itiraz yüzünden alacaklının herhangi bir zararı oluşmamışsa, tazminata hükmetmenin âmâcıda bir zararı karşılamak olması sebebiyle, bu durumda mahkemece borçlu bu tazminata mahkûm edilemez. OLGAÇ söz konusu tazminatın Borçlar Kanunu’nun 105. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen munzam zarar niteliğinde olduğunu belirtmiştir³⁸³. ALANGOYA ise İcra-inkâr tazminatının niteliği itibariyle bir medeni hukuk cezası olduğunu belirtmiştir³⁸⁴.

Doktrinde genel kabul gören ve bizim de katıldığımız görüşe göre, İcra İflas Kanunu’nun 67/2. maddesinde öngörülen icra inkâr tazminatı tamamen icra hukukuna bağlı, borçlunun haksız itirazda bulunmasını (aynı şekilde kötü niyet tazminatı da alacaklının haksız takipte bulunmasını önlemek amacıyla) önlemek amacıyla konulmuş kendine özgü bir tür yaptırımdır³⁸⁵.

³⁸⁰ 19. HD, 26.02.1996, 340/1522 (Deynekli A., Kısa, **age**, s.. 172.)

³⁸¹ “ İcra inkâr tazminatının kanuna konulmasından maksat borçlu olduğu miktarı bilebilecek veya bu miktarı tayin edebilecek durumda olan borçlunun ödeme emri üzerine icra borcunu inkâr etmesini önlemektir.” HGK, 13.12.1967, 4-1344/615 (**RKD**, 1968/2-1, s. 37.)

³⁸² Mustafa Reşit Belgesay, **İcra ve İflas Kanun Şerhi**, İstanbul, 1955, C. I, s. 137.

³⁸³ Senai Olgaç, **İcra-İflas**, Ankara, 1978, C. I, s. 501.

³⁸⁴ Yavuz Alangoya, **İcra ve İflas Kanunu Uygulamasında Güncel Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul, 1978, s. 45.

³⁸⁵ Baki Kuru, “Ödeme Emrine İtirazın İptali Davası ve İcra İnkâr Tazminatı, (kıs: İcra İnkâr)”, **AD** 1961/7-8, s. 684-692; Baki Kuru, “İcra İnkâr Tazminatı”, **Yargıtay 100. Yıldönümü Armağanı**, İstanbul, 1968, s. 762; Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, (Kıs: İcra)** Ankara, 2003, s. 182; Halil Yılmaz, “İtirazın İptali Davası ve İcra İnkâr Tazminatı”, **ABD**, 2003/3, s. 20; **YD**, 2004/1-2, s. 48; Talih Uyar, **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**,

İcra İflas Kanunu madde 67’de düzenlenen icra-inkâr tazminatı müeyyide yönü ağır basan ayrıca alacaklının dava dilekçesinde bu yönde bir talep mevcut değilse, mahkemece kendiliğinden hükmedilemeyen bir yardımcı taleptir³⁸⁶. Yine dava konusu yardımcı taleplerden faizle ayrılan yönü ise icra-inkâr tazminatının tek başına dava konusu edilemeyen bir yardımcı talep olmasıdır³⁸⁷.

Mahkeme tıpkı faiz talebinde olduğu gibi, davacı açıkça dava dilekçesinde icra-inkâr tazminatı istemiş ise, yargılama sonunda hazırladığı kısa kararında söz konusu tazminat talebiyle ilgili olumlu veya olumsuz bir karar vermek zorundadır. Mahkeme talepten fazlaya hüküm verme yasağı gereği dava dilekçesinde istenilenden fazla oranda icra-inkâr tazminatına hükmedemez³⁸⁸.

Kanuna göre mahkemenin bu tazminata hükmedebilmesi için bazı şartların birlikte bulunması gerekir. Öncelikle bu tazminat itirazın iptali davasına özgü bir davadır. Bu yüzden itirazın iptali davası açmak için kanunda öngörülen süre sonunda (itirazın alacaklıya tebliğinden itibaren bir yıl) açılan bir dava itirazın iptali değil, normal bir alacak davası niteliği taşıdığından, söz konusu davada bu tazminata hükmedilemez³⁸⁹. Buna göre icra-inkâr ve kötü niyet tazminatına hüküm vermek için öncelikle ortada bir para borcu söz konusu olmalıdır³⁹⁰. Bu para borcu sebebiyle geçerli bir

Ankara, 2006, C. III, s. 4245; Deynekli A., Kısa, **age**, s. 173; Özkan Yönel, **İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası**, Ankara, 2004, s. 209; Şükran Ekecik, **Türk Özel Hukukunda Faiz**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1987, s. 46.

³⁸⁶ Deynekli A., Kısa, **age**, s. 184.

³⁸⁷ 19. HD, 17.05.2002, 9244/ 3732 (Tutumlu, **age**, s. 319.)

³⁸⁸ Kuru, C. III, s. 3078.

³⁸⁹ Uyar, **age**, s. 4245.

³⁹⁰ Dava konusu para değil, bir ayının ödenmesi ile ilgiliyse, icra-inkar veya kötü niyet tazminatına hükmedilemez.

ilamsız icra takibi (genel haciz yolu ile ilamsız takip, rehnin paraya çevrilmesi yolu ile ilamsız takip ve kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile ilamsız takip yollarından biri) bulunmalıdır³⁹¹. İtirazın iptali davasında alacaklı lehine inkâr veya borçlu lehine kötü niyet tazminatlarına hükmetmek için geçerli bir icra takibinin bulunması yanında ortak ikinci şart, talep edilmedikçe mahkeme resen icra inkâr tazminatına hükmedemediğinden, tarafların tazminat isteklerini dilekçelerinde (layihalarında) açıkça istemiş olmalarıdır.

Yukarıda sayılan iki husus dışında inkâr ve kötü niyet tazminatlarına hükmetmek için farklı kıstaslar mevcuttur. Buna göre alacaklı lehine inkâr tazminatına hükmedebilmek için ayrıca alacağın likit ve yargılamayı gerektirmiyor olması, itirazın iptali davasının kanunda öngörülen bir yıllık süre zarfında açılması ve borçlunun itirazının haksız olması gerekir. Kötü niyet tazminatı içinse yukarıda sayılan iki koşul yanında davacının (alacaklının) takipte haksız ve kötü niyetli olması, davada borçlunun haklı olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir.

İtirazın iptali davasında önemli bir nokta ise alacaklı lehine icra-inkar tazminatına hükmedilebilmesi için, borçlunun kusurlu veya kötü niyetli bir biçimde ilgili takibe itiraz etmiş olması şart değildir³⁹². İyi niyetle yapılan bir itirazın mahkemece haksız bulunması tazminata hükmetmek için yeterlidir. Ancak, ödeme emrine karşı itirazda bulunan kişi veli, vasi veya mirasçı ise borçlu hakkında icra inkar tazminatına hükmolunabilmesi için bunların kötü niyetinin ispatı gerekir (İİK. m. 67/3).

Yukarıda belirttiğimiz üzere mahkeme kendiliğinden icra inkâr veya kötü niyet tazminatına hükmedemez. Fakat taraflar dilekçeler safhasından

³⁹¹ İcra-İnkâr ve kötü niyet tazminatına sadece ilamsız icra takipleri için başvurulabileceğinden para alacağı bile olsa yapılan takip ilamlı icra yoluyla sağlanılıyorsa veya iflas yoluyla yapılan bir takip dolayısıyla açılan itirazın kaldırılması davalarında mahkemece icra-inkâr veya kötü niyet tazminatına hükmedilemez.

³⁹² Eriş, **agm**, s. 838.

(dava dilekçesi veya cevap dilekçesi) sonraki bir safhada bu isteklerini ileri sürmeleri halinde karşı tarafça iddia veya savunmanın genişletildiği itirazıyla karşılaşmadıkça, mahkemece icra-inkâr veya kötü niyet tazminatına hükmedilebilir³⁹³. Mahkemenin böyle bir durumda tazminata hükmedebilmesi için herhangi bir borçlunun itirazın bulunmamasının yanında inkâr tazminatında aranan genel şartlarında birlikte olması gerekmektedir³⁹⁴.

Mahkeme itirazın iptali davası sonunda kanunen alt sınırı yüzde kırktan aşağı olmamak koşuluyla bir tazminata hükmeder. Mahkeme ancak alacaklının zararının yüzde kırktan fazla olduğunu kanıtlaması ve talep etmesi halinde yüzde kırktan fazla bir tazminata hükmeder³⁹⁵.

Hâkim yaptığı inceleme sonucu icra-inkâr veya kötü niyet tazminatı taleplerini haklı görürse, söz konusu tazminatlara, taraflarca tazminatla ilgili talebin yapıldığı tarihten itibaren hükmeder.

İtirazın iptali davası sırasında borçlunun alacaklıya borcunu ödemesi ve bu sebepten dolayı davanın konusuz kalması halinde bile icra-inkar tazminatı ile ilgili bir karar verilmelidir³⁹⁶. Çünkü söz konusu tazminatın hukuk sistemimizde bulunmasının amacı haksız itiraz yoluyla takibin uzatılmasını önlemektir³⁹⁷.

³⁹³ Uyar, **age**, s. 4247; Özkan, **age**, s.231; Deynekli A., Kısa, **age**, s. 178.

³⁹⁴ Alacaklının dava dilekçesinde belirtmediği inkar tazminatı istemini yargılama esnasında sunması ve bu istemin borçlu tarafından iddianın genişletildiği itirazıyla karşı karşıya kalması halinde alacaklı ıslah yoluna başvurarak, lehine inkar tazminatına hükmedilmesini isteyebilir; Aksi görüş için bkz. Deynekli A., Kısa, **age**, s.. 184

³⁹⁵ 19.HD, 28.11.1996, 4506/10649(Tutumlu, **age**, s. 320.)

³⁹⁶ Kuru, C. III, s. 3078.

³⁹⁷ Kuru, Arslan, Yılmaz, (**İcra**), s. 183.

(3). Nafaka

Boşanma davaları ile birlikte ileri sürülen nafaka istemi de mahkemenin asıl davanın yanında karara bağlaması gereken bir başka yardımcı taleptir.

Hâkim nafaka ile ilgili kurduğu hükmü kısa kararında kaleme alırken, ilamın infaz sırasında tereddütlere ve güçlüklerle yol açmaması, ayrıca söz konusu hükmün Yargıtay denetimi esnasında bozma kararıyla karşılaşmaması için, nafakanın türünü, başlangıç tarihini, miktarını, nafaka alacaklısı ve yükümlüsünü açık bir dille ayrı ayrı göstermelidir³⁹⁸.

4721 sayılı Medeni Kanunumuzda genel olarak tedbir (katkı payı) nafakası (MK. m. 169), iştirak nafakası (MK. m. 182), yoksulluk nafakası (MK. m. 175) ve yardım nafakası (MK. m. 364) olmak üzere dört tip nafaka türü öngörülmüştür.

Hâkim kısa kararını hazırlarken her bir nafaka türünün kendine has özelliklerini göz önünde bulundurarak söz konusu nafaka talebini karara bağlamalıdır.

³⁹⁸ 2.HD, 08.07.2003, 9369/ 10415 (Tutumlu, **age**, s. 316).

(4). Yargılama Giderleri

Bir davanın görülmesi ve sonuçlanması için yapılan ve taraflarca ödenmesi gereken masraflara yargılama gideri denir³⁹⁹. Hukukumuzda yargılama giderleri kavramı içinde harç ve vekâlet ücretleri de sayılarak çok geniş mahiyette kullanılmaktadır⁴⁰⁰.

Yargılama giderleri hâkimin kısa kararında re'sen açıklamak ve göstermekle yükümlü olduğu bir kalemdir. Ne davacı dava dilekçesinde ne de davalı cevap layihasında yargılama giderleri ile ilgili bir talepte bulunmak zorunda olmadığından mahkeme yargılama sonunda talep olmasa da vekâlet ücreti ve yargılama masrafları hakkında bir karar vermek zorundadır⁴⁰¹.

Asıl talep olan davadaki uyuşmazlık hakkında karar veren hakim bunun yanında taraflarca yapılan yargılama giderleri hakkındaki kararını asıl taleple ilgili kararıyla beraber hükme bağlamalıdır. Buna göre kural olarak yargılama giderleri davada haksız çıkan taraftan alınarak, haklı çıkan tarafa ödenmesi esasıyla karara bağlanır (HUMK. m. 417/1).

Yapılan muhakeme sonucunda her iki tarafta kısmen haklı çıkarsa yargılama giderlerine her iki tarafın haklılık oranına göre karar verilerek

³⁹⁹ Zekeriya Yılmaz, **Hukukta Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekâlet Ücreti**, Ankara, 2000, s. 141; Hüsnü Aldemir, **Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri**, Ankara, 2000, s. 81; Kuru, C. V, s. 5327.

⁴⁰⁰ Yılmaz, **age**, s. 141.

⁴⁰¹ Kuru, C. III, s. 3079.

paylaştırılır⁴⁰². Bu gibi durumlarda mahkeme iki tarafa yüklediği yargılama giderlerinin, ancak taraflardan bu yönde bir talep gelmesi şartıyla takas edilmesine karar verebilir⁴⁰³.

Davada haksız çıkan taraf birden fazla kişiden oluşuyorsa ortada dava arkadaşlığı bulunduğundan mahkeme; yargılama harç ve giderlerine kişilerin davadaki ilgilerine göre aralarında paylaştırarak hükmeder. Mahkeme bu tip bir davayla ilgili kısa kararında dava arkadaşlarının sorumlu olduğu yargılama masraflarının miktarını açık bir biçimde ayrı ayrı göstermelidir⁴⁰⁴.

d. Kısa Kararda Taleplerden Biri Hakkında Karar Verilmemiş Olması

Kural olarak mahkeme yargılama sonunda tefhim ettiği kısa kararında davanın açılmasındaki ana sebep olan asıl talep (veya talepler) ve yukarıda saydığımız yardımcı talepler hakkında ayrı ayrı hüküm kurmalıdır. Genel kaide bu olmakla beraber uygulamada kimi zaman asıl talep veya yardımcı taleplerden biri hakkında hiçbir (olumlu veya olumsuz) hüküm verilmediği görülmektedir. Bu gibi durumlarda söz konusu talepler hakkında olumlu veya olumsuz hiçbir mahkeme kararı mevcut bulunmadığından taraflarca ileri sürülen talepler zımnen reddedilmiş sayılmaz⁴⁰⁵.

Mahkeme (hakim) yargılamayı sona erdirdikten sonra kısa kararını tefhim etmesiyle beraber söz konusu karar nihai özellik taşıyacağından artık

⁴⁰² Kanunun 417/1. maddesinde sayılan yargılama giderlerinin paylaştırılmasına ilişkin hükümler, yargılama harçları için geçerli değildir. Kural olarak bazı istisnalar dışında (davanın reddi vb.) yargılama harçları daima davalıya yükletilir.

⁴⁰³ Yılmaz, *age*, s. 145; Kuru, C. III, s. 3080.

⁴⁰⁴ Tutumlu, *age*, s. 293; Kuru, C. III, s. 3080; Yılmaz, *age*, s. 145.

⁴⁰⁵ Kuru, C. III, s. 3114.

o dava dosyasından elini çeker. Bu safhadan sonra mahkeme (hâkim) davacının taleplerinden biri (asıl veya yardımcı talep) hakkında karar vermediğini anlasa bile dava dosyasını tekrar ele alamayacağından, hüküm kurmayı unutmuş olduğu talep hakkında bir karar veremez⁴⁰⁶. Böyle bir durumda hâkim (mahkeme) kendiliğinden ya da taraflarca tavzih (HUMK. m. 455-458) talebi gelse bile talep hakkında yeni bir karar veremeyeceğinden veya mevcut karara herhangi bir eklemede bulunamayacağından eğer ilgili karar kesinleşmemişse yapılacak tek iş, tarafların temyiz yoluna başvurmasıdır⁴⁰⁷⁻⁴⁰⁸.

Davacının taleplerinden biri hakkında mahkeme hüküm kurmayı unuttur ve bu hüküm kesinleşirse artık temyiz yoluna başvuru imkânı bulunmadığından, davacı bu talebini ancak yeni bir dava açarak sunabilir. Davacının temyiz süresi içinde bu yola başvurmaması veya unutmaması hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmeyen talebin zımnen reddedildiğini veya davacının ilgili talebinden vazgeçtiği şeklinde yorumlanamaz⁴⁰⁹. Bu yüzden davacı unutilan talebini yeni bir dava konusu

⁴⁰⁶ İter Erdemir, **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara, 1998, C. II, s. 1574; Kuru, C. III, s. 3114.

⁴⁰⁷ Erdemir, **age**, s. 1574; Kuru, C. III, s. 3114, “Hâkimin ilk kararından unuttuğu talep konusu mahcuz (B) makinesi hakkında tavzih yoluyla yeniden hüküm kurması ve dolayısıyla tefhim ettiği hükmü değiştirmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” 21. HD, 13.05.1997, 2788/3136 (Tutumlu, **age**, s. 390).

⁴⁰⁸ Davacı dava dilekçesindeki taleplerinin (asıl veya yardımcı) biri hakkında karar verilmemesi üzere, ilgili kararın bozulması için temyiz yoluna başvurduğunda, Yargıtay mahkemenin bu kararını; davacının tüm talepleri hakkında karar verilmediğinden bahisle bozabilir. Mahkeme bozulan hüküm üzerine; karar vermeyi unutmuş olduğu talep hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verebilir. Yargıtay söz konusu hükmü taleplerden biri hakkında karar verilmediğinden değil, dosyadaki başka bir eksiklik sebebiyle bozarsa, yerel mahkeme artık, daha önce unuttuğu talep hakkında bir karar veremez.

⁴⁰⁹ Bu açıklamalar davacının dava dilekçesinde asıl alacağın yanında faiz talep etmesi durumunda da geçerlidir. Mahkeme dava dosyasında davacının asıl alacağı ilişkin talebini kabul eder, faiz istemine dair herhangi bir karar vermeyi unutursa bu davacının faiz talebinin reddedildiği şeklinde yorumlanamaz. Bu durumda eğer karar kesinleşmemişse davacı hükmü temyiz konusu yapabilir.

yaptığında, davalının kesin hüküm itirazı, bir önceki davada ilgili talebe dair hiçbir karar bulunmadığından reddedilecektir⁴¹⁰⁻⁴¹¹.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun da tarafların taleplerinden biri ya da birkaçı hakkında hüküm kurulmaması halinde ne yapılacağına dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Aynı durum Alman Usul Kanunu'nda bir tarafın ileri sürdüğü asıl veya yardımcı talep (talepler) hakkında yanlılıkla herhangi bir hüküm kurulmaması halinde, şartları gerçekleşmişse talebine cevap verilmeyen tarafın mahkemeye başvurarak söz konusu hükmün tamamlanmasını istemesi hakkı getirilerek düzenlenmeye çalışılmıştır⁴¹². Anılan kanuna göre tarafların başvurusu mahkemece haklı bulunursa ilgili talebin yerine getirilmesi aksi halde tarafların kanun yoluna başvurularak söz konusu uyuşmazlığın giderilmesini isteme hakkı getirilerek söz konusu boşluk doldurulmuştur⁴¹³. Hukukumuzda ise hükmün tamamlanması yoluna ait herhangi bir düzenleme mevcut değildir.

Kararın kesinleşmesi halinde ise ayrı bir dava ile söz konusu faiz talebini sunabilir. Bu şekilde açılan ikinci davada da önceki kararda herhangi bir hüküm kurulmaması sebebiyle kesin hüküm itirazı dinlenmez.

⁴¹⁰ Tutumlu, **age**, s. 390; Erdemir, **age** s. 1574; Kuru, C. III, s. 3116.

⁴¹¹ “...Davada söz konusu edilen hüküm hakkında evvelce tesis edilmiş bir hüküm bulunmamaktadır. Bir davada bir istek hakkında, mahkemece hüküm tesis edilmeyen hallerde o konuda bir hükmün varlığı söz konusu edilemez.” HGK, 04.05.1968, 5/454-296 (**ABD**, 1968/4, s. 742).

⁴¹² Kuru, C. III, s. 3114.

⁴¹³ Buran, **age**, s. 73.

C. Hâkimin (Mahkemenin) Kısa Karar Hazırlarken ve Tefhim Ederken Uyması Gereken Kaideler

1. Kararın Kalemde Alınmasına veya Ekli Karar Tefhim Olundu Biçimindeki Tefhimler

Mahkemenin yargılama sonunda hazırladığı kısa kararda nelerin bulunması gerektiği ve bu kararın nasıl tefhim edileceği Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda açıkça belirlenmiştir. Buna göre mahkeme (hâkim), hazır olan tarafın (tarafların) iddia ve savunmalarını dinledikten sonra yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararı tefhim eder. Mahkeme tefhim ettiği bu kararın hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir sözü tekrar etmeksizin, istek sonuçlardan her biri hakkında verdiği kararı mümkünse sıra numarası altında, birer birer, açık, kuşku ve duraksamaya mahal vermeyecek şekilde duruşma tutanağına geçirerek okumalıdır (HUMK. m. 388/1). Kanun koyucu tarafından, anılan kanununun 389. maddesinde de tekrarlanan bu kurallarla birlikte hem yargılama sonunda verilen hükmün hukuki manada varlık kazanması için gereken şartlar belirlenmiş hem de yargıda açıklık ve netlik prensibi korunmaya çalışılmıştır.

Mahkemenin verdiği hükmün, dış dünyada hukuki varlık kazanabilmesi için tefhimi şarttır. Bunun için mahkeme yargılama sonucunda verdiği hükmü ve bu hükmün nasıl tefhim edildiğini duruşma tutanağına geçirmekle mükelleftir⁴¹⁴. Anılan bu durum hem yapılan muhakeme sonunda varılan sonucun hem de bu sonucun taraflara aktarıldığının ispatı bakımından hukuki manada yegâne kanıttır.

⁴¹⁴ 4. HD, 26.11.1987, 6700/8765 (Tutumlu, **age**, s. 374).

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre mahkemenin (hâkimin) zorunlu nedenlerle (iş yoğunluğu vb.) yalnız hükmün sonucunu tefhim ettiği hallerde, gerekçeli kararını tefhim tarihinden başlayarak on beş gün içinde yazmak zorundadır (HUMK. 381/3). Kanunun bu hükümden anlaşılacağı üzere, mahkeme (hâkim) yargılama bitiminde hükmünü gerekçesi ile birlikte tam olarak yazmış olsa bile, bu hükmü duruşma tutanağına tamamen yazdırması ve son duruşmada okuması gerekmektedir⁴¹⁵. Zorunlu nedenlerle hükmün gerekçesi ile birlikte tamamen yazılamadığı hallerde mahkeme sadece hüküm sonucunu tefhim etmekle yetinebilir.

Uygulamada mahkemelerin yargılama sonunda verdiği kararların tefhiminde yeknesaklık bulunmamaktadır. Kimi mahkemeler, hem gerekçeyi hem de yargılama bitiminde varılan karar olan hüküm sonucunu beraberce yazıp tefhim yolunu seçerken, çoğu mahkeme öncelikle yapılan muhakeme sonucu vardığı kanaat doğrultusunda kısa kararını tefhim edip gerekçeli kararını sonradan yazarak dava dosyasına eklemektedir.

Hem adalet hizmetlerinin çabuk görülebilmesi, hem de mahkeme kararlarının sıhhati açısından (dava konusu olayla ilgili bilgiler tazeyken) yargılama sonrası verilen kararların (hüküm sonucunun) gerekçesiyle beraber son duruşmada mahkemede bulunan taraflara tefhimi hukuki açıdan daha doğru bir yol olacaktır. Bunun yanında bu mümkün olmazsa kanunda öngörülen sürelerle uyulmak şartıyla⁴¹⁶ ve taraflara yüklenen hak ve yükümlülükler açıkça belirtilmek koşuluyla gerekçeli kararın sonradan yazılıp dava dosyasına eklenmesi de şeklen hukuka uygundur.

⁴¹⁵ 2.HD, 04.02.2003, 530/1590. (www.ordubarosu.org.tr) <Erişim Tarihi: 25.04.2010>

⁴¹⁶ Yargılama sonrası kısa kararını tefhim eden mahkeme HUMK 381/3' e göre 15 gün içinde gerekçeli kararını yazmalıdır, anılan süre 2006 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısında 1 ay olarak öngörülmüştür.

Genel kaideler bu olmakla beraber uygulamada zaman zaman muhakemenin bittiği belirtilerek “ekli karar tefhim edildi”, “gerekçeli kararın mahkeme kaleminden alınmasına”, “bağlı karar tefhim olundu, ”bilirkişi raporu gibi karar verildi” gibi sözcüklerin duruşma tutanağına geçirildiği ve kısa kararın taraflara tefhimin bu şekilde yapılarak davanın bitirildiği, daha sonra bu şekilde açıklanan kısa karara uygun gerekçeli kararın hazırlanıp dava dosyasına konulduğu sıklıkla görülmektedir. Bu şekilde tefhim edilen kısa kararlar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 388/II. maddesinde gösterilen şekil şartlarını taşımadığından ortada bir hüküm sonucu bulunmamaktadır⁴¹⁷. Hüküm sonucunu belirtmeyen böyle bir beyanla hakim yargılamayı sona erdirdiği oturumda hiçbir karar vermediğinden söz konusu davayı esasen bitiren hüküm tefhim edilmiş ve hukuki varlık kazanmış sayılamaz⁴¹⁸.

⁴¹⁷ “Mahkemece son oturum tutanağında "ekli gerekçeli kararda açıklandığı üzere boşanma davasının kabulüne, nafaka davasının kısmen kabulüne" denmekle yetinilmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388/II. maddesinde gösterildiği şekilde hüküm sonucunu belirtmeyen böyle bir beyanla hüküm tefhim edilmiş ve hukuki varlık kazanmış sayılamaz. Başka bir anlatımla hâkim yargılamayı sona erdirdiği oturumda hiçbir karar vermemiştir. Diğer taraftan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 428/II. maddesindeki hükmün sonucunu etkilemeyen usul yanlışlıklarının bozma sebebi yapılamayacağına ilişkin kural, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 381. ve 388.maddesine uygun şekilde duruşma tutanağına geçirilip tefhim edilen hükümlerle ilgilidir. Yukarıda açıklanan nedenler karşısında ortada hukuki varlık kazanmış bir karar mevcut olmadığından anılan 428.maddenin uygulanması da söz konusu bulunmamaktadır. Bu bakımdan yeniden yargılama yapılarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 381. ve 388.maddelerinde 10/04/1992 günlü ve 7/4 sayılı içtihadı birleştirme kararında gösterildiği şekilde nafaka isteği hakkında yeniden hüküm verilmek üzere temyiz olunan kararın bozulması gerekir.” 2. HD, 24.11.1997, 11134/12714, (www.turkhukusitesi.com <Erişim Tarihi: 25.04.2010>)

⁴¹⁸ HGK, 22.11.1989, 445/613. (www.integrahukuk.com <Erişim Tarihi: 25.04.2010>); Ali Güneren, **İcra ve İflas Hukukunda İstihkak Davaları ile Tasarrufun İptali Davaları**, Ankara, 2004, s. 661; Kuru, C. III, s. 2954; Nihat Yavuz, “Ceza ve Hukuk Muhakemelerinde Ekli Karar Okundu Denerek Duruşmanın Sona Erdirilmesi Usule Uygun Mudur? (kıs: Ekli Karar)”, **AD**, 1976/3-4, s. 311.

Hükmün tefhimi hem yargılamanın hem de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun esaslı noktalarından birini oluşturmaktadır. Kanuna göre hükmün tefhimi için en azından hüküm fıkrasının son duruşmada hazır bulunanlara okunması gerekmektedir. Usulüne uygun tefhim edilmeyen mahkeme kararları, taraflarca temyiz konusu yapıldığında ortada kanunen vücut bulan bir hüküm bulunmadığından esasa girilmeden bozma yaptırımıyla karşılaşacaktır⁴¹⁹.

Yukarıda açıklanan hususların yanında “ekli karar okundu”, “sonradan yazılacak kararın kalemden alınmasına” vb. söylemlerle bitirilen kararlar da usulüne uygun tefhim edilse bile hükmün esaslı unsurlarını taşımadığından hukuki anlamda varlık kazanamayacak, bu da bir takım sorunları beraberinde getirecektir. Unutmamak gerekir ki halin icabına göre iş mahkemeleri (5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 8) ve icra mahkemeleri (2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu m. 363) başta olmak üzere bazı mahkeme kararlarının temyiz süreleri tefhimle başlamaktadır. Usulüne uygun bir tefhim yapılmadan açıklanan kararlar kanunun aradığı şartları taşımadığından hukuki varlık kazanamaz. Bu durumda yukarıda sayılan örneklerde olduğu gibi temyiz süresi tefhimle başlayan bir karar mevcut olsa dahi sonradan yazılan gerekçeli karar kıstas alınmalı ve anılan hükme karşı temyiz süresi gerekçeli kararın taraflara tebliği ile başlamalıdır⁴²⁰.

“Ekli karar tefhim olundu”, “gerekçeli kararın kalemden alınmasına” vb. gibi ifadelerle bitirilen kararlar, kanunda yargılamanın sonlandırılması için verilecek olan hüküm sonucunda bulunması gereken nitelikleri taşımadığından usule aykırıdır. Taraflarca bu gibi kararlar temyiz yoluna taşındığında sıklıkla bozma yaptırımıyla karşılaşmaktadır. Bu tür durumlarda temyiz süresinin başlangıcı son duruşmada verilen ekli karar tefhim olundu

⁴¹⁹ Yavuz, (Ekli Karar), s. 310

⁴²⁰ Mustafa Sadrettin Aykonu, “Hukuk Mahkemelerinde Kısa Karar ve Gerekçeli Karar Sorunu”, **YD**, Ankara, 1983/1-2, s. 24; Kuru, C. III, s. 2958; Buran, **age**, s. 100.

vb. ifadeleri içeren karar için değil, sonradan yazılan gerekçeli kararın tebliğ tarihiyle başlayacaktır. Tabi burada hemen şu soru akla gelmektedir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 388'e göre, hüküm sonucu sıfatı taşımayan ekli karar tefhim olundu vb. tefhimler geçersiz olduğu ve Yargıtay'ca bozma sebebi taşıdığına göre, sonradan yazılan gerekçeli kararın tebliği ile başlayan temyiz süresi de taraflarca kaçırılırsa, hukuken geçersiz sayılan tefhimle vücut bulan kararın yansımaları nasıl olacaktır. Bu durumu Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 20.01.1988 tarih ve 10/517-37 sayılı kararıyla⁴²¹ çözmüş; ekli karar tefhim edildi vb. şeklindeki tefhimlerin geçersizliğinin, ancak kararın taraflarca süresi dâhilinde (gerekçeli kararın usulüne uygun tebliğle başlayan) temyiz edilmesi halinde incelenip karara bağlanacağını belirtilmiştir. Bu süreye uyulmaması halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 388'e aykırılık iddiası dinlenmeyecek ve sonradan yazılan gerekçeli karar (kısa karar usule aykırı olsa, hatta hiçbir kısa karar dahi yazılmadan son duruşma bitirilse bile) sıhhat kazanacaktır.

Kanaatimizce yukarıda anılan sorunların ortaya çıkmaması ve kararların hakkaniyete uygun bir biçimde uygulanabilmesi için başta hakimlerimize büyük görevler düşmektedir. Unutulmamalıdır ki mahkemeler ve bu mahkemelerce yapılan yargılama sonunda verilen hükümlerin asıl amacı bireylerin birbirleriyle olan hukuki ihtilaflarını çözmek ve bu sayede ülkedeki toplumsal barış ve hakkaniyet duygusunu en üst düzeye taşımaktır. Bu düzeye ulaşmanın başlıca yolu da yürürlükteki kanunları somut yargılama sırasında bütünüyle uygulamaktan geçer.

Kanunlarımızda hükmün taşıyacağı unsurlar, nasıl ve hangi yolla tefhim ve tebliğ edileceği, bu hükümlere karşı hangi kanun yollarına ne sürede başvurulacağı açıkça belirtilmiştir. İşte her şey bu kadar açık ve net bir dille anlatılmışken, biten yargılama sonunda gerekçesiyle birlikte bir hüküm vermeden, en azından kısa karar dahi tefhim etmeden, "ekli karar

⁴²¹ HGK, 20.01.1988, 10/517-37 (YKD, 1988/12, S. 1630).

tefhim edildi”, “kararın mahkeme kaleminden alınmasına” gibi sözlerle duruşmaların sonlandırılması bazı duruşmalarda ise bu sözlere dahi yer vermeyip herhangi bir tefhimde bulunmadan yargılamaların sona erdirilmesi halinde, mahkemelerin varlık sebebi olan adalet dağıtma olgusundan bahsetmek mümkün olmayacaktır. Belki anılan şekilde yapılan tefhimler, bir mahkeme tarafından verildiği için hukuken yok sayılamayacak ve söz konusu hükümler taraflarca da bu eksiklikler kanun yollarına taşınmadıkları sürece kesinleşecektir⁴²². Fakat bu yolla yapılan bir tefhimle, kişiler hukuki ihtilafın sonucunu, kimin haklı olduğunu veya haksız olanın neden haksız bulunduğu gibi sorunların sebebini öğrenemeyecek, bu da dava açmaktaki asıl gaye olan hukuksal tatmin duygusu törpülenen vatandaşın hukuk ve adalet sistemine olan inancını zayıflatacaktır.

2. Sonradan Yazılan Gerekçeli Kararın Kısa Karara Uygunluğu

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na göre (m. 381- 382) usulüne uygun olarak açılan bir davada, ilk safhaların ardından sözlü yargılama safhasına geçilir. Bu safhada amaç yargılaması yapılan somut olay veya olayların açık bir biçimde aydınlanmasını, bu sayede hükme esas alınacak ve görülen davayı temelden çözecek sonuca ulaşmaktır. Mahkeme davayı esastan çözecek bu sonuca ulaştığına dair kanaate ulaştığında, aynı oturumda davayı sonlandırdığını bildirerek, hükmünü gerekçesiyle birlikte yazar ve son oturumda görevli zabıt kâtibiyle beraber kararın altını imzalayarak tefhim eder.

Genel kaide bu olmakla beraber ülke şartlarında dava yoğunluğunun çok, bu sorunları çözmekle yetkili mahkeme ve hakim sayısının az olması gerekçeli kararların son oturumda yazılıp tefhimini neredeyse imkansız hale

⁴²² Aykonu, **agm**, s. 23.

getirmiştir. Bu durumu gören kanun koyucu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu 381. maddede 3156 sayılı kanunla yaptığı değişiklikle, zorunlu nedenlerle sadece kısa kararın tefhim edildiği durumlarda, gerekçeli kararın tefhim tarihinden itibaren başlamak üzere on beş gün içinde yazılması gerektiğini belirtmiş, böylece hükmün hukuki varlık kazanabilmesi için, kısa kararın, son oturumda tefhimini yeterli saymıştır.

Aslında uygulamadaki durumu yasal bir zemine oturtan bu düzenlemeyle beraber artık görülmekte olan hemen hemen tüm davaların sadece kısa kararın tefhimi yoluyla sonlandırıldığı, gerekçeli kararların daha sonra yazıldığı gözlenmektedir. Bu durum kısa kararla sonradan yazılan gerekçeli kararlar arasında kimi zaman farklılıklar bulunmasına yol açmaktadır. Bu farklılıklar hakimin yanlışlık veya dalgınlıkla kısa kararında belirttiği bir noktaya, gerekçeli kararda yer vermemesi, ya da kısa kararında hiç bahsetmediği bir unsura gerekçeli kararda yer vermesi sonucu kısa karar ile örtüşmeyen bir karar vermesi veya gerekçeli kararı yazana dek geçen süre zarfında geniş ve kapsamlı bir biçimde düşünme fırsatı bulması halinde kısa kararından dönmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda saydığımız durumlardan hangisi olursa olsun, hakim verdiği kısa kararla hüküm sonucunu açıklamakta, açıklanan hüküm bu sayede aleniyet kazanmaktadır. Hakim bu safhadan itibaren artık dosyadan elini çekeceğinden söz konusu kararla bağlı hale gelmektedir. Bu safhadan sonra tefhim edilen kısa kararda taleplerden biri hakkında yanlış hatta hiçbir hükmün kurulmadığının farkına varılması halinde bile yapılması gereken, son oturumda tutanağa yazdırılıp, tefhimi yapılan gerekçeli kararın bu kısa karar doğrultusunda yazılmasıdır⁴²³.

Hukuk mahkemelerinde asıl olan yargılamanın hüküm verebilecek düzeye gelmesi ile birlikte son oturumda davanın bitirildiğinin belirtilip,

⁴²³ 6.HD, 12.01.1962, 7638/149 (İkİD, 1962/24, s. 1714).

gerekçeli bir şekilde kararın yazılıp imzalanması ve ilgili kararın açık bir biçimde tefhim edilmesidir. Yapılan yargılamanın bazı oturumları kanunlarda sayılan sebeplerle gizli olarak yapılsa bile hüküm açık oturumda açıklanmalıdır⁴²⁴.

Temelini Anayasa'nın 141. maddesinden alan bu kaide HUMK 381. maddede 1985 yılında yapılan değişiklikten itibaren, uygulamadaki yerini hızla kaybetmiş, dava sonunda kısa kararın tefhim edilerek yargılamanın sonlandırılması özellikle ilk derece mahkemelerinde sıklıkla kullanılan bir yol olmuştur. Söz konusu uygulama bir adım daha öteye giderek, asıl gayesi kanunların Anayasa'ya uygunluğunu denetlemek olan Anayasa Mahkemesi kararlarında da çoğunlukla göze çarpmaktadır. Yüksek Mahkeme de birçok kararında öncelikle herhangi bir gerekçe belirtmeden sadece kısa kararı açıklamakla yetinmektedir⁴²⁵.

İstikrar kazanan bu tefhim modeliyle beraber, belki hüküm sonucu açıklanmakta ve yargılama sonucu oluşan karar aleniyet kazanmaktadır. Fakat gerekçesi mevcut olmayan bu karar davanın taraflarını tatmin etmekten uzak bir karardır. Söz konusu kararın gerekçesi yargılama esnasında sığağı sığağına yazılmadığından, gerekçeli karar yazılana dek arada geçen süre zarfında davayla ilgili bilgiler ve düşünceler unutulmakta veya değişmekte, böylece hüküm sonucu önceden yazılan ve kesin olan kısa karar doğrultusunda bir gerekçe yazımı da zorlaşmaktadır.

Bu durumda kısa kararla gerekçeli karar arasında haliyle farklılıklar oluşmasına yol açmakta, taraflarca söz konusu dava dosyası temyiz edilerek Yargıtay'a götürüldüğünde, esasen hukuki ihtilafı büyük ölçüde çözen ve hakkaniyete uygun bir mahkeme hükmü mevcut olsa dahi ilgili hüküm sırf

⁴²⁴ Aykonu, **agm**, s.21.

⁴²⁵ Karşlı, (**Kısa Karar**), s. 464.

kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli karar arasında farklılıklar bulunması nedeniyle bozulmaktadır.

Önemli olan kısa kararda verilen hükme uygun ve bu kararı tamamlayan bir gerekçe kaleme almaktır. Mantıksal bir bütünlük arz etmeyen, kısa kararlar tezat öğeler taşıyan ve verilen kısa karara dayanak teşkil etmeyen bir metin, başta inandırıcılıktan uzaktır. İnandırıcılıktan uzak bir metin ise hukuki manada gerekçe olarak nitelendirilemez⁴²⁶.

Yargılama sonunda hakim, tefhim ettiği kısa kararında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar etmeksizin, taleplerin her biri hakkında ayrı ayrı kararını açıklamalı, taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar açık ve tereddüt uyandırmayacak şekilde kaleme alınmalıdır (HUMK m. 388). Hakim daha sonra hazırladığı gerekçeli kararda, kısa karara ulaşırken yürüttüğü mantık silsilesi çerçevesinde kararını şekillendirmelidir. Hakim gerekçeli kararının mantıksal niteliğini iyi bir şekilde ifade ederse, başta kendinin ve yargı organının objektif ve tarafsız bir yargılama yaptığı hususunda taraflara güven aşılamış olur⁴²⁷.

İşte esasen hukukumuzda çok önemli bir yer tutan gerekçe ve gerekçeli karar kavramına mahkemelerimizde yeteri kadar önem verilmemesi ve kanunda bu alan ile ilgili düzenlemelerin gerektiği kadar dikkate alınmaması sonucu uygulamada, yargılama sonunda açıklanan kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli kararlar arasında birtakım farklılıkların oluşmasına yol açmış, bunun doğal sonucu olarak da aynı mahiyetteki davalarda ayrı usul yöntemleri ve farklı sonuçlar doğmuştur. Uygulamadaki çelişkilerin Yargıtay'ın farklı daireleri arasında bile istikrar kazanması birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Mahkemelerin ve yargı erkinin asıl gayesi Anayasa ve yürürlükteki kanunları amaçlarına uygun olarak

⁴²⁶ İsa Başbüyük, “Yargı Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu”, **GHD**, Ağustos – 2009, s. 52–53.

⁴²⁷ Başbüyük, **agm**, s. 52.

yorumlayıp uygulamak, bu sayede, kamunun mahkemelere olan güveninin sarsılmamasını sağlamaktır⁴²⁸.

Yargılama sonunda açıklanan kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli kararın uyum içinde ve birbirlerini destekler mahiyette olması gerekir⁴²⁹. Aksi durum hukukun temel ilkeleriyle de uyuşmamakta, mahkeme kararlarının

⁴²⁸ HGK, 03.06.2009, Esas No: 2009/10-238, Karar No: 2009/227, www.hukukturk.com, Hukuktürk Mevzuat ve İçtihat Programı, < Erişim Tarihi: 15.02.2010>

⁴²⁹ “Hâkimin son oturumda tutanağa yazdırıp tefhim ettiği karar, esas karar olup, sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir. Oysa 12.05.2006 günlü oturumda tefhim edilen kısa karar ile gerekçeli kararın aykırı olduğu, zaptın ve kararın incelenmesinden açıkça anlaşılmaktadır. Kısa kararda, maddi tazminat davası konusunda karar verilmesine yer olmadığına hükmedilirken, gerekçeli kararın hüküm fıkrasında maddi tazminat davasına ilişkin bir karar verilmemiştir. Konuyla ilgili 10.04.1992 günü ve 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı uyarınca bu aykırılığın giderilmesi suretiyle gerçeğe ve hukuka uygun bir karar verilmesi gereği açıktır. Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular gözetilmeksizin yazılı biçimde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir.” (21. H.D, 25.01.2007, Esas No: 2006/10365, Karar No: 2007/578, **UYAP, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Projesi Mevzuat Programı**, Erişim Tarihi: 14.03.2010) “...zorunlu nedenlerle yalnız hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın sonradan belli bir süre içinde yazılması mümkündür. Bu gibi hallerde de HUMK' nun 388. maddesine uygun olarak tarafların hak ve yükümlülüklerini açıkça gösteren kısa karar ile daha sonra yazılan gerekçeli kararın birbirine uygun olması zorunludur. Esasen kısa kararı yazıp, tefhim etmekle davadan elini çekmiş olan hakimin artık bu kararını değiştirmesine yasal olanak da yoktur. Öte yandan, kısa kararla gerekçeli kararın birbirinden farklı olması yargılamanın aleniyeti, kararların alenen tefhim olunmasına ilişkin Anayasa'nın 141. maddesi ile HUMK' nun yukarıda değinilen buyurucu nitelikteki maddelerine de aykırı bir durum yaratır. Ayrıca bu husus kamu düzeni ile ilgili olup, gözetilmesi yasa ile hâkime yükletilmiş bir görevdir.

Temyize konu davada, karşı dava yönünden, kısa kararda "davalı-karşı davacının davasının reddine" şeklinde hüküm kurulmasına rağmen, gerekçeli kararda ise, "davalı-karşı davacının davasının açılmamış sayılmasına" şeklinde hüküm kurulmuş olması, az yukarıda açıklanan kısa kararla gerekçeli kararın birbirine uygun olması gerektiğine ilişkin ilke ve yasa hükümlerine aykırı olup, kararın bozulmasını gerekir. Mahkemece 10.04.1992 tarih ve 1991/7 Esas 1992/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında da benimsendiği gibi, kısa karar ile bağlı kalınmadan, ancak kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki giderilecek şekilde yeniden bir karar verilmesi için hükmün bozulması gerekmektedir.(13.H.D, 24.03.2008, Esas No: 2007/13186, Karar No: 2008/3999, www.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi:25.05.2010).

vatandaş üzerinde uyandırması gereken saygı ve güven duygusunu zedelemektedir⁴³⁰. Yargılamanın aleniyeti ilkesini açıkça benimseyen 1982 Anayasasına göre (m. 141) yargılamalar (kanunda sayılan istisnai durumlar ayrı olmak üzere) açık bir biçimde yapılmalı, yargılama sonunda mahkemenin açıklayacağı hükümde açık oturumda tefhim edilmelidir. Sonradan yazılan gerekçeli kararın da bu kısa kararı destekler nitelikte ve söz konusu karara uygun bir biçimde hazırlanmalıdır⁴³¹. Anayasa'nın ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun emredici nitelikteki hükümlerinden olan söz konusu husus kamu düzeni ile ilgili olup, gözetilmesi kanunlarla hakime yüklenmiş bir görevdir. Bu duruma aksi düşünce ve uygulamalar, yargı faaliyetlerinin, hakim ve mahkeme kararlarının her türlü baskı ve düşünceden uzak, saygın ve güvenilir olması ilkesi ile bağdaşmaz⁴³².

İşte uygulamada bu denli büyük bir öneme sahip olan kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki uyumun, mahkemelerin ve Yüksek Mahkeme'nin bazı daireleri arasındaki birbirine tamamen zıt kararlarla kaybolduğunu gören Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, bugün bile hala tartışılan 10.04.1992 tarih 1991/7 esas, 1992/4 karar sayılı ilamı ile söz konusu problemi çözmeye ve bazı çerçeve kurallara oturtmaya çalışmıştır.

Genel Kurul ilgili içtihadını iki temel sonuç ile açıklamıştır. Buna göre mahkemenin yargılama sonunda verdiği kısa karar ile, sonradan yazılan gerekçeli kararın çelişkili olmasının tek başına bozma nedeni olduğunu açıklayan Genel Kurul, bu safhadan sonra (yani karar bozulup, tekrar ilk derece mahkemesinin önüne geldiğinde) ilk derece mahkemesinin önceki verdiği kararlarla bağlı olmaksızın çelişkiyi kaldırmak kaydıyla, vicdani kanaatine göre karar verebileceğini belirtmiştir.

⁴³⁰ Buran, **age**, s. 92.

⁴³¹ 2. HD, 18.09.1992, Esas No: 1992/7921, Karar No: 1992/8121, (www.atakhukuk.com, Erişim Tarihi: 13.01.2010)

⁴³² 17. HD, 19.03.2009, Esas No: 2008/5716, Karar No: 2009/1544, (www.hukukokulu.com, Erişim Tarihi: 15.01.2010)

Söz konusu içtihat haliyle olumlu ve olumsuz birtakım eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Biz öncelikle anılan içtihadın öncesinde, uygulamada kabul gören ve kullanılan yolu inceleyerek bugünkü durumu ele alacağız.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre, yargılama sonunda hâkimin davanın bittiğine dair sonuç hükmü tefhim ettiği karar esastır ve söz konusu karar kanunda açıklandığı şekilde usulüne uygun bir biçimde tefhim edildiği andan itibaren, hukuki manada mevcudiyet kazanır⁴³³. Hukuki anlamda mevcut olmasıyla birlikte aleniyet kazanan karar yani kısa karar asıl olup, sonradan yazılan gerekçeli kararın, kısa karara uygun bir biçimde hazırlanıp taraflara tebliği esastır⁴³⁴. Bu nedenle asıl karar olan kısa kararla, sonradan yazılan gerekçeli kararın başka nitelikte olması Anayasa ile de korunan yargılamanın açıklığı ilkesine de aykırıdır⁴³⁵. Anayasa'nın 141. maddesinde öngörülen yargılamanın açıklığı ilkesi, duruşmaların açık olarak yapılacağını ve yargılama sonrası verilen kararın tefhiminin açık oturumda açıklanması gerektiğini hüküm altına almıştır. Anayasa'nın bu amir hükmünün yanı sıra Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 382. maddesi de söz konusu Anayasa maddesini destekler mahiyette düzenlenmiş ve mahkemenin yargılama sonunda vereceği kararı alenen tefhim etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gerçekten de mahkeme yargılama sonunda tefhim ettiği kısa karar sonrası, ilgili dosyayla alakalı gerekçeli kararında kısa karar ile çelişen hükümlere yer verirse öncelikle, Anayasa ve kanunlarca korunan aleniyet ilkesi ihlal edilmiş daha sonrada söz konusu davanın tarafları mağdur edilmiş olacaktır⁴³⁶.

⁴³³ Karşlı, (**Kısa Karar**), s. 468.

⁴³⁴ Şerafettin Seyhun, "Hukuk Muhakeme Usulünde Kısa Karar Sorunu", **YD**, 1984/1-2, s. 8; Karşlı, (**Kısa Karar**), s. 469; Kuru, C. III, s. 2964.

⁴³⁵ 4. HD, 27.03.1981, 3177/3994, (Seyhun, **agm**, s.8); Karşlı, (**Kısa Karar**), s. 469.

⁴³⁶ Karşlı, (**Kısa Karar**), s. 470.

İçtihadı Birleştirme Kararı öncesinde de Yargıtay daireleri arasındaki genel kabul gören görüş; esas olanın yargılama sonunda tefhim edilen kısa karar olduğu, sonradan yazılan gerekçeli kararın, kısa karar gözetilerek, bu karara uygun şekilde hazırlanması gerektiğidir.

Hukuk Genel Kurulu 01.02.1969 gün ve 1/776-774 sayılı kararında, ilamın tefhim olunan karara (kısa karara) uygun olarak yazılması gerektiğini belirtmiş, anılan durumun kamu düzeni ile alakalı olduğunu belirten Genel Kurul, gerekçeli kararın kısa karara uygun olmamasını bozma nedeni saymıştır⁴³⁷.

Hukuk Genel Kurulu başka bir kararında ise (30.09.1970, 847/464), basit yargılama usulü uygulanarak ele alınan bir dosyada, incelenerek tutanağa geçirilip tefhim edilen ilk kararın geçerli olduğunu (kısa kararın), sonradan dosyaya konulan kararın ise bir suret (örnek) niteliği taşıdığını, buna göre bu karar örneğinin tefhim olunan esas karar ile (kısa kararla) çelişir hükümler taşıması halinde hukuki bir sonuç meydana getirmeyeceğini, ayrıca hukuki değeri bulunmayan bu karar örneğindeki yanlışlıkların düzeltilmesini ilgili tarafların her zaman isteyebileceğini açıklamıştır⁴³⁸.

Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesi 27.01.1992 tarihli bir kararında (5193/334), mahkemelerin verdiği asıl kararın Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre kısa karar olduğunu belirtip, bu karardan sonra, mahkemenin gerekçesini kısa karara uygun olarak yazması gerektiğini açıklamıştır. Daire somut olayda, mahkemenin kısa kararında davalılardan (A) aleyhine karar verildiği halde, sonradan yazdığı gerekçeli kararda, diğer davalı aleyhine karar verildiği ve kısa kararda aleyhine hüküm verilen (A) hakkında yetkisizlik kararı verdiğini belirtmiş, bu durumun kısa karar ile gerekçeli karar arasında farklılıklar oluşturduğunu ve bu farklılıkların önemli

⁴³⁷ İKİD, 1969/103, s. 7943-7944.

⁴³⁸ ABD, 1971/4, s. 570-571.

bir usul yanlışlığına sebep olduğuna kanaat getirerek ilgili hükmü bu yüzden bozmuştur⁴³⁹.

Yargıtay Onüçüncü Hukuk Dairesi'nin 03.04.1975 tarihli bir kararında ise mahkemenin kısa kararında davanın reddine karar verdikten sonra, gerekçeli kararında, bundan dönerek davanın kabulüne dair bir karar veremeyeceğini, ilamın tefhim edilen kısa karara uygun olarak düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Daire söz konusu kararında Anayasa'nın koyduğu yargılamanın aleniyeti ve HUMK m. 382 gereği kararların alenen tefhim edilmesi gerektiği konusuna vurgu yapmış, ilgili durumun kamu düzeni ile ilgili olduğunu belirtip gerekçeli kararın, bu ilkelerden ötürü kısa kararla uyumlu yazılması gerektiğini açıklamıştır⁴⁴⁰.

Yargıtay Beşinci Hukuk Dairesi 07.03.1988 tarih 17554/3850 sayılı bir içtihadında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 381/2 maddesine göre kararın tefhimi için en az madde 388'de belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması gerektiğini belirtmiş, buna göre gerekçeli kararın, tefhim edilen karar yanlış da olsa buna uygun düzenlenmesinin zorunlu olduğunu açıklamıştır. Daire söz konusu kararının devamında, mahkemenin kısa kararında bir yanlışlık yaptığını daha sonradan anlaması halinde bile bu yanlışlığın ancak Yargıtay yoluna başvurulması ve kararın bozulması halinde düzeltilebileceğini, hakimin tefhim ettiği kararı kendiliğinden düzeltmeyeceğini açıklamıştır⁴⁴¹.

Yargıtay Onüçüncü Hukuk Dairesi de benzer nitelikteki bir kararında, hakimin kararı tefhim etmesiyle beraber HUMK m. 381 gereği yargılamanın sona erdiğini, bu saatten sonra kararını herhangi bir şekilde değiştirmesinin mümkün olmayacağını açıkladıktan sonra, somut olayda hakimin tefhim

⁴³⁹ 11. HD, 27.01.1992, 5193/334 (10.04.1992, 7/4, sayılı İBK' dan, **RG**, 10.06.1992, S. 21254, s. 23 vd.)

⁴⁴⁰ 13. HD, 03.04.1975, 3110/2150, (**ABD**, 1976/4, s. 761).

⁴⁴¹ **YKD**, 1988/7, s. 915.

edilen hükmü daktilo hatası olduğu iddiasıyla değiştirmesini yasaya aykırı bulmuş ve ilk karara uygun gerekçeli karar yazılmaması sebebiyle hükmü bozmuştur⁴⁴².

Yukarıdaki örnekleri çoğaltmak mümkündür. Kararların birçoğunda görülen ortak özellik Anayasa ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda öngörülen yargılamanın aleniyeti ilkesi gereği, kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli kararın birbirleriyle uyum içinde olması gerektiğidir. Aksi bir halin yani kısa karar ile gerekçeli kararın birbirleriyle çelişmesi, anılan ilkeyle bağdaşmadığından, sıklıkla bozma sebebi yapıldığı görülmektedir.

İlk derece mahkemesinin kararı, kısa karar ile gerekçeli karar uyumsuzluğu sebebiyle Yargıtay'ca bozulduğu takdirde, mahkemenin yapacağı iş kısa karara uygun gerekçeli karar düzenleyip, davanın taraflarına tebliğ etmektir⁴⁴³.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun ve diğer dairelerin istikrar kazanan görüşü, usulüne uygun olarak tefhim edilen kısa kararı esas almış, bu karara uygun olmayan gerekçeli kararı, dava dosyasının esasına girmeden bozmuştur.

Bazı daire kararlarında ise kısa karar yerine gerekçeli kararın esas alındığı görülmüş, hatta daha öteye giderek, kısa karar ile gerekçeli kararın arasındaki uyumsuzluk bozma nedeni sayılmamıştır.

Yargıtay Onuncu Hukuk Dairesi 05.05.1987 tarih ve 1652/2732 sayılı kararında, ilk derece mahkemesinin kısa kararda davanın kabulüne, gerekçeli kararda ise davalılardan biri hakkında tamamen, diğeri hakkında ise

⁴⁴² 13. HD, 28.03.1991, 817/3653, Erdemir, **age**, s. 1577.

⁴⁴³ 11. HD, 24. 05. 1988, 8541/3355 (**Manisa Bar. D.** 1988/27, s. 40-41); 13.HD, 24.01.1986, 7597/305, (**Yasa HD**, 1987/9, s. 1346-1347).

kısmen ret kararı vermesi üzerine temyiz yoluna götürülen bir dosyada, kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkili durumu bozma nedeni saymamış, gerekçeli karara itibar ederek işin esası yönünden temyiz incelemesi yaparak sonuca gitmiştir⁴⁴⁴.

Onuncu Daire başka bir kararında tefhim olunan kararda davanın reddine, gerekçeli kararda ise davanın kabulüne karar verilmesinin hükmün bozulmasını gerektirebileceği düşünülebilirse de, bu durumun dava ekonomisi ve uyuşmazlıkların en kısa yoldan ve en az masrafla çözümlenmesi ilkesi dikkate alınarak hükmün sırf bu çelişki nedeniyle bozulmaması gerektiğini benimsemiş ve dava dosyasındaki temyiz itirazlarını incelemek üzere işin esasına girmiştir⁴⁴⁵.

Öncelikle kısa karar ile gerekçeli kararın arasında çelişkiler bulunması durumunda bunun bir bozma sebebi oluşturup oluşturmayacağı ve söz konusu durumla alakalı bozma kararı verilmesi halinde mahkemenin, ilk kararına uygun bir gerekçeli karar mı yazması, yoksa ilk karardan tamamen bağımsız bir karar mı meydana getirebileceği sorunu hakkında Yargıtay Daireleri ve Hukuk Genel Kurulu arasında ihtilaflar bulunması Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nu, bir içtihadı birleştirme kararı ile bu sorunu çözmeye itmiştir. Bu sebeple 10.04.1992 tarihinde toplanan Büyük Genel Kurul 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararını açıklamıştır. Buna göre; öncelikle kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili olması durumunda bunun mutlak bir bozma nedeni oluşturacağına kanaat getiren Büyük Genel Kurul, daha sonra şimdiye kadar uygulamada sık rastlanmayan bir kararla kısa karar ile gerekçeli kararın arasındaki uyumsuzluk sebebiyle hükmün bozulması halinde yerel mahkemenin

⁴⁴⁴ Karşı, (**Kısa Karar**), s. 471.

⁴⁴⁵ 10.HD, 18.11.1986, 5997/6166 (10.04.1992, 7/4, sayılı İBK' dan, **RG**, 10.06.1992, S. 21254, s. 23 vd.).

bozmadan sonra önceki kararlarla bağılı olmaksızın, çelişkiyi kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verebileceğine hükmetmiştir.

Anılan İçtihadı Birleştirme Kararı sonucunda, başta kısa kararlar gerekçeli karar arasında çelişkiler bulunması halinde ne yapılacağı sorusu son bulmuştur. Büyük Genel Kurul kısa kararlar, gerekçeli karar arasında çelişkiler bulunması halinde başka bir işlem yapılmadan söz konusu kararın bozulması gerektiğine hükmetmiştir. Özellikle Yargıtay Onuncu Hukuk Dairesi kararlarında rastlanan, söz konusu çelişkiyi bozma nedeni saymama ya da bozma nedeni olmasına rağmen, dava ekonomisi ilkesi gereği sırf bu nedenden, hükümleri bozmayarak, temyiz itirazları bakımından dosyanın esasına girerek inceleme yapılması, uygulamasına bu kararlar son verilmeye çalışılmıştır.

Gerçekten de yargılamanın aleniyeti, mahkemelere olan güven duygusunun zedelenmesi ve kamu düzeni bakımından, usulüne uygun tefhim edilen kısa kararlar, gerekçeli kararın uyum içinde bulunması gerekmektedir. Kısa kararda hükmedilmeyen bir yükümlülüğe gerekçeli kararda yer vermek, kısa kararda hüküm altına alınan bir duruma, gerekçeli kararda yer vermemek, iki karar arasında çelişki teşkil ettiği gibi, tefhim edilen kararın tam zıttı bir karara gerekçeli kararda hükmetmek de yukarıda sayılan ilkelere aykırı olacaktır.

Yargı erkinin başlıca görevi yürürlükteki kanun ve Anayasa'yı amaçlarına uygun olarak yorumlayıp, somut olaya uygulamaktır. Kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişkiye izin verilmemesinin başlıca sebebi kanunun mahkemelere ve yargı erkine, dolayısıyla adalet duygusuna güvenin sarsılmasını önlemektir⁴⁴⁶.

⁴⁴⁶ HGK, 03.06.2009, E. 2009/10-238, K. 2009/227 (www.hukukturk.com.tr.) < Erişim Tarihi: 03.05.2010 >

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hüküm fıkrasında nelerin bulunacağını açıkça belirlemiştir. Buna göre, hüküm sonucu kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin istek sonuçlardan her biri hakkında verilen hükümle taraflara borç ve tanınan hakların, mümkünse sıra numarası altında birer birer açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmelidir (m. 388).

Yukarıdaki şekilde hazırlanan ve kanunlarda sayılan hükmün unsurlarını taşıyan mahkeme kararları usulüne uygun bir biçimde tefhim edilmesiyle beraber hukuki varlık kazanacaktır. Esas olan bu safhadan sonra mahkemenin yapması gereken kısa kararda vardığı sonuca ulaşmasını sağlayan ve söz konusu kararı vermesinde destek noktası olan gerekçeli kararını yazıp taraflara tebliğ etmektir. Böylece taraflar söz konusu hükmün hangi maddi ve hukuki sebebe dayandırıldığını anlayabileceklerdir⁴⁴⁷.

Kanaatimizce de gerekçeli kararın, kısa karara aykırı olarak düzenlenmesi, zaten verilen ilk kararda yükümlülükleri ve haklarını anlamakta zorlanan tarafları iyice zora sokacak, hangi karara itibar etmesi gerektiğini anlamayan tarafların, aynı mahkemenin, tek dosyada birbiriyle çelişen iki farklı kararı karşısında, başta yargı erki olmak üzere adalet olgusuna olan inancını zayıflatacaktır. Bu yüzden istikrar kazanan içtihatlar doğrultusunda Büyük Genel Kurul'un kısa kararla, gerekçeli karar arasında çelişki bulunması halinde bu durumun mutlak bozma nedeni oluşturduğunu belirten kararına bizde katılmaktayız.

Bu zamana kadar genellikle uygulanan yola paralel olarak verilen bu kararın yanı sıra söz konusu İçtihadı Birleştirme Kararı ile getirilen asıl yenilik, hakimin bozma sonrası çelişkiyi ortadan kaldırırken kısa kararla bağlı olmamasıdır.

⁴⁴⁷ 11.HD, 15.10.1986, 5210/5324 (Erdemir, **age**, s. 1580).

Burada söz konusu İçtihadı Birleştirme Kararı'nın getirdiği ikinci sonuca geçmeden önce, ilk sonucu açıklamamıza yardımcı olacak bir Yargıtay kararıyla konuyu değerlendireceğiz.

Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi, 04.03.2009 tarihinde verdiği bir kararda; öncelikle tefhim edilen kısa kararda davacı-davalı kadın lehine tazminatlara hükmedildiği halde gerekçeli kararın hüküm fıkrasında tazminatlara değinilmeyerek çelişki yaratıldığı vurgulamıştır. İkinci Daire söz konusu kararın devamında, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesinde belirtilen hüküm sonucunun, duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle tefhim edilen karar yanlıştı olsa, gerekçeli kararın bu tefhim edilen kısa karara uygun düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Dairenin kararı bu bölüme kadar klasikleşmiş uygulamaya paralel ifadeler taşımaktadır. Söz konusu kararın devam cümlelerinde, tefhim edilen kısa kararın yanlış olması halinde bile, bu yanlışlığın ancak temyiz yoluna başvurulması ve kararın bozulması halinde düzeltilebilir olduğunu, bu yüzden tefhim edilen kararla, gerekçeli karardaki aykırılık diğer yönleri incelenmeden tek başına bozma nedeni olacağı açıklanmıştır⁴⁴⁸.

Yukarıda sayılan açıklamaları yapan 2. Daire, tefhim edilen kararla, gerekçeli karardaki aykırılığı, diğer yönler incelenmeden tek başına bozma nedeni görürken, anılan kararın sonuç kısmında temyiz edilen hükmün, kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişkiler bulunması sebebiyle tazminatlar yönünden bozulmasına, bozma kapsamı dışında kalan temyize konu yönlerin mahkemece değerlendirilmesinde bir yanlışlık görülmediğinden onanmasına karar vermiştir.

Yukarıdaki hükmün sonuç kısmını, 10.04.1992 tarihli 7/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile beraber düşündüğümüzde; İBK ile getirilen normun

⁴⁴⁸ 2. HD, 04.03.2009, E. 2008/1389, K. 2009/3816, www.hukukturk.com, <Erişim Tarihi: 22.04.2010>

özüne uygun düşmediği kanaatindeyiz. Daire kararına yazılan karşı oy yazısında da belirtildiği gibi; asıl olan tefhim edilen kısa karara uygun bir gerekçeli karar kaleme almaktır. Tefhim edilen kısa karar yanlış bile olsa, bu durum gerekçeli kararda değil, söz konusu karar için temyiz yoluna başvurulması ve kararın bozulması halinde düzeltilebilir. Temyiz sonucu karar bozulursa, bu saatten sonra mahkemece yapılacak iş, 10.04.1992 tarihli 7/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gözetilerek yeniden karar oluşturmaktan ibaret olacaktır. İstikrar kazanan uygulamalardan ve somut İçtihadı Birleştirme Kararı'ndan da anlaşılacağı üzere, tefhim edilen kararlar, gerekçeli kararda aykırılık bulunması diğer yönler incelenmeden, tek başına bozma sebebidir.

Kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli karar arasında oluşabilecek herhangi bir çelişki (hüküm kısmında), anılan İçtihadı Birleştirme Kararı gereği hükmün bozulması sonucunu doğuracağından, hüküm maddelerinin tümünü ortadan kaldırır⁴⁴⁹. Yerel mahkeme söz konusu çelişki sebebiyle kararının bozulup gelmesi sonrası tüm talepler hakkında ayrı ayrı karar vermelidir. Söz konusu İçtihadı birleştirme Kararı gereğince bozulan karar sonrası mahkemenin yapacağı iş yeniden karar oluşturmak olduğuna göre (İBK kararının gerekçesinden) yerel mahkemenin somut kararı tümüyle bozulmuştur. İşte bu yüzden tümü bozulan bir kararın, hüküm sonuçları ayrılarak kiminin anılan çelişki sebebiyle bozulması, kiminin ise onanması kanaatimizce doğru bir uygulama olmayacaktır. Bu yüzden, yüksek mahkemenin, somut olayda kısa karar ile gerekçeli karar arasında bir çelişki gördüğünde, kararın tümünü bozması, anılan İçtihadı Birleştirme Kararı'nın özüne daha uygun bir uygulama olacaktır.

10.04.1992 tarih 1991/7 esas ve 1992/4 karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile getirilen en büyük yenilik, kısa karar ile gerekçeli kararın birbirleriyle

⁴⁴⁹ 2.HD, 04.03.2009, E. 2008/1389, K. 2009/3816 Karşı oy yazısından, www.hukukturk.com.
<Erişim Tarihi: 22.04.2010>

Çelişik olması halinde hüküm bozulacağından, bozmadan sonra yerel mahkemenin, çelişkiyi kaldırmak şartıyla kısa kararla bağlı olmadan vicdani kanaatine göre karar verebilmesinin benimsenmesidir.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun, söz konusu içtihadta vardığı iki sonuçtan ilki olan gerekçeli kararın, kısa karara aykırı olması halinde kararın bozulması gerektiği dşnesi, yargılamanın aleniyeti ilkesinin zedeleneceği ve mahkeme kararlarına olan güvenin sarsılacağı gerekçesiyle oybirliği ile kabul edilmiştir.

Anılan içtihadta asıl tartışmalara neden olan soru; bozma kararından sonra yerel mahkemenin ilk olarak verdiği kısa karara uygun bir gerekçeli karar yazma zorunluluğunun olup olmadığı ile ilgilidir. Söz konusu İBK' da çoğunluğa muhalif olan üyeler; istikrar kazanmış uygulamalar doğrultusunda, bozmanın konusunu gerekçeli kararın, kısa karara uygun hazırlanması gerekirken buna uyulmamasının oluşturduğunu, oluşan çelişkinin her iki karar arasındaki çelişkinin giderilmesi gerekliliğinden değil, sadece gerekçeli kararın kısa karara uygun düzenlenmemesi sebebiyle doğduğunu belirtmiş ve bu yüzden yapılması gerekenin, hakimın verdiği ilk karara (tefhim edilen kısa karara) uygun bir gerekçeli karar hazırlamaktan ibaret olduğunu beyan etmişlerdir. Muhalif yeler karşı oy yazılarında söz konusu geçersizliğin, kısa kararın açık duruşmada tefhiminden sonraki işlemlere yönelik olduğunu, dolayısıyla bundan önceki işlemleri, yani tefhim edilen kısa kararı kapsamayacağını, kanun gereği geçersiz olan gerekçeli karara, kısa karar değiştirilip, gerekçeli karara uygun hale getirilerek hayatiyet verilmesinin "bozma kavramının sonuçları ve gerekleriyle bağdaşmayacağını vurgulamıřlardır⁴⁵⁰.

Karara muhalif kalan yelerin vurguladığı bir başka konuda; tefhim edilen kısa karara uygun olarak düzenlenmediğinden bahisle bozulan

⁴⁵⁰ 10.04.1992, 7/4, sayılı İBK' dan, RG, 10.06.1992, S. 21254, s. 23 vd.

gerekçeli karara, bozmaya rağmen geçerlilik olanağı verilmesinin, usulen kazanılmış hak ilkesine aykırı olacağı ve çoğunluğun görüşünün benimsenmesi ile hakimlere olan güvenin zedeleneceğidir. Bu nokta da bozulan kararın; tefhim edilen kısa karara uymaması sebebiyle gerekçeli karar olduğunu, bu yüzden kısa kararın hala geçerliliğini koruduğunu belirten çoğunluk kararına muhalif kalan üyeler, gerekçeli kararın temyiz edilerek bozulmasını sağlayan tarafın, usulüne uygun bir şekilde tefhim edilen karar ile hüküm altına alınan hususlarda bozmayla kazandığı hakların olacağını, bu hakların bozma kararına uyan yerel mahkemece de teyit edildiğini ve bu surette usulen kazanmış oldukları hakların korunması lazım geldiğine kanaat getirmişlerdir.

Anılan İçtihadı Birleştirme Kararı'nda üyelerin çoğunluğu ise kısa kararın tefhimi ile taraflar lehine usulen kazanılmış bir hak doğmadığını belirtmiştir. Yargılama sonunda tefhim edilen kısa karar ile hiçbir taraf yararına usulü kazanılmış hak doğmayacağını belirten çoğunluk görüşü, kararlara karşı usulen kazanılmış bir hakkın ancak tarafların temyiz yoluna başvurmamaları ile doğabileceğini, bu durumda ancak Yargıtay ve yerel mahkemelerin, her olay için ayrı ayrı değerlendirmeler yaparak ulaşabilecekleri bir sonuç olduğunu vurgulamışlardır.

Çoğunluk görüşü, muhalif üyelerin aksine, kararın bozulması sonucu yerel mahkemenin (hakimin) ilk verdiği kararla bağlı kalmayıp, vicdani kanaatine uygun bir karar vermesine olanak tanımak, toplum nazarında hakimlere olan güveni azaltmak bir kenara, daha da fazla arttıracığı yönündedir. Bunun yanında içtihat oluştururken esas alınan asıl gaye hakime olan güvensizlik düşüncesi değil, söz konusu hukuki ihtilafı yürürlükteki hukuki mevzuata uygun bir şekilde çözmektir.

Kararda çoğunluğun vurguladığı diğer önemli bir nokta da, mahkemelerde yapılan yargılamalarda hedeflenen gayelerden birinin de taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çabuk ve ucuz bir biçimde

çözömlenmesidir. Karara muhalif öyelerin benimsediğı ve şimdiye kadar sıklıkla uygulanan prensibin kabulü halinde, mahkemeleri abesle iştigale zorlama sonucunu doğuracak ve söz konusu dosyalar gereksiz yere, Yargıtay ve yerel mahkeme arasında gidip gelecektir. Kararda bu husus açıklanırken şu örneğe de yer verilmiştir. Hak düşürücü sürenin geçirilmesi sonucu, reddi gereken bir davayı hakim esas yönünden kısa kararda kabul edip, gerekçeli kararda hak düşürücü süreden reddetmişse çelişiklik nedeniyle Yargıtay bozmasından sonra, azınlık görüşe göre önce davayı kısa karara uygun olarak gerekçeli kararda esas yönünden kabul edecek, ancak Yargıtay'ın ikinci bozmasından sonra hak düşürücü süreden reddedebilecektir. Çoğunluk görüşe göre ise çelişiklik nedeniyle ilk bozmadan sonra hakim çelişikliği gidererek ikinci bozmayı beklemeden davayı hak düşürücü süreden reddedebilecektir.

Kanaatimizce de, hâkimin ilk verdiği karar ile sonradan yazdığı gerekçeli karar arasında çelişikler bulunması halinde, Anayasa ile korunan yargılamanın aleniyeti ilkesi açık bir şekilde ihlal edildiğinden ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun amir hükümlerine aykırı karar verildiğinden, esasa girilmeden, bozulması doğrudur. Bunun yanında kısa karar ile gerekçeli karara arasında oluşan herhangi bir çelişki halinde karar bozulacağından, bozulan karar sonrası hâkimden kısa karara bağılı bir gerekçeli karar yazmasını beklemek, hukukun temel ilkelerinden olan, hâkimin bağımsız yargılama yapmasına da engel niteliktedir.

Yargıtay'ca verilen İctihadı Birleştirme Kararı'nın esasında, kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişki halinde yerel mahkemece verilen hükmün bozulması ve verilen tüm hükümlerin iptal edilmesi benimsenmiştir. Yerel mahkeme bundan sonra ilk olarak verdiği kararla bağılı kalmadan vicdani kanaatine uygun bir karar verebilmelidir. Hakimi dar kalıplara sokarak, tamamen şekilci bir anlayışla, ilk verdiği kısa karara uygun bir gerekçeli karar yazmasını beklemek ve onu verdiği ilk kararla bağılı tutmak çağdaş yargılama

esaslarına uymayacağı gibi, vicdani kanaatine uygun hareket edemeyen hakimi, bir zabıt katibinden de öteye götüremeyecektir.

Hakimi ilk olarak verdiği kararla (kısa kararla) bağlamadan vicdani kanaatine uygun bir karar vermesini sağlamaktaki bir diğer fayda da; yargılamanın bir an önce bitirilebilmesinin sağlanması ve tarafların en az masrafla sonuca ulaşmasıdır. Aksi halin kabulü halinde, dava dosyası sırf kısa karara uygun bir gerekçeli karar yazılsın diye yerel mahkemeye tekrar dönecek, yerel mahkemenin gerekçeli kararı yazmasından sonra, bozma istemiyle tekrar Yargıtay'a taşınacak ve dosyanın içeriğine göre, anılan durum birçok kez tekrar edebileceğinden gereksiz yere davalar uzayacaktır.

10.04.1992 tarih 7/4 sayılı İBK'da görüldüğü üzere, kısa karara uygun olmayan bir gerekçeli karar yazılması, iki karar arasında çelişkiler bulunması nedeniyle bozma sebebidir. Kısa kararda lehine, gerekçeli kararda aleyhine hüküm kurulan taraf, bu tarz bir kararı Yargıtay incelemesine taşımadığı takdirde söz konusu gerekçeli karar kesinleşir ve mahkemece verilen ilk karar (kısa karar) hükümsüz hale gelir⁴⁵¹. Bu gibi bir durumda (gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması halinde) karara karşı temyiz süresi tefhim ile başlamışsa, bozmaya konu gerekçeli karar, duruşmada taraflara tebliğ edilmediğinden, temyiz süresi söz konusu kararın taraflara tebliği ile başlayacaktır⁴⁵².

Tefhim edilen kısa karara uygun olmayan bir gerekçeli karar, temyiz yoluna taşınmaz ve karar kesinleşirse, bu tarz bir karar ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kanun yararına bozma isteğinin uygun görülmesi halinde, Yargıtay ilgili dairesinin kararı doğrultusunda bozulabilir⁴⁵³.

⁴⁵¹ Kuru, C. III, s. 2984.

⁴⁵² Kuru, C. III, s. 2984.

⁴⁵³ 14.HD, 16.11.2009, 11586/12909, www.hukukturk.com. <Erişim Tarihi: 01.06.2010>

3. Hâkimin Gerekçeli Kararı Yazmadan Mahkemeden Ayrılması

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (m. 381) yargılama bittiğinde, zorunlu nedenlerle, sadece hüküm fıkrasının tutanağa geçirilerek kararın tefhim edilebilmesi imkanının bulunması ve aynı maddenin son fıkrasında gerekçeli kararın, ilk tefhim edilen kısa karardan itibaren on beş gün içinde yazılabilmesine olanak tanınması, haliyle kanunda öngörülen bu süre zarfında hakimin gerekçeli kararını yazmadan ölüm, istifa, emeklilik, görev yeri değişikliği gibi bir sebeple görevinden ayrılması halinde, ne yapılacağı sorusunu da beraberinde getirmiştir. Bu durumda, konuyu görevinden ayrılan hakimin tefhim ettiği ilk kararın hüküm fıkrası (teknik manada kısa karar) niteliğinde olup olmaması bakımından incelemekte fayda olacaktır.

a. Tefhim Edilen Karar, Kısa Karar Niteliğinde Değilse

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde 388'de hüküm fıkrasının taşınması gereken özellikler sayılmıştır. Son oturumda tefhim edilen karar bu hususları ihtiva etmiyorsa, mahkemenin verdiği bu karar teknik anlamda kısa karar sayılamayacağından, bu şekilde yapılan bir tefhimle hüküm hukuki varlık kazanamaz⁴⁵⁴.

Kısa kararını tefhim ettikten sonra, daha gerekçeli kararını yazmadan herhangi bir sebeple mahkemeden ayrılan hakimin tefhim ettiği karar, kanunda aranan niteliklerin (m. 381 ve 388) bulunmaması sebebiyle hukuki manada varlık kazanamamış ise, yerine gelen hakimin, bu tarz bir karara (geçersiz bir tefhimle yapılan), gerekçeli karar yazıp imzalaması ile de söz

⁴⁵⁴ Kuru, C. III, s. 2986.

konusu karar hukuki varlık kazanamayacaktır⁴⁵⁵. Bu yüzden yeni gelen hâkimin yapması lazım gelen iş, yeniden duruşma açıp, yargılama yaparak, vicdani kanaatine uygun bir karar vermektir⁴⁵⁶.

HUMK m. 383 uyarınca, kararlar ancak sözlü oturuma bizzat iştirak etmiş, hakim veya üyelerce verilebilir. Anılan hüküm her ne kadar toplu mahkemeleri düşünülerek kaleme alınmış olsa da, tek hakimli mahkemeler içinde geçerli olacağından usulüne uygun olarak tefhim edilmeyen bir kısa karar mevcut olduğunda, hakim tarafları davet ederek yeniden duruşma açmalı ve yapacağı yargılama sonucunda yeni bir hüküm kurmalıdır⁴⁵⁷.

b. Tefhim Edilen Karar Kısa Karar Niteliğinde İse

Yapılan yargılama sonrası hakim, hüküm kuracak düzeyde dosyadan aydınlanmışsa son oturumda kararını açıklar. Söz konusu karar HUMK m. 388'de sayılan hususları içeriyorsa, bu tarz bir karar teknik anlamda kısa karar sayılır ve usulüne uygun tefhim edilmesiyle beraber hüküm hukuki varlık kazanır⁴⁵⁸.

Hukuki varlık kazanan hükmü tefhim eden hakim gerekçeli kararını yazmadan önce herhangi bir nedenle (ölüm, istifa, atama, emeklilik vb.) mahkemeden ayrılırsa, onun yerine gelen hakim, hüküm hukuki varlık kazanmış olduğundan, kısa karara uygun gerekçeli kararı yazıp imzalama yetkisine sahiptir⁴⁵⁹.

⁴⁵⁵ Aykonu, **agm**, s. 23; Kuru, C. III, s. 2986; Buran, **age**, s. 104

⁴⁵⁶ HGK, 25.06.1997, E. 1997/8-35, K: 1997/590; (İsmail Özmen, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararları 1988-1997**, C. II, Ankara, 1998, s. 2109-2110).

⁴⁵⁷ Buran, **age**, s. 104.

⁴⁵⁸ Kuru, C. III, s. 2988.

⁴⁵⁹ Kuru, C. III, s. 2988; Bkz. yuk. dn. 498.

Yeni gelen hâkim, öncelikle görevden ayrılan hâkimin tefhim ettiği kararın usulüne uygun olup olmadığını ve HUMK 389.maddesinde sayılan; tarafların hak ve yükümlülüklerini açık bir şekilde gösterip göstermediğini kontrol etmeli, yaptığı inceleme sonucu hükmün usulüne uygun bir şekilde verildiğine, yani hükmün hukuki varlık kazandığına kanaat getirirse, yeniden bir duruşma açarak, tahkikat ve yargılama yapmaya gerek olmadan, önceki kısa karara uygun bir gerekçeli karar yazıp imzalamakla yetinmelidir⁴⁶⁰.

⁴⁶⁰ Kuru, C. III, s. 2988; Buran, **age**, s. 104.

SONUÇ

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre yargılama sona erdiğinde, mahkeme (hâkim) dava hakkındaki nihai kararını (hükmü) açıklayarak, karar metnini duruşma tutanağına geçirir. Hâkimin son oturumda hükmü açıklamasıyla beraber, söz konusu dava ile ilgili yargılama safhası ilk derece mahkemesi için sona erer. Verilen hüküm için herhangi bir kanun yolu, öngörülmemiş ise karar verildiği anda kesinleşir.

Mahkemenin nihai kararını açıklamasıyla beraber, söz konusu karar dış dünyada hukuki varlık kazanır. Kararın hukuki varlık kazanmasının bir sonucu da kararı veren mahkemenin artık bu karar ile bağlı olmasıdır. Mahkeme kararı tefhim edip, bu kararı tutanağa geçirmesi sonucunda, artık o davayla ilgili herhangi bir tasarrufta bulunamaz yani dava dosyasından elini çeker. Mahkeme söz konusu hüküm hakkında, ancak hükmün kanun yoluna taşınması ve bu safhada bozulması halinde, yeniden tasarrufta bulunabilir.

Medeni Usul Hukukunda mahkemenin (hâkimin) yargılama sonunda tefhim ettiği gerekçeden yoksun nihai karara kısa karar adı verilir. Her ne kadar, uygulamada bu isimle anılsa da Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda kısa karar adı altında bir kavrama yer verilmemiştir (aynı şekilde 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda da böyle bir kavrama yer verilmemiştir). Kanun koyucu bu kavram yerine hüküm sonucu deyimini kullanmayı tercih etmiştir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda hüküm sonucu, uygulamada ise kısa karar adıyla anılan kavramın en temel özelliği, açıklanmasıyla beraber hükmün hukuki varlık kazanmasıdır. Bunun yanında kısa kararlar (hükümle) birlikte taraflar mahkemenin yargılama sonunda vardığı sonucun içeriğini, kendilerine

yüklenen borç ve sorumlulukların neler olduğunu ve bu karara karşı başvurabilecekleri kanun yollarını öğrenmiş olurlar.

Diğer yargılama usullerinde de (anayasa yargısı, idari yargı, ceza yargısı, askeri yargı) kısa karar adı altında bir kavram bulunmamaktadır. Fakat tıpkı Medeni Usul Hukukunda olduğu gibi, yargılama sonunda, gerekçesi sonradan yazılmak üzere hüküm açıklanmaktadır. Açıklanan bu gerekçesiz hüküm kısa karar niteliğindedir ve açıklanmasıyla beraber hukuki varlık kazanır. Bundan sonra mahkemelerce yapılması gereken, verilen kısa kararı destekleyen ve bu karar ile uyumlu bir gerekçeli karar yazmaktır. Aksi hal (kısa karar-gerekçeli karar uyumsuzluğu) kanun yolu safhasında bozma yaptırımıyla karşılaşacaktır (Anayasa Mahkemesi kararları kesin olduğu için, söz konusu uyumsuzluk kanun yoluna taşınamaz).

Anayasa Mahkemesi de diğer yargı organları gibi kararlarını gerekçeli olarak kaleme almalıdır. Anayasanın 153. maddesine göre mahkemenin vermiş olduğu iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz ve bu kararlar Resmi Gazete’ de yayımlanmasıyla yürürlüğe girer. Buna göre Anayasa Mahkemesinin verdiği bir iptal kararı sebebiyle kısa kararını açıklaması söz konusu hükme hukuki varlık kazandırmaz. Bu tür bir açıklama kamuoyu ve ilgililerin merakını gidermeyi amaçlayan bir bilgi paylaşımından öteye geçmeyecektir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda hükmün yazımında ve tefhiminde yapılması gerekenler belirtilmiştir. Buna göre; dosyadan hüküm verecek düzeyde aydınlanan hâkim yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Kararın tefhimi en az HUMK m. 388’de belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olacaktır. Mahkeme (hâkim) zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunu tefhim etmişse, gerekçeli kararın tefhim tarihinden itibaren on beş gün içinde

yazılması gerekmektedir (HUMK. m. 381). Bu süre 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda bir ay olarak öngörülmüştür.

Mahkeme (hâkim) zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunu açıklamışsa; bu kısımda (hüküm sonucunda) gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlardan her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar tek tek sayılmalıdır. Bunun yanında yazılan metin gayet açık, herkesin anlayabileceği ölçülerde olmalı, okuyan tarafı şüphe ve tereddüde düşürmeyecek nitelikte kaleme alınmalıdır.

Uzun süren yargılama süreci sonunda verilen hükmün özenle hazırlanması gerekmektedir. Tek satırdan ibaret kararlar, ya da “ekli karar tefhim edildi, gerekçeli kararın mahkeme kaleminden alınmasına” gibi ifadeler içeren kararlar, sadece bu hükmü verenin bir mahkeme olması sebebiyle karar niteliği taşıyacaktır. Yoksa bu kararlarda ne taraflara yüklenen yükümlülükler, ne de tanınan haklar bulunmamaktadır. Böyle bir kararla bırakın tarafların, neden dolayı haksız, neden dolayı haklı göründüğünü, açılan davayı kazanıp, kaybettiğini bile anlamak mümkün değildir. Bu yüzden mahkemeler bu tür ifadelerle yargılamayı sonlandırmak yerine, ortalama zekâyâ sahip bir insanın kolaylıkla anlayabileceği ifadeleri tercih etmelidir. Bunun yanında HUMK 388/2 de hükümde nelerin yazılacağı açıklanmıştır. Anılan tefhimlerde (ekli karar vb.), bu özelliklerin hiçbiri bulunmadığından esasen ortada bir hükümde yoktur. Bu yüzden bu tip kararlar, temyiz yoluna taşındığında sıklıkla bozulmakta, bu da yargı kararlarına ve mahkemelere olan güven duygusunu oldukça azaltmaktadır.

Hâkim son oturumda hükmü tefhim etmekle, artık o hükümle bağlı hale gelir ve dava dosyasından elini çeker. Bu safhadan sonra hâkimin yapması gereken, tefhim ettiği kısa karara uygun bir gerekçeli karar hazırlamaktır. Kanun bu konuda hâkime takdir hakkı tanımamıştır. Bu yüzden hâkim Anayasa’da düzenlenen yargılamanın aleniyeti ilkesine de bağlı kalarak, keyfilikten uzak, kısa karara uygun, adil bir gerekçe kaleme almalıdır.

Böylece taraflar, neden dolayı ve kanunun hangi maddelerine göre haklı veya haksız olduğunu anlayacak, buna göre temyiz yoluna başvurup başvurmayaacağına da karar verecektir. Ayrıca iyi bir gerekçe, söz konusu kararın Yargıtay incelemesi sırasında, kararın hangi nedenlerle verildiğinin ve doğru olarak verilip verilmediğinin araştırılması sırasında, Yüksek Mahkeme hâkimlerimize de kolaylık sağlayacaktır.

10.04.1992 tarih ve 7/4 karar sayılı İBK' ya göre mahkemelerin kısa kararıyla, gerekçeli kararları arasında çelişki oluşması bozma nedenidir. Bu nedenle bozulan bir karar sonrası, hâkim çelişkiyi kaldırmak kaydıyla ilk verdiği kısa kararla bağlı değildir. Söz konusu içtihatla, hâkimin içine sinmeyen bir hükümle bağlı kalması önlenmiş, hâkimlere tanınması gereken bağımsız ve vicdani kanaatlerine uygun karar verme hakkı verilmiştir. Ayrıca bu kararla gereksiz şekilciliğinde önüne geçilmiş, dava dosyalarının Yargıtay ve yerel mahkemelerin arasında gereksiz yere gidip gelmesi önlenmiş, oluşan fuzuli masraflar kısılmış, böylece vatandaşın hukuk sistemine ve mahkemelere olan güven duygusu bir parça da olsa arttırılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

AKAR, Zeki, ELVERİCİ, G. Emine, ARKAN, Fatih; **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Örnek Kararları (2006-2007-2008)**, Ankara, 1. Baskı, C. II, 2009.

AKBULUT, Olgun; “Adil Yargılanma Hakkı”, **GÜHFD**, 2002, S. 1

AKCAN, Recep; **Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri**, Ankara, 1. Baskı, 1999.

AKGÜNDÜZ, Güzin, SALTİK, Saadettin; “Usul Hukukunda Kazanılmış Hak”, **TBB**, 1993/2.

ALANGOYA, Yavuz; **İcra ve İflas Kanunu Uygulamasında Güncel Sorunlar Sempozyumu**, İstanbul, 1978.

ALANGOYA, H. Yavuz, YILDIRIM, M. Kamil, YILDIRIM, Nevhis Deren; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 4. Baskı, 2004.

ALDEMİR, Hüsnü; **Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri**, Ankara, 2000.

ALİEFENDİOĞLU, Yılmaz; **Anayasa Yargısı ve Türk Anayasa Mahkemesi**, Ankara, 1. Baskı, 1996.

ALTIPARMAK, Cüneyt; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Esasları”, **www.turkhukusitesi.com/makale 636.htm**.

ANSAY, Sabri Şakir; **Hukuk Yargılama Usulleri**, Ankara, 7. Baskı, 1960.

ANSAY, Sabri Şakir; “Tespit Davaları”, **AD**, 1940/2.

ARMAĞAN, Servet; “Anayasa Mahkememizde Kazai Mukarebe Sistemi”, **İÜHFY**, İstanbul, 1967.

AŞÇIOĞLU, Çetin; “Yargı Kararlarında Gerekçe”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, C. IX, Bildiriler- Tartışmalar**, 1992.

AYDEMİR, Efrail; “Kararların Anlaşılır Olması”, **ABD**, 1973/1- 3.

AYHAN, Rıza; **Ticaret Hukukunun Genel Esasları, Ticari İşletme Hukuku**, Ankara, 1992.

AYKONU, Mustafa Sadrettin; “Hukuk Mahkemelerinde Kısa Karar ve Gerekçeli Karar Sorunu”, **YD**, 1983/1- 2.

BAŞBÜYÜK, İsa; “Yargı Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu”, **GHD**, 2009.

BELGESAY, M. Reşit; **İsbat ve Hüküm Teorileri**, İstanbul, 1951.

BELGESAY, M. Reşit; **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, İstanbul, 1955.

BERKİ, Ali Himmet; “İkrar ve Kabul”, **MHD**, 1959/2.

BERKİ, Ali Himmet; “Nihai Karar Ne Demektir”, **AD**, 1945/5.

BERKİN, Necmeddin; **Medeni Usul Hukuku Esasları**, İstanbul, 1969.

BERKİN, Necmeddin; **Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi**, İstanbul, 1980.

BİLGE, Necip; **Medeni Yargılama Hukuku Dersleri**, Ankara, 1965.

BURAN, Armağan; **Medeni Usul Hukukunda Hüküm (Esasa İlişkin Nihai Karar)** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2005.

CANDAN, Turgut; **Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu**, Ankara, 2009.

ÇAĞA, Tahir; “Tartışmalar”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, 1992.

ÇENBERCİ, Mustafa; **Hukuk Davalarında Kesin Hüküm**, Ankara, 1965.

DEMİRKAN, İhsan, DEMİR, Aysel Cemile, BİLGİN, Çağlar; **Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun On Yıllık Emsal Kararları**, Ankara, 1. Baskı, 2004.

DEYNEKLİ, Adnan, KISA, Sedat; **İtirazın İptali Davaları- İcra İnkâr ve Kötüniyet Tazminatı**, Ankara, 2005.

DONAY, Süheyl; **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu**, İstanbul, 1. Baskı, 2005.

EKECİK, Şükran; **Türk Özel Hukukunda Faiz** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1987.

ERDEMİR, İlter; **Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi**, Ankara, 2. Baskı, 1998.

EREM, Faruk; “Türk Milleti Adına...” Deyimi, **ABD**, Ankara, 1969-2.

ERGÜN, Zafer; **İçtihatlı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Ankara, 3. Baskı, 2006.

ERMAN, Eyüp Sabri; “Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim Olunmalıdır”, **AD**, 1974/1.

ERMENEK, İbrahim; **İflasın Ertelenmesi**, Ankara, 2. Baskı, 2010.

ERMENEK, İbrahim; **Medeni Usul Hukukunda Davayı Kabul (Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller)**, Ankara, 1. Baskı, 2009.

FEYZİOĞLU, Metin; “Temyiz Başvurularında Süre Tutum Konulu Bir Dilekçe Olamaz”, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_935.htm

GÖNEN, Eriş; “Ödeme Emrine İtirazın İptali Davası ve İnkâr Tazminatı”, **ABD**, 1975/5.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref; **Yönetmelik Yargı**, Ankara, 15. baskı, 2002.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref, DİNÇER, Güven; **İdari Yargılama Usulü**, Ankara, 2. Baskı, 1999.

GÜNDÜZ, Adil; “Görevsizlik ve Gönderme Kararları (HUMK 193. m.) Üzerine Bir İnceleme”, **ABD**, C. 30, S. 2, 1973.

GÜNEREN, Ali; **İcra ve İflas Hukukunda İstihkak Davaları ile Tasarrufun İptali Davaları**, Ankara, 2004.

GÜRDOĞAN, Burhan; **Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı**, Ankara, 1960.

İYİLİKLİ, A. Cahit; “Medeni Usul Hukukunda Tavzih ve Tashih”, **AD**, Ankara, 2003.

KABAOĞLU, Ö. İbrahim; **Anayasa Yargısı**, İstanbul, 2004.

KAÇAK, Nazif; **Emsal ve İçtihatlarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu**, Ankara, 2002.

KANGAL, Zeynel T; **Askeri Ceza Hukuku**, Ankara, 1. Baskı, 2010.

KARAFAKİH, İsmail Hakkı; **Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları**, Ankara, 1952.

KARAHASAN, Mustafa Reşit; **Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümleri**, İstanbul, C.II, 2003.

KARSLI, Abr rrahim; "Kısa Kararla Gerekçeli Karar Arasındaki çelişki ve Bunun   z m , **YHD**, İstanbul, 1998, S. 197/4.

KARSLI, Abr rrahim; **Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler**, İstanbul, 2001.

KAYAR, Nihat; **Yönetsel Yargı- Kuruluş ve İşleyiş**, Bursa, 1. Baskı, 2010.

KOPARAN, M. Reşit; "Adil Yargılanma Hakkı", **BBD**, Bursa, 2003, S. 73.

KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, NUHO LU, Ayşe; **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, 16. Baskı, 2008.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, Demir Demir Yayınevi, 6. Baskı, C. III, 2001.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, Demir Demir Yayınevi, 6. Baskı, C. IV, 2001.

KURU, Baki; **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, Demir Demir Yayınevi, 6. Baskı, C.V, 2001.

KURU, Baki; "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Tasarısı  zerinde Düşünceler", **ABD**, 1959/3.

KURU, Baki; **İcra İnkâr Tazminatı**, İstanbul, 1968.

KURU, Baki; " deme Emrine İtirazın İptali Davası ve İcra İnkâr Tazminatı", **AD**, 1961/7-8.

KURU, Baki; **Tespit Davaları (Tespit)**, İstanbul, 2. Baskı, 1988.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **İcra İflas Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2003.

KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder; **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 14. Baskı, 2002.

MALKOÇ, İsmail, YÜKSEKTEPE, Mert; **Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara, 2. Baskı, 2008, C. II.

MUŞUL, Timuçin; "Medeni Usul Hukukunda Ara Kararları", **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 1991.

MUŞUL, Timuçin; **Medeni Usul Hukuku Bilgisi**, İstanbul, Alfa Yayınevi, 2002.

- MUŞUL, Timuçin; **Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri**, İstanbul, 1964.
- OKÇUOĞLU, Yavuz N; **Yargıtay Kararları ve Karşı Oylarım**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1991.
- OLGAÇ, Senai; **İcra- İflas**, Ankara, C. I, 1978.
- ÖNEN, Ergun; **Medeni Yargılama Hukuku**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1979.
- ÖNEN, Ergun; **Medeni Yargılama Hukukunda Sulh**, Ankara, 1972.
- ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Ankara, 8. Baskı, 2005.
- ÖZCAN, Hüseyin; **Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü**, Ankara, 1986.
- ÖZEKES, Muhammet; **İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz**, Ankara, 1999.
- ÖZEKES, Muhammet; “Hukuk Yargılamasında Süre Tutum Müessesesi Yoktur”, **Prof. Dr. Saim Üstündağ’a Armağan**, Ankara, 2009.
- ÖZEKES, Muhammet; **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara, 2003.
- ÖZEKES, Muhammet; “Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm”, **YD**, 2000, C. 26, S. 4.
- ÖZMEN, İsmail; **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararları 1988-1997**, Ankara, C.II, 1998.
- PEKCANITEZ, Hakan; **Hukuki Dinlenilme Hakkı**, İzmir, 2000.
- PEKCANITEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, ÖZEKES, Muhammet; **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 6. Baskı, 2007.
- POLATCAN, İsmet; **Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu**, İstanbul, 1. Baskı, 2004.
- POSTACIOĞLU, İlhan; **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, İstanbul, 2. Baskı, 1962.
- SAĞLAM, Musa; “Anayasa Mahkemesinin Anayasal Konumu Üzerine Bir Değerlendirme”, **Niğde Üniversitesi İİBFD**, 2008, C. 1, S. 2.
- SEVİNÇ, Murat; “Anayasa Mahkemesi Kararlarının Resmi Gazete’de Yayımları ile Bağlayıcılığı Arasındaki İlişki”, **AÜSBFD**, Ankara, 2005, C. 60, S.1.

SEYHUN, Şerafettin; “Hukuk Muhakeme Usulünde Kısa Karar Sorunu”, **YD**, 1984/1-2.

SEZER, Abdullah; **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile İlgili Mevzuat**, İstanbul, 1.Baskı, 2004.

SONER, Lütfü Fikri; “Feragat, Kabul ve Sulhe Dair Bazı Sorunlar”, **ABD**, 1977/3.

ŞEKER, Hilmi; **Eshab- Mucibe’den-Retoriğe Hukukta Gerekçe**, İstanbul, 1. Baskı, 2010.

TANRIVER, Süha; “Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller”, **ABD**, 1961/1.

TANRIVER, Süha; “Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler”, **AÜSBFD**, 1994, 1-2.

TANRIVER, Süha; “Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu”, **Batider**, 1998, C. XIX, S. 4.

TUTUMLU, Mehmet Akif; **Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Ankara, 2002.

TUTUMLU, Mehmet Akif; **Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçeli Karar**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1.Baskı, 2007.

TÜRKÇAPAR, Tahsin; “Mahkeme Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu ve Takdir”, **YD**, 1997, S. 3- 4.

ULUKAPI, Ömer; **Medeni Usul Hukuku Uygulamaları**, Konya, 2008.

UYAR, Talih; **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Ankara, C. III, 2006.

ÜSTÜNDAĞ, Saim; **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınevi, 4. Baskı, C. I- II, 1989.

VURALDOĞAN, Kemal; “Hukukumuzda Kısa Karar Nedir? Baro Yönetim Kurulları Kısa Karar Verebilir mi?”, **www.inisiyatif.net**, Ankara, 2008.

YAŞAR, Osman; **Ceza Muhakemesi Kanunu**, Ankara, 4. Baskı, 2009.

YAVUZ, Nihat; “Adli Kararlar Hangi Vasıfları Taşımalıdır ve Nasıl Yazılmalıdır”, **AD**, 1976/5- 6.

YAVUZ, Nihat; “Ceza ve Hukuk Mahkemelerinde Ekli Karar Okundu Denerek Duruşmanın Sona Erdirilmesi Usule Uygun Mudur?”, **AD**, 1976/3-4.

YILMAZ, Ejder; **Hukuk Sözlüğü (Öğrenciler İçin)**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 1. Baskı, 2003.

YILMAZ, Ejder, YILMAZ, H. Ümit; **Hukuk Rehberi (Adli Yazı ve Yazışma Usulleri) C. III – Adli Kararlar**, Ankara, 2006.

YILMAZ, Halil; “İtirazın İptali Davası ve İcra İnkâr Tazminatı”, **ABD**, 2003/3.

YILMAZ, Zekeriya; **Hukukta Yargılama Harç ve Giderleri ile Vekâlet Ücreti**, Ankara, 2000.

YÖNEL, Özkan; **İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası**, Ankara, 2004.

YÜCEL, T. Mustafa; “Kararda Gerekçe ve Muhalefet Şerhi”, **TNBHD**, 2003, S. 117.

ÖZET

ERDOĞAN Serdar, Medeni Usul Hukukunda Kısa Karar, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011

Yargı erkinin en büyük görevi, mahkemelere yansıyan hukuki ihtilafların çözümünde en hızlı, en doğru ve vatandaş için en ucuz yol izlenerek, somut dosyada en adil kararı vermektir. Mahkemelerce verilecek bu adil kararlar sayesinde, halkın ve kamunun vicdani tatmin duygusu karşılanacak, böylece tüm bireylerin adalete olan güveni en üst noktaya taşınacaktır.

Mahkeme önüne gelen ihtilafla ilgili dosyada, tahkikatını tamamlayıp, söz konusu ihtilafı çözecek duruma geldiğinde yargılamayı sonlandırarak, davayla ilgili son kararını açıklar. Anayasa'nın 141. maddesi gereği, mahkemeler her türlü kararlarını gerekçeli olarak yazmalıdır. HMUK' un 388. maddesi de Anayasa'nın söz konusu maddesini destekler niteliktedir. Bu yüzdendir ki, mahkemelerin gerekçesiz bir karar vermeleri, Anayasa ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun amir hükümlerine de aykırıdır.

Gerekçe mahkemenin vardığı sonuca (hükme) dayanak teşkil eden sebeptir. Gerekçede, hâkimi o sonucu vermeye iten nedenlerin yanı sıra, tarafların dilekçe ve sözlü beyanlarından dile getirdikleri iddia ve savunmaların özeti, çekişmeli konular hakkında toplanan deliller, bu delillerin tartışılması sonucu hangilerinin ret ve üstün tutulduğu, hangi vakaların sabit görüldüğü ve bunların tümünden çıkarılan sonuç bulunmalıdır.

Ülkemizdeki mahkemelerin yoğun iş yükü, teknik ve personel eksikliği gibi sebepler, adalet hizmetini yavaşlatmakta, bu da yapılan yargılama sonunda açıklanan hükümlerin, gerekçesiz olarak tefhim edilmesi sonucunu

doğurmaktadır. Hal böyle olunca, kanun koyucu, uygulamadaki duruma paralel bir düzenleme yaparak, yargılama sonunda sadece hüküm fıkrasının tefhim edilmesini yeterli görmüş, hükmün tefhiminden itibaren onbeş gün içinde gerekçeli kararın yazılarak taraflara tebliği esasını benimsemiştir.

Mahkeme yargılama sonunda hüküm sonucunu tutanağa geçirerek okur. Taraflara, yargılama sonunda yüklenen borç ve tanınan hakların belirtildiği hüküm sonucuna, uygulamada kısa karar denmektedir. Mahkemenin kısa kararını açıkladıktan sonra yapacağı iş, buna uygun bir gerekçeli karar hazırlamaktır.

Gerekçeli kararlar, kısa karar arasında oluşan çelişki, söz konusu gerekçeli karar, temyiz yoluyla Yargıtay'a taşınırsa bozma sebebidir. Karar bozulduktan sonra yerel mahkemenin yapması gereken iş, önceki kararlarla bağlı olmaksızın çelişikliği kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar vermektir.

Anahtar Sözcükler

1. Medeni Usul Hukuku
2. Kısa Karar
3. Nihai Karar
4. Hüküm Sonucu
5. Gerekçeli Karar

ABSTRACT

ERDOĞAN Serdar, Short Decision in Civil Procedure, Graduate Thesis, Ankara, 2011

The utmost task of the judicial authority is to make the justest judgment in the specific case by taking the quickest, most accurate and the most economic way for citizens in the resolution of the legal disputes coming before the courts. As a consequence of the just decisions given by the courts, the sense of satisfaction pertaining to the conscience of the people and the public will be met, thereby taking the confidence of all the individuals in justice to the uppermost point.

After completing its inquiry with respect to the file concerning the dispute coming before it and having attained the position to resolve the dispute in question, the court terminates the trial and reveals its final decision relating to the case. As required by the provision number 141 of the Constitution, courts should issue full decision in all sort of their decrees. It is in this respect that courts' issuing a decree without full decision is against to the Constitution and to the mandatory provisions of the Code of Civil Procedure as well.

Full decision contains the reasons constituting the basis to the conclusion that the court arrives (the judgement). In addition to the reasons that impel the judge to come to that conclusion, summary of the allegations and defences that the parties express in their written and verbal statements, the evidence gathered with respect to the contentious issues, the information as to those evidence which were given the upper hand and which were rejected as a result of the reception of these evidence, the information as to the facts which were considered proven and the conclusion deducted from all these elements should be present at the full decision.

The reasons such as the intensive workload of the courts in our country and shortage of technique and personnel slows down the justice system, and this in return leads to the pronouncement of the judgments stated at the end of the trials without full decision. Therefore, through a formulation which is parallel to the situation that exist in practice the lawmaker has considered it sufficient to pronounce only the article pertaining to the judgment at the end of the trial and has adopted the principle of enrollment of full decision and notification of it to the parties within fifteen days of the pronouncement of the judgment.

At the end of the trial the court reads the outcome of judgment, recording it. The outcome of judgment, in which the rights granted to and obligations imposed on the parties are stated, is called short decision in practice. After stating its short decision what court needs to do is to prepare a full decision in accordance with its short decision.

The contradiction between the full decision and short decision is a ground for reversal if the concerning full decision is conveyed to the Supreme Court of Appeals on appeal. In case of a reversal the local court has to make a judgment in accordance with the conviction pertaining to its conscience with the condition of removing the contradiction irrespective of the previous judgement.

Key Words

1. Civil Procedure
2. Short Decision
3. Final Decision
4. Outcome of Judgement
5. Full Decision